

2023

Rahvakultuuri aastaraamat

EESTI RAHVAKULTUURI KESKUS

Rahvakultuuri aastaraamat 2023

Rahvakultuuri aastaraamat 2023

Koostanud: **Eesti Rahvakultuuri Keskus**©

Toimkond: Külliki Aasa, Kaja Allilender, Kati Grauberg-Longhurst,
Urve Gromov, Eeva Kumberg, Anneli Kundla, Helle-Mare Kõmmus,
Krista Lember, Kaja Liivak, Eha Mandel, Margit Salmar, Mare Taar, Pille Tutt,
Anne Ummalas, Anne Uttendorf, Taisto Uuslail, Leelo Isidora Viita,
Marju Viitmaa, Kalle Vister, Astrid Väizene

Toimetajad: Kaja Allilender, Külliki Aasa, Kaja Liivak

Keeletoimetaja: Inge Annom

Kujundus ja küljendus: Triinu Sarv

Esikaas: Kontsertlavad võivad Viru Folgil olla üllatuslikud. Kiigeplatsil andis kaarikul
kontserdi Eesti IV lüotsakuningas Richard Ott Leitham. Foto: Viru Folk
Trükk: Paar

Aastaraamat ilmub Eesti Kultuurkapitali rahvakultuuri sihtkapitali toel.

Viljandi 2024
ISSN 1736-1877

Sisukord

Hea rahvakultuuri sõber *ERK* direktor *Kalle Vister*.....6

ÜLDOSA

Liikumisaasta mudis liikumiskultuuri. *Janne Tomberg*.....9

Kuidas rajada teed rahvakultuurini koos noortega? *Epp Tamm*.....11

Laulupeo rongkäikude näituse teekond maakondades. *Aires Pöder*.....20

Algas Mulgi pudru teekond UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja.....21

Ave Grenberg, Kristi Ilves

Ukraina lihavõttemunade kaunistamise traditsioon pösanka esitati UNESCO inimkonna vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja. *Leelo Viita*.....25

Toetusmeetmete osakonna tegevustest. Tagasivaade 2023. aastale *Margit Salmar*.....27

RAHVAKULTUURI VALDKONNAD

Vaimne pärand ja folkloor

Uuemat Eesti vaimse kultuuripärandi nimistus. *Epp Tamm*.....37

Sauna-aastast 2023. *Elin Priks*.....41

Jutuvestmisfestival Ööbikuööd pakkus jutuvestmissündmusi igale maitsele.....43
Helena Käbin

Jutuvestmine aitab koondada mõtteid. *Jaak Känd (Pärnumaa)*.....48

Millal hingab folkloorikorraldaja? *Kristi Pumbo, Laura Liinat*.....50

Rändnäituse „Pärand elab!“ juubeliaasta möödus Tartumaal.....57
Epp Tamm, Kati Grauberg-Longhurst

Südamega tehtu loob väärtusi. *Melika Kindel (Harjumaa)*.....60

Võrumaa pärimuse põllult. *Siiri Toomik, Maie Pau (Võrumaa)*.....63

Seto pulm. Suurõ' saaja'. *Kauksi Ülle (Võrumaa)*.....67

Baltica pärimuspidu Põlvamaal. *Marge Trumsi (Põlvamaa)*.....69

Järvamaa pärimuspäev. *Kaja Kraav (Järvamaa)*.....71

Päevaasaare lood. *Jaanika Kuusk (Hiiumaa)*.....73

Toidukultuur

Söögikandi aaste tõi põnevit sündmusi ja uusi sõpru. *Rae Mae (Mulgimaa)*.....76

Rahvustoitide ja -kultuurifestival Kamalammas Rakveres.....79
Eve Alte (Lääne-Virumaa)

Peipsimaa Kogukonnaköögi toimetamistest.....81

Triinu Akkermann (Ida-Virumaa, Jõgevamaa, Tartumaa, Põlvamaa)

Süües kasvab isu. *Kalli Kadastik (Jõgevamaa)*.....85

Kartulivorst enne ja nüüd. *Maret Kollin (Raplamaa)*.....88

Toidufestival Otepää Maitsed pakub rikkalikult piirkonna toiduelamusi.....94
Monika Otkova

Koorimuusika

Mõtteid koorimuusika-aastast 2023. *Kaie Tanner*.....97

Üks väike maja Käina lahe ääres. (Rudolf Tobias 150) *Helgi Põllo (Hiiumaa)*.....101

Saaremaa meeskoor SÜM – 50 laulust kantud aastat.....104
Tiit Aavik, Tenno Lauri, Ester Soe, Mari Ausmees (Saare maakond)

Haaslava meeskoori dirigent Kalev Lindal: „Elame veel, laulame veel!“.....110
Maire Henno (Tartumaa)

Meie Riho – Tartu vaimust kantud ja hoitud. *Indrek Mustimets (Tartumaa)*.....113

Võrukeelsete lastelaulude kontsert „Pesäst vällä“ oli pika teekonna ilus lõpp.....115
Evely Haug (Põlvamaa)

Rahvatants

Noortepeod on aluseks rahvatantsuharrastuse kasvule. *Karel Johannes Vähi*.....118

Iga teekond algab esimesest sammust. *Aire Koop (Pärnumaa)*.....121

Ullo Toomi võistutantsimine tõi Tartusse kokku pea 400 rahvatantsijat.....124
Robin Gielen (Tartumaa)

Järvamaa laulu- ja tantsupidu „Hingesugulane“.....125
Marika Kuusik, Kätlin Merisalu (Järvamaa)

Muhu kosjasõit ehk VI väikesaarte tantsupidu. *Irena Tarvis (Saare maakond)*.....128

Hetk. Koduhoov. *Helle-Mare Kõmmus (Hiiumaa)*.....131

Meie Mari lugu. *Malle Aia (Jõgevamaa)*.....132

Imeline tantsuõpetaja Kaja Oja. *Anu Pungas (Ida-Virumaa)*.....134

Tunnete värvid – Vastseliina rahvatants 85. *Annika Laanpere (Võrumaa)*.....136

Rahvamuusika

Eesti Pärimusmuusika Keskus seisab pühendunult pärimusmuusika jätkuvuse eest. *Margit Kuhi*.....140

Sulev Mägi 75. *Krista Lember (Saare maakond)*.....141

Juuru rahvapilliansambel – 50 aastat lustlikku muusikat.....143
Anne Ummalas (Raplamaa)

Sangaste teatri- ja lõõtsapäev. *Reno Raudsalu (Valgamaa)*.....145

Tallinna lõõtsaklubi. *Kristi Kool (Harjumaa)*.....147

16 aastat Viru Folki. *Peep Veedla (Lääne-Virumaa)*.....151

Puhkpillimuusika

Eesti Puhkpillimuusika Ühing 2023. aastal. *Valdo Rüütelmaa*.....154

Puhkpillimuusika Koda 2023: Helmut Orusaare mälestusürituste aasta.....157
Harry Illak

Eesti esimese pasunakoori taktis. <i>Terle Roondik (Jõgevamaa)</i>	159
Rahvusvahelised puhkpillipäevad ja puhkpillidirigentide paraadid Eestis.....	162
<i>Margus Kasemaa (Tartumaa)</i>	

Käsitöö

Aastateema „Pealekasv“ annab teed rahvarõivale. <i>Liina Veskimägi-Iliste</i>	164
Viljandimaa rahvarõivakoolist. <i>Inna Raud (Viljandimaa)</i>	166
Mardilaada peakülaline – Hiiumaa. <i>Helle-Mare Kõmmus (Hiiumaa)</i>	169
Meister Margus Rebase korvipunumisoskus on pärandus vanaisalt.....	171
<i>Liina Hergauk</i>	
Kogukonna kirkastaja Tiia Saart. <i>Mare Taar (Lääne-Virumaa)</i>	174

Harrastusteatriid

Kus on harrastusteatri ja kooliteatri kodu? <i>Kristiina Oomer</i>	177
„Naks“ festival Valgas! <i>Maria Usk (Valgamaa)</i>	180
„Kõik roosid...“. Helend Peebu lugu lisaku laululaval. <i>Merle Pikhoff (Ida-Virumaa)</i> ..	182
Viie maakonna harrastusteatri festival Provintsiteatripäev toimus esimest korda Haapsalus. <i>Mari Kendla (Läänemaa)</i>	184

Kultuurikorraldus

Raamat „Igal vallaal oma ooper. Eesti rahvamajade lugu“. <i>Egge Kulbok-Lattik</i>	188
Suvekool kui koht, kus kindlasti olla. <i>Kerli Sild, Ingrid Novikova (Harjumaa)</i>	190
Eesti Kultuuriseltside Ühenduse 2023. aasta tegevustest. <i>Liina Miks</i>	191
Viljandimaa ajalugu pakub Sakala Kalendri koostajale endiselt üllatusi.....	193
<i>Gert Kiiler (Viljandimaa)</i>	
Kultuuritee. <i>Eveli Jürgenson (Jõgevamaa)</i>	196
Lövvämi tii Umalõ Pido! <i>Taisto Uuslail (Võrumaa, Põlvamaa, Vana-Võrumaa)</i>	202
Kuidas tähistada juubelit ehk Rapla kultuurikeskus 90! <i>Anne Ummalas (Raplamaa)</i> ..	204
Viru Instituut 15. <i>Aivar Surva (Ida- ja Lääne-Virumaa)</i>	206
Kärdla kooli kultuurihommikud. <i>Raili Kaibald (Hiiumaa)</i>	208

TUNNUSTUSED	210
<i>Kaja Allilender</i>	

VALIK 2022. AASTAL RAHVAKULTUURI VALDKONNAS TEHTUD UURIMISTÖID.....

<i>Urve Gromov, Eeva Kumberg</i>	229
----------------------------------	-----

RAHVAKULTUURI STATISTIKAST.....

Eesti Rahvakultuuri Keskuse andmekogu põhjal. <i>Kaja Allilender</i>	234
--	-----

Kalle Vister. Foto: Kaja Liivak

Hea rahvakultuuri sõber!

Aastanumbrid muutuvad, me kõik saame iga aastaga juurde elukogemust, areneme ja vananeme. Rahvakultuuri aastaraamat on üks selliseid teoseid, mis kajastab tehtut. See on meie ajaraamat, mille vahel on rõõmud ja näited nii meie kui koostööpartnerite ning rahvakultuuri harrastajate tehtud töödest.

Eesti Rahvakultuuri Keskus saab oma meeskonnaga samuti rõõmustada tehtu üle. Näiteks detsembris valmis asutuse uus arengukava aastateks 2024–2028. Dokumendi uuendamisel on fookusesse võetud organisatsiooni püüdlused olla oma

valdkonna atraktiivne eestvedaja. Lisaks soovime rahvakultuuri valdkonda kaasata rohkem noori ning olla toetav koostööpartner kohalikele omavalitsustele. Arengukava valmimine oli meeskonnatöö ning oma abistava panuse meie asutuse arengusuundade mõtestamisel andsid ka erinevad koostööpartnerid.

Meie alaline eesmärk kompetentsikeskusena on tagada rahvakultuuri elujõulisus. Selle kõige juures ei saa vähem oluliseks pidada rahvusvahelist koostööd rahvakultuuri põhiväärtuste ja vaimse kultuuripärandi tutvustamisel ning nende hoidmisel rahvusvahelisel maastikul. Suuremad sammud selles suunas tegime 2023. aastal, kui Eesti vabariigi suursaatkond Brüsselis pöördus meie poole, et aitaksime Brüsseli „pissivale poisile“ uued rahvarõivad valmistada. Koostöös Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu ja MTÜ Rahvarõivas meeskonnaga sai korraldatud konkurss ning 24. veebruaril 2023. aastal sai Brüsseli „pissiv pois“ endale selga jämjaja mehe rahvarõivad. Rahvusvahelisi projekte oli teisigi ja see kõik innustab meid võtma veel aktiivsemat rolli rahvakultuuri valdkonnaga seotud rahvusvahelises koostöös.

Märgilisi koostööprojekte on sõlmitud aga ka vabariigi pinnalt. Meie kõigi töökoormus on suur ja päevad kipuvad olevat pikad. Asu ei anna endale ei naised ega mehed. Eestlaslikul moel kipume alati leidma põhjust, miks peab ühte või teist asja tegema, ning hobidele, rõõmule või naerule jätame vähe ruumi. Samas on rahvakultuuri harrastamises palju sellist, mis tervist turgutab ning suu naerule tõmbab. Teame ju laulu- ja tantsupidusid ning näeme seda rahva vaimu ja väega õnnistatud rahulolu, mis kandub üle nii osalejatele kui pealtvaatajatele. Toon seekord selle teema välja just meeste tervise vaatenurgast.

On tõde, et üheskoos peame hea seisma selle eest, et meie tantsutraditsioon ei hääbuks. Teisalt on tore, kui nende traditsioonide taustal ka mehed end leiaks. Seetõttu on mul väga hea meel, et on olemas üritus, mis toob mehed tantsuaasale kokku. Tore on nentida, et selle traditsiooni väärtustamiseks on nii korraldajad kui tantsijad andnud tükikese oma südamest. Hobi ja trenni ühildamisel on seega panustatud ka tervise heaolule. Ihu- ja vaimutervis, rõõm ning lust annavad siin üksteisele terekäe. Meie Eesti Rahvakultuuri Keskuses oleme seda meelt, et rahvakultuur peab olema erk. Meeste tantsupeo korraldajad on erksad mõtlejad ja meeste väge täis samm tantsupõrandal on samuti südant ergastav ning soe. Need treeningtunnid on aga kindlasti tervisele kasulikud. Seega oli keskusel suur au anda oma panus koostöökokkuleppe täitmiseks, mis allkirjastati 29. mail 2023. aastal Rakvere linnavalitsuse, Eesti Rahvatantsukeskuse, Eesti Rahvakultuuri Keskuse ja viienda meeste tantsupeo lavastusmeeskonna poolt. Seda kõike selleks, et viies meeste tantsupidu jõuaks rahvani 2026. aastal.

Lugesin hiljuti ühte arvamust, kus arutleti e-raamatute võidukäigu üle ning tõdeti, et selline suund võib viia paberraamatute kadumiseni. Olgu kuidas on, aga meie käime ikka seda rada, kus paberraamatute väärtust jätkuvalt oluliseks peame. Nii kordasime ajalugu ja kordustrukist ilmus kohaliku omavalitsuse kultuurikorralduse täiendatud teejuht “Kultuurikorralduse muustrid. Teejuht kohalikele omavalitsustele”, mille peamiseks sihtrühmaks on kohalike omavalitsuste juhid ja otsustajad. Raamatu sisu on abiks nii volikogude, valla- ja linnavalitsuste kui kultuurikomisjonide liikmetele, kes annavad oma panuse omavalitsuse poliitika kujundamisse ja suuna määramisse. Usume, et raamat on heaks abiliseks ka kõigile omavalitsuse kultuurivaldkonna töötajatele nii rahvamajades, raamatukogudes,

muuseumides kui vabaihendustes. Jätkame „Rahvakultuuri aastaraamatu“ tegemist, mida saab samuti paberraamatuna oma raamaturiiulisse soetada. Olles aga kaasaegsed, siis pakume kõigile nende raamatute sisuga tutvumist ka läbi *online*-maailma, st meie asutuse kodulehe kaudu. On ju selge, et raamatute lugemine annab suurepärase võimaluse ennast harida, arendada ja elust rõõmu tunda. Need kaks raamatut toovad kolleegide tegemiste kaudu kindlasti äratundmisrõõmu ka enda töös ning on ühel või teisel moel praktilise väärtusega meile kõigile.

Tean, et kordan ennast aastast aastasse, aga see kõik on väike osake meie asutuse töödest ning tegemistest. Kindlasti on sama lugu nende autoritega, kes oma kirjatükid selle raamatu kaudu teieni toovad, sest siin kajastatu on ainult osake nende väärtuslikust igapäevast.

Täna kõiki käesoleva raamatu kaasautoreid ja meie asutuse töötajaid, kes panustasid „Rahvakultuuri aastaraamatu“ järjekordse numbri sisusse. Eelkõige soovin kõigile aga mõnusat lugemist rahvakultuuri tegudest ning jõudu uue aasta tegemistesse!

Kalle Vister

Eesti Rahvakultuuri Keskuse direktor

Liikumisaasta mudis liikumiskultuuri

2023. aasta jääb meelde kui liikumispoörde käimalükkaja. Liikumisaastal oli eesmärgiks tõsta tähelepanu keskmesse liikumisaktiivsus, võimalused ja teadlikkus, aga ka liikumiskultuur ja üritused ehk kõik, mis aitab kaasa liikumisega seotud mõtteviisi ja kultuuri edendamisele. Sellest johtuvalt oli liikumisaasta motoks „Hakkame liigutama!“

Liikumisaasta igal kuul võtsime fookusesse erineva liikumisviisi ning koostöös partneritega kutsusime inimesi teemakuu algatustest osa võtma. Nägime kogukondlikke algatusi, liikumisüritusi maakondades ja rahvarohkeid spordiüritusi. Liikumisaastal võttis ainuüksi avatud treeningutest, õpitubadest ja aktsioonidest osa üle 10 000 inimese. Teemakuude põhiprogrammile lisaks algatasid liikumisaastale pühendatud liikumissündmusi veel tuhanded organisatsioonid ja eraisikud.

Aasta avas 1. jaanuaril sotsiaalmeedias toimuv aktsioon „Minu esimesed 23“, mis kutsus inimesi õue liikuma ning jäädvustama oma 2023. aasta esimesed liikumismomendid. Algatus köitis tuhandete inimeste tähelepanu

Liikumisaasta. Rannakäsimine Põlvas 2023. aastal. Foto: Karl-Fredy Kruup

ning ligi 500 inimest jagas kaasmaalastega oma aasta esimesi liikumismomente kõndimisest ja jooksmisest kätekõverduste ja ujumistõmmeteni. Jaanuaris oli liikumisaasta fookuses talverõõmude nautimine ja suusatamine. Eesti parimad suusatreenerid andsid ligi 150 tasuta suusatundi 1100 huvilisele, keskendudes peamiselt algajatele.

Veebruaris kutsusime kõiki õue liikuma – enda ja vabariigi terviseks. 24.–26. veebruarini toimus Eesti terviseradadel algatus tähistada üheskoos tervisliku liikumisega Eesti sünnipäeva ja teha ringe ümber maakera. Ühiselt koguti 50 000 liikumiskilomeetrit.

Märtsis kutsusime üles vähendama istumisaega ning võtsime fookusesse liikumise töökohal ja koolis. Nii kuulutasime selle kuu esimese nädala (trepi)kõnninädalaks, teise seisunädalaks ning kolmanda liikumispauside nädalaks, jagades juhiseid, kuidas tuua tööpäeva rohkem liikumist. Sel kuul startis ka Viimsi valla algatusel koolide liikumisväljakutse „Vunki juurde!“. Väljakutses osalemiseks tuli teha videojäädvustus koolipere liikumispausist ning jagada seda sotsiaalmeedia vahendusel. Kampania kestis maini ning selles osales 57 kooli.

Aprillis keskendusime südame tervisele ning selle tugevdamisele regulaarse liikumise kaudu. Terve kuu jooksul oli võimalik osa võtta tasuta treeningutest, avatud tundidest ja infoüritustest, mis aitasid teha tutvust kepikõnni, jooksu ja tantsuga. Mais kutsusime liikuma ja mängima õue. Sai proovida Eestis üha populaarsemaks muutuvat liikumisharrastust – ketta-golfi ning õppida kasutama välijõusaalide masinaid.

Juunikuu üleskutse oli panna rattad alla ja kiiver pähe ning tulla avastama rulluisutamist, *pumptrack*'i radasid ning maastikurattasõitu. Algatus oli suunatud eelkõige lastele ja noortele ning mitusada huvilist said kogemuse, kuidas turvaliselt sõita ja trikitada nii rula, rulluiskude, rataste kui tõuksidega. Juulikuus innustasime inimesi aktiivselt puhkama ning augustis kutsusime avastama Eestimaa loodust ning kauneid paiku. Eesti matkaliidu matkajuhid viisid paarsada huvilist liikumisaasta-matkadele, mille käigus läbiti löike ranniku- ja metsamatkarajast. Vahetult enne kooliaasta algust toimusid ligi 20 kohas üle Eesti ka välipinksi õpitoad.

Septembris kutsus liikumisaasta proovima orienteerumist ja osa võtma üleeuroopalisest spordinädalast. Kümnel orienteerumispäeval oli üles seatud õpperada, eesmärgiga julgustada inimesi seda ala proovima. Spordinädala sündmustest võttis osa ligi 200 000 inimest. Sportisid nii koolid kui

lasteaiad, toimus heategevuslik laste teatejooks, linnaorienteerumine, ning oma kehalised võimed panid nn NATO-testis proovile nii gümnasistid kui kaitseminister.

Oktoobris võtsime fookusesse liikumise ja vaimse tervise seosed, sest liikumine on üks lihtsamaid ja kättesaadavamaid viise selle hoidmiseks. Novembris soovisime näidata, et liikumiserõõmu saab kogeda ka siseruumides mängides. Koostöös reketialade liitudega toimus üle 40 tasuta avatud treeningu, kus tutvustati algajatele sulgpalli, lauatennist, *padel'*it ja *squash'*i. Ligi 500 huvilist on nüüdseks uue kogemuse võrra rikkamad.

Liikumisaasta lõppes detsembris kogupere liikumisüritustega „Liikudes uude aastasse“, mis toimusid kõikides Eesti maakondades ning pakkusid liikumiserõõmu nii lastele kui täiskasvanutele. Liikumisaasta 2023 lõppedes jätkab liikumisharrastuse kompetentsikeskus tööd liikumisharrastuse valdkonna üleriigilisel arendamisel ja koordineerimisel, et igast aastast saaks liikumisaasta.

Janne Tomberg

Liikumisaasta projektijuht

SA Liikumisharrastuse kompetentsikeskus

Kuidas rajada teed rahvakultuurini koos noortega?

Ilmselt ei imesta keegi, et rahvakultuuri valdkond muretseb järelkasvu pärast. Kõik ju muretsevad. Maailmale jalgujäämise tunne on tabanud nii rahvatantsupastelt, pillikeelt, kudumisvarrast kui kultuurikorraldajat. Need, kes selles vallas aga praegu motiveeritult tegutsevad, tunnevad vahel suurt jõuetust.

19. oktoobril 2023 toimus Vabamus Eesti Rahvakultuuri Keskuse (ERK) eestvedamisel koostööseminar „Kuidas ühiselt toetada rahvakultuuri eestvedajaid ja kaasata noori?“, mille eesmärk oli rahvakultuuri jätkusuutlikkuse tõstmine, lähtudes kultuuri arengukava 2021–2030¹ elluviimisest koostöös valdkonda edendavate organisatsioonidega. Seminari tulemusena plaaniti

¹ „Kultuuri arengukava 2021–2030“ <https://kul.ee/kultuur2030>

ühiselt sõnastada, milline võiks olla koostöömudel rahvakultuuri eestvedajate toetamisel ja noorte kaasamisel.

Olgu kohe öeldud, et pealkirjas esitatud küsimusele sellest artiklist otsest vastust ei leia, siin on vaid need ideed, mida Vabamusse kogunenud seltskonnal just sellel päeval öelda oli. Head arutelud toimivad katalüsaatorina – tõelised vastused tulevad käima lükatud protsessi tulemusena.

Koostööseminarile tuli kokku üle 70 osaleja. Esindatud olid ERK-i töötajad, Kultuuriministeerium, üleriigilised rahvakultuuri keskseltsid (Eesti Folkloorinõukogu, Eesti Harrastusteatri Liit, Eesti Kooriühing, Eesti Kultuuriseltside Ühendus, Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit, Eesti Rahvamajade Ühing, Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Selts), Eesti Huvikoolide Liit, Eesti Külaliikumine Kodukant, MTÜ Eesti Rahvapärimuse Kool, MTÜ Mulgi Elamuskeskus, Vastseliina rahvamaja, Võru valla kultuuri- ja noorsookeskus. Noorte häält andsid edasi Tallinna Tõnismäe riigigümnaasiumi õpilased. Kutsutute nimekiri oli veelgi kirkam, kuid on teada, et kultuuri ja hariduse aladel tegutsevad inimesed on aktiivsed ning sügis on neile tihe aeg.

Arutelupäeva modereerisid mentor, *coach* ja koolitaja Urmo Reitav ja kultuuriministeeriumi kultuuriväärtuste osakonna juhataja Mihkel Kaevats. Iseennast kohapeal tutvustasid nad küll vastavalt kui arendaja ja organisatsioonide taaskäivitaja (Reitav), ja luuletaja, rattaühingu alustaja ja asumiseltsi asutaja (Kaevats). Moderaatorid soovitasid osalejatel kogu päeva vältel hoida avatud meelt ja nooremeelsust, kuna fookus on neil, kes hakkavad tulevikus riiki ja kultuuri edasi kandma. Tõstatasid küsimuse, millele ka teiste järelkasvumure käes vaevlevate valdkondade inimesed mõtlema ja ausalt enesesse süüvima peaksid – **kas me oleme otsuste langetamises päriselt valmis noortega arvestama?**

Avasõnades tutvustas Eesti Rahvakultuuri Keskuse direktor Kalle Vister antud üritusest kolm aastat varem toimunud koostööseminari² tulemusi. Üks tähtsamaid järeldusi oli kindel tarvidus teha kokkuleppeid ja leida ühist keelt, kuid kuna kokkulepped ei sünni ka iseenesest, siis seda olulisem on taas kohtuda ja pead kokku panna – nagu ka sel päeval.

Kultuuriministeeriumi kunstide osakonna juhataja Katre Väli tutvustas „Kultuur 2030“ koostamise protsessi. Seega ei hakanud ta kultuurivaldkonnale üldiselt tuttava dokumendi sisu üle seletama, vaid kirjeldas etappides

²Tamm, Epp 2020. Rahvakultuur tänapäeval. Sirp 18.12.2020
<https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c5-muusika/rahvakultuur-tanapaeval/>

töötamist. Dokument on valmis ja võime kirjeldada selle koostamist kui edulugu. Väli võttis oma retsepti „Kultuur 2030“ valmimise eduloo kokku järgnevate märksõnadega: selge eesmärk ja inspireeriv juht; unistuste meeskond; asjalik kaasamispartner; kirglik praktikant; nõudlik nõukoda; kutsu kõiki; vaba vaim ehk vormide paljusus; kohaleminek ja kohalolek. Samas esitati Välile kohapeal palju küsimusi. Suurima eduteguri jaotus taas laias laastus kaheks: 1) teema olulisus kaasatute jaoks; 2) põhjalik korraldus. Rahvakultuuri-rahva sel päeval kohale toonud mureküsimusele – kuhu jäid strateegia koostamisel noored? – ei saanudki vastust, sest see polegi lihtne. Nüüd, ajalisel distantilt on ka selle protsessi põhilised teljed jäänud samaks – kultuuri järelkasv, regionaalne kättesaadavus, rahvusvahelisus ja ligipääsetavus. Kui ligipääsetavuse küsimus on saanud üha rohkem kõneaineks, siis toona polnud nii palju mõeldud jätkusuutlikkuse küsimusele, mis nüüd on vägagi aktuaalne.

Päevakavas oli veel kolm kõnelejat, kuid kuna sõna „ettekannet“ võib jätta sisust ja eesmärgist veidi vale mulje – seaks justkui mingisuguseid suuniseid – siis sai neid kutsutud inspiratsioonikõnelejateks. Nii oli sellesse päeva liigendatud kolm kogemuslugu.

Kultuuripealinn Tartu 2024 noortele suunatud arenguprogrammi „Tartu 2024 Extended“ „esimese lennu vilistlane“ Meriliis Ilves kirjeldas mainitud programmi ja 14.–19.-aastaste noorte esimesi samme kultuurikorralduses, ja mis veelgi olulisem, noorte enda prioriteete, mis iseenesest põhiolemuselt polegi midagi enneolematut – öla- ja ühtekuuluvustunne, suhtlus, hea õhkkond. Meriliis Ilves julgustas noori kaasa kutsuma, kuid soovitas teha seda personaalselt. Huvitavaks teeb selle juures generatsioonide erinev taju ja arusaam elementidest, mis seda *vibe*'i loovad. Pole kerge olla noortepärane, ja kindlasti üks asi, mis sellest päevast veelgi kindlamaks sai, oli teadmine, et selle noortepärasusega ei peagi pingutama, tuleb vaid lasta noortel endil selle eest hoolitseda, andes neile osa ürituste loomisest: „*Me teeme vigu, aga laske meil proovida!*“.

Antropoloog ja haridustöötaja Ede Schank Tamkivi on toonud noored muuseumimaastikule projekti „Noorte Vabamu“ abil, mis viib kokku põlvkondi reaalaruumis ja pakub virtuaalplatvormi kaudu ka iseõppimisvõimalust. Suurte üldiste ajaloonarratiivide asemel kasutatakse isiklikke kogemusi, et jõuda inimesele lähedale, proovides panna ennast kellegi teise kingadesse. „Noorte Vabamu“ pakub samuti võimalust noortel ise üritusi

korraldada. Ka Schank Tamkivi paiskab õhku jällegi olulise ja tõsise küsimuse – kas me ikka peame proovima muuta noori endasugusteks?

Noor lavastaja Jan Teevet kõneles teemal „Positiivsest ebakindlusest ja taltsutamatusst kujutlusvõimest”, mille sisuks oli kogukondade paljususe, usalduskokkulepped ja ühiskonda kaasamine ehk kuidas noored kutsuti Paidesse tegema teistmoodi teatrit, selle teatrisaalist välja viisid ja kuidas sellele reageeriti. Kohalviibijaid ilmselt kõnetas Teeveti jutust tõdemus, et kultuuriloojale, -vahendajale ja kaasatule on oluline tunda, et on olemas turvavõrk.

Kõik kolm inspiratsioonikõnet olid vägagi koostööseminari teemade põhifookuses – noored ja eestvedajate jaoks. Samas ütlesid nad rühmaruteludele paljugi ette. Jääb üle vaid mõtiskleda, millised tulemused oleksid seminarides olnud siis, kui külalised poleks olnud niivõrd inspireerivad.

Mida saame ühiselt teha, et suurendada noorte osalemist rahvakultuuris? Nii kõlas esimene ülesanne – mõtlemisharjutus laudkondadele. Küsimusse oli toodud sõna „meie“ ja moderaatorite ootus oli kuulda konkreetseid ettepanekuid. Toon välja neli kattuvat teemat kõikide laudkondade põhjalikest vastustest.

Koostöö. Koostööseminar, mille eesmärgiks on astuda sammud koostöömudeli loomisele, jõuab järeldusele, et on vaja koostööd – liiga lihtne? Ei ole. Nagu ikka, probleemi teadvustamine on osa lahendusest ja nii said kõik üheksa laudkonda arutada selle üle, kes kellega koos, millises suunast, millist vankrit vedama peaks. Noortest (noortega ja noorteta) rääkides ei saa üle ega ümber haridusest. Koolil on väga suur roll lisaks teadmiste andmisele ka väärtuste kasvatajana. Probleemiks on aga koolide kesine ja ebaühtlane lähenemine rahvakultuuri teemade sidumisel tundidega. Iga laudkond väljendas ootust, et haridus- ja teadusministeerium ja kultuuriministeerium otsiks koos lahendusi.

Palju käis läbi ka järgmine nelinurk: kool-raamatukogu-noortekeskus-rahvamaja. Nende koostöö väljund ilmneb järgmises punktis.

Ühine tegevus. Leiti, et praktiliste tegevuste kaudu ning pakkudes noortele rolli (rahva)kultuurikorralduses, võiks anda edasi sõnumi, et neid usaldatakse (selle eelduseks on siis ka päriselt usaldada), et neid ei võeta hetkel passiivsete pisut müstiliste tulevikuinimestena, vaid partneritena. Seega,

raamatukogud, rahva- ja seltsimajad, noortekeskused, koolid, kogukonnaühendused võiksid anda noortele võimaluse korraldada ja kujundada üritusi just nii, et see neid ka kõnetaks. Toetavas keskkonnas.

Eeskujud. Selge on see, et praegused rahvakultuuri harrastajad, eestvedajad ja kultuurikorraldajad ei pea hakkama ise ennast ümber tegema. Noored ei tahagi, et vanemad oleks nende moodi – vastupidi, pingutatud noortepärasus paneb pigem pagema. Küll aga saavad nad positiivse laengu sädeinimestest, tuge mentoritelt ja õpetust edulugudest. Siin on ka kattuvusi eelmise punktiga – ühised tegevused ja otsekontakt loevad.

Kodu ja põlvkondade side ei saa alatahtsustada. Mitu laudkonda leidis, et otsekontakt ja eeskuju esimene koht peaks olema siiski endiselt kodu. Koostöö koht siin on tõsta rahvakultuuri väärtustamist ühiskonnas üldiselt (või endiselt).

Teine seminar koosnes kahest ülesandest. Lähtudes moderaatorite juba päeva alguses esitatud soovituselt vältida „vinguvat kõneviisi“ ja mitte keskenduda halvale, siis esimene küsimus kõlas: „**Mis on meil juba olemas ja mis on eestvedajate toetamisel hästi?**“. Sellele vastatud, said laudkonnad järgmise ülesande arutleda ja leida kolm punkti kirjeldamiseks, **mida saaks teha veel paremini.**

Mõned vastused küsimusele „Mis on hästi?“ olid laudkondades ühtsed. Kõigis rühmades nimetati rahastusvõimaluste olemasolu riiklike toetusmeetmete abil (Eesti Rahvakultuuri Keskuse hallatavad toetusmeetmed, Kultuurkapital), tunnustussüsteeme (nt tänuüritused) ja koolituste kättesaadavust. Väga hinnati ka olemasolevaid võrgustikke ning tegutsejate motiveeritust ja kaasamisvajaduse teadvustatust. Hinnatakse ka seda, et harrastamiseks on olemas vajalikud ruumid.

Teisele küsimusele – mis võiks olla paremini – vastati samuti üpris sarnaselt. Ükski laudkond ei saanud jätta mainimata rahateemat. Kokkuvõttes võiks osalejate arvates raha suunata

- 1) valdkonda üleüldiselt;
- 2) töötasudesse ehk siis soovitakse majanduslikku kindlustatust;
- 3) karjäärimudeli loomiseks;
- 4) soodustused, toetused täiendõppeks.

Palgast rääkides jõuti ka selleni, et töötasu peaks toetama ka puhkamist, kuna kultuuritöötajad ja iseäranis eestvedajad on kõrge läbipõlemisriskiga. Ehk siis motiveerida saab ka väiksem töökoormus või nagu tsiteerides üht osalejat „Sa ei süga oma leiva pärast nii palju“. Eestvedajate läbipõlemise teemaga ongi seotud teine läbiv joon vastustes – tugev seljatagune ja koostöö eri tasandite vahel. Toimekatel tegutsejatel puudub sageli oskus delegeerida ja tihtipeale justkui polegi seda „oma inimest“, kellega koormat jagada. Leiti ka, et avalik edulugude jagamine toimib tunnustamisena ning võib rahvakultuuriga tegelejatele mõjuda hästi. Üks laudkond tuli lagedale uudse ideega, mis teisteski osalejates elevust tekitas – (rahva)kultuuriga tegeleja võiks tööelu tippfaasis võtta n-ö „õpipoisi“ ning jagada talle oma kogemusi. Mõtte menu pole üllatav, sest ka järelkasv oli paljudel märgitud murekohaks. Lahenduseks pakuti selleski seminaris haridus- ja teadusministeeriumi ja kultuuriministeeriumi koostöö, kaasates ka kohalikke omavalitsusi.

Kolmandas seminaris oli ülesandeks teha esimesed mõtteharjutused **koostöömudeli** loomiseks. Ülesandele lisas keerukust vorm esitada oma mõtted **kokkulepetena** – seega mitte esitada soove ja nõudmisi, vaid teadvustada ka omapoolset rolli ja vastutust. Ehk siis – iga laudkond pidi panema kirja 3–4 kokkulepet järgnevate tasandite vahel: kogukondlik tasand (sh kohalik omavalitsus); regionaalne tasand; riiklik tasand. Sellele lisaks pidi juurde mõtisklema ka enda seisukohalt „mida **mina** teeksin selle jaoks, et noored tuleksid kaasa ning eestvedajaid märgataks, toetataks ja hoitaks?“.

Kui varem olid vastused üsna sarnased, siis selle ülesande vastused hakkasid juba laudkonniti erinema. Kõigi tasandite vahel aga nähakse omavahelist kommunikatsiooni, (rahva)kultuuri prioriteediks seadmist, avatust ja kaasatust.

Toon välja vastavalt tasanditele mõned mõtted võimalikest kokkulepetest, mis saalis kõlama jäid.

Riiklik tasand.

1. Kultuur on tähtis. Riik loob võimalusi, mida kohalikud omavalitsused ja kogukonnad saaksid kasutada. See väljendub seadusloomes, toetusmeetmetes jms.

2. Kultuuriministeeriumi juurde tuleb luua kultuurinõukogu, kes vahendab ministeeriumile spetsialistide ja praktikute vajadusi ja kogemusi.

3. Lõimida rahvakultuur õppe- ja ainekavadesse.

Regionaalse tasandiga seotud ettepanekud näisid taanduvat kõik kommunikatsioonile kohtumiste ja heade praktikate jagamise näitel.

Ka kohaliku tasandi kokkulepped olid läbivalt suhtlemise peale üles ehitatud, toodi välja võrgustike loomist ja olemasolevate töös hoidmist.

Mina-tasandil mainiti eelkõige kodaniku vastutust ja isikliku eeskuju üles näitamist aktiivse osalemise ja toetuse kaudu.

Selleks, et jõuda lahenduseni, tuleb defineerida probleem. Seega oli selle seminariosa oluliseks tulemuseks vastused küsimusele „**Miks kokkulepped ei toimi?**“.

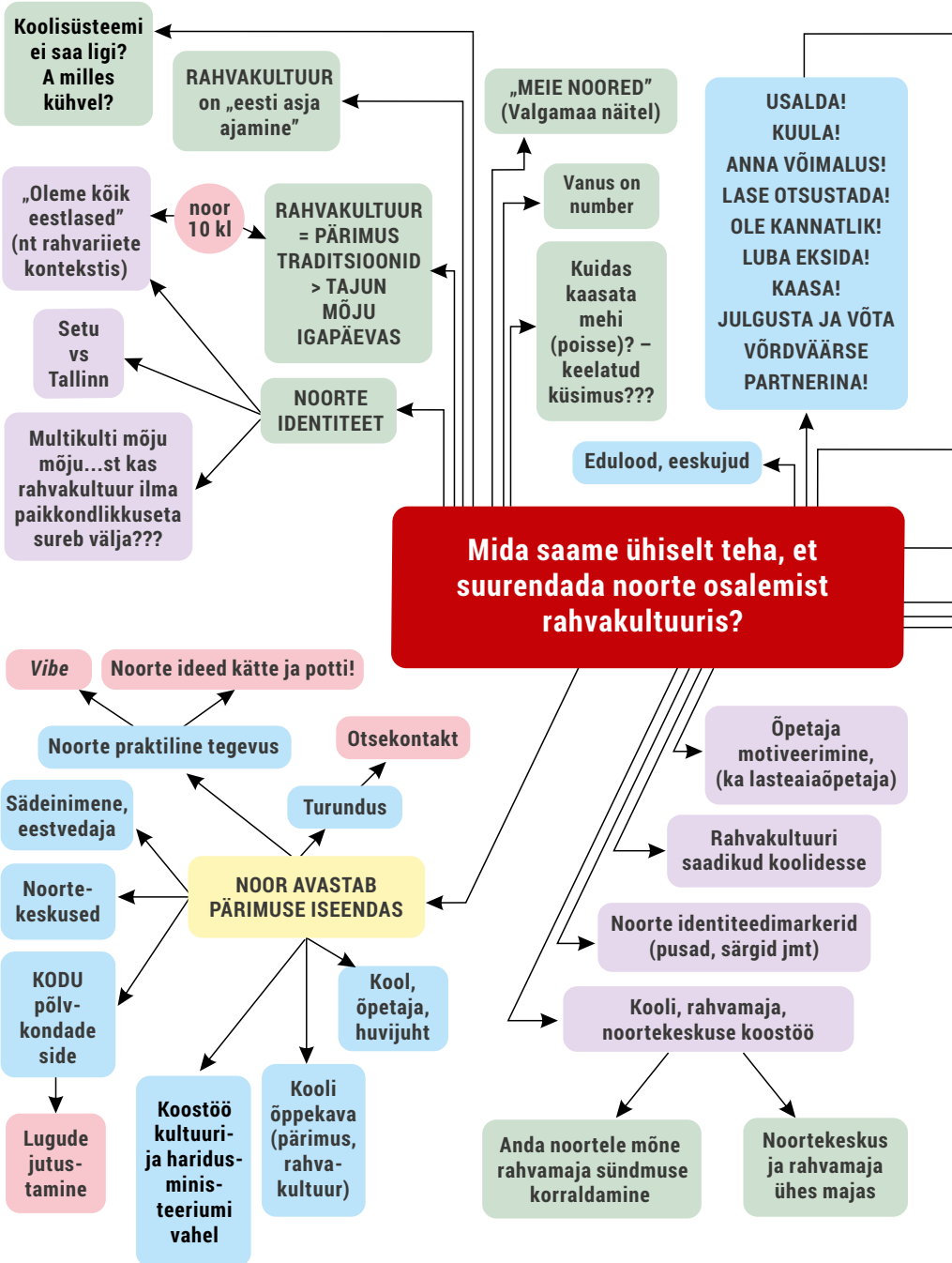
Osapoolte tahe ja kavatsused võivad olla head, kuid inimeste vahetumisega unustatakse kokkulepped – *uus luud eeldab, et ta pühib paremini kui eelmine*. Teine takistus võib seisneda dialoogi pidamise oskuses – oma seisukoha selgitamine ja teise ära kuulamine on tähtis igal tasandil. Samas, üksteise ära kuulamisest ju ainult ei piisa, vahetatud info ja kogemused on ainult baasiks edasisel koostööl, kuid tihti sealkohal asi seisma jääbki. Veel ilmnes, et tõenäoliselt osutub ka probleemiks, kui erinevad osapooled on küll sama sihiga – siin oleks see siis näiteks elav ja jätkusuutlik rahvakultuur – kuid hakatakse tegema samu tegevusi samal ajal ehk siis konkureeritakse üksteisega. Kas see tähendab, et puudu on konkreetsusest? Kolmas probleem puudutabki rahvakultuuri ja pärimuse temade ja tegevuste loendamastust. Jaa, saab lugeda kokku harrastajate kollektiivid ja nendega seonduvad kulud, kuid rahvakultuuri ja vaimse kultuuripärandi jätkusuutlikkuse aluseks on teadlikkus ja väärtustamine, mille arväärtuse leidmine pole jõukohane kui mitte isegi võimatu. Samas lükkavad lüüse kinni ja lahti tihtipeale inimesed, kelle jaoks asjad on mõistetavad siis, kui need on väljendatud numbritega.

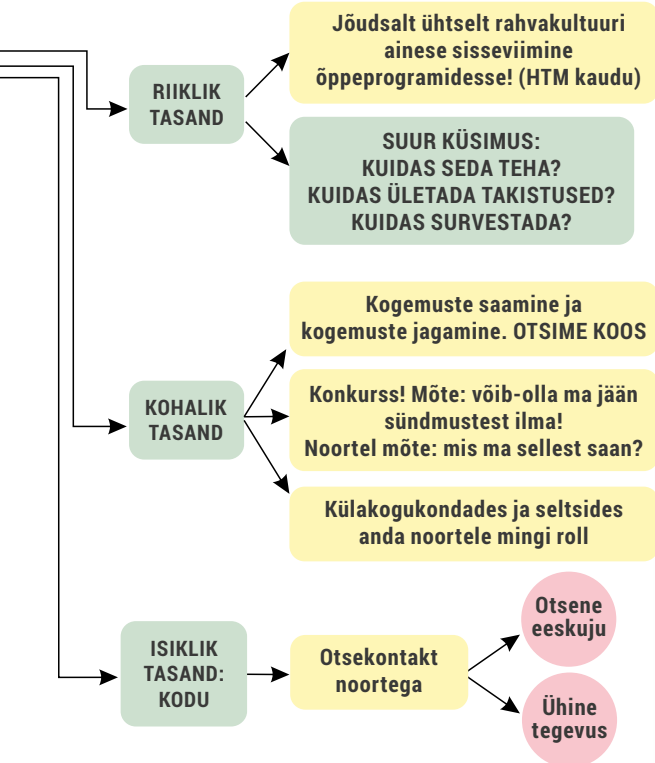
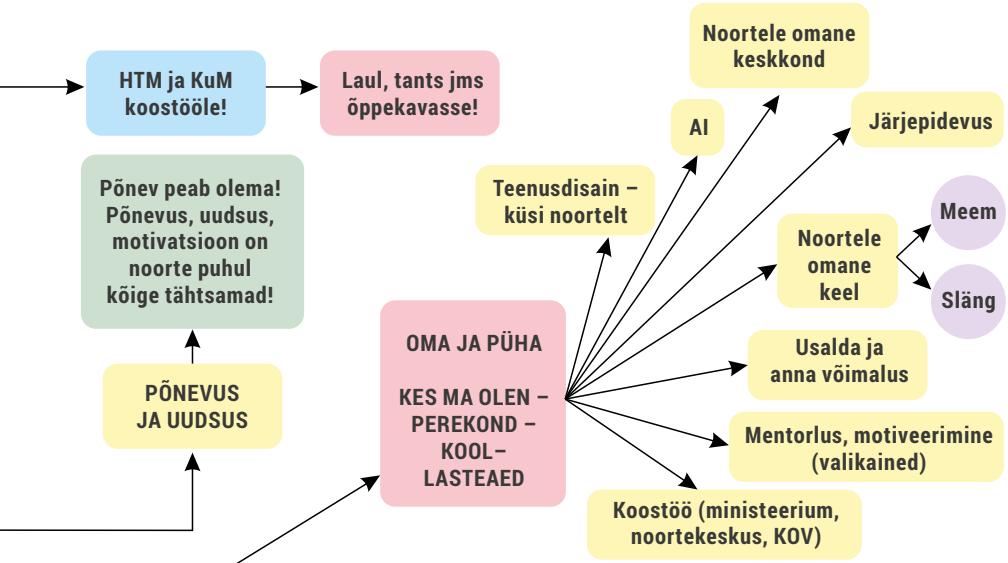
Kuidas ühiselt toetada rahvakultuuri eestvedajaid ja kaasata noori? Lihtne ja samas raske vastus ongi: koos pühendunult töötamine, usaldamine ja oma ausate kavatsuste väljendamine meeskonnas. Koostööseminaril ilmnes, et võrgustikud on küll olemas ja toimivad, kuid vastutus lasub tihti ikkagi üksikute inimeste õul, kes loomulikult väsivad. Osa sellest koormast võiks vabalt anda noortele. Mitte neid kontrollides, vaid leppides, et maailm ongi muutuv, on seda, muide, alati olnud, ja kui noored teevadki midagi teistsugust, siis miks mitte? Rahvakultuur on seostatud traditsioonidega, aga traditsiooni jätkumise eest on alati vastutav tulevik. Me ootame seda.

Epp Tamm

Eesti Rahvakultuuri Keskuse vaimse kultuuripärandi spetsialist

Rahvakultuuri koostööseminar, oktoober 2023

MODERAATORI TAHVEL

- MENTORID, KELLEL ON PÄRISELT AEGA**
- KÜSIME NOORTELE ENDILT NENDE KEELES**
- LOOMULIK PROTSESS ALATES LASTEIAIAST!**
- EESKUUJUD**
- LEIDA SÄDEINIMESED**
- KOOL – RAHVAMAJA – RAAMATUKOGU – NOORTEKESKUS**
- ÕPPEKAVASSE (VALIKAINENA)**
- RAHVAKULTUURI SAADIKUD KOOLIDESSE**
- USALDA, KUULA, VÕTA VÕRDVÄÄRSE PARTNERINA**
- OTSEKONTAKT, ISIKLIK KONTAKT**
- VÕIMALUS OTSUSTADA**
- USALDUS**
- NOOR AVASTAB PÄRIMUSE ISEENDAS**
- ANDA NOORTELE ROLL, VÕIMALUS PERE JA KODU**

Laulupeo rongkäikude näituse teekond maakondades

Näitus koosneb 72 suurest tahvlist mõõtudes $2 \times 2,5$ meetrit, millel on kujutatud fotod koos vastava tekstiga Tallinnas peetud üldlaulupidude rongkäikudest läbi aja. Rongkäigud on osa laulu- ja tantsupeoliikumise traditsioonist. Fotonäitus jõuab maakondadesse Eesti Rahvakultuuri Keskuse ja MTÜ Tantsupeomuuseumi koostööna.

Laulupeo rongkäikude näituse „Teekond läbi aja“ on koostanud ajaloolane Jaak Juske koostöös Fotomuuseumi ja Tallinna Kultuuri- ja Spordiametiga ning see loodi Eesti võimsaima sündmuse, laulu- ja tantsupeo 150. aastapäevaks. Esmakordselt eksponeeriti näitust 2019. aastal Tallinnas Vabaduse väljakul.

2021. aasta tavapärasel kohtumisel rääkisid Tantsupeomuuseumi eestvedajad Angela Arraste ja Ülo Luht, et Tallinna Kultuuri- ja Spordiamet oli neile usaldanud eelmainitud näituse ja nad otsivad võimalust selle eksponeerimiseks. Ühise koostööna tekkis mõte seda näitust kogu Eestile näidata. Kohtumisel pakkus meie asutuse kommunikatsioonijuht Kaja Liivak välja idee, et näitus võiks lisada silmailu piirkondade konkurentsivõime tugevdamise (PKT) meetme raames valminud keskväljakutele. Osapooled olid sellega igati nõus, kuid lepitati ka kokku, et kuna keskväljakute kõrval on ka teisi kohti, kuhu selline väärikas mälestuste pank sobiks, siis kasutatakse ka teisi võimalusi.

Kuna olemas oli ainult fotonäituse sisu, siis tuli leida võimalus teha ka sisumaterjalile raamid. Põhjaliku eeltöö tulemusena leidsime näituse karkasid valmistaja, milleks osutus Model Metal OÜ. Näituse raamid valmisid 2022. aasta jaanuaris ning alates sellest ajast liigub näitus mööda maakondi. Nii saame meenutada ajalooürikutesse talletatud väärtusi ning näha, kuidas on rongkäik eri aegadel toimunud. Selline ajalooline pool on oluline ning fotod on väga huvitavad, sest nendelt piltidelt võib leida nii ennast kui oma tuttavaid. Näiteks näituse paigaldamise ajal Otepäele tuli seda vaatama üks vanahärra, kellega vesteldes selgus, et ta oli osalenud 1938. aasta laulupeol. Samuti oli palju äratundmist Kundas, kus mitu inimest leidsid ennast fotodelt. Toremaid märkamisi oli nii Viljandis kui Elvas. Eriti tähtis on sellise ajaloo tutvustamine noorte kaasamise võtmes, sest põlvkondade sidusus on

meie kultuuri ja traditsioonide säilimise üks alustalasid. Nii oleme näinud, kuidas näitust on tulnud vaatama klasside viisi. Näiteks Narvas.

Näitus on oma teekonnal peatunud kaunites Eesti linnades nagu Tõrva, Otepää, Võru, Põlva, Elva, Viljandi, Kunda, Kohtla-Järve, Narva. Soovime näitust eksponeerida kõikides Eesti maakondades. Meie meelest on eriti tore selle juures see, et kunstiteosed on nii tellijatele kui külastajatele vaatamiseks tasuta. Õiguse huvides tuleb siiski märkida, et näitust tellivatel omavalitsustel on kuludeks ainult transport esitluspaika, näituse paigaldamine ja mahavõtmine.

Näitust on võimalik tellida Eesti Rahvakultuuri Keskuse kaudu.

Hoidkem oma kultuuri au sees!

Aires Põder

Eesti Rahvakultuuri Keskuse arendusjuht

Algas Mulgi pudru teekond UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja

Mulgi Kultuuri Instituut võttis aastatel 2022–2023 ette erakordse ja vastutusrikka teekonna, et esitada Mulgi pudru valmistamise ja söömise traditsioon UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja.

Idee kandideerida UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja tekkis 2021. aastal, kui Mulgimaa pealinn Abja-Paluoja kandis soome-ugri kultuuripealinna tiitlit. Suurenenud huvi paikkondliku kultuuri vastu inspireeris kogukonda ning tänu sellele tuli mõte viia üks mulkidele omane kultuurinähtus UNESCO-sse. Järgmiseks oli vaja see selgelt määratleda ja saavutada riiklik kokkulepe kultuurinähtuse esitamiseks. Selleks korraldati kohtumised Kultuuriministeeriumi, UNESCO Eesti rahvusliku komisjoni, Eesti Rahvakultuuri Keskuse, kultuurivaldkonna ekspertide ja kogukonna liikmetega. Kultuurinähtuse esitamise üks tingimus oli, et see peab eelnevalt olema kantud Eesti vaimse kultuuripärandi nimistusse.

2022. aasta kevadel pakkusid kogukonnaliikmed välja, et tuntuim mulke ühendav laialdaselt levinud kultuurinähtus on toit, pärandtoitudest just Mulgi puder. See on traditsiooniline seakõrnetega kartuli-tangupuder, mis

on pärit Lõuna-Eestist Mulgimaalt ja saanud piirkonna järgi ka nime. 19. sajandi viimaseks veerandiks oli Mulgi pudru valmistamise komme levinud laialdasemalt üle kogu Eesti. Algupärasel retseptil põhineva pudru tegemiseks kasutatakse vaid kodumaist toorainet. Mulgimaa kohalikel sündmustel ja kokkusaamistel pakutakse pea alati just Mulgi putru, seda saab ka erinevates toitlustusasutustes. Mulgi pudru söömine on lahutamatu osa mulkide pere- ja kogukondlikust kooskäimisest. Seda pakutakse ka Mulgimaa koolides ja lasteaedades, samuti ühisüritustel ja rahvapildudel. Mulgi puder koos valmistamisõpetuse ja kombestikuga on osa meie omakultuuri elavast pärimusest, mis on tänapäeva jõudnud läbi mitme põlve.

Ka Heimtali muuseumi asutaja, tekstiilikunstnik Anu Raud tõdes, et Mulgi toit on mulgiks olemise alus. *„Toit on elu alus! Mõelda, kui võimsad toidud need on olnud, et üle Eesti laiali on läinud. Mispärast on nad läinud? Sest see on tasakaalustatud ja mitmekülgne hea toit,“* lausus Anu Raud ja lisas, et eks väliseesti mulgid teevad sama sööki ka oma kodudes.

Mulgi Kultuuri Instituudi eestvõttel alustati teavituskampaaniat, et selgitada kogukonnale, kuidas protsess edasi kulgeb. Ilmus artikleid ajakirjanduses, tehti raadio- ja teleasaateid, näiteks ise võtsid pudrutemaatika käsitlemiseks instituudiga ühendust ETV saade „Ringvaade“, venekeelne telekanal ETV+, ajalehed Maaleht ja Maa Elu, Kuku raadio ja raadio Elmar ning teised. Pudruteemalist sisuloomet jagati ka sotsiaalmeedias. Karksi-Nuias toimus parima Mulgi pudru võistlus. Koos lasteajakirjaga Täheke korraldas instituut Mulgimaa koolilastele Mulgi pudru teemalise omaloominguvõistluse „Mulk ja mulgi puder – kes neid jõvvas lahute“, mille parimad tööd avaldati sügisel 2023 mulgikeelses Tähekeses. Koolides koostati temaatilisi seinalehti, viidi läbi omaloomingukonkurse ja Mulgi pudru õpitubasid. Külaseltsid ja teised ühendused võtsid ette ühise pudruteo ning nii seltsid kui üksikisikud postitasid instituudi üleskutsel arvukalt pudrupilte sotsiaalmeediasse.

Sügisel 2022 alustas instituut koos Eesti Rahva Muuseumi Heimtali filiaaliga Mulgi pudru lugude veebipõhist kogumist, mis kestis kuni 2023. aasta märtsini. Eesmärgiks oli koguda kokku erinevate inimeste kogemused ja perekondlikud traditsioonid, mis on seotud Mulgi pudru valmistamise ja söömisega, ning saada ülevaade traditsiooni levikust tänapäeval. Lisaks oli inimestel võimalus anda küsimustiku abil oma nõusolek Mulgi pudru esitamiseks UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja. Küsitlusele vastas üle Eesti 477 inimest.

Mulgimaa kogukonnaliikmed on kogunenud Heimtali ühise söögilaua taha, et maitsta kogukonna meistri poolt valmistatud Mulgi putru.
Foto: Taavid Meedia, Mulgi Kultuuri Instituut

Selgus, et enamik ehk 50,7% vastanutest valmistab Mulgi putru kodus mitu korda aastas, see on argiroog, kuid samas mainitakse, et see kuulub ka kokkusaamiste juurde näiteks tööl, talgutel või pidupäevadel.

Toodi välja, et pudrul on mitmeid nimetusi, mida erinevates Mulgimaa piirkondades kasutatakse. Kõige enam tuntakse seda toitu nimega Mulgi puder (86,8% vastanutest), kuid olenevalt piirkonnast võib nimeks olla ka kärütädipuder, kartuli-tangupuder, taivere puder, segapuder, talumehepuder, poolvillane puder, Läti puder, kärumehepuder, pakspuder jne.

Putru tehakse enamasti suurem kogus korraga, sest siis saab rohkem rahvast söönuks ning puder sobib hästi ka järgnevatel päevadel soojendamiseks ja pakkumiseks. Pudru põhikomponendid on vastanute sõnul ikka kartul, tangud ja rasvane sealiha, kuid valmistusviis vägagi erinev. Seda rooga võib teha kas ahjus või pliidil, segada liha pudru sisse või pakkuda praetud sealihakõrmeid kõrvale, kasutada kruupe või tange, keeta kõik koos ära või hautada tangud eraldi. Kui enamasti keedetakse kartulid ja tangud lihtsalt vee-ga, siis osa lisab pudrule parema maitse ja tekstuuri saavutamiseks ka piima, koort või võid. Serveerimisel pakutakse kõrvale hapukoort, võid, erinevaid

marineeritud köögivilju, joogiks sobib pudru juurde kõige paremini keefir, pett või hapupiim.

Kogukonnaliikmeid kaasates töötati välja Mulgi pudru traditsiooni kaitsemeetmed ja koostati UNESCO taotluse tekst.

21. märtsil 2023 tutvustasid mulgi kogukonna esindajad kultuuriministritele tehtud tööd Mulgi pudru söömise ja valmistamise traditsiooni esitamiseks inimkonna vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja. Kultuuriminister Piret Hartman allkirjastas põhjaliku töö tulemusena valminud taotluse, mis peegeldab sõnas, helis ja pildis veenvalt Mulgi pudru kui traditsioonilise toidu olulisust mulkide jaoks.

UNESCO Eesti rahvusliku komisjoni kultuuriprogrammi koordinaator Margit Siim rõhutas, et just tähendus kogukonna enda jaoks on peamine mõõdupuu, mis määrab ära, kas tegu on vaimse kultuuripärandiga. *„UNESCO vaimse kultuuripärandi nimekirjadesse saab esitada kultuurinähtusi, mis on inimestele nende igapäevaelu ja identiteedi osana omased ja olulised. Sageli nimetatakse vaimset kultuuripärandit elavaks pärandiks, sest tegu on kommete, tavade, teadmiste ja oskustega, mida antakse edasi põlvest põlve ja mis muutuvad koos aja ja oludega. Mulgi pudru puhul toodi taotluses välja näiteks see, et on hakatud kasutama rohkem taimseid lisandeid. Kartuli-tangupudru kõrvale pakutavad lihakõrned võib asendada sibulate, seente, pohla-de, kõrvitsa või muu meelepärasega. Kõiki tooraineid saab kasvatada Eestis, toit on odav, tervislik ning selle jalajälg looduses väike,“* selgitas Siim.

UNESCO-sse esitatud taotlus peab läbima pika hindamisprotsessi, mille tulemus selgub 2024. aasta lõpus. Taotlusi analüüsib esmalt ekspertidest ja UNESCO-t nõustavate vabaihenduste esindajatest koosnev 12-liikmeline hindamiskomisjon. Lõpliku hinnangu taotlustele annab UNESCO vaimse kultuuripärandi komitee, kuhu on valitud 24 riigi esindajad.

„Loodame, et Mulgi pudru traditsiooni teekond vaimse pärandi esindusnimekirja jõuab eduka lõpuni ja on toredaks täienduseks teistele sealsetele näidetele meie elavast pärandist. Vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja on juba kantud Kihnu kultuuriruum, Eesti, Läti ja Leedu laulu- ja tantsupidude traditsioon, seto leelo ja Võromaa suitsusauna traditsioon. Kiireloomulist kaitset vajava vaimse kultuuripärandi nimekirjas on ühepuulootsiku ehitamine ja kasutamine Soomaal,“ lisas Margit Siim.

UNESCO üheks eesmärgiks on väärtustada rahvusvahelisel tasandil inimkonna vaimset kultuuripärandit, üks võimalus selleks on vaimse

kultuuripärandi nimekirjad. Paikkondlik kultuuripärand, eriti toidupärand, on tänapäeval oluline osa piirkondade identiteedist ja kuvandist. Ehkki vaimse kultuuripärandi tähtsustamist ja haldamist nähakse UNESCO vaates kohalike kogukondade ülesandena, on see praktikas ühine jõupingutus ja kokkulepe kogukonna, ekspertide ja riigi vahel, mida võib nimetada pärandistamise protsessiks. See saab toimuda nii pärandi dokumenteerimise kui ka selle vahetu õpetamise kaudu. Pärandistamine tähendab teadlikult ühe kultuurinähtuse väljavalimist eesmärgiga seda säilitada ja väärtustada. Pärandi määratlemise ja säilitamise otsused võivad olla seotud erinevate tasanditega, ulatudes kohalikust kogukonnast kuni riiklike ja rahvusvaheliste mõõdeteni.

Mulgi Kultuuri Instituut võttis endale seega kultuurinähtuse pärandistamise vastutuse ametlikul tasandil eesmärgiga populariseerida ja säilitada Mulgi pudru traditsiooni kui üht olulist piirkonna kultuuripärandi osa.

Ave Grenberg

Mulgi Kultuuri Instituudi juhataja 2019. jaan – 2023. mai,
Mulgi pudru projektijuht

Kristi Ilves

Mulgi Kultuuri Instituudi mulgi keele ja kultuuri spetsialist

Ukraina lihavõttemunade kaunistamise traditsioon pösanka esitati UNESCO inimkonna vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja

Ukraina esitas 2023. aasta märtsis koos Eestiga UNESCO inimkonna vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja kahe riigi ühistaotlusena ukrainlaste lihavõttemunade kaunistamise traditsiooni pösanka (*pysanka*). Ühistaotluse allkirjastasid mõlema riigi kultuuriministrid.

Pösanka (*pysanka*) on batika meetodil kaunistatud ehk vahaga „kirjutatud“ ukraina rahvamustritega lihavõttemuna. Pösanka-traditsioon ühendab ukrainlasi ning rahvamustrites kirjutatud munade vahetamine ja kinkimine on neile olulise tähendusega.

Munasid rahvuslike sümbolitega kaunistades edastatakse isiklikke soove

Pösanka. Foto: Nestor Ljutjuk

ja sõnumeid ning selliseid munasid kingitakse eeskätt ülestõusmispuhal. Muul ajal kingitakse mune suurematel elusündmustel, nagu lapse sünd, ristimine ja abiellumine.

„Pösanka-traditsioon elab ka praegu sõja ajal, ühendades ukrainlasi üle maailma. Muuhulgas kirjutavad naised kaitsemärkidega (näiteks lõpmatuse sümbol ja elupuumotiiv) pösankasid enda meestele ja poegadele, kes on sõjas. Oleme tänulikud, et peale mitmekülgse abi sai Eesti riik just praegu aidata Ukrainat ka kultuurivaldkonnas, esitades ühiskande UNESCO esindusnimekirja,“ ütles Ukraina kultuurikeskuse juht Bogdan Ljutjuk.

Ukraina ja Eesti UNESCO ühistootluse koostamise idee sündis 2017. aastal Ukraina ja Eesti vaimse kultuuripärandi ekspertide ning kogukondade kohtumistel esmalt Ukrainas ja seejärel Eestis. Kohtumistel ukraina kogukonna esindajatega käivitati ühiskande koostamise protsess.

Tänapäeva Eesti ukraina kogukonnas on pösanka valmistamine elav ja oluliseks peetud rahvusliku

käsitöö osa, mille üle tuntakse uhkust. Seetõttu on tore nentida, et pösanka-traditsioon aitab hoida ka kultuurisilda Eesti ja Ukraina riigi koostöös.

Tallinna vanalinnas Laboratooriumi tänavas asuvas Ukraina kultuurikeskuses – tõelises pisikeses ukraina külas, hoitakse traditsiooni aktiivses kasutuses. Seal viiakse läbi pösanka kirjutamise töötubasid igas vanuses huvilistele ja korraldatakse meistriklasse. Samuti tegeletakse traditsiooniga

ka mujal Eesti ukraina kogukondades Sillamäel, Tartus, Kohtla-Järvel ja Narvas. Traditsiooni jätkusuutlikkust hoiab lastele õpetamine ning seekaudu edasikandmine põlvkonnalt põlvkonnale.

Ühistaotluse koostamise protsessi vedasid Ukraina poolt arenduskeskuse „Democracy through Culture“ esindajad Oleksandr Butsenko ja Valentyna Demian. Eesti poolt koordineerisid protsessi Eesti Rahvakultuuri Keskus ja UNESCO Eesti Rahvuslik Komisjon koostöös Ukraina Kultuurikeskuse, MTÜ Kultuuride Ristmiku, Kultuuriministeeriumi ja teiste Ukraina kogukonna esindajatega.

Ühiskande kinnitamisele UNESCO-s saame kaasa elada ja pöialt hoida 2024. aasta detsembris.

Leelo Viita

Eesti Rahvakultuuri Keskuse vaimse kultuuripärandi osakonna juhataja

Toetusmeetmete osakonna tegevustest. Tagasisivaade 2023. aastale

2023. aastal lõppesid saarte ja Virumaa pärimuskultuuri toetusmeetmete nelja-aastased perioodid. Allpool olevad lühiülevaated nimetatud toetusmeetmete kokkuvõtetest püüavad lugejates huvi äratada pärimuse jätkusuutlikkuse kindlustamiseks toetuste kaasabil. Nutikas lugeja võib siit saada kaasa ka mõne idee, mida oma kogukonnas ellu viima hakata.

Saarte pärimuskultuuri toetusmeede perioodil 2020–2023

Saarte pärimuskultuuri toetamise eesmärk on väärtustada eesti püsielanikkonnaga saartele ja eestirootsi aladele omast pärimuskultuuri ja see läbi taaselustada neile omast elulaadi, tavasid ja kombeid, oskusi ja keelelist eripära, mis on eri inimrühmadele nende igapäevaelu ja identiteedi osana omased ja olulised.

Toetusmeede hõlmab alljärgnevaid saari: Saaremaa, Hiiumaa, Kassari, Muhu, Vormsi, Abruka, Ruhnu, Prangli, Naissaar, Vilsandi, Osmussaar, Kesselaid, Aegna ja Pakri ning Lääne-Nigula vald. Lääne-Nigula valla koosseisu kuuluvad ka endised Noarootsi ja Nõva vald kui kunagised eestirootsi

rannikualad. Kihnu, Manija ja Piirissaare saart toetatakse teistest toetusmeetmetest.

Toetatakse Eesti pärimuskultuuril põhinevate folkloori ühte või mitut alaliiki (tants, laul, muusika, käsitöö, jutuvestmine, toidukultuur) tutvustavate festivalide ja sündmuste korraldamist ning nende raames toimuvaid täiendavaid tegevusi.

Toetusmeetme eelarve maht oli perioodil 2020–2023 kokku 312 240 eurot. Nelja aasta jooksul toetati kokku 52 erineva taotleja 131 projekti kogusummas 320 790 eurot, tegelikult kasutatud toetuste summa oli 315 140 eurot, teostus 130 projekti.

Tabel 1. Taotletud ja rahastatud projektid perioodil 2020–2023, rahastuse protsent

Aasta	Taotlusi kokku	Summas	Rahastatud projekte	Summas	Rahastatud projektide protsent	Rahastuse protsent
2020	37	95 612	35	76 156	95%	80%
2021	33	90 852	33	82 982	100%	91%
2022	36	149 239	32	76 466	89%	51%
2023	34	107 771	31	85 186	91%	79%
KOKKU	140	443 474	131	320 790	94%	72%

Elmisel perioodil 2016–2019 rahastati 78% esitatud taotluste arvust, kokku rahastati projekte aga 51% ulatuses.

Tabel 2. Eri saartelt ja eestirootsi aladelt esitatud ja rahastatud projektid

Saare nimetus/eestirootsi ala	2020	2021	2022	2023	Kokku (eurot)
Saaremaa	27 303	30 892	33 980	25 660	117 835
Hiumaa	15 707	14 558	7 713	14 644	52 622
Muhu	12 320	10 035	11 070	13 740	47 165
Vormsi	7 452	13 386	7 336	7 957	36 131
Ruhnu	3 096	5 925	3 360	10 385	22 766
Pakri	-	-	1 500	-	1 500
Prangli	722	-	-	-	722
eestirootsi alad	3 630	5 050	5 093	6 000	19 773
eestirootsi alade ja saarte ülene	2 000	2 826	5 000	6 800	16 626
KOKKU	72 230	82 672	75 052	85 186	315 140

Saarte pärimuskultuuri toetusmeetme valdkonnad on:

- pärimuse jätkusuutlikkuse edendamine;
- pärimusel põhinevad kunstid;
- keel ja haridus;
- teadus.

Tabel 3. Toetatud projektide arv valdkondade lõikes

Valdkond	2020	2021	2022	2023	KOKKU
pärimuse jätkusuutlikkuse edendamine	18	15	17	19	69
pärimusel põhinevad kunstid	7	7	6	4	24
keel ja haridus	5	9	6	5	25
teadus	4	2	3	3	12
KOKKU	34	33	32	31	130

Tabel 4. Toetatud projektid summaliselt (eurodes) valdkondade kaupa

Valdkond	2020	2021	2022	2023	KOKKU
pärimuse jätkusuutlikkuse edendamine	32 761	38 711	36 802	50 883	159 157
pärimusel põhinevad kunstid	16 430	21 925	14 860	12 652	65 867
keel ja haridus	9 830	13 821	11 140	10 301	45 092
teadus	13 209	8 215	12 250	11 350	45 024
KOKKU	72 230	82 672	75 052	85 186	315 140

Hinnang toetusmeetme vaadeldavale perioodile on hea, sest kogukondlikud tegevused saartel näitavad kogukonna aktiivsuse kasvu. Kohaliku pärimuskultuuri toetamine aitab hoida piirkonna mälu ja traditsioone. Toetamise kaudu on riigil võimalik näidata oma huvi piirkondlike kultuuritraditsioonide vastu, hoides neid ja seeläbi säilitades pärimust. On väga oluline, et tegevuste ja algatuste ideed sünnivad kohapealsetes kogukondades ning ettevõtmisi viiakse läbi lisaks omapoolsele panusele riigipoolse toetuse abil. Kogukondliku identiteedi tugevnemine on panus tulevikuks pärimuse edasi kandmisele põlvest põlve.

Täispikka versiooni saarte pärimuskultuuri toetusmeetme perioodi 2020–2023 kokkuvõtet saate lugeda Eesti Rahvakultuuri Keskuse kodulehelt.

Virumaa pärimuskultuuri toetusmeede perioodil 2020–2023

Toetuse eesmärgiks on väärtustada ja taaselustada Virumaa eri piirkondadele omast pärimuskultuuri ja pärimuslikku elulaadi, mis kannab nende identiteedi ja annab järjepidevustunde ning edendab seeläbi kultuurilist mitmekesisust ja loometegevust, laiendades kohalikus kultuuris osalejate ringi, sealhulgas toetades seda soodustavaid tegevusi väljaspool Virumaad.

Ida-Virumaa eripäraks on mitmekultuurilisus. Maakonnas, kus eestlasi Statistikaameti andmetel seisuga 1.01.2023 on kogu rahvastikust ainult 18%, on kultuurikeskkonna eripäraks, et kõrvuti eestlaste pärimuskultuuriga viljeletakse ka vene, valgevene, saksa, soome, tatari, poola, läti, leedu ukraina ja paljude teiste rahvaste kultuure. Mitmekultuurilises keskkonnas on suur risk kaotada eesti rahvusele omane identiteet. Seetõttu tuleb erilist tähelepanu pöörata oma piirkonna kultuuripärandi hoidmisele, säilitamisele ning kaitsmisele.

Toetusmeetme eelarve suurus perioodil 2020–2023 oli 289 392 eurot. Nelja aasta jooksul laekus kokku 147 taotlust, millest rahastati 109 taotlust, mis moodustab 74,15% laekunud taotluste hulgast.

Tabel 5. Laekunud taotlused ja taotletud toetuste summa, rahastatud taotlused ja eraldatud toetuse summa ning rahastatud taotluste ning toetussumma osakaal esitatud taotluste suhtes aastate alusel ja perioodil kokku

aasta	Laekunud taotlused	Taotletud summa (eur)	Rahastatud taotlused	Eraldatud summa (eur)	Rahastatud taotluste osakaal (%)	Eraldatud summa osakaal (%)
2020	49	138 776,66	33	67 820	67,34	48,87
2021	25	105 527,18	23	70 398	92	66,71
2022	34	98 346,63	27	69 916	79,4	71,09
2023	39	137 793,06	26	82 229	66,67	59,67
kokku	147	480 443,53	109	290 363	74,15	60,44

Virumaa pärimuskultuuri toetusmeetme valdkonnad on:

- pärimuskultuuri kogumine, uurimine ja jäädvustamine;
- pärimuse jätkusuutlikkuse edendamine;
- pärimusel põhinevad kunstid;
- arendustegevus.

Tabel 6. Toetusmeetme valdkondadesse esitatud taotlused aastatel 2020–2023 (arv)

Valdkond	2020	2021	2022	2023	KOKKU
pärimuskultuuri kogumine, uurimine ja jäädvustamine	7	6	10	7	30
pärimuse jätkusuutlikkuse edendamine	25	16	11	16	68
pärimusel põhinevad kunstid	0	0	5	2	7
arendustegevus	1	1	1	1	4

Tabel 7. Perioodil 2020–2023 rahastatud taotluste summad aastate ja valdkondade alusel

Valdkond	2020	2021	2022	2023	KOKKU
pärimuskultuuri kogumine, uurimine ja jäädvustamine	22 656	19 252	28 498	13 514	83 920
pärimuse jätkusuutlikkuse edendamine	38 814	44 496	16 548	32 563	132 421
pärimusel põhinevad kunstid	0	0	17 922	12 545	30 467
arendustegevus	6350	6650	6948	23 607	43 555

Virumaa pärimuskultuuri riigipoolse toetuse jätkamine on vajalik. Ka osaline rahaline toetus on kindlaks toeks sündmuste läbiviimiseks, trükise koostamiseks, uuringu tegemiseks, koolituse korraldamiseks, rahvapillide soetamiseks jm. Riigipoolsel toetusel on oluline tähendus motivaatorina ja innustajana pärimuskultuuri hoidmisel.

Täispikka versiooni Virumaa pärimuskultuuri toetusmeetme perioodi 2020–2023 kokkuvõttest saate lugeda Eesti Rahvakultuuri Keskuse kodulehelt.

Laulu- ja tantsupeoliikumises osalevate kollektiivide juhendajate tööjõukulu toetus

Laulu- ja tantsupeoliikumises osalevate kollektiivide juhendajate tööjõukulude toetus toimus 2023. aastal kolmandat korda.

2023. aasta toetuse taotlemiseks viidi 01.–31. oktoobril 2022 läbi taotlusvoor. Taotlusvooru eelarve oli **1 878 226** eurot. Kokku laekus 510 taotlust,

summas **1 906 791** eurot. Taotlejate poolt esitatud taotlustest võeti menetlemise käigus tagasi seitse taotlust, summas **25 168** eurot. Taotlusvooru tingimustele ei vastanud kaks taotlust, summas **3397** eurot. Menetleti 501 taotlust, summas **1 878 226** eurot.

Taotlusi esitati 15 maakonnast. Maakondlikus jaotuses on eraldi välja toodud Tallinn ning üleriigilised kollektiivid. Enam esitati taotlusi Tallinnast – kokku 119 taotlust, kõige vähem esitati taotlusi Lääne maakonnast – 3 taotlust.

Tabel 8. Eraldatud toetused tööandjatele maakondade kaupa

Maakond	Eraldatud toetuse suurus (eurodes)	Toetatud taotluste arv
Tallinn	601 816	119
Tartu	314 182	91
Pärnu	168 310	44
Harju	130 465	47
Järva	130 199	29
Viljandi	101 435	28
Lääne-Viru	80 169	26
Saare	71 642	29
Rapla	44 422	17
Jõgeva	43 403	15
Hiiu	38 051	8
Põlva	34 019	7
Võru	31 813	11
Üleriigiline kollektiiv	28 255	10
Valga	27 707	7
Ida-Viru	22 695	10
Lääne	9 643	3
KOKKU	1 878 226	501

Summaliselt toetati enam Tallinna, Tartu, Pärnu ja Harju maakondade kollektiivide juhendajate tööandjaid.

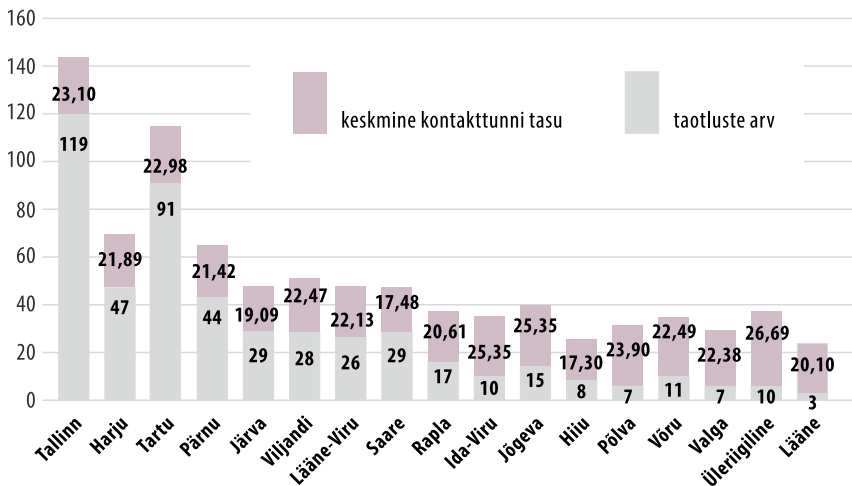
Tabel 9. Toetatud kollektiivi liikidele eraldatud summa, kollektiivide arv ja liikmete arv

Jrk nr	Kollektiivi liik	Toetus-summa	Kollektiivide arv	Kollektiivi liikmete arv
1	rahvatantsurühm	865 540	408	6 567
2	koor	835 683	344	11 789
3	puhkpilli-, sümfoonia-, sümfoniett- ja keelpilliorkester	101 065	33	979
4	rahvamuusikakollektiiv	42 422	24	302
5	võimlemisrühm	33 516	22	263
	KOKKU	1 878 226	831	19 900

Määruses kehtestatud kollektiivjuhi palgamäär on seotud kultuuritöötaja brutotöötasu alammääraga. Taotluste esitamise hetkel oli minimaalseks kontakttunni maksumuseks 16,66 eurot ning maksimaalseks kahekordne kontakttunni maksumus ehk 33,33 eurot.

Kõigi 501 toetust saanud kollektiivide juhendajate keskmiseks kontakttunni brutomaksumuseks kujunes 22,04 eurot. 2022. aastal oli 484 toetust saanud kollektiivide juhendajate keskmine kontakttunni brutomaksumus 20,27 eurot.

Joonis 1. Keskmine kontakttunni maksumus rahastatud toetuste põhjal maakonniti (eurodes)

Tabel 10. Kokkuvõtlik palgatoetuse, taotluste, kollektiivide ja kontakttundide arvu ning keskmise kontakttunni maksumuse võrdlustabel maakondade lõikes

Maakond	Keskmine kontakttunni maksumus (eurodes)	Kollektiivide arv	Taotlusperioodi kontakttundide arv	Palgatoetus (eurodes)
Üleriigiline kollektiiv	26,69	10	1385	28 255
Jõgeva	25,35	23	3210	43 403
Ida-Viru	25,35	12	1223,4	22 695
Põlva	23,90	13	1739,6	34 019
Tallinn	23,10	228	33 267,72	601 816
Tartu	22,98	133	17 487,26	314 182
Võru	22,49	14	1826,54	31 813
Viljandi	22,47	50	5692,5	101 435
Valga	12,38	15	1505,5	27 707
Lääne-Viru	22,13	34	5002,51	80 169
Harju	21,89	67	33 267,72	130 465
Pärnu	21,42	74	9939,26	168 310
Rapla	20,61	20	2767,68	44 422
Lääne	20,10	5	672	9 643
Järva	19,09	66	8674,92	130 199
Saare	17,48	48	5516,66	71 642
Hiiu	17,30	19	2839	38 051

Tabel 11. Palgatoetuse kolme aasta võrdlustabel kollektiivi liikide lõikes (muutus eurodes ja protsentides)

Kollektiivi liik	2022 palgatoetus	2023 palgatoetus	2022/2023 muutus	2021/2022 (protsentides)
koor	731 722	835 683	103 961	14,2
rahvatantsurühm	726 869	865 540	138 671	19
rahvamuusikakollektiiv	31 255	42 422	11 167	35,7
orkestrid	89 972	101 065	11 093	12,3
võimlemisrühm	10 990	33 516	22 526	204,9
KOKKU	1 590 808	1 878 226	287 418	18

Ülaltoodud tabeli info põhjal näeme, et kollektiivide juhendajatele eraldatud riigipoolne palgatoetus on aasta-aastalt suurenenud.

Laulu- ja tantsupidude kollektiivi juhendajate palgatoetus aitab tagada Eesti laulu- ja tantsupeotraditsiooni jätkusuutlikkust ning seeläbi on tagatud kollektiivi juhendajatele stabiilne sissetulek ning sotsiaalsed garantiid. Laulu- ja tantsupidude traditsioon tugineb koostööl ja on sõltuvuses paljude osapoolte panusest laulu- ja tantsupeoliikumisse. Laulu- ja tantsupidude kollektiivide juhendajate riiklik palgatoetus on heaks võimaluseks oma kollektiivijuhtide väärtustamiseks.

Täispikka versiooni laulu- ja tantsupeoliikumises osalevate kollektiivide juhendajate tööjõukulu toetuse 2023. aasta kokkuvõttest saate lugeda Eesti Rahvakultuuri Keskuse kodulehelt.

Maakondlikud ning maakondade-üleused laulu- ja tantsupeod hakkavad saama toetust uuest taotlusvoorst

23.10.2023 allkirjastas kultuuriminister Heidy Purga määruse nr 23 „Maakondlike ja maakondade üleste laulu- ja tantsupidude toetamise tingimused ja kord“, millega on loodud uus toetusmeede maakondlike ning maakondade-üleste laulu- ja tantsupidude toetamiseks. Toetuse andmisega aidatakse kaasa UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja kantud laulu- ja tantsupeo vahelisel perioodil pidude toimumisele. Toetus on mõeldud tegevustele, mis kannavad üleriigilise peoga samu väärtusi ja lähtuvad sarnastest väljakujunenud traditsioonidest. Maakondlikud või maakondade-üleused laulu- ja tantsupeod aitavad hoida kollektiivide motivatsiooni ning annavad rühmadele väljundi edasi tegutsemiseks. Need on olulised sündmused noorte- ning üldpidudevahelisel perioodil, mis aitavad kaasa laulu- ja tantsupeo jätkusuutlikkusele.

Maakondlike ning maakondade-üleste laulu- ja tantsupidude toetusmeetme kavandatud maht 2024. aastaks oli ligi **267 000** eurot ning esimene taotlusvoor oli avatud **20. novembrist 20. detsembrini**. Taotlusvooru laekus 27 taotlust summas 740364,3 eurot. Kuna menetlemine on alles täies hoos, siis on tulemustest veel vara rääkida. Toetusmeetme kohta leiad infot meie kodulehelt vastava toetusmeetme peatüki juurest.

Eelpool nimetatud muudatustega kujundati ümber toetusmeetme „Regionaalse kultuuritegevuse toetamine“ rahastusmudel. Seni meetmest toetatud projektid saavad muude rahastusvõimaluste seas taotlusi esitada Eesti Kultuurkapitali maakondlikele ekspertgruppidele ja sihtkapitalidele

või teistele raha jagavatele fondidele/organisatsioonidele, kui kõik tingimused vastavad toetuse küsija soovidele ja toetuse andja tingimustele.

Kasutan siinkohal võimalust meenutada toetuse taotlejale, et enne taotluse kirjutamist tutvuge määrusega, mille alusel toetust küsida kavatsete. Kui jääte hätta määruse eri nüansside mõtestamisega, siis suhelge vasta-va taotlusvooru koordinaatoriga. Suheldes koordinaatoriga enne taotluse täitmist, väldime taotluste edasi-tagasi saatmist taotluse täiendamiseks. Nii hoiame taotluse menetlemiseks kuluvat aega optimaalsemana. Omalt poolt jätkame ka edaspidi infopäevade korraldamist nii veebi vahendusel kui kohapeal käies. Ikka selleks, et olla taotlejale, kes kord aastas toetust küsib, toeks ja abiks määruse selgitamisel ning vajadusel ka taotlusprotsessi muudatuste/uuenduste tutvustamisel.

Aastaraamatu koostamisega alustati veel enne, kui valmisid aastased kokkuvõtted regionaalse kultuuritegevuse toetusmeetmest ning programmi „Etenduskunstide regionaalse kättesaadavuse toetused „Teater maal““ tegevustest. Aastaraamatu ilmumise ajaks on need aga juba Eesti Rahvakultuuri Keskuse kodulehelt leitavad. Head lugemist!

Traditsiooniliselt soovin kirjutise lõpulõigus tänada koostööpartnereid, komisjoniliikmeid, kolleege Eesti Rahvakultuuri Keskusest ja toetusmeetmete osakonna töökaid naisi: Piret Koorep, Marika Kutser, Kersti Sillaots ja Merike Soomets, kes igapäevaselt suhtlevad taotlejatega ja tegelevad taotluste-aruannete menetlemisega. Need naised seisavad hea selle eest, et taotlused jõuaksid hindamisele ja toetused projektide elluviijatele. Aitäh!

Uusi ideid projektikirjutajatele ning järjepidevust ja kannatlikkust kultuurisündmuste elluviimisel!

Margit Salmar

Eesti Rahvakultuuri Keskuse toetusmeetmete osakonna juhataja

VAIMNE PÄRAND JA FOLKLOOR

Uuemat Eesti vaimse kultuuripärandi nimistus

Eesti vaimse kultuuripärandi nimistu on elava pärandi mõtestamise ja hoidmise vahend, mis veebikeskkonnana annab võimaluse kõigil Eestimaal elavatel kogukondadel tutvustada ja nähtavaks muuta endale olulisi teadmisi, oskusi, kombeid ja tavasid. Nimistu sissekande keskmeks on meiega siin ja praegu elav pärand, samuti kujunemislugu, ajalooline taust, kuid ettevaatavalt ka jätkusuutlikkus. Tekste toetavad ka pildi-, video- ja helimaterjalid ja viited. Lisaks teadmistele annavad kirjed edasi ka suhtumist – kultuuripärand põhineb ju väärtustel!

Antud artikkel teeb vaid väga riivamisi ülevaate viimase kahe aasta jooksul lisandunud sissekannetest, et saaksite siis juba nimistus edasi uudistada.

„Atru kogumine ja kasutamine Pärnumaa rannikualadel“ (Aire Koop, 2022). Aire Koop uuris Pärnumaa rannikualadel, täpsemalt Treimani, Kabli, Võiste ja Varbla külades ja Häädemeeste alevis, kuidas rahvas on kogunud ja kasutanud adru. *„Potipõllumehed ja aiapidajad käivad nii kevadel kui sügisel rannas korjamas adru, et oma taimedele jõudu ja väge kasvamiseks anda, lisaks hoidvat adru ka hästi taimede niiskust. Need on kõik piisavad põhjused, et käia seda väärt kraami mere äärest korjamas, kui meri on lahke!“*

Muuseas, *„kuna adru on toekas abi põllunduses, siis on talle rahvasuu andnud ka mitmeid nimesid: lamu, meremuda, mererohi, merekõnts, must kuld, limpsa. Pärnumaal (Treimanis, Kablis, Häädemeestel, Võistes, Varblas) kõige sagedasem kasutus „lamu“. Häädemeestel räägitakse ka „limpsast“, kuigi viimane on peentest õrnadest niidikestest koosnev adru, mis kalurite püünistesse jäi ja püügivahendeid ummistas. Enamasti leidub „limpsat“ lamu hulgas.“*

Sissekandest saab teada, kuidas, kuhu ja millistel puhkudel seda väärtuslikku meretaimedest, teokarpidest, rannaliivast koosnevat kraami panna, ning isegi selle raviomadustest inimese tervisele. Kirje väärtus on ka asjaolus, et lisaks rahvalikule tunnetusele on toodud ära ka teaduslikumalt läbi mõeldud kasutus, seda Võiste puukooli jagatud teadmiste näol.

„Mahepõllumajandus on järjest enam au sisse tõusmas, milles adru kasutus on suurepärase võimalus ökoloogiliselt puhtalt, mahemeetodile vastavalt majandada“.

Aivo Adam oma korvidega.
Foto: Mareli Rannap, 2022

Tänu tublile käsitöölisele **Mareli Rannapile** on nimistu viimastel aastatel jõudsalt täienenud käsitöö valdkonna sissekannetega Saaremaalt. 2022. ja 2023. aasta jooksul on Rannap koostanud lisaks veel kuus põhi- ja kaheksa seotud sissekannet. Mareli ei koosta kirjeid ainult selliste käsitöövõtete kohta, millega ta ise tegeleb, vaid kirjeldab ka laiemalt teisi, tänu millele me saame veel paremini mõista, kui rikkalik see valdkond on.

„Selleks et oma kodu sisustada ja tegeleda elus mitmesuguste hobidega, vajame me kõik erinevaid korve. Olgu hobiks siis korilus metsas, kodune kartulite võtmine, pikniku pidamine või käsitöö. Korvid on looduslikud, käsitööna valminud, soojad ja armsad tarbeesemed“. Nii alustab Mareli Rannap sissekannet „**Korvipu-**

numine Saaremaal“ (Mareli Rannap, 2022).

Kirjest saab lugeda, millistel korvipunumise materjalidel on millised eelised, ning Saaremaal tegutsevate meistrite käekirja kohta. Põhjalikult on sissekande ajaloolises osas ette võetud korvitüüpide populaarsus eri aegadel ja tuleb tunnistada inimeste leidlikkust.

Põhisissekande juures on ka kaks isikusissekannet – korvipunujad **Aivo Adam** ja **Jaan Valk** saavad teile neid lugedes kindlasti tuttavaks ja sümpaatseks.

Teine materjal, mida me veel üsna iseenesestmõistetavalt võtame, on luubi – kasutust kui palju, aga kuidas see meieni jõuab?! „**Lubjapõletamine Lümandas**“ (Mareli Rannap, 2022).

Saaremaal Mõisakülas on lubjapõletamisel juba küllaltki pikk ajalugu. Antud sissekanne on näide sellisest vaimse kultuuripärandi nähtusest, mis vahepeal on mõneks ajaks n-ö uinunud, kuid siis taas elustatud. Põllumajandusteadur Priit Penu avastas kolmkümmend aastat tagasi oma esivanemate maadel ahju varemed ning nüüdseks kannab ta pärandit edasi. „*Kohalikud elanikud on uhked, et nende külas on pärandkultuuri ning vanade traditsioonide hoidmise ja kandmise koht*“.

Sissekanne on põhjalik, tehnilised kirjeldused on pikitud saarekeelse erialase sõnavaraga. Lisamaterjalides on ka video ning pikem ja veelgi põhjalikum tekst.

Vahest teate, et 2023. aasta 24. veebruaril pandi Brüsseli „Pissiva poisi“ kujule selga Saaremaa käsitöömeistrite valmistatud Jämaja mehe rahvariided. Vaat järgmine sissekanne ongi just „**Rahvariiete valmistamine Saaremaal**“ (Mareli Rannap, 2022). „*Saaremaal on rahvariided ikka pidupäevadel inimestel seljas. Neid näeb tänavapiknikul, laulu- ja tantsupidudel, suvesimmanitel, merepäevadel, sadamakontserditel ja mujal*“. Millest aga koosnevad Saaremaa (eri piirkondade) rahvarõivad, kuidas on neid tehtud varem ning milline on selle aega- ja oskusinõudva ettevõtmise tulevik? Ei tasu üldse arvata, et rahvarõivad on olnud kuidagi muutumatult ja üksluiselt minevikust tänapäeva kandunud; sissekandest saab lugeda, milline põnev ajalugu on rahvariiete valmistamisel Saaremaal. Lisaks on isikusissekanne ka Mareli Rannapi teekonnast selle pärandi kandjana.

„*Paljudel meist on mälestused sellest, kuidas vanaema suurrätt oli veel kaua diivanikatteks, lapsele varjaks vihma või tuule eest, tihti ka triikimislaua pehmeneduseks. Mälestused suurrättide kasutamisest seostuvad alati turvatunde ja soojusega*“. „**Suurrättide kudumine Saaremaal**“ (Mareli Rannap, 2022) on ka imeliselt soe lugemine. Inimeste mälestused sellest armsast riide-esemest näitavad, et tegu pole sugugi mingisuguse tavalise palakaga. Samamoodi erilised on ka need, kes võtavad vaevaks pärandtekstiile kududa.

Suurrättide tulevik tundub õnneks olevat siiski üsna helgetes toonides. „*Kui veel mõned aastad tagasi pandi talvel rahvariietega koos selga nailonjope,*

Mareli Rannap Karja suurrätiga.
Foto: Raul Vinni, 2021

siis nüüd on inimesed läinud nõudlikumaks. Rahvariiete juurde soovitakse valmistada ka ülerõivaid, sh suurrätte, et komplekt oleks täiuslik“.

Põhisissekande juures on suisa kolm seotud sissekannet. **Marite Madisson, Tiia Tasane ja Pille Tänak** on kõik sellised käsitöömeistrid, kes väärivad pikemalt tutvustamist isikusissekannetes.

Eesti vaimse kultuuripärandi nimistu esimene naha töötlemist käsitlev sissekanne on värske „**Kodune nahaparkimine Saaremaal**“ (Mareli Rannap, 2023). Saaremaal on ikka arvukalt elanud lambaid ja suuruluksid, seega on seal laialdaselt tegeletud ka nahaparkimisega. See oskus

oli üsna hääbumisohus, kuni 2016. aastal toimus koolitus, mille tulemusena on taas oskajaid. Koduse nahaparkimise näol on taas näide Saaremaalt, kuidas pärandit päästab just nimelt tegutsemine.

Sissekandest saab teada, millised on parkimismeetodid ja põhilised tööprotsessid. Praegu Saaremaal koduse nahaparkimisega tegutsevad inimesed kasutavad erinevaid nahku ning ka erinevatel eesmärkidel. Mareli Rannap näiteks ise pargib rahvarõivakomplekti juurde kuuluvate talvemütside – *üllide* – valmistamiseks sobivaid nahku. Eraldi isikusissekannetest saab veel lugeda jahimees **Rein Sepa** ja lambakasvataja **Aivar Kallase** tegevusest.

„Lüganuse rahvamaja ruumidest kostub juba sadakond aastat mõnus koorilaul, kui saavad kokku inimesed lähemalt ja kaugemalt Lüganuse kandist ja löövad laulu lahti Lüganuse Segakooris, mis on piirkonnas tegutsenud alates 1855. aastast“. Maris Kriisa on teinud tubli töö sissekande „**Koorilaulu traditsioon Lüganuse kandis**“ (Maris Kriisa, 2023) koostamisel. Lüganuse segakooris käib nii nooremaid kui vanemaid inimesi, mõned lauljad laulavad kooris juba mitmendat põlve – enne neid on laulnud emad-isad,

tädid-onud, vanavanemad ja veel kaugemad esivanemad. Lauluproovi on tihti kaasa võetud ka lapsi ja lapselapsi, nii mõnigi neist on saanud sellest laulupisiku, ning nüüd lauldakse juba ise kodust kaugemal teistes koorides. Kooriproov on kogukonna kokkusaamine, lisaks ühislaulmise rõõmule jagatakse näiteks ka kohalikke uudiseid. Koori dirigent Heili Kivi, kes ise samuti kunagi lauljana osales, ei peagi oluliseks niivõrd osalejate lauluoskust, vaid pigem inimeste hulka kooris. Meiegi soovime Lüganuse segakoorile jätkuvat järjepidevust! „Iga kooriproov lõpeb hüvastijätuga „Laulmiseni!““.

Epp Tamm

Eesti Rahvakultuuri Keskuse vaimse kultuuripärandi spetsialist

Sauna-aastast 2023

Saun ja saunakultuur on olnud eestlaste igapäevaelu lahutamatu osa aastatuhandeid. Sõna „saun“ pärineb arvatavalt 3. aastatuhandest eKr, esimesed kirjalikud viited on pärit 13. sajandi algusest. Saun on olnud eestlaste põhiõigus – olgu selle kinnituseks kasvõi asjaolu, et sauna ei saanud keelata isegi teelolijale –, olles abiks nii valutavale kehale, nuhtluseks tüütutele parasiitidele, (naha)haiguste leevenduseks, pelgupaik mõisniku sunni eest ja suure tõenäosusega ainuke hetk, mis pakkus kehale ja hingele sooja kosutust. Kindlasti on sauna kõige vanem siiani püsivalt kasutuses olev kultuuripärand.

Ehitusregistri andmetel on Eestis ~100 100 sauna, keskmiselt on Eestimaal ühe sauna kohta 13,3 elanikku. Sauna-aasta kodulehel (www.sauna2023.ee) on kirjas, et saunalisi on ootamas lausa 29 saunatüüpi üle Eesti.

Millest kõik alguse sai? Maalehe ajakirjanik, saunaentusiast ja mitmete saunaraamatute autor Rein Sikk lasi enne 2023. aastat Vikerraadio eetris lendu mõtte sauna-aasta vajalikkusest. Eesti Maaturismi Ühing üheskoos oma ettevõtjatega ning varem loodud Eesti Saunatee kaubamärgiga võttis seepeale initsiatiivi sauna-aastat eest vedada.

Aasta 2023 sai saunarohke. Ilmus vähemalt viis saunateemalist raamatut.

Üle 60 raamatukogu osales saunaraamatute väljapanekul. Kaardistasime kokku 15 muuseumi, kus pakutakse sauna või saunaprogrammi.

Kinolavale jõudis seitse aastat valminud „Savusanna sõsarad“. Just see film on olnud oluliseks saunakultuuri saadikuks maailmas, saades ilmumis-aastal lausa rekordiliselt 26 nominatsiooni ning 12 võitu.

Teeme Ära eestvedamisel ja Päästeameti toetusel sai 2023. aasta talgupäeva teemaks tuleohutus saunades. Saunakoristusel osales üle 250 sauna.

Sauna-aastal kaardistasime avalikud saunad, mida sai kokku üle 40. Lisaks avati kogukonna initsiatiivil nii mõnigi uus saun. Paraku tuleb nentida, et teema-aastal suleti ka mõned avalikud saunad eelarvekärbete tõttu, kuid siiski tulise diskussiooniga.

Avasime maailma esimese virtuaalse saunaülikooli, kus märtsist juunini toimusid saunaentusiastide loengud, mis jäävad üles veebilehtedele <https://www.facebook.com/Sauna2023> ja www.saunatee.ee.

Andsime julgust ettevõtjatele ja kogukondadele juhendatud saunade läbiviimiseks, jagamaks oma pere ja/või piirkonna saunakultuuri kogemust.

Aasta jooksul toimus vähemalt 160 saunasündmust, millest pooled olid juhendatud saunad, andes võimaluse nii kohalikele kui väliskülalistele olla osa selle piirkonna saunakombestikust. Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiiv alustas sauna-aastal rahva saunalugude kogumist.

Vaatasime ka üle lahe põhjanaabrite tegemisi ning kutsusime kõiki üles esmakordselt koos Soome ja Rootsiga tähistama saunapäeva – igal aastal juuni teisel laupäeval. Sel korral lasime sel päeval koos lendu ka saunarahu manifesti. Loodetavasti saab saunapäev tulevikus Eestis sama populaarseks kui naabritel, kus arutletakse saunapäeva lisamisest riiklike tähtpäevade nimistusse. Kõik head soovid ja saunakutsed saab saata ka postiga: Omnival valmis suitsusaunalõhnaline postmark.

Sauna-aastal oleme tähelepanu pööranud saunameistrite, saunameeste, saunanaiste ametile ja aule. Paljudes spaades toimuvad plaanilised saunariituaalid. Tore on tõdeda, et meistriteks on tihti entusiastlikud noored ning saunameistri koolitusi pakutakse aina enam. Sellel aastal osales Mustamäe Elamusspaa esmakordselt saksa algupära saunariituaali Aufgussi maailma-meistrivõistlustel ning Eesti Maaturismi Ühing sai rahvusvahelise saunaasotsiatsiooni (International Sauna Association – ISA) liikmeks.

Oleme väga tänulikud kõikidele eestlastele, kes on edasi kandnud ja

hoidnud elus saunakultuuri. Aitäh kõigile koostööpartneritele. Aitäh kõigile panustajatele. Aitäh kõigile osasaajatele.

Elav kultuur ei saa häebuda.

*Aitüma sannakütjäle,
aitüma viituujälõ,
aitüma vihahaudjalõ,
aitüma sausüüjälõ,
aitüma aitüma!*

Aitüma, Võru Instituut!

Elin Priks

Sauna-aasta eestvedaja,
Eesti Maaturismi Ühingu projektijuht

Jutuvestmisfestival Ööbikuööd pakkus jutuvestmissündmusi igale maitsele

2023. aasta maikuus ööbikute laulmise ajal toimus kolmas Eesti Rahvakultuuri Keskuse jutuvestmisfestival Ööbikuööd, mille raames jõudsid kaunid punased ilmarattad paljudesse paikadesse kõikides maakondades üle Eesti. Rohkem kui 120 jutuvestmissündmust, mille viis läbi üle saja partneri – asutused, ühendused ja eestvedajad maakondades –, töid kokku üle 4000 jutusõbra ja -huvilise, kellest pooled olid lapsed.

Jutuvestmisfestival Ööbikuööd on loodud jutuvestmise kui ajatu ja olulise kultuurilise nähtuse tähelepanu keskpunkti tõstmiseks ja meie elava pärandi vahetuks kogemiseks erinevates vormides.

Sel korral oli festivali keskseks ideeks kuulamine kui kogukondi liitev praktika. Jutuvestmine puudutab meie hingekeeli nii lapse, noore ja täiskasvanuna. Seega oli Eesti Rahvakultuuri Keskuse sooviks, et ükski sihtgrupp ei jääks lugude kuulamise maagilisest köidikust välja. Nii läks festival sel korral lähedale samuti lastele ja noortele ning eraldi tähelepanu oli Eesti väikekeeltele, mis on piirkondliku identiteedi alustalaks.

Festivalil vestsid lugusid meie armastatud jutuvestjad Jaak Känd, Piret

Päär, Erki Kaikkonen ja paljud teised. Au sees olid nii kohapärimuse tundjad, folkloristid kui muusikud. Festivali erikülaliseks oli Hollandi jutuvestja Pauline Seebregts.

Ööbikuööde välimääraja järgi saab aimu, milliseid põnevaid kohtumisi ja kogemusi Ööbikuööd kaasa töid.

Välimääraja järgi sai **teatrilemb** elamuse juba festivali avapäeval, mil sai sammud seada Vana-Koiola rahvamajja Põlvamaal vaatama Rändteatri Vaba Vanker karust lavastust „Eestlaste muistne lugu“. Pärnumaa lapsed said mitmes lasteaias ja koolis osa „Okasroosikese“ etendustest. Teatrilemb sai elamuse samuti Ivar Leti jutuetendustel „Tunded udus“, mis toimusid Valga põhikoolis ja Valga lasteaias Kaseke. Etendus rääkis hirmudest, nende võitmisest või hoopis nende hirmude suuremaks tegemisest.

Matkasõber sai esimesed kevadtüürid tehtud Pala pärimusmatkal „Pajatused Palalt: vallakirjutaja prouast piimavedaja pullini“, mida juhtis folklorist Ergo-Hart Västriik. Matkasõber jõudis ära käia veel Maarja-Magdaleena pärimusmatkal „Igal kivil on oma lugu“ ja ka Saaremaa loodus- ja kultuurirektel rannalapse radadel. Saaremaa retkel võlus matkalist mõnus matkajärgne vestlusring Rüüsil, kus silma rõõmustasid lapsepõlvest tuttavad pääsüsilmad, kurekellad ja paljastati nii mõnigi salajane seenekoht.

Jutuvestmishuviline laps sai lugude vestmisest osa jutupesades üle Pärnumaa. Jutupesades vestsid jutte Jaak Känd, Aire Koop ja paljud teised Pärnumaa oma värvikad jutuvestjad. Samuti sai jutuvestmishuviline laps tutvuda näiteks vanaema noorpõlvejuttude ja endisaegsete liikumismängudega Albu mõisa sündmusel „Mängi mu mängu“.

Uma keele ja kultuuri sõbõr sai käia Võrumaal Lasva rahvamajas toimunud võrukeelsete jutuvestjate jutuõhtul „Kullõmisao jutu võro keelen“. Räägiti nii lugusid perepärimusest (Kadri Uguri tädi Senni lood) kui lõpmata naljakaid lugusid koroonaajast (Viiu Korneli võrokeelset *stand-up*'i (või siis *sitdown*'i) meenutavad lood). Uma keele sõbõr sai piiluda veel Mulgimaa-le, kus toimusid mulgikeelsed animatsioonitöötoad lastele. Kuna *uma keele sõbõr om kipõ inemine*, siis jõudis ta osaleda Eesti Lastekirjanduse Keskuses toimunud seto muinasjututunnis, kus leelotas ja kõneles Öie Sarv koos tütar Maarjaga.

Linnuhuviline seadis oma sammud Eesti läänepoolsetesse maakondadesse. Lääne maakonna keskraamatukogu lasteosakonnas sattus ta täiesti omalaadsesse kogemustappa, mis oli sisustatud kui linnu- ja merekamber.

Ööbikuööd. Kärkla lapsed kaunistamas ilmarattaid. Foto: Merike Heinsoo

Ööbikuööd. Muinasjutujooga Valgamaal. Foto: Lea Margus

Krista Kumberg ja Jaanus Kõuts lasteosakonnast rääkisid, kuidas festivalil esitavate lugude valik lähtus kahest teemast. Esiteks: linnuliikide tekkelood rahvaluules (lind ise, sulestik, laul), ja teiseks: millise sõnumi linnulood meieni toovad, kuidas inimesi õpetavad, kuidas vanarahvas on lindudesse suhtunud. Sellega linnuhuvilise teekond ei piirdunud. Kärkla nukuteatris toimunud ristipäeva tähistamisel sai olulisi teadmisi leheristipäevast.

Ööbikuööd. Saunajutud Jõhvis.

Foto: Anne Uttendorf

raamatukogu ees toimunud saunasündmusel, kus saunajutte vestsid Kadrina saunaklubi liikmed. Eesti Rahvakultuuri Keskuse rahvakultuurispetsialist Ida-Virumaal, Anne Uttendorf, kirjutab, et jutte vesteti otse saunalaval, sest Jõhvi raamatukogu ette olid sõitnud ratastel saunad ning võimalus reaalseks saunaskäimiseks oli loodud. Kohal olid isegi ühe Soome saunaklubi liikmed.

Teoloogiahuviline leidis südamele kosutust kahelt sündmuselt. Meie rahvakultuurispetsialist Raplamaal, Anne Ummalas, kirjutas erilisest sündmusest Velise Ristija Johannese kirikus: „*Velise kirikus võeti ette tõsine ja sügav teema „Koguja raamatust ja pühast ruumist“. Kalju Idvand viis publiku ebatavalistele radadele ja pani mõtlema rahvakultuurile veidi teise nurga alt. Lõike Koguja raamatust lugedes ning nende mõtete üle aruteledes näitas Kalju meile, kuidas piiblisõna ja Eesti vanasõnad kannavad üht ja sama mõtet veidi erinevas sõnastuses.*“ Samamoodi hinge puhastav sündmus toimus Järvamaal Albu mõisas, kus jutte rääkis kirikuõpetaja Jane Vain.

Tulevasi **kirjandusgurmaane** aga vaimustasid lavakõneõpetaja, lavastaja, näitleja ja lastekirjaniku Karl Adra tekstid. Tulevase kirjandusgurmaanide lugemislembed vanemad külastasid Illukal toimunud Lauri Räpi ja Anne-Mai Tevahi jutuõhtut ning Vooreseltsimaja lugude üritust kirjaniku ja kirjastaja Epp Petronaga.

Saunasell läks täiesti leili Ida-Virumaal, Jõhvi raa-

Nõukogude-nostalgiline käis oma kõrvaga kuulamas Moe piiritusetehase lugu. Nõukogude-nostalgiline oli väga rahul, sest ettekanne piiritusetehase ajaloost läks ühiseks meenutamiseks ja vanade lugude vestmiseks.

Unetu on varemgi magama jäämiseks kasutanud Ööülikooli salvestusi, seega vuras ta teadlikult Valgamaale Vidrike külamajja, kus toimus avalik salvestus „Sammaldunud lood ja laulud“. Kõnelejate Lauri Sommeri ja Lauri Õunapuu laulud ning lood mõjusid tõepoolest intellektuaalselt rahustavalt.

Paindlik jutuvestmishuviline käis kõikidel Valgamaa muinasjutujooga tundides nii Õrus, Harglas, Kaagjärvel, Lüllemäel kui Tsirguliinas. Valga keskraamatukogu juhataja Triinu Rätsepp muljetab, kuidas mängulises muinasjutujoogas tuli jutustamisele lugu näkitüdrukust, kes igatses näha, mis salapärases metsas on. Muinasjutt kõlas asendite tegemise vahepeal.

Tulevane pajataja rühkis aga kõikidele Hollandi jutuvestaja Pauline Seebregtsi jutuvestmissünnimusele. Pauline õpetas ja samas kõneles lugusid armastusest, üksindusest, kontakti leidmisest ning kaotamisest ja sõprusest.

Söögi- ja jutugurmaan teadis kohe, et Hageri muuseum Raplamaal on nii keha kui vaimu toitmiseks see kõikse õigem koht, sest seal toimus jutu-sündmus „Igal linnul oma laul, igas toas oma jutt“. Tuur algaski köögist, kus Epp Haabsaar pagarite järeletulijana rääkis kunagistest pagaritest ning nende tööst, jutu ajal sai valmis koogitaigen ja see pandi ahju küpsema. Lisaks sai näha näitust, kuulata loomamuinasjutte eesti muinasjuttude varamust. Selle ajaga oli aga kook valmis saanud ja uuesti köögis kohtudes saadi ka kõhud täis. Nii oli julgem minna pööningule, kus muuseumi töötaja Kadri abil kuulati Helene Vannari lintiloetud hirmu- ja õudusjutte.

Aitäh kõigile, kes festivalil esinesid ja seda külastasid. Tänu meie rahvakultuurispetsialistidele ning maakondlikele partneritele, kes aitasid meie jutuvestmisfestivalil Ööbikuööd 2023 teoks saada.

Meie erinevad lood kuuluvad inimeseks olemise juurde. See teeb meid rikkamaks ja aitab kaasteelisi mõista. Jutustamiseni!

Helena Käbin

Eesti Rahvakultuuri Keskuse suulise pärandi spetsialist

Jutuvestmine aitab koondada mõtteid

*Jutuvestjal rahva tarkus: muinasjutud, mõistulood.
Pöidlanahamustriks parkub pärimuste salakood.*

Sõnadel on võime kududa nähtamatu võrgustik, mis ühendab inimesi, kogukondi ja kultuure. Jutuvestmise iidne kunst ulatub kaugesse minevikku ning sellel on tänapäevalgi erakordne jõud. Jutuvestmise võlu on võimes koondada mõtteid, tuues esile individuaalsed ja ühised kogemused, sidudes mineviku olevikuga ning aidates inimestel mõista iseennast ja ümbritsevat maailma.

Esmalt kujundab jutuvestmine isiklikke ja emotsionaalseid sidemeid minevikuga. Jutustatud lugude kaudu kanduvad edasi varasemate põlvkondade kogemused, traditsioonid ja väärtused. Kui inimene jagab oma isiklikke lugusid või kuulab vanemate põlvede kogemusi, luuakse side minevikuga, mis aitab mõista, kust me tuleme ja kuidas see mõjutab meie olevikku ning tulevikku.

Teiseks annab jutuvestmine võimaluse keskenduda hetkele. Kuulates või rääkides lugusid, tuleb keskenduda sõnadele, emotsioonidele ja detailidele. See nõuab sügavat süüvimist endasse ning aitab mõistmist ja eneseteadvust suurendada. Keskendumine jutuvestmisele võimaldab ajutiselt eemalduda kiire elutempo ja infokülluse mõjudest ning leida rahu ja selgust oma mõtetes.

Kolmandaks aitab jutuvestmine mõtteid koondada, tuues esile kogemusi ja väärtusi kogukonnas. Kui inimesed jagavad oma lugusid, avaneb võimalus leida ühiseid jooni ja sarnasusi. See loob ühtsustunnet, sest mõistetakse, et kuigi igaühel on individuaalsed lood, on palju teemasid, mis seovad meid kõiki. Mõtete koondamine ühise loo kaudu annab kogukonnale identiteedi ja tugevuse.

Jutuvestmisel on võime aidata mõista keerulisi emotsioone ja eluolukordi. Lood võimaldavad meil jagada rõõmu, kurbust, hirmu või õnnelike hetki, pakkudes väljapääsu keerulistest emotsionaalsetest olukordadest. Mõnikord on raske sõnadega väljendada keerulisi tundeid, kuid juttu vestes saab väljendada oma emotsioone läbi loo ja metafooride.

Lugude rääkimine on võimas vahend, mis aitab mõtteid koondada. Tekivad sidemed minevikuga, keskendutakse hetkele, leitakse ühiseid

kogemusi kogukonnas ning mõistetakse emotsionaalseid keerdkäike. Jutuvestmine ei ole lihtsalt sõnade järjestikune reastamine, vaid elav ja hingestatud kunst, mis rikastab mõistmist iseendast ja maailmast. Selles peitub jutuvestmise võlu – võime koondada mõtteid ja jagada lugusid, mis ühendavad meid inimestena.

*Veerevad muinasjutud ja lood
nendesse oma hinge sa kood.*

*Natuke nukrust ja natuke taipu,
tiksuvaid kelli ja lendavaid vaipu,
sarviku võitmist ja lindude keelt
printsessi armastust, leplikku meelt,*

*lahedaid rändureid, lohede tuld,
jutulõng kerib sees tarkuste kuld.*

Juttu vestmas Viljandi pärimusmuusika festivali lastevalal. Viljandi, 28. juuli 2023.

Foto: Urmas Saard

Minu jutuvestja aasta 2023 oli täis rikkalikke elamusi ja mõnusaid kohtumisi. Korraldasin Pärnumaal kolm jutuvestmise õpikoda „Jutuvada“ lastele-jutuvestjatele ja neli õpituba muinasjutuhuvilistele (kokku 15 tundi).

Vestsin muinasjutte ja lugusid Pärnumaa koolides, lasteaedades, raamatukogudes ja muuseumides (kokku 77 tundi).

Novembris viisin läbi juba kuuendat korda Pärnumaa jutuvestjate konkursi, mis tänavu kandis nime „Koos me suudame. Kohalood“. Sellel osales 40 õpilast-jutuvestjat 11 Pärnumaa koolist. Konkursil valiti välja 22 tublimat jutuvestjat, kes esinesid kahetunnisel jutukontserdil, kus jagati raamatuauhindu, söödi kringlit ja kommi. Jutukontserdil olid kuulamas vanemad, õed-vennad ja sõbrad (ca 70 kuulajat).

Loomulikult pajasin muinasjutte ka jutuvestmisfestivalil Ööbikuööd, kokku 14 tundi üheksas erinevas Pärnumaa jutupesas.

Alates 2013. aastast olen jutustanud lugusid Viljandi pärimusmuusika festivali ajal Arkaadia aias ja Laidoneri platsil purskkaevu juures. Tänavu lisandus kaks muinasjutupooltundi ametlikul lastealal, mis läksid väga hinge nii mulle kui ka kuulajaile. Lugusid pajasin kokku 4 tundi.

Aprillis osalesin kahepäevasel Kuldiga XVI jutuvestjate festivalil Kalasupp (Ziv zup).

Jaak Känd
muinasjututaat Pärnust

Millal hingab folkloorikorraldaja¹?

Ühe kultuuritöötaja päewaraamat

Folkloorinõukogu 2023. aasta töökalender oli kirju nagu pühademuna – ees ootamas rahvusvaheline pärimuspidu Baltica ning selle kümme eelpidu maakondades, aktsioon „Hakkame santimal!“, pikk rida muid tavapärasemaid sündmusi ning sootuks uue väljakutsena pärimusinkubaatori käimalükkamine, üle-eestiline vabatahtlike folkloorivõrgustike arendamine, santimisega seotud LIVIND-projekti aruandlus ja uue tegevjuhi leidmine.

¹ Folkloorikorraldaja, aga ka folkloorikuraator, kultuurikorraldaja, kultuuritöötaja

Ükski meister ei kuku taevast (Lüganuse)

2021. aastal avaldatud uuringust „Pärandturism Eestis“ selgus, et päranditurism on Eestis tugevasti alakasutatud potentsiaaliga valdkond, millest võiks saada oluline tuluallikas nii riigi, regioonide, omavalitsuste kui ka ettevõtjate ja kohaliku elu tasandil. Eesti Folkloorinõukogu jaoks jäid lõppraportist kõlama soovitud pärandiesitajatele: koostada kohalikkultuuripärimuskultuuri tutvustavaid sisukaid, atraktiivseid, mitmekesiseid ja pealtnähtavatele osalusvõimalusi pakkuvaid programme, mis sünniksivad teadlaste ja vaimse pärandi ekspertide koostöös.

Tõepoolest – Eestis tegutsevad folkloorirühmad on tugevad ühel või teisel alal, kuid kui palju on neid, kes suudaksid esitleda oma kodukandi autentset pärimust ühtse tervikuna, sidudes dunaamiliselt, kaasahaaravalt ning kompaktselt jutuvestmist, pärimustantsu, mängu, käsitööd, laulupärimust, pillimängu, lugusid, legende, toidukultuuri ning tulemuslikku turundust? Väljakutse võtsid vastu Kiitsharakad, Väägvere külakapell, Ingerisoomlaste Seltsi liikmed, Üksmüts, Koidu Tähed ja Euroopa Romade Foorum Eestis.

Sellest johtuvalt sündis kuuest sisukast õppepäevast koosnev pärimusinkubaator, mis päädis juunikuise avaliku lõpuüritusega Tallinna vanalinnas. Pärimusinkubaatoris osalemine eeldas kohalolekut kõikidel õppepäevadel, mahukaid kodutöid ning oli nii mõnegi folkloorirühma jaoks tavapärase piiride ületamine. Tõdeti, et pole varem tulnud isegi mõttele püüda oma tegevust laiendada. Seega avas koolitus osalejate potentsiaali hoopis uues valguses. Pärimusinkubaatoris aitasid tibusel munast välja kooruda Raul Rebane, Sille Kapper-Tiisler, Inga Paenurm, Janika Oras, Lauri Õunapuu ja Ave Matsin, kelle laialdased teadmised ja aastatepikkune kogemus aitasid mõtestada seni tehtut ning anda juhiseid uute eesmärkide püstitamiseks ning nende saavutamiseks.

Noppeid „Ühe kultuuritöötaja päewaraamatust“:

„Aasta on alanud täiskäigul. Kuigi lisisissetulek on vajalik, olen otsustanud loobuda kahe töökoha pidamisest. Nüüdsest siis ainult üks leivaisa. Tõsi, asutuse töökalender on pisut kõhedust tekitav – jaanuarist juulini on vähemalt üks meie kolmest töötajast pea igal nädalavahetusel mõne sündmusega

seonduvalt töö. Tundub, et sel kevadel saab mööda Eestimaad palju ringi rännata. Mis seal siis ikka, käärin aga käised üles!“

Hulk tieb hulga tüe

(Torma)

Pärimuskultuuri valdkonna alustala ja suurim väärtus on inimesed. Mida tugevamad ja toimivamad on folklooriliikumise võrgustikud, seda rohkem seistakse ühiselt valdkonna huvide eest. Ka 2023. aastal valminud kultuuripäranditeadlikkuse uuringust selgus, et ligi kaks kolmandikku (63%) vastanutest arvas, et seltsid, kogukonnad ja valitsusvälised organisatsioonid vastutavad Eesti kultuuripärandi säilimise eest, niisamuti on nende vastu kõrge (82%) usaldus. „*Võimalik, et kõige kriitilisema tähtsusega juhtlõng kultuuripärandi mõtestamisel on aga pärandikogukonna või pärimuskultuuri kandjate kaudu kultuuripärandi säilitamine ja edasi andmine, s.o oma pärandiga teadlik tegelemine, selle elavana hoidmine,*“ tuleb välja samast uuringust.

Folkloorinõukogugi peab enda tegevuse ühes olulisemaks väljundiks inimeste ühendamist läbi osalusprotsesside. Koostegemised loovad kogukondi ja lõppkokkuvõttes hoolivama kodanikuühiskonna. Mida tugevamad on kogukonnad, seda enam peavad nad oluliseks säilitada ka endale eripärast: keelt, kombeid, laule, tantse, pillimuusikat, toidupärandit, käsitööd jm.

2023. aastal õnnestus meil aktiivsete kodanike fondilt saadud toetuse abil teha algust tervikliku ja toimiva üle-eestilise vabatahtlike folkloorikuraatorite võrgustiku arendamisega. Tegu on pinnase loomisega, et iga folkloorikuraator saaks tarviliku ja piisava ettevalmistuse folklooriliikumise suunamiseks, edendamiseks ning elavdamiseks. Niisamuti on oluline, et ta leiaks enda kõrvale pärimushuvilistest mõttekaaslasi, kellega luua ühiseid unistusi, neid tegudeks vormida ning üksteist inspireerida.

Projekti raames korraldasime 2023. aasta jooksul ühiseid koolitusi ning kord kuus toimuvaid virtuaalseid infotunde, et jagada üksteisega oma kogemusi, õnnestumisi ja ebaõnnestumisi, ning pakkusime koolitusampse tunnustatud koolitajatelt. Ees on ootamas veel pikk teekond, kuid hea meel on tõdeda, et pall on hakanud sujuvalt veerema ning esimesed motiveeritud 5–6 tegusa liikmega pärimushuviliste tuumikud maakondadesse tekkimas. Kohalike pärimuskogukondadega on aga igal huvilisel võimalik igal ajal liituda!

Noppeid „Ühe kultuuritöötaja päewaraamatust“:

„Saime pärimusvõrgustike loomiseks täisrahastuse, juhhei! Seega on kolme nädala(!) jooksul ees ootamas 12 arenguveestlust. Kiire arvutus peab ütleb, et see teeb kokku 8 tööpäeva, mis on peaaegu 1,5 töönädalat. Täpselt kaks korda nii palju nädalaid on jäänud ka viiepäevase rahvusvahelise festivali korraldamiseni. Ja muidugi ei tohi unustada kultuuritöötajate rahvuspuha, 20. maid, Kultuurkapitali projektitaotluste tähtaega, kuhu seekord peame esitama õnneks vaid kaks projekti. Millal küll?

Aga ma ei kurda, sest kuigi olen veetnud alates aasta algusest 10–12 tundi päevas tööl ja nädalavahetused kas pärimusinkubaatoris või mõnel Baltica eelpeol üle Eesti, eksib sekka ka mõni prii nädalalõpp.

Meenub ühelt folkloorikuraatorilt saadud vastus küsimusele „Mida tahaksid elus veel saavutada?“: „Tahaksin jaanipäeval lillepärja pähe panna ja lihtsalt aasal lebada.“ Lihtne, inimlik ja üdini mõistetav!“

Kui elukaaslane sõandab ühel ööl lõpuks küsida, kas töö- ja puhkeajaseadusest meie asutuses midagi kuulnud pole, heidan tema poole hukkamõistva pilgu.

Kes keik kõnnid kõnnib, see keik marjad maitseb

(Mustjala)

2023. aastal oli meil au võõrustada mööda Balti riike külakorda käivat rahvusvahelist pärimuspidu Baltica, mille raames toimusid pärimuspäevad Põlva- ning Järvemaal ning kolmepäevane pärimusküla Tallinnas. Baltica festivali teeb eriliseks selle sisu – ehe paikkondlik pärimus. Kolme Balti riigi ühine pidu on 35 aasta jooksul kujunenud igas riigis omanäoliseks. Eesti on liikunud otsustavalt osalusfestivali formaadi suunas, lähtudes eeldusest, et pärimus ei ole kunagi olnud oma olemuses eemalt vaadeldav, vaid vahe- tuks kaasloomiseks, nii nagu seda väljendas ka tänavune festivali tunnuslause „Pärimus tõmbab kaasa!“. Samal viisil oleme püüdnud muuta ka Balticale eelnevate maakondlike eelpidude õhustikku karmist ülevaatusest mõnusaks koosolemiseks ja -tegemiseks, kust ei puudu ka spetsialistide nõuanded, et saaksime olla veel pärimusteadlikumad.

Veel pisut enne festivalinädalat ilutses folkloorinõukogu kontori seinal mitmemeetrine tööde kalender ammu ületatud tähtaegadega, sest festivali

kohustuslikust komponendist, viiest välismaisest folkloorirühmast kolm olid viimasel hetkel erinevatel põhjustel oma osaluse tühistanud. Selle taha takerdus aga ka kõik muu. Nii otsisime lootusrikkalt uusi esinejaid. Need leidnud, algas suur osa läbitud teest otsast peale: uued ajakavad, hotelli- ja toitlustuse broneeringud, tekstide tõlked, muudatused voldikusse, kodulehtedele ja sotsiaalmeediasse. Kõik sai õigeks ajaks valmis! Muidugi ilmusid festivali ajal pinnale uued üllatused – varajastel unetundidel ootamatult ja oluliselt varem saabunud folkloorirühm, puuduolev riigilipp, mahajäänud kontrabass, presidendi ootamatu välisvisiit ja kultuuriministri vahetus, kelle kõnega oldi arvestatud aväiritusel, pandipakendiga tegeleva firma käitumine vastupidiselt kokkulepitule. Ometi oli see vaid üks aegne tühi-tähi.

Kogu Eesti kogu oma kirevuses on meie ees nagu peopesal – siin vilksatavad kihnlaste punased triibuseelikud, teisal kuuleb mahlast võru keelt, taamal mürisevad meeste lauluhääled. Festivalimelu, soojad kallistused, taaskohtumised, uued tutvused tõid naeratuse näole. Tuju ei suutnud rikkuda ka asjaolu, et hoolimata juunikuust olid ilma tõttu minevaim kaup käpikud ja villased sallid.

Tänavuselt Baltica peolt võttis osa kõikjalt Eestist ligikaudu 1000 osalejat, kelle päritolu reetsid nende paikkonnale ainuomased rõivad, tantsud, pillilood, laulud, käsitöö, toit ja keel. Lisaks astusid oma päritolumaa folklooriga üles Eestis elavad vähemusrahvused ning väliskülalised Bulgaariast, Rumeeniast, Lätist, Soomest ja Leedust. Baltica programmist leidsid endale meelistegevuse nii need, kes armastavad pigem omaette nokitseda, kui ka sündmuste keerises olemist nautivad pärimussõbrad.

Noppeid „Ühe kultuuritöötaja päewaraamatust“:

„On festivalinädal. Kuigi viibin kodus vaid need põgusad tunnid, mil pere magab, lohutan end mõttega, et kolleeg ööbib kõik viis ööd hotellis, et tunni-ajaselt kojusõidult aega kokku hoida.

Viiepäevane festival lõppeb varajastel hommikutundidel. Kogu järgnev päev kulub transporttöödele. Töö tehtud, jõuan koju ja koostan kella kaheni öösel ministeeriumile põhjendust, miks pärimusvaldkonda ja meie asutuse tegevust peaks riiklikult rahastatama. Hommikuks olen olnud viis ööd magamata ja tänu sellele julgem kui tavaliselt ning teatan kohtumisel, et ei peagi! Aga ma tean, et see pole ka tõsi, sest olin just tunnistajaks põlvkondlikule järjepidevusele ning tundsin iga keharakuga, et pärimusvaldkonna elushoidmine on elu

küsimus, rahvusriigi ja julgeoleku garantii. Nii kaua, kui riik otse inimesi ei toeta ja ühtki sarnast organisatsiooni ei eksisteeri, on meil oluline vahelüliroll mängida. See ongi vedur, mis mind käivitab.“

Ükski prohvet pole kuulus omal maal

2022. aasta sügisel pääsesid aktsiooni „Hakkame santima!“ raames tänu LIVIND-projekti toetusele meie sandid tänavapilti – välireklaampindadele. Tänavusel juunikuisel kohtumisel Riias andsime ülevaate, mida aktsiooni raames õnnestus ära teha. Meie suureks rõõmuks lõi saal kihama, osalejad elavnesid ning küsiti hulgaliselt lisaküsimusi. Kuulajaid puudutas ka mõte, et rahvakalendri tähtpäevade tänavapilti toomisega aitame muuta nende tähistamise sama eriliseks ja võrdväärseks iga teise kultuurisündmusega. Nagu keegi kohtumisel ütles: „Kui miski on oluline, siis on meie asi seda näidata!“ Ja mis kõige tähtsam – on väga tõenäoline, et suutsime mitmeid riike oma algatusega innustada, sest neid, kes paralleelele oma pärimusega tõmmata said, jagus Poolast Gröönimaani.

On ülimalt inspireeriv kohtuda teiste pärandit väärtustavate inimestega, kes lisaks toetusele aitavad näha meie endi jaoks tavalisi sante täiesti erilisena. Seda, et meie kodukootud mardid ja kadrid on võõrsil kõrges hinnas, kinnitasid ka edaspidised kutsed koostööle ja seminaridele kõnelema.

Kuid sandid löid tänavu veepinna virvendama ka Eestis – esmakordselt tõstatus küsimus, kas 19. sajandi teisel poolel alguse saanud rahvuste esindajate kujutamine sandimaskeeringus on tänapäeval kohane. Pilkab kehas- tuja seejuures kujutatavat või pigem viskab villast eestlaste väljakujunenud stereotüüpide üle? Teema tundus piisavalt tuline, et olla vääriline sisustamaks Paide arvamusefestivali festivalilava. Kohapeal tundus, et eestlane pole säärase moodsa mõttega veel harjunud ning oodatud kire asemel arutati asju puhteestlaslikul kainel ja leigel toonil.

Noppeid „Ühe kultuuritöötaja päewaraamatust“:

„Täna on kuukirja väljasaatmise tähtaeg. Seda ei ilmu, sest pole olnud isegi sekundit, et sellele mõelda. Homme peab olema valmis ingliskeelne ettekanne LIVIND-programmi raames, et jagada meie aktsiooni kogemust ja edusamme. Ka see ei valmi. Selle asemel valmistun pühapäevaseks pärimusinkubaa- tori lõpetamiseks.“

Pühapäev. Ärkan kell 7, et vedada laudu-toole, pusida robustsete telkide kallal ja tuua kohale sündmuseks tellitud toidud. Osalemine meeleolukal lõpusündmusel jääb kahjuks poolikuks, sest juba kraban suured kotid, et joosta Riia bussile. Ees ootab mitmepäevane konverents. Samal ajal on vaja siit-sealt pisut aega näpistada, et korraldada distantsilt ära uuel nädalal toimuv kuraa- torite väljasõidukoolitus.

Kolmapäev. Lõpuks ometi tagasi Tallinnas! Kaks päeva tavapärasest tööd kontoris ja uus töine nädalalõpp kogukonnakoolitustega võib alata. Aga ma ei kurda, sest kuigi magamatus on saavutanud edasijõudnute taseme, olen saanud oma ettevõtmistele rahvusvahelistelt kolleegidelt enneolematu tunnustuse. See annab tiivad!“

Rikas miis mass rahaga, a vaene uma nahaga

(Räpina)

Vahetult enne suvepuhkusele minekut selgus kurb tõsiasi, et varajased ettevalmistused uue tegevjuhi leidmiseks on jooksnud liiva. Olles märkinud ausalt kuulutusse palganumbri, laekub Eesti Folkloorinõukogu tegevjuhi kohale sooviavaldusi viis, kuid õnneks tugevatelt kandidaatidelt. Kõik nad on teinud sarnase järelduse – pakutav palk tõendab, et silmas on peetud poole kohaga tööaega. Juhatuse koosolekul tõdeme, et otsusel tõsta olemasolevate töötajate kinnihoidmiseks nende palkasid on tagajärjed. See seab Eesti Folkloorinõukogu fakti ette, et pärast tegevjuhi ametist lahkumist jääb organisatsiooni alles kaks inimest, sest rohkemaks ei jätku ressursse. Katse sokutada lahkuva tegevjuhi töödest midagi juhatuse liikmete kraesse ei õnnestu, sest töö on vabatahtlik ja ka nemad kultuuritööga ilmselgelt ülekoormatud.

Aasta lõpuks on siiski kõik tegevuskavas kirjas olevad sündmused ellu viidud, lisaks pilootprojektidele on edukalt lõppenud aktsioon „Hakkame santima!“, rahvuste nädal, jätkatud suhtlust rahvusvahelisel tasandil CIOFF®i võrgustikus, kirjutatud ligikaudu 100 projektitaotlust ning samapalju aruandeid, koostatud 10 kuukirja ning kaks „Hakkame santima!“ infokirja, salvestatud viis pärimuse *podcast*’i „Folksti!“ saadet, jätkatud tööd vähemusrahvustega, avaldatud sisulisi artikleid trükimeedias, esitatud pärimusvaldkonnas tegutsevaid isikuid erinevatele auhindale, taotletud hulgaliselt juubelitoetusi ja palju muud.

Ennemasti on koira perssest kusi otsas, kut töö otsa saab (Jämaja)

Kultuuritöötaja on üks ebamaine nähtus. Tema alandlik loomus on alati nõus mõttega "kui mina ei tee, kes siis veel". Ja ta teebki, sest alati ja igal juhul oskab ta leida üles missioonitunde, mis sunnib teda töösse sukelduma. Aasta lõpus möödunule tagasi vaadates meenub folkloorikuraatori arenguvestluselt kuulnud ohe: "Millal hingab kultuuritöötaja!?"

Noppeid „Ühe kultuuritöötaja päewaraamatust“:

„Aasta lõpp on lähenemas. Enamus inimesi sätib end mõttes ja tegudes puhkusele, aga mitte mina. Kuna aasta keskel tõstetud palkade kõrvalnähtuna jäi meid alles kaks, siis olen märkamatult võtnud enda kanda puuduoleva tegevjuhi kogu vastutuse asutuse finantside eest ning kõik muud sellega seotud tegevused. Taotlused tehtud, veel on jäänud tegevustoetuse kaitsmine, mis toimub neli päeva enne jõululaupäeva. Tahaks kurta, aga pole aega, sest näen pikkades jõulupühades suurepärasest võimalusest kõik aruanded valmis vorpida ja tegemata töödega paremini järjele jõuda. Tervitan mõttes kultuuritöötajatest saatusekaaslast ja tõstan jõululauas pokaali Kultuurkapitali terviseks.“

Kristi Pumbo

Eesti Folkloorinõukogu teabe- ja projektijuht,

Laura Liinat

Eesti Folkloorinõukogu arendusjuht

Rändnäituse „Päränd elab!“ juubeliaasta möödus Tartumaal

Kultuuripärändit saame mõista nii ainelise kui vaimse. Vaimne kultuuripäränd on põlvest põlve edasi antud oskused, teadmised, kombid ja tavad. Eesti Rahvakultuuri Keskus (ERK) haldab Eesti vaimse kultuuripärändi nimistut, et tõsta inimestes teadlikkust vaimsest kultuuripärändist.

Selleks, et nimistut inimestele veelgi lähemale tuua, lõi ERK 2013. aastal kultuuripärändi teema-aasta puhul rändnäituse „Päränd elab!“ Nüüdseks on näitus juba kümme aastat reisinud risti-rästi läbi Eestimaa ja 2023. aasta lõpuks kokku suisa 93 paigas.

Näitus „Päränd elab!“ 2023. Kavastu.
Foto: Kati Grauberg-Longhurst

„Päränd elab!“ kutsub märkama ja väärtustama vaimset pärändit meie ümber, tutvustades 14 kultuuriilmingut Eesti vaimse kultuuripärändi nimistust. Igaüks neist on oma kogukonna, oma inimeste jaoks armas ja tähtis. Vaimse kultuuripärändi nähtusi ehk teadmisi, oskusi, kombeid ja tavasid on meie ümber lugematu hulk. Selleks, et tutvustada oma vaimset pärändit ka teistele, on erinevad Eesti kogukonnad teinud nimistusse sissekanded, millest osa on jõudnud näitusele, kus on võimalik mõtiskleda nende käegakatsutatute aarete üle, mille oleme pärinud, ning tutvuda ka selle osaga kultuuripärändist, mis on meie kaasmaalastele südamelähedane. Näiteks saab näitusel teada, kuidas üliõpilased tähistavad Tartus volbrit, kuidas Võrumaal ravimtaimedega tohterdatakse või kuidas mulgid putru valmistavad.

See pole aga sugugi tavaline mööda seinu hiiliv näitus. Nimelt on näituse vormiks juba üks elava pärändi nähtusi omaette – nõõril pesu kuivatamine. Kirjeldused ja pildid on paigutatud linadele ja linikutele, särkidele, pükstetele ja pihikutele. Tänu sedalaadi lahendusele on näitust võimalik paigutada väga erinevatesse ruumidesse ja isegi õue, ning tulemus on kordumatu. Lisaks vaatamisele ja lugemisele saab ka tegutseda – õppida paela punumist, värvida ja täita töölehti ning puhata jalga kiiktoolil. Näituse kuraator on Jane Kalajärvi, kujundajad Malle Jürgenson ja Krista Lepland sisekujundusbüroost Laika, Belka & Strelka.

Näitus "Pärand elab!" 2023. aastal Gustav Suitsu majamuuseumi õunapuuaias Võnnus.
Foto: Kati Grauberg-Longhurst

Näitusel on väljas järgmised näited Eesti vaimse kultuuripärandi nimistu sissekannetest:

- volbriöö tähistamine Tartus
- kiiktoolis kiikumine Hiiumaal
- Kihnu kõrdi kandmine
- seto kirmas
- mulgipudru valmistamine ja söömine Mulgimaal
- paastumaarjapäeva tähistamine
- traditsiooniliste lihavõttemunade valmistamine ukraina kogukonnas Eestis
- muhu kiel
- regivärsiline rahvalaul Lääne-Virumaal
- rahvameditsiin Vana-Võromaal
- Haapsalu sallide ja rättide kudumine
- tuletõrje Järva-Jaanis
- haabja ehitamine Soomaal
- sokujooksmine Saaremaal

Näited pole edetabel parimast pärandist – selline asi oleks võimatu – vaid pigem peeti valimisel silmas võimalikult erinevate kogukondade ja valdkondade esiletoomist. Kõike selleks, et anda edasi, kui kirev ja rikkalik on elava pärandi maailm.

„Minu jaoks teeb selle aegumatu näituse eriliseks see, et selle ülespanek on väga põnev ja loominguline protsess ning oma olemuselt on ta juba pilkupüüdev. Tartumaal rändas see nii ruumis sees kui ka õues. Eriti meelde jääv ja ehe oli näitus Võnnu Kaera-Jaanil, kus see rippuski õunapuude vahele tõmmatud nõöridel,“ kommenteeris Eesti Rahvakultuuri Keskuse spetsialist Tartumaal Kati Grauberg-Longhurst.

Lõviosa juubeliaastast reisis „Pärand elab!“ mööda Tartumaad ja külastas seal suisa 14 paika. Täname võõrustajaid – Nõo raamatukogu, Võnnu Kaera-Jaan, Reola kultuurimaja, Kodavere pärimuskeskus, Tartu turismiinfokeskus, Kavastu sadam, Luunja roosiaed, Laeva kultuurimaja, Tabivere rahvamaja, Võõpste raamatukogu, Võnnu kultuurimaja, Vara kogukonnakeskus, Aakre rahvamaja ja Rannu rahvamaja. Loomulikult täname ka kõiki teisi külalislahkeid paiku ja inimesi, kes nende aastate jooksul on meid võõrustanud! Kui uskuda näituse külalisteraamatut, siis on vastuvõtt olnud tõepoolest soe, ja usume, et ehk saame veel kümme aastat „pesu riputada“.

Epp Tamm

Eesti Rahvakultuuri Keskuse vaimse kultuuripärandi spetsialist

Kati Grauberg-Longhurst

Eesti Rahvakultuuri Keskuse rahvakultuurispetsialist Tartumaal

Südamega tehtu loob väärtusi

Kolga kooli pärandivaderite ja Kolga muuseumi koostööprojekt

Oleme oma kooli tunnuslauseks valinud: „Kolga kool – lahe maa kool“. See kirjeldab ühte meie asukohta mitmekesise looduse ja rikkaliku kultuuripärandiga Lahemaa rahvusparki serval kui ka tegevusi, mida nii oma maja sees, aga ka väljaspool klassiruumi ette võtame. Kooli õppekavas oleme ühe eripärana välja toonud, et seisame kohaliku pärandikultuuri säilimise, säilitamise ja edasiviimise eest. Oleme osa kohalikust kogukonnast.

Seepärast hindame väga algatusi ja projekte, mis võimaldavad õpilastel tundma õppida ja väärtustada koduümbruses asuvaid loodus- ja kultuuriväärtusi, samuti peame oluliseks koostööd kohalike partnerite ja ettevõtetega. Liitusime pärandivaderite algatusega 2015. aastal ning selle aja jooksul on meil olnud väga erinevaid ja põnevaid tegevusi (nt kiviaia taastamine ja roigasaia rajamine Uuri külas Iisaka talus; Kolga mõisa pargis okste lõikamine, mõisa endise aednikumaja akende maalitud luukide paigaldamine, tollakuuri varemete lubimörditööd ja mahukas akende inventeerimise projekt).

2023. aasta oli pärandivaderite tegemiste poolest üks tegusamaid. Maikus jätkas 8. klass Kolga mõisa tollakuuri varemete mörditöödega kivimeister Omar Linna juhendamisel. Veel enne suurt suvist vaheaega said õpilased kätt proovida aga pärandikogumisaktsioonis „Mida aken peegeldab?“. Nimelt on pärandivaderid ja Eesti Vabaõhumuuseumi maaarhitektuuri keskus koostanud õpilastele suurepäraseid juhised ja töölehed, mis on abiks pärandi märkamisel, suunates noori pildistama ning kirjeldama süsteemselt kodukoha hoonete aknaid. On põnev, kuidas ühe detaili kaudu võib avaneda hoopis laiem aja- ja kultuurilugu. Oma koduümbruse aknaid talletas sel aastal 46 õpilast (2.–4. klass ja 6.–8. klass) ning üles pildistati 131 hoone aknad. See oli oluline täiendus meie

Ülal: õpilaste rühmatöö protsessis valminud maal. Siin on ära märgitud projektis osalenud klassid.

All: vaade Kolga mõisa teohoovi seinale. Kõik aknaavad on saanud ette vahvad ja värvikirevad maalid.

Fotod: Melika Kindel

varasemale akende inventeerimise projektis osalemisele, 2020. aasta kevadel jäädvustasid õpilased (7.–8. klass) 67 hoone aknad.

Aasta kõige lähedam ettevõtmine sündis aga koostöös kohaliku muuseumiga. Kolga muuseum asub mõisa valitsejamajas ja selle vastas on teohoovi vareded, mille aknaavad olid kinni löödud halli laudisega. Muuseumi juhatajal Ulvi Meieril tekkis mõte, et laudise võiks ära värvida. Et kihelkondliku seelikutriipu on siin-seal juba kasutatud, siis võiks aknaavadel kujutada midagi, mis seotud Kolga mõisa ja muuseumiga. Kooli poole pöördus ta seetõttu, et Kolga kooli õpilased on ka varem Pärändivaderite projekti raames puidust aknaluuke kujundanud ja maalinud – viis aastat tagasi Kolga mõisa aednikumajale.

Projekti kaasasime 5. klassi, kelle ajalootundide teema on seotud kodukohta ajalooaga. Õpilastel olid koos ajalooõpetaja Helen Mikiveriga esmalt muuseumitunnid, kus käidi tutvumas näitustega, ning muuseumi juhataja Ulvi Meier kõneles eksponaatidest ja mõisaga seotud lugusid. Seejärel koostasid õpilased kunstiopetuse tundides esialgsed kavandid, mis lähtusid muuseumist nähtust ja kuuldest. Klassi peale valiti välja neli kavandit ja moodustati rühmad, et siis ühiselt suuri puitpindasid kavandite järgi maalima hakata. Noortele oli siin nõu ja suunamisega toeks kunstiopetaja Cornelia Kerm. Õuetingimustesse sobivate värvide soetamist toetas pärändivaderite algatus. Ilmastikukindla ja vastupidava puitmaterjali annetas projekti jaoks kohalik puitmajade tootmisega tegelev ettevõtte Nordic Houses KT OÜ ning lauad lõikas õigesse mõõtu kohalik ettevõtte Campkit OÜ. Maalimisaluste ehk aknaluukide valmistamisel tulid viiendikele appi vanemad õpilased. Neid juhendas tehnoloogiaõpetaja Mart Almers.

Projekt toimus kahes etapis. Kevadel alustas eelmise õppeaasta 5. klass, kelle ühise töö tulemuse – neli vahvat maali – andsime muuseumile pidulikult üle 16. juunil, muuseumi sünnipäeval. Sügisel, õppeaasta algul, sai projektiga jätkata uus 5. klass ning lõpptulemuse, järgmised neli värviküllast maali, saime muuseumile üle anda 6. novembril. Muuseum usaldas õpilaste loovat lähenemist ning andis noortele toimetamiseks vabad käed. Valmis maalid olid muuseumi töötajatele üllatuseks, nad nägid neid esimest korda alles üleandmisel. Tore oli jälgida muuseumi töötajate reaktsiooni, mil nad tundsid maalidel ära mõisaga seotud lugude tegelasi ning oma väljapaneku museaale. Lühikese ajaga on Kolga mõisa igavavõitu ja hallist teohoovi seinast saanud värviküllane väligalerii.

Meie koostööprojekt Kolga muuseumiga oli suurepäraseks väljundiks, kuidas planeerida õppetegevusi väljaspool klassiruumi. Lisaks sellele, et õpilased õppisid tundma kohalikku pärandit, aitas loovtegevus kasvatada ka noorte teadlikkust omaenda rollist kultuuriloolise paiga hoidmisel. Midagi ise oma käte ja südamega tehes anname tehtule suurema väärtuse.

Koostöös peitub jõud! Täname oma partnereid, kes aitavad meil lähedaid tegemisi ellu viia: Kolga Muuseum, Kolga Mõis, Nordic Houses KT OÜ, Campkit OÜ ja Pärandivaderite algatus.

Melika Kindel

Kolga Kooli projektijuht ja õpetaja

Võrumaa pärimuse põllult

Me oleme pärimusega seotud igapäevaselt ja vahel nii iseenesestmõistetavalt, et kõike selle kalli sõnaga „pärimus“ seostada ei tule mõttessegi. Inimene on ikka tahtnud kogeda midagi uut ja huvitavat. Ta on ilmalaanest koduõuele toonud nii jutte, laule, tantse kui võõramaa kombeid ning tavasid. Raja tagant leitu on kohapeal saanud omakandi lihvi. Rahvusvahelistel festivalidel ja ka üle-eestilistel pidudel märkame rahvaloomingus nii sarnasust kui eripära. Ja kindlasti kogeme neil kokkusaamistel sedagi, et rahvapärimus vajab elavat kogemust, mida ükskõik kui hea kirjeldus edasi anda ei suuda. Seega on ääretult tähtis tuua inimesed päriselt kokku kõigi meeltega osa võtma. Eemalviibijad ja kroonikalugejad jäävad elamustest kahjuks ilma. Aga elamuste loojatele tahame kummarduse teha ning nende toimetused raamatusse raiuda.

Võrumaal toimus tänavu arvukalt pärimusega seotud üritusi, kontserte ja muid ettevõtmisi. Sel aastal möödus 35 aastat esimesest folklooripäevast Võrumaal. Kokku on toimunud selle aja jooksul 48 folklooripäeva. Nende pidude koordineerija, projektijuht, korraldaja ja läbiviija on olnud ikka väsimatu ja entusiastlik Maie Pau.

Et pärand püsiks, on ülioluline toimetada laste ja noortega. 21. märtsil toimus Navi seltsimajas **mudilaste folklooripidu**. Igal aastal toimuva peo taga on Võrumaa lasteadeade muusikaõpetajate ainesektsioon, alusepanijaks oli 1997. aastal õpetaja Lea Sikk Sõlekese lasteaiast. Sedakorda võttis

korralduse ette Helena Helekivi Sõmerpalu lasteaiast. Pea 130 last 9 lasteaiast toimetasid peol, mille pealkiri oli „Hiired läksid aita“. Igal lasteaial olid kaasas lood hiirtest, aidast, teekonnast sinna, neist, keda teel kohati, ja kuidas lõpuks rõõmsalt pidu peeti. Kõik lood rahvavaramust pärit.

Võrumaa **laste folklooripäev** „Meie pere lambapäev“ toimus 18. novembril Parksepal. Korraldajateks Helle Liloson ja Airi Pütsep koos kolleegidega Parksepa koolist. Kohal oldi Rõugest, Võrust, Kääpalt, Antslast, Haanjast ja Parksepast (üle 160 osaleja). Üheskoos tantsiti, lauldi ja mängiti vanu rahvamänge, kuulati jutuvestjat, toimetati pärimust tutvustavates töötubades.

Laste pillimängulust on suur, sellele on aidanud kaasa **lastele ja noortele suunatud pillilaagrid**. Laagripäevil ei puudu ka muud lapsi köitvad ettevõtmised, aga peatähelepanu on pillimängul. Pillideks lõõts, karmoška, ukulele, viiul, kitarr, väikekannel, kannel. Juba 25. korda toimus Kadri G. Laube korraldatud pillilaager Kõrvipalu talus Rõuge vallas. 120 usinat õppurit ja 20 innustunud õpetajat andsid saavutatust ja õpitust aru Kandles toimunud kontserdil 25. augustil. Juulikuus toimus 21. korda Rikka Ivvani pillilaager Küllätüvä külas. Korraldajaks väsimatu seto kultuuri hoidja Sigre Andreson. Rikka Ivvani tallu kogunes õppureid ligi 50. Austus ja lugupidamine nende laagrite korraldajatele, vabatahtlikele abilistele, õpetajatele, lastele ja nende peredele huvi ja vaimustuse eest.

17. mail tulliva' kokko kõik uma keele ja kultuuri sõbra' ja jutuvestja' Lasvahe, kon oll võrokeelinõ jutuvestmisõdak „Kullõmisao jutu' võro keelen“. *Ummi jutussit kõnõliva' Korneli Viuu, Raudkatsi Ene, Plumanni Kaja-Riina, Uguri Kadri, Jansonsi Silvi, Kambergi Kersti, Toomiku Siiri ja tõsõ'.*

Baltica eel, mis tänavu toimus Tallinnas mais-juunis, peeti **maakondlike pärimuspidusid**. Võrumaa pidu toimus 19. märtsil Vastseliinas. Ülimalt emotsionaalse, laulu ja tantsu, ehtsat rahvalikkust tulvil peol astus üles 17 kollektiivi kõikjalt Võru- ja Setomaalt ning Põlvamaalt.

Juba 28. korda toimus **Võru pärimustantsufestival**. Pidude, mille nimigi „Ööst õhe“, kestis 24 tundi. Osales 16 kollektiivi Eesti eri paikadest ja ligi 30 üksikesinejat. Nagu ikka, oli populaarne võistumängimine Teppo tüüpi lõõtspillidel. Lõõtsamängijad mängisid võistu August Teppo mälestuseks ja auks juba 34. korda. 2023. aasta parim oli ässade klassis Kert Krüsban, noortest võitis Kertu Hordo, publiku preemia sai Merili Murde. Teppo pillid kõlasid kenasti kokku vanameistri mälestuspingi ja -kivi juures nii lõõtsakuningatel Juhan Uppinil ja Toomas Ojasaarel kui ka lõõtsaorkestri mängijatel.

Ülal vasakul: Seto Miihi Summ Võrumaa pärimuspäeval, 2023. Foto: Birgit Pettai
Ülal paremal: Võrumaa laste folklooripäeval õpitakse usinalt tantsu, 2023. Foto: Maie Pau
Keskul: Võrumaa pärimuspäev, 2023. Foto: Birgit Pettai
All: Võrumaa pärimuspäeva kõige pisemad osavõtjad folklooriansamblist Käokirjas, 2023.
Foto: Birgit Pettai

Saunas käiakse Võrumaal ikka, pärimusele leili visates ei mõelda. Et ikka kindel olla – saun ja saunapärimus ei kao – korraldas Rõuge vald sel aastal **sannafestivali**. Üritus pealkirjaga „Sanna!“ pakkus loenguid, õpitubasid, näitusi, matku. 21. oktoobril oli *sannapäiv*, mil kõik olid kutsutud talude avatud saunadesse. 22. oktoobril viheldi üheskoos suurimas telksaunas Rõuge Suurjärve kaldal.

Seto pärimus on ka Võrumaal ikka au sees, liiati nüüd, kui Setomaa vald kogunisti Võru maakonda kuulub. Leelotatakse ja toimub arvukalt seto pärimust kandvaid, edendavaid ja propageerivaid ettevõtmisi. Üleilmseltki tuntud **Seto Kuningriiki** koguneti 30. korda 5. augustil, seekord toimus üritus Rõsna külas. Juubelinumbrit 30 kandsid ka **seto pitsi päevad** Värskas – „30 kirivät keväjät“. Näitusel võis näha varasemate aastate konkursside parimaid töid ja tänavuse aasta pitsikonkursile „Kingitus“ esitatud töid. Nedsaja külas traditsiooniliselt korraldatav **Lummo Kati leelolaager** tõi ka tänavu juulikuus kokku need inimesed, kes tahavad leelost rohkem teada, seda ise osata, iseäranis õppida vanas helilaadis laulmist.

Jätkata võiks veel. Pärimuslikud etteasted pika traditsiooniga maakondlikul laulu-tantsupeol kui ka memme-taadi pidudel jne.

Pärimust täis 2023. aasta lõpetas 9. detsembril toimunud Võru talvine tantsupäev, sel aastal seitsmes. Peakorraldajaks Maire Udras ja MTÜ Võru Folkloorifestival. Lumiselt kaunist väljakut kaunistasid 500 tantsija rahvarõivad ja tantsulust, toimusid tantsude õpitoad ja suur ühistantsimine.

Kes kohapeal käinud, see palju enam näinud.

Siiri Toomik

Maie Pau

Pärimusehoidjad Võrumaal

Seto pulm. Suurõ' saaja'

Vanast peeti sügüse, ku saak korstõt, saaju. Šoo aasta oll' austav kutsõh laulusõsarakõsõ Triinu ja Erki Rätsepä pulma Karulahe. Vanast naati pulmõs valmstama jo tütrigu latsõpõlvõst pääle. Kaasavara tull' valmis kuta, tsuski, polmi, ummõlda, kirädä. Sama tähtis om mõista leelota, itkõda ummilõ vanõmbilõ, sõsarilõ, laulusõbrolõ. Pulmakutsõh tull' jo aasta inne – mõrsja tull' üteh podruskidõga ja itkõsi pikält umma saatust nigu muis-te. Pulmapäiv trehväs 30-kraadidsõ kuumusõga. Vaest tuuperäst ka peeti pulmi vanast sügüse, õt sis söögikraam püssü hää ja pidorõiva' õs olõ' nii kuumä. A saajah omgi olnu kõgõ parembidõ rõividõ ja ehtidõ kandmisõ aig.

Mõrsja hõim ja timä sõsara' ni kuur – päämidsõlt Nedsjä küläst, Lummo Kati leelokoorist – lauliva' ja itkõsiva' Võroh mõrsjakotoh ni kosilanõ tull' uma hõimuga mõrsjalõ perrä. Truuska' peivä' sõnalahingut, ütlivä' nii, õt nagõl jäi ilma vasaralda saina kinni. Kõik oll' Hurda kor'at rahvaluulõ ja perimusõ perrä tutva. Üts asi om lukõ Hurda laulõ vai mõnt nuist laulda, õks mi käu uma Mokornulga kooriga ka auvärehtit tegemäh vai väiku kavaga laulmah nuil, kiä kutsva'. A kuulda' terveht laulupulma kolmõ päävä joosul om õks saandi sündmus. Lauliku' reetsevä' mullõ, õt opiti ja tetti pruumõ aasta aigu ni mõrsja usk ja tahe' tõmmaš kõik üteh. Uskmalda asi, a tõõsõ päävä õdakus oll' selge, õt om kasunu pääle nuuri naisi põlvkond, kiä laulva' pulma maaha; niisamatõ ka mehe' saiva' ummi viguridsi juttõga' inemisõ' naardma. Tukõv vastanõ oll' ka kosilasõ hõim – Karula naisi kuur. Sääll oll' abis ka rahvamuusigatiidläne ni oppaja Orasõ Jaanika, kiä laul' ni filmse vaeldumisi. Telefoni' jäteti massinahe. Söõgi' olli' restoranipidäjil sõsaril vällä märgit suvidsõ, hulga salatit ja soustõ ni lammaš, mis küdset mulguh maa seeh kivve pääl.

Maie kaemisõ man jakku viil huumorit, ku mõrsja viidi maid kaema kaamelil säläh ja kosilanõ eesliga. Kaalu Kirme raamatuh „Eesti sõled“ om üts sõlõ pilt, kohe om pääle graveeritü kaamel. No' oll' jälki seto saajah kaamel.

Saajuh katõti kolm kõrda pääväh lavva' valgidõ linnu pääle valgidõ portselanist taldrikkõ ja läükvidõ söögiriistuga. Ku mõtlõ Setomaa, Lõuna-Eesti pääle, sis näe säänest traditsioonidõ tagasikutsmist-opmist, umast loodusõst huulmist, üteh uma rahva au iist tüürabamist kasvai turismi, tiatri, käsi-tüü, kostipäivi aigu, näe, kuis inemisõ' taastasõ' vannu huunit, vahel õi tiiki milles.

Kosilanõ ja mõrsja viiäs maid kaema.
Foto: Birgit Pettai

Kõnõlõmi' – tuu massa-i midägi, a om kuldaväärt kumarus edevanõmbilõ ja võtmõkõnõ tulõvikku, valgõhe päivä.

Neo' saaja' olli sajandi saaja'. Veimevaka man tegi mõrsja kumarusõ Hurda Jakobile, kiä „Setokõstõ lauludõn“ avald terve kõite pulmakommõtõst ja lauludõst. Mõrsja kuuuh nuuri õpihimulisi leelonaisiga ollõv aasta aigu opnu vannu pulmalaulõ pähä' ja viil inämp, vajadusõl kohandati laulõ ja teti ummi rito mano. Vanal aol saiva' kombõ ja sõna' selges pere ja külätsõõrih, kombide seeh ollõh, nüüd tulõ hulka vaiva nätä', et eelmise põlvõ unõhtatut miilde tulõta ja kombõruumi tagasi tuua'.

Kosilanõ piät kaali all olõvist sõsarist uma mõrsja är tundma.
Foto: Birgit Pettai

Vasakul: Kosilanõ sõit maid kaema eesli säälh. Paremal: Mörsja sõit maid kaerma kaameli säälh. Fotod: Birgit Pettai

Tegemist oll egatõ festivaliväärilise sündmusõga, mis kujutas hindäst murrangut – lõunaeesti elävä kultuuri nõsõngut.

Aitjuma, et oll avvu ossa saia' saandi pulmast!

Kauksi Ülle

luuletaja, proosa- ja näitekirjanik ning kultuuritegelane

Baltica pärimuspidu Põlvamaal

Rahvusvaheline pärimuspidu Baltica jõudis sel aastal taas Eestisse, ka Põlvamaale. Eesti-Läti-Leedu suurim rahvakultuurialane ühispidu sai alguse 1987. aastal ning toimub sellest ajast alates kordamööda kõikides Balti riikides. Esimene festival peeti 1987. aastal Leedus, teine 1988. aastal Lätimaal ja kolmas 1989. aastal Eestis. Festivali ideoloogia lähtub UNESCO folkloorikaitse prioriteetidest. Baltica omapäraks on traditsiooniteadlik programmi omandamine ning festivali toimumine maa eri piirkondades, võimaldades rahvusvahelist kultuurilist suhtlust.

Mooste pilliklubi

Foto: Janek Marga Studio Pildikoda

1. juunil toimus Rāpinas rahvusvahelise pärimuspeo Baltica maapäev. Osales 16 folkloorikollektiivi Põlva- ja Võrumaalt, mitmeid üksikpillimehi. Peopublikut ja esinejaid rõõmustasid ka folkloorikollektiivid Lätist, Leedust ning Rumeeniast. Põlvamaale saabudes esinesid külaliskollektiivid Mooste folgikojas ning Viluste

põhikoolis. Nii said folkloorirühmade esinemisest osa ka maakonna teiste piirkondade rahvakultuurihuvilised.

Õhtune pidu algas rongkäiguga Rāpina kultuurikeskuse eest ning liikus loomemaja-esisele platsile, kus pillimeestele oli valmis seatud lava, ning lauljad-tantsijad kasutasid lavaesist ala. Mitmekesised kavad andsid ülevaate eri rahvuste kultuurilisest eneseväljendusest laulude, pillimängu ning tantsude abil. Peo pealkirjaks olnud teema „Pärimus tõmbab kaasa“ andis võimaluse haarata tantsijaid ka publiku kesktelt. Nii kujuneski mitu tantsu üsna rahvarohkeks. Kohalikest folkloorirühmadest esinesid Vana-Võromaa pärimuse kandjad, nende hulgas rahvalaulurühmad Ilotsõõr, Käokirjas, Kirekibõnaq, Kõivokõsõ, Madara, Velo' ning Rāpina ühisgümnaasiumi mudilas- ja poistekoorid ning loomemaja mudilased. Pärimustantsu tutvustasid Rāpina lasteaia Vikerkaar mudilased ning Vārskanaistrühm Lustiline. Pillimuusikaga kostitasid kandleansambel Helühand, kapell Kannel ning Mooste rahvamuusikakooli pilliklubi ja sama kooli torupillimehed. Tartumaalt osales folklooriansambel Maatasa. Peo lõppedes jäid nende pilli- ja lauluhääled Sillapää lossi pargist veel pikalt kostma.

Rahvusvahelise pärimuspeo Baltica maapäeva Põlvamaal korraldasid Krista Sildoja koos Mooste rahvamuusikakooli pilliklubiga ja Rāpina valla kultuurikeskus.

Marge Trumsi

Rāpina valla kultuurikeskuse juhataja

Järvamaa pärimuspäev

Järvamaa pärimuspäev „Suvisted Veteperes“ sai alguse 2016. aastal, mil toimus rahvusvahelise folkloorifestivali Baltica Järvamaa eelpidu Vargamäel. Siitpeale on meie rahvapärимuse kandjad igal aastal kultuurihiies kokku saanud, et koos laulda, tantsida, mängida. Koosolemise päevaks on jäänud suvistepüha, vanade eestlaste esimene kiigepüha, mispeale hakati ootama jaanide saabumist. Oleme meigi siin püüdnud vanu kombeid elustada ja nende järgi talitanud. Ikka on kiik kõrgele käinud ja lõke süüdatud, vanu regilaule lauldud, vanu seltskonnatantse tantsitud ja nii mõnigi tore mäng on jälle mängida võetud. Vahelduseks „kohmakat“ söödud ja sooja teed peale joodud.

Suvistel on osalenud folkloorihuvilised kogu Järvamaalt: Koerust, Paide, Imaverest. Paide Muusika- ja Teatrimaja (PAMT) Pillijad rõõmustavad toredate pillilugude ja ühislaulmisega, Imavere folkloorirühmal on alati üks vahva lugu rääkida, mis on kaunistatud muusikaga. Regilauluansambel Rakuke on esitanud autentseid seotud folkloorikavasid. Muidugi meie oma kollektiivid, kes kõik kannavad endas ka folkloori. Segakoor Sink-Sa-

Järvamaa pärimuspäev 2023. aastal Vargamäel. Foto: Silja Juursalu

le-Proo laulab lisaks koorilauludele vanu rahvalaule, seda nii seatult kui ka täiesti autentselt, segarahvatantsurühm Kakerdaja tantsib peale lavatantsude vanu seltskonnatantse ja mängib ringmänge, kandleansambel Simmeldajad ja karmoška-ansambel Ärmoonikud valivad ikka repertuaari Kesk-Eestist, eriti Järva-Madise kihelkonnast üleskirjutatud lugusid. Ühiskavadega oleme võõrustanud lisaks oma folklooripidudele Eestis kahel korral folkloorifestivali Baltica. Rahvapärimusega oleme nakatanud ka oma noored, kes peamiselt mängivad pilli Meite Lapse Pillitoas ja tantsivad tantsurühmas Vargamäe Noored. Põhja-Järva piirkonnas tegutseb autentse meestelaulu kollektiiv Arhailised Mehed ja nii ei möödu ükski pärimuspidu ilma meeste loitsude ja lauludeta.

Suvisted on Järvamaa pärimuskollektiivide žanripäev, mis eelkõige on siiski osaluspidu, kus igaüks esitab oma kava ja õpetab midagi ka teistele pidulistele. Nii on üritusest saanud tore koosolemise pidu, kus kõlab laul ja tants ning kiik käib kõrgelle. Igal peol on osalenud veel üks külaliskollektiiv. Oleme kutsunud esinema just noori pärimusmuusikuid. Nii on meile käinud rõõmu valmistamas Mando Trio, ansambel Suits ja Kool, Duo Tuus, pilliklubi Söepõletajad, Tapa mandoliiniorkester jt.

Tänaseks on pärimuspidu peetud juba kaheksa korda. Eriliselt tuleb peatuda meie viimasel peol, mis toimus üsnagi ebatraditsiooniliselt. Alustuseks toimumisaeg, mida ei saanud siduda suvistega, sest sellele päevale oli planeeritud Järvamaa laulu- ja tantsupidu. Eelnevalt on vaid ühel korral peetud pidu sügisesel madisepäeval, seda seoses COVID-19 piirangutega. Nii saigi vastu võetud Eesti Fokloorinõukogu ettepanek korraldada üks Baltica maa-päev 1. juunil Järvamaal. Kui seni oli kogu korraldamine olnud MTÜ Kultuuri ja Haridusseltsi Üksmüts õlul, siis seekord oli ürituse põhikorraldajaks Põhja-Järva kultuurikeskus, kes kirjutab projektid, leidis vajaminevad rahalised vahendid ja toetas igati ka sisulise poole pealt. Nii ei tulnudki seekord ise esinejaid otsida, vaid lisaks Järvamaa kollektiividele võõrustasid meie pidu Eestisse Balticale saabunud väliskollektiivid: Garataka Lätist ja Diado Dragoi Bulgaariast. Enne suurt pidu andsid väliskollektiivid kontserte Järva valla koolides, nii said peost osa sajad koolinoored. Lisaks olid seekord peole tulnud sõbrad Koselt – karmoška-ansambel Hopsassaa. Vaatamata kevadiselt jahedale ilmale lustiti kiigeplatsil mitu head tundi. Väliskülalised tutvusid järgmisel päeval enne Tallinnasse suurele peole minekut meie kauni looduse ja kodukirikuga Järva-Madisel, kus neile esines kandleansambel

Simmeldajad. Laulsime koos kodukoha vaimulikke rahvalaule, millele külalised vastasid omapoolsete laululugudega. Meie liitusime Balticaga 3. juunil, kui esitasime oma folkloorikavad Tallinnas Tornide väljakul.

Jätkame oma traditsioonide ja kodukoha folkloori hoidmisega ka edaspidi. Kohtumiseni Järvamaa pärimuspäeval ehk juba 19. mail 2024. aastal.

Järvamaa pärimuspäev.
Läti folklooriansambel Vargamäel 2023. aastal.
Foto: Silja Juursalu

Kaja Kraav

Järvamaa folkloorikuraator ja muusikaõpetaja

Päevasaare lood

VIII saarte noorte pärimuspäevad Hiiumaal „Päevasaare lood“ toimusid 15.–17. septembril 2023. aastal.

On reede hommik. Pea aasta tagasi alustatud ettevalmistuse viljade nopimise aeg on käes. Tõstan Kärkla kultuurikeskuse saalis paika viimased toolid, ajan näpuga järge päevakavas ja püüan selgusele jõuda, kas kõik, mis vaja, on tehtud. Juba jõuavadki kohale esimesed külalised – sörvelased, Mustjala omad, leisikad ja Muhu lapsed. Suur rõõm on nimedele, kellega kirju vahetatud, ja häälele, kellega telefoni teel suheldud, ka näod juurde panna. Kõik hakkab paika loksuma.

Peatselt jõuavad kohale ka naabrid Vormsi saarelt ning kaugema kandi rahvas – Ruhnu, Kihnu, Prangli koolipered. Pranglilased on juba päev varem päevasaart uudistama tulnud ning ühe öö hiidlaste pakutatavat und ära vaadanud. Meil on selle üle ainult hea meel, sest just Prangli pärimuspäeval 2020. aastal sai välja hõigatud, et korraldajalipp tuleb hiidlastel üles tõmmata.

Pärimuspäevade tutvumismäng
2023. aastal.

Foto: Helle-Mare Kömmus

Kui Kärkla põhikooli uhiuues aatriumis kokku saame, on meid nii palju, et korralikku ringi võtta ei anna. Tutvumismängud tuleb hoopis ovaalis maha mängida. Kitsikusest tulenev tugev õlgõla tunne võimendab ühesolemist. Pidulikkust lisab hiiu keedusevalmistaja Õie Laksbergi pakutud õhtusöök. Hiidlaste meelisalade kõrvale on külalised ka oma saare delikatesse kaasa toonud. Saarerahvale omaselt liikusid kõige kiiremini noorrahva käed soolakala järele, kuid maitsta sai ka hülgeleha, soolaubasid, leiba, karaskit, juustu, moosi jpm.

Kõht täis, on paras aeg hingele kosutust pakkuda. Selle tarvis on iga kollektiiv kaasa toonud ühe puust valmistatud söögiga seotud eseme koos tutvustusega. Rõõm on näha, kui palju erinevaid „pärlid“ on leitud, ja rõõm kuulda õpilaste ettevalmistatud tutvustusi. Kõige eredamalt jäid meelde kalapüügiriistad, lähkrid, leivaküna ja marjakorjaja.

Laupäeva hommikul väisame sügislaata Kärkla keskväljakul, lisades laadamelule pärimushõngu väikeste pillilugude, laulude ja tantsudega. Peale laata jaguneb seltskond nelja eri suunda viiva ekskursioonibussi vahel. Külalised tutvusid saare paikade, lugude ja legendidega, rääkimas giidid Helgi Põllo, Inna Lepik, Ille Savioja ja Tiiu Metsar. Väljasõidul tuli olla tähelepanelik ja kuuldu hästi meelde jätta, et hiljem teistele edasi jutustada. Sel viisil said kõik osa Ristimäe ja Reigi kiriku loost, Tubala vaia ja Rudolf Tobiase muuseumist, Suuremõisa lossist, meteoriidikraatrist ja Suursadamast.

Edasi liiguti Kärkla eri paigus toimuvatesse töötubadesse. Muuseumi Pikas Majas sai teada rüitekist, meisterdada kotumeest, punuda südamepaela ja valmistada pillitutti. Juhendajateks Maria Merimaa, Kadri Kuusk ja Jaanika Kuusk. Muusikakoolis lauldi Ulvi Tamme juhendamisel hiidlaste pärimuslaule. Kultuurikeskuses tantsiti hiidlaste tantse Helle-Mare Kömmuse eestvedamisel. Põhikoolis õpiti Lili Kääri ja Merike Heinsoo juhendamisel hiiu keelt ja kõnepruuki. Tuuru majas aga anti vanale asjale uus elu Helin Juhe meisterduskojas Jääk ja Praak.

Sejärel oli aeg piduriided selga panna ning sammud kultuurikeskusesse

seada. Ühisel kontserdil sai rännata saarelt saarele, kuulda ja näha südamlikke muusikapalasisid, laule ja tantse, humoorikaid jutustusi, näidendit, nautida eri rahvariiete ilu.

Kontserdile järgnes simmaniõhtu, tantsuks mängimas Hiiu- ja Põlva maakondade Selts. Tantsijaid jätkus simmani esimesest loost viimaseni, saatjaks rõõmsad kilked, õhetavad põsed ja tantsurõõm. Mõnda tantsu tantsisid hiidlased omamoodi, kihnlased teisiti ja saarlased kolmat moodi.

Noorte poolt saadud tagasiside põhjal meeldis neile kõige enam just laupäevaõhtune kontsert, kus kõik saared üles astusid. Meeldivuselt teisel kohal oli osalemine töötubades. Kolmandat ja neljandat kohta jäid jagama simmaniõhtu ja bussiekskursioon. Loomulikult nautisid noored ka vaba aega, mil sai luua uusi tutvusi, mängida spordisaalis pallimänge, kiikuda, hüpata välibatutitel ja lihtsalt koos olla. Kõik ühised hetked on kahtlemata hindamatu väärtusega ja tegelikult pärimuspäevade peamisi eesmärke. Noortel tekib võrdlusmoment, leitakse saare elule omaseid sarnasusi ja tuntakse ära kultuurilisi erinevusi. Rõõm oli näha noori kandmas uhkusega oma saare rahvariideid ja esitamas väga ehedalt oma lugusid.

Kõik see ei oleks saanud aset leida, kui noori ei oleks toetamas, aitamas, juhendamas, eest tõmbamas ja tagant lükkamas nende armsad õpetajad. Suur tänu teile Leena Peegel, Helje Raaper, Imbi Kolk, Tiina Oks, Mari Lepik, Egert Pull, Külli Laos, Külli Uustal, Siiri Piirissaar, Mari Roos, Sabine Burger, Age Kõiveer, Malle Mürkimäe.

Pärimuspäevade korraldus käib külakorda saarelt saarele. Esimest korda oldi koos 2012. aastal Kihnu saarel. Seejärel 2013 Muhumaal, 2014 Saaremaal, 2015 Vormsil, 2016 Ruhnu saarel. Mõni hingetõmbe-aasta vahele ning ringi tõmbas uuesti käima 2019 Kihnumaa. 2020. aastal kohtuti Prangli saarel ning 2023. aastal jõuti Hiiu- ja Põlva maakondadele. Pärimuspäevade lipp sai edasi antud Muhumaale, kus järgmisel sügisel juba kohtume.

Jaanika Kuusk

Pärimuspäevade korraldaja,
tantsurühmade Naadred ja Patsiusti juhendaja

Pärimuspäevade kontserdit on võimalus järele vaadata:

<https://youtu.be/WQniYbb9m6o?si=0LmAGZGH7TeXgaAn> – lühikokkuvõtte

https://www.youtube.com/watch?v=2pOvUn6_XF0 – täispikk

TOIDUKULTUUR

Söögikandi aasta tõi põnevit sündmusi ja uusi sõpru

Maaeluministerium (nüüd Regionaal- ja Põllumajandusministerium) valis kevade Mulgimaa Eesti katessandes söögikandis. Aunimi ja ilmatu suur kahvel tullive Mulgimaale Järvamaalt.

Mulgimaa ja Mulgi Kultuuri Instituut om viimästel aastidel üle Eesti silmä paistan – sai teos soome-ugri kultuuripäälinna rojekt ja akatet Mulgi pudru UNESCO-sse viimine. Nõnda ei olegi midägi imeste, et katele suurele ettevõtmisele tulli kolmas kah perrä – Mulgimaa Eesti söögikandis ülessäädmine ja valimine.

Kik nii suure ettevõtmise ürijäs Mulgi Kultuuri Instituudi endine juhateje Grenbergi Ave, kes küll prilla üttegi rojekti ei via, a om iistvedäjil iki toes. Tänu temä tüüle jõud söögikant sii aasta Mulgimaale.

Kes sis rojekti juhhip?

Söögikandi aasta rojektijuhis sai Liivsoni Leana, kes olli rojekti ürgüsen Mulgimaa kige suurembe, Karksi-Nuia kultuurikeskuse, juhateje. Leanal om pallu väärt kogemusi sündmuste kõrraldemise man, ta om ää sõnasäädje ja mudu akkaje nuur naine, kes võtap egät uut rojekti ku ääd võimalust midägi Mulgimaa ääs ärä tetä. Müügipäälikus valiti sellesama luu kirjuteje, Mulgi valla avalige suhete asjatundai, müügិតüü-üliõpilane Rae Mae.

Üten Mulgimaa Arenduskoa tüutejide Uibopuu Raili ja Sülla Timmoge sai veebruarin-märtsin valmis kirjutet rojekt ja sii ministeriumile saadet. Nüüd tulli viil uuta, kas Mulgimaa iki valites söögikandis, sest tulli vällä, et meil om võistleje kah.

Aprillikuu tõisen poolen tulli tore uudis – Mulgimaa om Eesti söögikant 2023.

Suur ürgtusepidu

Kähku olli vaja kõrralde ürgtusepidu, kutse vällä saata, ülesastje ja söögipakje otsi. Aiga olli selle jaos pallalt kaits nädälit. Muduki ollime joba ennegi laane tennu, a enne ministeeriumi vastust es ole midägi kindlalt täädä.

Uhkusege võime ütelde, et edimene pidu sai vägev, suur tänu Abja kultuurimajale, kes olli egät pidi abis ja toes. Ollime edimene söögikant, kes kõrrald avaligu peo, millest võisive kik osa võtta. Pidusai teos 20. mail Abja-Paluoja pargin, kus Mulgimaa ettevõtje paksive oma kaup, kõlas muusika ja regionaalminister Kallase Madis and ametliguld üle söögikandi nime.

Pidusai peetu, tuli edesi tegutse. Rojeksi sissi olli kirjutet ulka eri tegemisi, mis olli vaja ellu viia. Kik nii es ole uvve ettevõtmise, rojektige seoti pallu sündmusi, mis ollive joba enne olemen. Suvi läits müüdä kodukohvikide tähe all. Edimesest söögikandist Iiumaalt pääle akanu ää maiguge ullus om üle Eesti laiali lännu ja muduki Mulgimaale kah jõudan, egä kihelkond ja

Eesti toidupiirkond Mulgimaa korraldajad. Vasakult: Kristi Ilves, Raili Uibopuu, projektijuht Leana Liivson, projekti turundusjuht Mae Rae, Ave Grenberg, Alli Laande.

Foto: Taavid Meedia

külä kõrraldep suvel oma kandi kodukohvikupäevi. Sii om ju vesi söögikandi veskele, sest läbi oma kanalide saime kaugembe kandi inimesi siia kohvikupäevele kutsu.

Samal aal käis muu tüü edesi. Ithen oodive vestivali ja messi, päakokke ja söögiaakirjanige reisi, tääbepäevä, artikle ja reklaamitegemise. Ku üits asi valmis sai, sis uut järgmine joba nuka taga.

Mulgi süük – uus ja vana ütenkuun

Sii lause sai söögikandi aaste tunnuslauses. Vana söögi, nagu Mulgi puder, kapsta, kama ja tõise, om mede lavva pääl joba ammu, uus om kik sii, mida teeve mede ettevõtje, ku na segäve omavahel kokku uusi põnevit maike ja oiave vana kah au sihen.

Pääsündmuse, uvve tutvuse ja sõbra

Mihklekuul sai Eesti miipäälinnan Karksi-Nuian teos juubeliõnguline XV miivestival. September om ju viil söögikuu kah ja Eesti söögikant Mulgimaa 2023 söögikuu edimene sündmus olligi just miipidu.

Katepäeväne vestival olli täis ääd muusikat, miikaupa ja egät sorti söögipoolist. Kirevust tõive manu soome-ugri õimlase, kes teive ütes päeväs Mulgimaal oma kohviku valla ja astsive püüne pääl üles. Omavahel võistlive kodukoka, kes teive nii magusit ku soolatsit miisüüke. Vällä valiti rahva ja indajide lemmiku.

Miivestival olligi perämine suuremb vällän tettu sündmus. Sügüs läits müüdä laatu ja messe müüdä käien.

Üits pääsündmus olli kindlaste Eesti Pääkokke Ühenduse katepäeväne reis Mulgimaale augusti lõpuotsan, selle kava panni päämiselt kokku Uibopuu Raili üten Liivsoni Leanage. Oktoobrekuul sai teos Eesti söögiaakirjanige ja pilvapäeviku pidäjide ütepäeväne reis. Neist reisest saive akatuse uvve ütentelemise ja sõprus, mis kestäp kindlaste kavvemb ku mede söögikandi aaste. Mõlembe reisiseltskonna ollive väige lõbusa ja ää meelege uursive ja pruuvsive kikke, mis Mulgimaal pakku olli. Nii ilmusivegi aakirjandusen leheluu, pildiria ja jutu mulgi söögist. Novembrekuul kõrrald Eesti Pääkokke Ühendus päälinnan kige parembide kokke võistelusi, valiti kige paremb nuur kokk, pääkokk ja kige paremb Tallinki laevakokk. Mulgimaa

süük olli kikk sii aig nättävel. Näituses tarvitve koka söögitegemises Pajumäe talu piimäkaupa ja Kivilõppe Kalamaja perepoig Siimu Timo tei Võrtsjärvest püünet kohast kalasuppi.

Pääle selle viil põneve tele- ja raadjusaate, usutuse ja taskuäälingun kõnelemise.

Muduki ei saa rojektiaastest kõnelden jättä nimetemed kikki mede kambamehi, toetejit ja abilisi. Nii om Muglimaa talude, ettevõtje ja söögikotusse, kes om andan meile tänutähes oma kaup, võttan vastu külälisi, pakkun süüki mede sündmustel ja seisnu mede rojekti ää käekäigu iist. Oleme tutvust tennu uute tillikside ettevõtetege ja ollu toes vanadele tegijidele. Loodame, et sellest rojektist saave kasu nii Mulgimaa ku mede inimese. Me ei akka siin kikki oma sõpru nimeteme, a oleme neile süämeest tänuligu.

Eesti söögikant 2023 – Mulgimaa rojekti jaos annave raha Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Mulgimaa Arenduskoda ja Eesti Leader meede.

Rae Mae

Eesti söögikant Mulgimaa müügipäälük
Mulgi kiil: **Ivles Kristi**

Rahvustoitude ja -kultuurifestival Kamalammas Rakveres

Rahvustoitude ja -kultuurifestival Kamalammas sai alguse 2016. aastal Rakveres ühest toredast rahvustoitude päevast linna keskväljakul. Esimest korda kogunesid oma rahvusroogasid pakkuma Lääne-Virumaal elavad eri rahvuste esindajad, kokku sai umbes kümme toitlustajat. Publik võttis sündmuse põnevusega vastu ja tänaseks on rahvuste päeva tähistamine paisunud suurejooneliseks festivaliks, pakkudes publikule terve nädala jooksul erinevaid kultuuri- ja maitseelamusi.

Festivali nimetus Kamalammas paneb sageli uue publiku uudishimulikult kulmu kergitama: kust selline nimetus, mida see tähendab? Eks ta oma moodi ja vallatu nimi ju ongi, mis annab võimaluse avatud meelega midagi uut proovida. Kamalamba ristiisaks on Rakvere kunstnik Teet Suur, kes on

Vasakul: Maitssvad toidud, mis viivad keele alla. Kamalammass 2021.
Paremal: „Kohtumiseni Rakveres“. Fotod: Martin Piir

ülemaailmset tuntuks kogunud vägevate jõulukuuskede installatsioonidega Rakvere keskväljakul.

Kaheksa aasta jooksul on festival aina paisunud ning tasapisi tuntuks kogunud. Festivalil on üles astunud mitmed rahvusvahelised esinejad, korraldatud on näituseid, kirjandusõhtuid ja pakutud hulgaliselt rahvustoite üle maailma. Näiteks on festivalil esinenud Tšehhi tsimblimuusika ansambel Ondráš, poola pianist Wojciech Waleczek, ansambel House Jacks Ameerika Ühendriikidest. Taani ja Suurbritannia saatkonnad on toonud Rakverre näituseid, Poola suursaatkond on teinud salongiõhtu Maria Laidoneri auks. Organiseeritud on mitmeid filmiõhtuid, *flamenco*-etendusi, Itaalia ja Ungari veiniõhtuid ja väga palju teisi põnevaid kultuurisündmuseid.

Festivali Kamalammass kulminatsioon aga leiab aset Rakvere Vallimäel. Sinna kogunevad eri rahvuste esindajad üle Eesti ning maitsta saab iisraeli, türgi, filipiinide, nigeeria, ungari, ukraina, eesti, liibanoni, süüria, türgi, india, korea, mehhiko, pakistani, iraani, iraagi, ingeri-soome, tai, hiina ja paljude teiste rahvuste roogasid. Meeleolu loovad vahvad muusikakollektiivid rahvalaulude ja -tantsude saatel. Vaatamata sügisilmale koguneb festivali suurpäevale alati rohkelt rõõmsaid külastajaid üle Eesti mitmekesisit kultuuri ja rahvustoite nautima, sest ütleb ka ju meie vanasõna, et „armastus käib ikka kõhu kaudu“.

Aastal 2024 toimub rahvustoitude ja -kultuurifestival Kamalammass 21.–27. septembrini. Festivali kava jälgige Rakvere kultuurikeskuse sotsiaalmeedias. Olete oodatud!

Eve Alte

Rakvere Kultuurikeskuse direktor, festivali korraldaja

Peipsimaa Kogukonnaköögi toimetamistest

Peipsimaa Kogukonnaköök sai ellu kutsutud 2011. aastal eesmärgiga hakata rohkem tähelepanu pöörama Peipsi kandi toorainele ja retseptidele. Alustasime peamiselt temaatiliste õpitubade läbiviimisega, millele lisandusid külaliskokkade teemaõhtud, mis rääkisid juba laiemalt ka kohalikust toorainest. Olles Hiiumaal näinud ja kogenud kooskokkamise formaati, sai see toodud mandrile. Sõpruskonnad ja kollektiivid tulid kokku, valmistasid juhendamise abil endale õhtusöögi ning nautisid seda kõik koos. Iga sündmuse juures oli oluline, et õpiti tundma nii toorainet kui saadi juurde uusi teadmisi. Lõuna-Eesti kandis oli sellist tegevust tol ajal vähe ning see osutus vägagi populaarseks.

Algusaastatel otsisime internetist huvi pärast fotosid, sisestades otsingusse „peipsi toit“ ja sarnaseid termineid. Saime kokku kümnekond fotot ning enamik neist olid sõjariietes inimesed Peipsi kaladega. Samas on ju toidukultuuri mõttes Peipsi kant üks Eesti rikkaimaid piirkondi, aga selle toidust ei olnud palju räägitud. 2015. aasta sügisel sai juba suuremalt hoo sisse piirkonna kogukondadele saadetud idee, et võiksime moodustada võrgustiku Peipsi Toit – koos on alati mõjusam, tõhusam ja silmapaistvam tegutseda. Sellest ajast saadik on Peipsi toidukultuur muutunud oluliselt tuntumaks ning igal aastal külastab piirkonda tuhandeid inimesi, kes saavad siin nautida erinevaid maitseid, osta kaasa siin valminud ning valmistatud toodangut. Oleme hakanud kutsuma Peipsimaad vääristoidu sahvriks.

Justnimelt vääristoidu sahver. Peipsi järves on rikkalikult erinevaid kalaliike; rabad, sood ja metsad annavad marju, erinevaid seeni, loomaliha; põllud sibulaid, kurke, tomateid, suvikõrvitsaid ja palju muud; aiad puuvilju ja aiamarju; aasad mett ja maitsetaimi. Peipsimaa on rikkalik maa ja tema mitmekülgsus on see, mis toidab. Ja peamine: siin on inimesed, kes siin elavad ja toimetavad ning toitu väärindavad ja vääristoidu lauale toovad. Õnneks neid inimesi siin jagub ja õnneks nad soovivad teha koostööd ning neid huvitab piirkonna toidukultuuri hoidmine.

Oleme kokku saanud 60 kogukonnaliiget, kes on oma südameasjaks võtnud Peipsimaa toidukultuuri eest seismise neile omases võtmes, nende perekonnatraditsioonidest lähtuvalt, nende piirkonnast tulenevalt. Piirkond on ju päris lai, alustades Vasknarvast Ida-Virumaalt, kulgedes mööda Peipsi rannikut alla Setomaani. See ongi see võlu, eriilmelised paikkonnad ja

inimesed ning tooraine erinev kasutamine, mis sulandub samas kokku ühtseks tervikuks. Lisaks vanadele traditsioonidele tuleb toredasti uusi mõtteid ja kaasaegseid retsepte, mis selle sama tooraine au sees hoiavad.

Peipsimaa Kogukonnaköögi eestvedamisel ja nende kõikide toredate inimeste koostöös oleme ellu viinud palju festivale ning saanud mitmeid tunnustusi. Peipsimaa toidupiirkond 2017. aastal; Peipsi Toidu Suur Pidukevadeti kolmel aastal; Rääbisefestivali suvel viiel aastal; Peipsi Toidu Tänav 175 km sel suvel juba seitsmendat korda toimumas; Pöörane Täiskuuöösooming Peipsi Toidu Tänaval kolmandat talve. Oleme tunnustatud Regionaalmaasika auhinnaga, saanud piirkondlikke tunnustusi Peipsimaal ja samuti tähelepanu vabariigi presidentide poolt. Külalised ja piirkonnas, tunnustused ja tähelepanu annab meile tagasisidet, et oleme siin kõik ajanud õiget asja ning teinud seda südamega ja südamest. Kogukonnaliikmed on öelnud, et koos tegutsemine on see, mis annab julgust, jõudu, tahet, ning kui tekibki vahel tunne, et nüüd enam ei jaksa, siis aitab see, et teised kõrval teevad ning ka endal tuleb uuesti tahe peale.

Festivalid on tekkinud erinevatest vajadustest ning igal festivalil on oma eripära. Peipsi Toidu Suur Pidusai sai ellu kutsutud Peipsimaa maitsete aasta alguse tähistamiseks ning toimus rotatsiooni korras kolmel aastal eri paigus. Suur toidupidu toimus aprillikuus, kui Alatskivile, Mäetagusele ja Mustveesse tulid kogu piirkonna toidupakkujad ja -tootjad ning külalised said Peipsimaa maitseid kompaktselt ühest kohast. Traditsioon jäi pooleli koroonaperioodi ajal ning hetkel ei ole enam taaselustatud. Rääbisefestival tekkis asjaolust, et rääbist oli palju, kuid tema söömine oli unustusse vajunud. Seega viie aastaga taastasime juulikuus rääbise söömise traditsiooni, pakkusime õpitubades uusi teadmisi ning rääbise valmistamise võimalusi, lisaks sai kaasa osta kõike kohalikku ja nautida muusikalist programmi. Rääbisefestival muutub 2024. aastal Rääbise Sõprade festivaliks, sest tema populatsioon vajab kasvamiseks aega ning vahepeal saame meelde tuletada, et Peipsi järv on liigirikas ja ka teised kalad on avastamist väärt.

Peipsi Toidu Tänav 175 km oli mõttes olnud juba varasemalt, kuid ürituse läbiviimiseks andis hea põhjuse Peipsimaa maitsete aasta lõppemine: tahe oli piirkonda kutsuda ka edaspidi rohkelt külalisi ning see vajab ühte kiiksuga festivali. Kiiksuga ta on, sest ülevalt Vasknarvast alates kuni alla Setomaa-ni avavad oma ukseid 50 kahepäevarestorani. Nii tegustevad restoranid kui kogukonnaseltsid, külaseltsid ja sõpruskonnad ootavad oma koduõuedes,

Kurro talus Peipsimaal. Foto: Mai-Liis Feršel

sadamates, maanteede ääres külalisi. Oli soov eristuda kohvikutepäevadest, seepärast sai festivali ideeks, et kõik toidukohad peavad pakkuma vähemalt kolmekäigulist einet, ning hoia me ka tänaseni rangelt joont, et see oleks just Peipsi toit. Festival on algusest peale olnud kahepäevane, et külalised jõuaksid marsruudil kulgeda ning nautida. Nagu ikka, iga asi hakkab elama oma elu. Väljamõtteleja Tauno peas oli plaan, et inimesed naudivad ühes ja ehk ka teises kohas erinevaid maitseid, kuid külalised said hoopis hoo sisse nii, et tekkis kerge olümpiajooksu tunne. Mõned vaprad seltskonnad läbisid kõik need kahepäevarestoranid. Õnneks kuuendal aastal jõudsid külalised lähemale ka meie mõttele ning nüüd nauditakse festivali pigem kulgemise rütmis. Kohad on aastatega vaheldunud, kuid alles on jäänud väga suur osa toidupakkujaid, kes juba esimesest Peipsi Toidu Tänavast on kaasa teinud. Areng menüüde osas on olnud märgatav, seda ka põhjusel, et me eestvedajatena ei lase kvaliteedil langeda, ning külalised on samuti heas mõttes väga nõudlikud. See paneb kohti pingutama ning tuletab meelde, et kõik hea on tegelikult lihtne ning taasavastatakse vanu häid roogasid. Lauale jõuavad näiteks tint, viidikas, luts, haug, koha, ahven, räabis, latikas eri viisidel; metsaseened nii pirukates, suppides, salatites kui ka pelmeenides; lihasõpradele

on valik maitseterohke, sest võimalus on proovida härjasabasuppi, kopra-, lamba-, metssea-, metskitse-, hirve- ja põdraliha, vutti, veisepöske, vähjasuppi. Kõigele sellele seltsiks oma aedadest ja põldudelt maitsvad lisandid ning magusad perekonnaretseptid või moodsamad desserdid. Lisaks luuakse juurde näituseid, kutsutakse esinema pillimehi, tutvustatakse piirkonna eluolu, külastatakse muuseumi ja ostetakse kaasa maanteeääselt kaubandusest, mis on siinsele piirkonnale omane.

Talveperioodil oli meil puudu ühest küllakutsumisest ning Pöörane Täiskuuöösooming sai kokku pandud ettevõtjate initsiatiivist, et madalhooajal mitte ära kustuda, ja kuna oli COVID-19 periood, siis sai planeeritud, et kogu tegevus peaks olema väljas. Siit saigi alguse mõte, et täiskuu toetab oma olekuga ning lõkked ja talvetoidud soojendavad.

Peipsimaa Kogukonnaköögi julgest eestvedamisest ja kaasamisest on kokku saanud Peipsi toidu festivalide aastaring. Vahepeal koolitame teiste abiga kogukondi, pakume üksteisele tuge ja samas ka head konkurentsi, sest see on edasiviiv jõud. Kogukonnad on saanud tuult tiibadesse ja samas andnud oma ideid ning tegutsemist tagasi piirkonda. See on kahepoolne jõud – ei ole asju ilma eestvedamiseta ning samas ei sünni midagi ka ilma kaasatulistateta. Meil on olnud see au, et piirkonna tegemistest on välja kasvanud suuri asju ning need on innustanud ka teisi ette võtma märkimisväärsed tegusid. Hea näitena saame tuua Rannapungerjal elava nüüdse „proua Rääbise“ ehk Pille Põllu, kes ootas Peipsi Toidu Tänavat eel kümme aastat, et tekiks võimalus oma kodutalu hoovis pakkuda perekonnaretsepti, kaasa arvatud unustusse vajunud soolarääbist. Täna on Pille Põld teinud suure töö ning kandnud rääbise soolamise traditsiooni Rannapungerja külas vaimse kultuuripärandi nimistusse.

Pärand, mis elab; piirkond, mis elab; toit, mis elab. Tore, et oleme suutnud kõik koos siin Peipsimaal positiivse jälje jätta. Kohtumiseni Peipsi toidu radadel, kohtumiseni Eestimaa vääristoidu sahvris.

Triinu Akkermann

Peipsimaa Kogukonnaköögi eestvedaja

Süües kasvab isu

1998. aastal Kamari esimese külapäeva ajal keetsime esimest korda kukesuppi. Tol korral lendasid linnud ise kanalast kohale. Tegutses veel Sakala linnukasvatus ja lapsed õppisid Kamari algkoolis kuke-aabit-sast tähti. 2018. aastast alates „kireb“ seltsimaja ees kukk ja supifestivali ajal pakkusid „kanakesed“ tema juures kukesuppi.

Kõik ootab Kamari Supifestivali.
Foto: Taneli Eensalu

Kamari Haridusseltsi tegevuses on olnud pidevalt tähelepanu all toit ja toitlustamine. Ikka järjest rohkem ja paremini! 2003. aastal kutsusid kodutütred ja noored kotkad ellu pannkoogikohviku. Söödi noorte küpsetatud pannkooke ja kohtuti erinevate huvitavate külalistega. 2006. aasta kevadel kostitati Lossi restoranis rohkem kui sadat kohvikukülastajat, kes olid kogunenud Kamari Haridusseltsi naisansambli värskelt valminud CD-plaadi esitlusele. Plaat valmis ansambli tegutsemise 30. aastapäeva tähistamiseks.

Seltsi kuuendal aastapäeval valmis leivast Kamari küla: koolimaja, laste-aed, töökoda, punane maja, tiik, staadion ja isegi kurepesa. Öhtusel tant-supeol pisteti see imemaitsev leivaküla nahka! Aastatel 2006–2007 ehitati koolihoone ümber seltsimajaks. Köögi väljaehitamiseks raha ei jätkunud. Kogukonnaliikmed haarasid härjal sarvist ja üheskoos tegutsedes valmis-ki vajalik köök. Tänu sellele sai hakata korraldama koolitusi ja õpitubasid, võõrustama külalisi. Mõtlesime välja oma küla toidud – kamari salat, kamari-rull ja kamariis. Salati komponentideks valisime sõna Kamari tähtedest lähtuvad toiduained – kanaliha, apelsin, muna, aeduba, riis ja Itaalia kaste. Aastaid kostitasime nende toitudega Kamariga (aasta küla 2005) tutvujaid.

2009. aastast saadik on Kamari kotkanoored korraldanud maakondlikku laskejooksuvõistlust. Iseenestmõistetavalt tuleb paarisadat osalejat ka kohapeal toitlustada. Märgatavalt hõlpsamaks muutus toiduvalmistamine, kui selts ostis suure vokkpanni. Mitmel aastal toitlustasime Põltsamaa valla viieliste õpilaste vastuvõtul osalejaid.

Sügiseti on seltsimaja juures õunauputus. Nii tekkiski mõte üheskoos mahla pressida. Alguses renditi vajalikke tööriistu eraisikutelt, kuni seltsil õnnestus projekti toel soetada õunapurustaja ja udupeen mahlapress.

Vähe sellest, et ise toitu valmistame, oleme ära kasutanud ka seltsi

külalisi. Riigikogu spiiker Ene Ergmal palusime külla tulles kaasa võtta purk omakeedetud moosi. Enne 2011. aasta valimisi korraldasime vestlusõhtu „Õhtusöök viiele“, kus viis kandideerivat erakonda katsid meile laua.

Põltsamaa kodukohvikute päeva ajal 2014. aastal osales esmakordselt Kamari Kodukotka kohvik. Säravate kollaste põlledega vormi kandvad kodutütred olid kohvikus ettekandjateks; taustajõududeks hulk kogukonnaliikmeid. Menüüs olid militaarsete nimedega toidud – haavlisupp, miinipraad, õunapomm jne. Külastajaid vedas kaitseliidu veoauto. Üle 500 kohvikulise tuli teenindada 2018. aastal, kui esines ansambel Curly Strings.

Seltsimaja köögi kitsastes tingimustes toitlustati igasuvist lastelaagrit, viidi läbi mitmeid toiduvalmistamise töötubasid, võõrustati koolitustel osalejaid. Mõtted hakkasid keerlema kogukonnaköögi vajalikkuse ümber. 2021 sai seltsimaja kuur puudest tühjendatud ning projekt köögi pöranda valamiseks kohaliku omaalgatuse programmi (KOP) teele saadetud. Arukate Külade toetusmeetmest saime tuge innovaatilise köögi väljaehitamise tarbeks. Köök on valminud tänu 10 projektist saadud rahastusele ja seltsi liikmete agarale kaasalöömisele.

„Kamari Veetrall oli oma elu ära elanud, küla peamine supimeister Kalli Kadastik jäi ilma tööta ja paljudes söögikohtades on supivalik üsna kesine,“ võttis korraldaja Liia Lust ühe lausega kokku need põhjused, miks supifestival üldse ilmavalgust nägi (Põltsamaa valla Sõnumid. 4. aug. 2022, tekst Raimo Metsamärt). Tegelikult käis esimesena supifestivali korraldamise mõtte välja Indrek Eensalu, kes arvas, et kui on köök, olgu ka üks äge supp.

Festivalipäeva hommikul tervitas tulijaid Ave Nahkuri poolt kogukonnaköögi seinale maalitud pilt „Meie küla eided keedavad suppi“. Läkski lahti! 10 võistkonda valmistasid kokku 200 l suppi. Valikus oli kana-, kala-, kukeseene-, kõrvitsa-, oa- ja rosinasupp, Ukraina borš ning Ungari guljašs. Rahvahääletusel tunnistati parimaks Tapiku külaseltsi keedetud kõrvitsapüreesupp. Elamust pakkusid ansamblid Naised Köögis ja Väikeste Lõõtspillide Ühing. Udo Bändi saatel tantsiti varajaste hommikutundideni.

2023. aasta Kamari II supifestivali ajal keetis suppi 13 võistkonda. Hinda-ma kutsuti kolmeliikmeline žürii: Manu ehk Emmanuel Wille, kes on restorani Olde Hansa peakokk, „Aktuaalse kaamera“ uudisteankur Priit Kuusk *alias* Wend ning Põltsamaa valla Sõnumite retseptinurga toimetaja Grete Tõnne. Žürii tunnistas parimaks Jõgevamaa Koostöökoja valmistatud külmsupi

Ülal: Kamari lastelaager 2023. All: Kamari supifestival 2023. Meeskond ja žürii: Indrek Eensalu, Grete Tõnne, Kalli Kadastik, Wend, Liia Lust, Vaike Niklus ja Manu.

Fotod: Taneli Eensalu

„Jõukas Jõgevamaa“. Rahva lemmikuks tunnistati Vabatahtlike Seltsiliste keedetud juustu-kukeseenesupp. Lapsed said pitsaahjus omatehtud pitsat küpsetada ja lõkkel toki otsas tainast sussitada. Ave Nahkuril valmisid pingid „Siin käivad istumas Kamari küla eided“ ja „Juhan ja Helgi õpetasid Kamari lastele loodust ja muusikat“. Pingid leidsid endale koha kogukonnaköögi söögitoas. Pärast supptide nautimist oli mõnus kuulata ansambli Alma kontserti. Öhtu lõpetas folk-punk-rockbändi August Urr särtsakas esinemine.

Nagu aru saite, kasvabki süües isu! Üheskoos samm-sammult edasi liikudes ja sõbralikult toimetades suudetakse mägesid liigutada!

Kalli Kadastik

Kamari Haridusseltsi juhatuse esimees

Kartulivorst enne ja nüüd

Olen õnnelik inimene! Seda õnne saab kirjeldada sellega, et minu lapsepõlv möödus vanavanemate kodus Raplamaal Konuveres. Kõik koolivaheajad, pikemad pühad ja suved olin Metsavahil. Tegime seal kambakesti lastele jõukohast maatööd, mis käis käsikäes mängu, lusti ja rõõmuga. No ja mis siin ikka salata, vahest ka nutuga. Saime korraliku töökasvatuse. Tol ajal lapsena ei osanud kogetut hinnata. Nüüd, mida aastad edasi, seda rohkem ma väärtustan seda maaelu loomulikkust ning lihtsust. Hindan kõrgelt oma vanavanematelt Ilsest ja Albertilt eluteele kaasa saadud elutarkust.

Olengi mõelnud, et kui kartul maapõues kasvamas ja siga laudas ruigamas, oli toiduks kõik nagu olemas. Mida rohkem ma sellele mõtlen, seda kindlamalt saan vastuse, et just täpselt nii see oli! Kartulit panime kevadel maha. Mitte mõned vaod, vaid ikka korralikule maalapile. Neid maalappe vagudega oli mitu. Üks kodu lähedal, teine tiba eemal. Pörsaid üleskasvatamiseks võeti ikka mitme kaupa. Üks siga ei pidavat üksi hästi sööma. Seatapp oli hilissügisel, talve hakul või enne pühi. Selleks päevaks tõsteti välja suur küna, keedeti paljast kuuma vett ja appi tulid teised tuttavad külamehed. See oli selline ühine ettevõtmine, täna siin, homme Albert kõrvaltalus abiks. Kui sa nüüd mõtled, et ma mängisin kambris sel ajal nukkudega, siis eksid. Vere jahutamine ja pidevalt segamine oli minu töö. Teadsin väga hästi, et sellest saab ohtra pekiga verikäkki ja verivorsti. Vanaema Ilse pesi aida taga soolikaid. See oli töö, mille ligi mind ei lastud. Rippudes jahtus seakeha, mida järgmisel päeval parajateks juppideks lõhuti ja lõigati. Liha soolas vanaisa Albert alati suurde puukirstu. Ühel seatapupäeval saadeti mind rattaga külapoodi, mis oli viie kilomeetri kaugusel Matsavahist. Õeldi, et mine too üks „seatapja“. Terve tee, kui ma rattaga poodi väntasin, mõtlesin, et saadeti nuga ostma. Võta näpust, tegu ei olnudki noaga. Poemüüja rullis hundijalavee paberisse. Ostetud hundijalavett pakuti külameestele tehtud töö eest koos värskelt praetud seamaksaga. Tänapäeval majapidamistes kodusiga naljalt laudas ruigamas ei leia. Varsti ongi siga nähtus, mida käime, lapselapsed käeotsas, muuseumis raha eest vaatamas.

Sügisel koukisime konksuga kartuleid üles võtta. Kus see lahtiajamise traktor sul kogu aeg võtta oli! Hiljem, kui kartulid olid kuhjas natuke mullast kuivanud, põlvitasin minagi rehatsehoovis neid sortida. Reas kolm korvi, kuhu loendasin: söök, siga, seeme. Neiski sõnades elukestev

kõla omas maaelu lihtsuses. Kartulist annab valmistada mitmeid erinevad toite. Näiteks praekartulit. See tänapäeval justkui delikatessi poole kalduv lihtne kodune toit. Nii palju, kui ma mäletan, võttis vanaema Ilse mind kööki koos endaga askeldama. Aukohal oli põll. Tema õmbleski mulle esimese sitsiriidest põlle, millel punane kant ja tasku. Taskusse mahtus viis kanamuna, täpselt tean, sest see väikene kohustus – vispeldamine – oli minu töö. Mune vispeldasin ovaalses lüpsikus biskviitainaks. Käsi kippus küll väsima, aga lüpsikut hiljem näpuga puhtaks limpsida oli omaette mõnus magus tegevus. Ilse küpsetas külarahvale kodutorte ja rullbiskviiti.

Minu lapsepõlves ei tähistatud jõule. Olid näärid. Vanaema oli üle kahekümne aasta postiljon. Iga ilmaga sõitis jalgrattal Paeküla postkontorisse. Seal vinnas ta täidetud postikotid ratta lenksudele ja läks postiringile. Kahjuks ma ei mäleta postiringil läbitud kilomeetreid. Tean vaid seda, et ajalehti, ajakirju, kirju ja postkaarte oli seitsmekümnendatel ja kaheksakümnendatel palju. Minu lemmik oli piklik oranžikas Looming, mida Albertile veerides ette lugesin. Näärideks heade soovidega saadetud postkaarte jõudis Metsavahile omajagu. Ilse sättis need suure toa väiksele kapile raadio kõrvale ritta. Küll olid ilusad postkaardid! Siiani olen hoolega hoidnud kirjad ja kaardid alles, mis vanaema meie perele saatis. Aeg-ajalt satub sinise paelaga kokku seotud kirjakapp näpu vahele. Taaskohtumine vanaemaga läbi kirjaridade on nii soe.

Pühadeks valmis sült, veri- ja kartulivorstid, küpsetati saiu. Minu silme läbi jõuti teha kuidagi palju rohkem, kui võrdlust tõmmata tänapäevaga. Inimestel oli aega kuulata, vestelda, silma vaadata. Kõrvaltalu piimapukis veedetud ajast, vestlustest võiks kirjutada raamatu.

Pühadeks ettevalmistus algas tunduvalt varem. Ilse mõtles perenaisena oma tegevused korralikult läbi. Vorstide tarvis korjasime juulis vorstirohtu.

Vorstid aida ees.
Foto: Maret Kollin

Suured lopsakad pundid seoti kokku ja pandi lae alla kuivama. Kui vorstitegemise päev kätte jõudis, jahvatasin peopesas vorstirohuvihta pudiks. Vartelt eraldus kuivanud lehe- ja lillakas õisikupuru. Vanaisa Albert tõi keldrist suure korviga kartuleid. Istusime vanaemaga väikestel järidel pliidi ees ning koorisime vajaliku koguse. Keegi ei kaalunud midagi. Silmamõõt oli kõige täpsem. Muidugi oli Ilsel vorsti tegemiseks oma kindel anum. Aastatega kogunes temalgi kogemus, mida ja kui palju. Ikka silmamõõdu täpsusega. Nii me siis istusime vesteldes ja koorisime „kartulaid“. Esitatud küsimustele sain lapsena vastused. Miks peab kartulit soolikasse ajama? Vestluse käigus sain teada, et olid rasked ajad. Selleks, et pühadeks midagi tangu- ja verivorstile lisaks lauale panna, hakati soolalihale hulka panema kartuleid, sest nagu eelnevalt kirjutasin, olid kartul ja soolaliha söögiks kindlalt olemas. Nii tegime ka meie memmega aastaid.

Mäletan – väikesest aknast paistis kõõgilauale valgus. Päikseline ilm joonistas aknaruute vakstule. Laual kausis hunnik soolaliha, teises soolikad ja nailonsuka sees sibulad. Algas vorstitegu. Istusin laua ääres ning vaatasin, kuidas vanaema kõik vajalikud asjad sahvrist järgemööda lauale tassis. Väike nuga, mis aastatega aina lühemaks jäi, oli kartulitükeldamiseks parim. Kõik, mis vorstimöksiks vajalik oli, hakkisime väikesteks kuubikuteks. Vanaema ütles ikka, et mida väiksem kuubik, seda maitavam. Maitseainetest vorstirohi ja köömen. Plekist leetri otsa sai tõmmatud paras jupp seasoolikat. Pealt kartulimöks sisse, mis täitudes liigutas soolikat allapoole. Ilsel käis see kuidagi väga lihtsalt. Mina olin toppimisega algul väga jännis. Parajatele vorstijuppidele sai soolikaga keerd peale keeratud. Tegime ka rõngaid. Pott oli pliidi peal, kuhu sisse me neid keema tõstisime. Oluline oli teha suka-wardaga täidetud soolikasse augud. Eks lapsel ikka põnev teada, miks see vajalik: nii ei kee vorst katki ja perenaine saab rahulikumalt toppimisega jätkata. Kartulid tõmbavad seistes siniseks, seega oli toppimise kiirus üsna oluline. Mingi aeg pesi Ilse enne möksi kokkusegamist tükeldatud kartulikuubikud läbi, eemaldas tärklis. Hiljem selgus, et sellel lisatööl pole erilist mõtet. Tähtseline kartulikuubik on lahtilõigatud vorstijupis äratuntav. Ei kee pudruks. Nii need vorstid seal omasoodu keesid. Ega ma kellast teadnud midagi, kui kaua need keesid. Tean, et tuli pliidi all ei olnud terav, sest Albert käis ikka piilumas, kas saab sütele paar halgu lisada. Sama toiming käis ka biskviidi küpsetamisel. Pliidi kütmine oli toidu tegemisel täppisteadus.

Veranda lakke olid löödud naelad, mis omakorda konksuks painutatud.

Sinna riputati pikad vorstiketid jahtuma. Arvan, et veranda täitis sügavkül-
miku rolli. Seal oli talviselt karge ja toidu säilitamiseks ideaalne koht. Sahv-
ris jahtusid süldid ja säilitati pikki ahjus küpsetatud saiu, leiba. Sahver oli
omaette selline kokkusaamise kamber. Me kõik lapsed, kes Metsavahil, käi-
sime seal söömas. Istusime kartulisalve ääre peal. Alati leidus miskit, mida
nosida. Kuum kartul, mis pistetud silgusoolvette, maitstes killukese võiga
taevalikult. Kõige eredamalt on muidugi meeles sigadele peentangust kee-
detud puder. Vanaema tegi enne postiringile minekut hästi munase pann-
koogitaina valmis ja sättis pliidile seisma. Lootes, et ärgates küpsetatakse
kooke ja lapsed on söönud. Ärkasime tavaliselt enne keskpäeva, mõni va-
rem, mõni hiljem. Kõhud tühjad, vahtisime ning venitasime tainast lusikaga
kordamööda. Vat ei tulnud selle peale, et see on pannkoogitainas. Pigem
mõtlesime, et vanaema on klimbitaina õhtusöögi jaoks ette valmistanud.
Sahvris põrandal oli suur alumiiniumpott pudruga – peentangupudruga.
Teadsime väga hästi, et see on sigadele söögiks keedetud. No kui siga sööb,
siis võime meie ka süüa. Kooriku alt tuli välja aurav kuum puder. Nii me siis
sõime, kes või, kes moosi, kes suhkru-kaneeliga. Ilse tuli postiringilt, vaatas
pannkoogitainast ja küsis imestunult, et mida me siis sõime? No rääkisi-
me oma loo ausalt ära. Oi ta naeris, südamest naeris! Lisas juurde, muidugi
maitstes, sest sinna sisse rändas ka hommikune nõudepesuvesi. Sealtsaime
kõik kinnituse vanasõnale, et solgisurma pole keegi surnud. No näed, elan
ju kirjutan siin sulle lugemist.

Kuidas ma jõudsin ise kartulivorsti tegemiseni? Eks ma nii läbi lapsepõl-
ve jõudsingi. Iseseisvalt valmistasin kartulivorste peale esimese lapse sünni
päris oma kodus. Minu nõrdimuseks ei paisutanud ninasõõrmeid tuttav
lõhn. Miskit oleks nagu puudu olnud. Maitse polnud ka see mis lapsepõl-
ves. Tükk aega mõtlesin, mida ma valesti tegin. Õnneks jagus mul vorste
pakkuda oma esimesel tegemiskorral ka isale. Tema ütles kohe, et kõömen
puudub. No vot. Oleks pidanud ikka lapsena kasvõi trükivigadega miskit
üles kirjutama. Tänapäevaks on kõik küll retseptiraamatus kirjas, kuid vorstite-
gemisel ma seda enam ei vaja. Neid koostegemisi, õpitube on olnud aastate
jooksul palju. Ikka jagub seltskonda inimesi, kes pole kartulivorstist mis-
kit kuulnud. Mis siis ikka, räägime nendest kurikuulsatest Raplamaalt pärit
kartulivorstidest.

Olen aastatega välja timminud kümne kilo tegemise retsepti. Jah, juhtub
ka minul „silma möödu“ kaalu, aga suurt eksimisvõimalus ei ole.

Kaubandusest on leida seakõversoolt. Rakvere oma leiad hästi varustatud poodidest sügavkülmaletist. Pakis on viisteist meetrit ja sellest saab kümme kuni kaksteist kilo vorste. Kõik oleneb sellest, kui täis sa julged soolika toppida. Soolikaid leiad veel lihakarnidest ja Maarahva poodidest. Julgustan sind, et sa julgeksid küsida. Vot ja selle viieteist meetri soolika kohta läheb tarvis kuus kilo „kartulaid“, kolm kilo soolaliha ja üks kilo sibulaid. Soolaliha meil veel toidupoes liigub aasta läbi. Maitseainetest lisan kolm peotäit vorstirohtu ja kolm peotäit köömeid ja vajadusel soola. Soolikad on sügavkülmast võetud, tuleb need panna leigesse vette sulama. Eraldub sool. Veel parem, kui peseksid voolava veega läbi, et vältida toppimisel katki minemist. Haki liha ja sibul kuubikuteks. Kartulite koorimine jäta viimaseks, sest nagu kirjutasin: muudavad tärklise tõttu värvi. Tükelda kartul samuti kuubikuteks. Mida väiksem, seda maitavam on tulem. Usu mind, sa ei pea pettuma. Mõksi kokkusegamiseks läheb vaja kahekümneliitrist anumad. On selleks pott, lapsepesuvann, peaasi, et põhi all. Sega toorained kõik kokku, lisa vorstirohi, köömned. Soola lisamist saad kinnitada liha maitstes. Pigem olla soola lisamisega ettevaatlik. Vajaliku suure avaga lehtri leiad autotarvete poest. (Samas tasub ka külastada vanavaralaatasid. Olen leidnud ägedaid retrohõngulisi tarbeesemeid. Viimane ost oli keerlev pirnipildiga tordialus ja kiirkeedupott. Teate küll, see susisev „kõõgihirm“.) Toppimiseks on kõige parem puupulk. Minul selle tarvis matkarajalt leitud omapärane puuoksa-jupp. Ära karda toppimist! Kui soolikas peab katki minema, siis ta läheb. Järgemööda täitunud soolikasisu pigista lükkamise liigutusega allapoole. Kõik tuleb vilumusega.

Selleks, et vorstiteol jääks tööpind enam-vähem kuiv, aseta valmis vorstid suurele ahjuplaadile või kandikule. Vorste saad puuvillase niidiga siduda parajateks juppideks. Olen ka kasutanud grillitikke ja teinud „Ungari“ stiilis vorstirõngaid. Sidumine ongi vorstiteo juures kõige aeganõudvam töö. Selleks, et aega kokku hoida, mugavdad kõik enda jaoks ajapikku ise. Tee tikuga või sukanõelaga augud sisse! Kui sa selle tegevuse unustad, võib juhtuda, et vorstid keevad katki. Muidugi ei pruugi, kõik oleneb vorsti jämedusest ja soolikate kvaliteedist. Keetmiseks on vaja lisapotti, asja ajab ära viieliitrine. Kui sa järgemööda topid ja keedad, ei lähe suuremat tarvis. Mina olen keetnud topitud vorste veerand tundi. Jahtudes muutuvad nad värvilt hallikaks. Valmis jahtunud vorste saad säilitada sügavkülmutades. Toiduks kasutamisel tuleb sügavkülmast võetud vorst toasoojas üles sulatada.

Kartulivorsti küpsetatakse samamoodi, nagu sugulast verivorstigi. Küpserõngas tekib vorstile allapoole ehk siis sinna, mis on vastu ahjuplaati. Vorsti võib küpsemise ajal võõbata võiga, saab kuldpruunimad. Ilse seda ei teinud, sest puhastatud soolikatesse jäid alles rasuniied. Tänapäeva soolikatel kahjuks neid ei ole, need annaks vorstile rohkem rasvasust.

Raplamaa eri paigus on ka kartulivorsti valmistamine erinev. Lihakuubikud praetakse koos sibulaga ja siis segatakse toppimiseks möks kokku. Teravama maitse saamiseks on lisatud ka pipart ja küüslauku. Juhul, kui juhuslikult suvel heinatööga hõivatud ei ole, valmista kartulivorste. Kasuta soolaliha asemel suitsutatud liha, punast sibulat ja värskeid ürte. Küpseta neid grillil ja saada jõuluvanale palavad tervitused. See on nüüd küll „väänatud“ retsept, aga tasub proovimist! Eks iga perenaine leiabki enda jaoks parimad maitseid ise üles.

Vorstitegu on aeganõudev ja kiirustades ei saa köögis askeldada. Kui sa võtad kartulivorstiteo ette üksi, siis lihtsustab seda tööd see, kui jagad ettevalmistuse ja toppimise kahele päevale või öhtule. Esimesel öhtul lõigud liha, tükeldad sibula ja pesed läbi soolikad. Järgmist päeva alustad kartulite koorimise ja kuubikuks tükeldamisega ning möksi kokkusegamisega. Olen mõõtnud üksi tegemise ajakulu. Kümne kilo tegemiseks tuleb varuda algajal kindlasti viis tundi. Juhul, kui sul jääb kartulivorstimöksi järele, siis valmista sellest hea panni- või ahjuroog. On ju tooraine sama mis praekartulil, ainult et köömnete ja vorstirohuga. Ennist just kirjutasin, et praekartul kaldub delikatesstoiduks. Mõelda vaid, just seda see öhtusöök kindlasti on. Pai saad endale nii või naa teha, et valmistasid meie maakonnast sündinud kartulivorsti!

Kanname edasi seda oma maakonna pärandkultuuri. Meie kaudu, kes me neid vorste igal pühade eel valmistame, elavad edasi meie memmed, taadid, emad, isad. Meie peres on veri- ja kartulivorste valmistanud mõlemad perepoad. Nemadki leiavad ema retseptiraamatust head nipid ja tööjuhise. No ma silmamõõtu ei ütle, aga paari kilo saamiseks pole mõtet põlle ette panna. See teadmine on minuni jõudnud aastatega, mil omal käel vorste valmistan. Jah, see on sada protsenti käsitöö ja vorste müües on hind ikka nii: müüjale odav, ostjale kallis. Aga maitse? Ikka raplamaalikult rabav!

Maret Kollin

Wäega Wärk juhendaja

Toidufestival Otepää Maitseed pakub rikkalikult piirkonna toiduelamusi

Talvepealinn Otepää on tuntud kui koht, kus korraldatakse erinevaid maratone: suusa-, jooksu- ja rattamaratonidest kuni saunamaratonini välja. Spordimeka Otepää peidab endas aga teisigi suurepäraseid üllatusi – lisaks talviste ja suviste suurürituste kõrval pakutakse elamusi maitsemeeltele. Madalhooajal – kevadel ja sügisel – viiakse piirkonnas läbi toidufestivali Otepää Maitseed. Festivali eesmärgiks on pakkuda uudistajatele võimalust külastada ja võrrelda suuremal hulgal erinevaid söögikohti Otepää vallas. Oodatud on nii külalised kui ka oma valla rahvas. Otepääl on heast köhutaieist osatud alati lugu pidada – piirkonna restoranid on võitnud mitu aastat järjest erinevaid toidulaseid auhindu (White Guide, Silver Spoon, restoranide *top* jne). Seega on Otepää Maitseed tervitatav sündmus, mille käigus tutvustatakse kohalikku toitu ja hoitakse alal toidukultuuri.

Otepää Maitsete menüüs pannakse rõhku kohalikule toorainele ja saadakse inspiratsiooni piirkonna kaunist loodusest. Selle koosluse mõjul sünnivad omapärased ja maitsvad toidud, mis pakuvad külalistele suurepäraseid maitseelamusi. Iga toidukoht koostab spetsiaalselt festivali jaoks erihinnaga kolmekäigulise eine. Enne festivali toimumist läbivad osalevate toidukohtade personal ja kokad inspiratsioonikoolituse, et pakkuda festivalist osavõtjatele veelgi paremaid maitseelamusi. Külalistel on võimalus hinnata roogi ja teenindust tagasisidelehtedel viie palli süsteemis. Toidufestival toimub Otepää vallavalitsuse ja osalevate toidukohtade koostöös ning eri projektide ja Otepää valla toel.

Otepää Maitsete algus

Esimene festival, tookord nime all Otepää Maitseed Valgamaal, toimus aastal 2017. Idee algatajad olid GMP Pühajärve restorani ja Ugandi Resto juhid Margus Mäll ning Siim Kalda. Projektjuhiks oli GMP Pühajärve restorani töötaja Mailis Siilbek. Festivali Otepää Maitseed Valgamaal korraldajaks olid toona Otepää vald koostöös GMP Grupp AS-ga. Festivali viidi läbi Otepää valla ja Euroopa maaelu arengu põllumajandusfondi (EAFRD) maaelu arengukava (MAK) 2014–2020 Leader meetme ja Valgamaa Partnerluskogu toel.

Esimesel korral võtsid festivalist osa viis toidukohta: GMP Pühajärve Restoran, L.U.M.I kohvik, Ugandi Resto, Pühajärve Spa & Puhkekeskus ning Sangaste Rukki Maja. Esimene festival oli väga eduks – külastajaid oli üle 1000.

Järgmisel aasta kujunes samamoodi edukaks, külastajaid oli tuhatkond, toidukohtade arv jäi samaks, L.U.M.I. kohviku asemel osales Väike Ugandi Kohvik.

Pandeemia-aastad võtsid oma lõivu ja mõnda aega toidufestivali ei korraldatud. 2022. aasta oktoobris jätkusid Otepää Maitset taas. Osa võtsid Ugandi Resto, Sangaste Rukki Maja, GMP Pühajärve Restoran, Pühajärve Spa & Puhkekeskus ja Munaka Resto. Seekord toetasid lisaks Otepää vallale festivali Valgamaa Arenguagentuur, Euroopa Liidu regionaalarengu fond, Leader Valgamaa Partnerluskogu, EAFRD: Euroopa investeringud maa- piirkondadesse. Külastajaid oli ligi 800. Toidufestivali teemaks oli seekord „Iseloo“, loomingulised piirid lasti vabaks ning Otepää restoranid pakku- sid oma parimat erimenüüd kolmekäigulise einega, millega töid esile oma toidukoha karakteri.

Otepää maitset. Foto: Lauri Laan

2023. aasta kujunes tõiseks – toidufestival Otepää Maitised toimus kaks korda – aprillis ja oktoobris. Aprillis pakkusid kolmekäigulist einet Ugandi Resto, Pühajärve Spa & Puhkekeskus, Munaka Resto, GMP Pühajärve Restoran ja Edgari Trahter. Menüüdest võis tellida nii kodumaist veist, kala, köögivilju kui ka eksootilisemat: konnakoibi. Osales ligi 700 külastajat.

Oktoobris lisandusid veel kaks piirkonna toidukohta: Sangaste Rukki Maja ja Vidrike Külamaja. Menüüdest võis tellida nii hirve- kui küülikuliha, põdraliha, parti, angersäga, lõhet, forelli, veist ja sealiha. Külastajaid oli ligi 900. Taas oli tegemist Otepää valla ja kohalike toidukohtade koostööga, tegevusi toetas meetme „Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine“ tegevus „Piirkondlikud algatused tööhõive ja ettevõtlikkuse edendamiseks“ projekt nr 5.04.19-0389, 2014–2020 „Ettevõtlusaktiivsuse kasv Valgamaal“. Investeeringut on toetanud EAFRD MAK 2014–2020 Leader-meetme raames ja Valgamaa Partnerluskogu.

Loodame, et toidufestival Otepää Maitised jätkuvad ka järgmistel aastatel. Ootame kõiki Otepääle külla, mitte ainult sportima ja puhkama, vaid nautima suurepäraseid maitseid!

Monika Otkrova

Otepää Vallavalitsuse kommunikatsioonijuht

KOORIMUUSIKA

Mõtteid koorimuusika-aastast 2023

2023. aasta oli koorimuusikas omamoodi taassünni aasta – pärast koroonat hakkasid taas uue hooga toimuma kontserdid ja kontsertreisid, aset leidis hingeminev ja paduvihmane noorte laulupidu „Püha on maa“ (seegi koroonatõttu aasta võrra edasi lükkunud) ning rahvusvaheline koorifestival „Tallinn 2023“ (koroonatõttu isegi kaks aastat edasi lükkunud). Pärast pikka vaheaega toimus aprillis taas ka maailma koorimuusika sümposium – seekord Istanbulis. Meeldetuletuseks – eelmine sümposium oli 2017. aastal Barcelonas, 2020. aastal Aucklandis toimuma pidanud sümposium tuli paraku teadagi-mis-põhjusel tühistada, ning nüüd siis sai koorirahvas taas Istanbulis kokku.

Möödunud aasta tõi veel ühe positiivse rahvusvahelise kooriudise – meie naabruses Jurmalas edukalt toimunud Läänemere koorifestival, mis on aastate jooksul kujunenud kõrge kunstilise ja korraldusliku tasemega koorisündmuseks, sai koorimuusika karikasarja ehk Euroopa *grand prix* liikmeks. Seega on meil nüüd üks kodulähedane tippfestival juures.

Kooriühingu aasta esimene sündmus oli traditsiooniliselt aastagala Estonia kontserdisaalis, mis toimus 5. veebruaril juba 20. korda. Kooriühingu aastapreemiate tseremoonia kujundasid sel korral kunstiline juht Ode Pürg, lavastaja Kirill Havanski, stsenaarist Maria Paiste, videokunstnik Maria Roosalu ja valguskunstnik Priidu Adlas. Õhtujuht oli Johannes Richard Sepping. Kontserdi salvestas Klassikaraadio.

Kontserdil esinesid Elleri tütarlastekoor (dirigent Külli Lokko), noorte segakoor Vox Populi (Janne Fridolin), segakoor Huik! (Ode Pürg), Tallinna Kammerkoor (Heli Jürgenson), Tartu Karlova kooli poiste mudilaskoor (Annelii Traks), üle-eestiline neidudekoor Leelo (Küllü Kiivet) ja Lasnamäe muusikakooli puhkpilliorkester (Mart Aus). 12 kategoorias kandideeris aastapreemiatele 62 nominenti.

Eesti Kooriühingu aastapreemiate gala 11.02.2024.
Foto: Vahur Lõhmus

Veebruaris, märtsis ja mais kohtusid 16 koorijuhti taas baasoskuste kursusel Eesti Rahvakultuuri Keskuses. Koolitajateks olid sedakorda Heli Jürgenson, Ksenija Grabova, Raul Talmar, Toomas Kapten, Triin Ella, Riina Roose ja Pärt Uusberg.

2. aprillil, palmipuudepähal, oli segakoorilauljatel taas võimalus kaasa teha Kaarli kirikus Bachi Johannese passiooni ettekandel, lauldes passioonikoraale. Koostöö professionaalsete muusikutega orkestris ja kooris ning Bachi imeline passioonimuusika on saanud Eesti Kooriühingu ja Mustonenfesti koostöös iga-aastaseks tavaks.

13.–15. aprillil 2023 toimunud XVII rahvusvahelisel koorifestivalil „Tallinn 2023“ osales 35 koori kokku üle 1000 lauljaga; riikidest oli esindatud Belgia, Iirimaa, Läti, Norra, Soome, Suurbritannia (Wales) ja loomulikult Eesti. 2021. aastal koroonatõttu ära jäänud festivalil oli palju uusi elemente: esmakordselt toimus dirigeerimise meistriklass koostöös Tallinna Muusika- ja Balletikooliga (MUBA) (läbiviijaks ka žüriisse kuulunud Rob Vermeulen Hollandist) ning kutsutud külaliskoor andis kontserte – sedakorda mullu Tolosas *grand prix* võitnud tütarlastekoor Tiara (Riia).

Festivali raames toimusid kontserdid, kohtumised Tallinna koolikoorigega (Reaalkool, Tallinna Inglise Kolledž ja MUBA) ning publikule avatud

konkurss kõigile kooriliikidele Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia (EMTA) suures saalis, kus sai kuulata eri stiilide ja ajastute muusikat. Konkursi kaasaegse muusika kategooriasse tellisime nais-, sega- ja meeskooriteosed Erkki-Sven Tüürilt („Omnia mutantur“).

Kooriühingu rahvusvaheline õppereis toimus tänava rahvusvahelise koorimuusika föderatsiooni (IFCM) korraldatavale maailma koorimuusika sümpoosionile (WSCM), mis toimus Istanbulis 24.–40. aprillil 2023, tuues kokku 2500 koorijuhti, hääleseadjat, heliloojat ja festivalikorraldajat üle maailma. Eestist sõitis Istanbuli 27 koorijuhti, mis tegi meist sümpoosioni suuruselt teise delegatsiooni Türgi järele.

Sümpoosioni raames toimus 35 erinevat loengut, õpituba, seminari, ümarlauda ja kohtumist, kontserte andsid maailma paremikku kuuluvad koorid ja ansamblid. Esmakordselt oli kooriühingul võimalus anda sümpoosionile sõiduks stipendium viiele noorele koorijuhile, kes said nii osaluse, lennu kui ka hotelli tasuta.

27.–30. juulil toimus Eesti Kooriühingu kolmas kultuurilooline ratta-retk, endiselt Riina Roose eestvedamisel ja seekord „Rudolf Tobias 150“ tähe all.

Eredalt jäid meelde Vaemla mõis ja villavabrik, Kassari muuseum, kabel ja kalmistu ning Aino ja Oskar Kallase suvekodu, Rudolf Tobiase majamuuseum Käinas, Reigi kirik ja pastoraat, Kärkla ajaloomuuseum ja kirik, Kukka kivi, Hellamaa tuulik, luuletaja Julius Oengo-Oro sünnikodu, Marie Underi vanematekodu, Pühalepa kirik ja Rudolf Tobiase sünnikodu Kullamaal ning kohtumised Jaan Unduski, Paul-Eerik Rummo, Viuu Härmi, Raul Talmari, Raivo Põldmaa ja Helgi Põlloga. Matka tegi kaasa kümme inimest väga erinevatest muusikavaldkondadest.

Neli päeva Eesti kultuuriloo suurkujude radadel osutusid ülihuvitavaks ning jätkame selliste retkedega ka edaspidi. Järgmisel suvel toimub rattamatk Saaremaal „Eesti Muusikamuuseum 100 ja selle looja Peeter Süda“ tähe all.

Sellesuvisel koorijuhtide ja muusikaõpetajate 40. suveseminaril Haapsalus 14.–18. augustil osales 163 dirigenti, mis teeb sellest viimaste aastate ühe arvukama osavõtjaskonnaga suvekooli. Koolitus toimus Haapsalu kutsehariduskeskuses, majutus sealses õpilaskodus, kontserdid Uuemõisa mõisas ja Haapsalu toomkirikus.

Käesoleva aasta suveseminari peamised õpitoad olid: 2025. aasta üldlaulupeo kontseptsiooni ja repertuaari tutvustus (peo kunstiline juht Heli Jürgenson oma meeskonnaga); vokaalpedagoogika, häälehoied ja lahtilaulmine (Vilja Sliževski); vaimne tervis, töökultuur ja läbipõlemise vältimine (Tiina Saar-Veelmaa); 150 aastat eesti laulupidusid (Riina Roose); Rudolf Tobiase elu ja looming (Tiia Järg); ning pilates (Anželika Murik). Oma kogemusi jagasid teenekad koorijuhid Ene Üleoja, Vaike Uibopuu ja Ants Soots (meenutuste õhtu „Kogemuste kuld“) ning toimus koorijuhide ümarlauaarutelu praeguse aja suuremate erialaliste probleemide teemal, moderaatoriks Jorma Sarv. Lisaks oli osavõtjail võimalus saada individuaaltunde dirigeerimise ja hääleseade alal (Hirvo Surva, Jaanika Kuusik, Triin Ella), mida kasutas rekordarv inimesi – hääleseadetunde võttis 16 inimest ja dirigeerimistehnika tunde 12 inimest.

3.-5. novembrini leidis teist korda aset II Tallinna noortekooride festival, sedakorda osalejais noorte segakoorid. Osales 13 koori Tallinnast, Jõgevalt, Kuressaarest, Maardust, Raplast ja Tartust kokku 400 lauljaga. Festivalikava pani seekord kokku kunstiline toimkond koosseisus Eve Karp, Helerin Lehtla, Eve Paap ja Kätlin Puhmaste.

Kolme päeva jooksul osaleti Richard Filzi (Austria) *body percussion*’i õpitubades, arutleti vaimse tervise, keskkonnakriisi, prügisorteerimise ja ajaplaneerimise teemadel, tehti hääleharjutusi erinevate vokaalõpetajate (Triin Ella, Karin Salumäe) juhendamisel, õpiti uut repertuaari ning anti ja kuulati kontserte. Uudisteosel löid festivali jaoks Riivo Jõgi, Karin Tuul ja Mariliis Valkonen. Lisaks väga professionaalsele ja meeleolukale Rahvusooper Estonia poistekoori meeskviintetile esines osalejatele ka vaskpilliansambel Brassical.

Koorilaulu õpitube vedasid noored, aga juba kogenud dirigendid: Janne Fridolin, Kuldar Schüts, Karin Tuul ja Silja Uhs. Lõpupeol tantsiti Tallinna ülikooli rahvatantsuansambli Soveldajad noorte eestvedamisel rõõmuga pärimustantse.

Järgmisel sügisel ootame festivalile juba lastekoore, kes alustavad seal 2025. aasta laulupeo repertuaari õppimist.

Kokkuvõtteks – 2023. aasta oli koorimuusikas lastele ja noortele eelkõige laulupeoaasta, aga taas toimusid ka nais- ja meeskooride Eesti-sisesed võistulaulmised ning hoo sai sisse rahvusvahelistel konkurssidel käimine.

Kokku töid Eesti ja välismaistelt konkurssidelt auhinnalisi kohti ja medaleid tervelt 64 koori!

Selle aasta lõpus registreerusid koorid juba 2025. aastal toimuvale üldlaulupeole ning nii asuvad tuhanded lauljad jälle üheskoos teele laulukaaresse alla.

Ootame rõõmuga järgmist koorimuusika-aastat!

Kaie Tanner

Eesti Kooriühingu tegevjuht

Üks väike maja Käina lahe ääres

„...Kodumaine „arkaadia“ jäi talle kodust eemal alati oluliseks inspiratsiooni allikaks.“¹

Käina kivist kirik Hiiumaal valmis u 1500. aasta paiku. Peagi kujunes sellest suurima maavaldusega pühakoda Eestis. Kohalikele köstritele anti kasutada talu lähedal asuvas Selja külas. 1973. aastal avati seal Rudolf Tobiasele (1873–1918) pühendatud muuseum.

Tobiasest on hakatud järjest enam rääkima, tema rolli meie muusikakultuuris märkama. 2023. aastal, mil helilooja sünnist möödus 150 aastat, said ka Hiiumaa inimesed osa suurejoonelisest muusikafestivalist, kus üheksal kontserdil kõlas eesti, ja valdavalt just Tobiase muusika meie parimate interpretide esituses. Trükivalgust nägi esimene osa R. Tobiase elu ja loomingut puudutavast Elke Voelkeri doktoritööst. Teine, muusikat analüüsiv osa on valmimas.

Maja, milles Rudolf 1873. aastal sündis, on sealjuures samuti märkimisväärne. Võib oletada, et see ehitati 1839–1840. aasta paiku, mil tollane pastor Ignatius kutsus ametisse uue köstri Vigalast. Kaugelt tulnud Alexander Cornelius Jakobsoni pere vajus uut elamist ning köstritalu tollasesse vanasse rehielamusse nad kas ei mahtunud või ei soostunud elama asumata. Uus maja oli juba rehest eraldi ehitatud n-ö alevitüüpi moodne maja. Oma nelja toa ja köögiga mitte küll liiga suur, kuid tollaseid elutingimusi arvestades ometi

¹ Tsitaat R. Tobiase lapsepõlvkodu kohta E. Voelkeri raamatust „Helilooja Rudolf Tobias. Sissevaade ellu ja loomingusse“.

Ülal: Vaade R. Tobiase muuseumile. All: R. Tobiase muuseumi sisevaade.
Fotod: Hiiumaa Muuseumi fotokogu

avar ja valge. Sellest sai hiljem elukoht ka Tobiaste perele. Kas Rudolfi vana-
isa Peeter, kes 1864. aastal köstriks nimetati, seal elas, ei tea, kuid tema poeg
Johannes Tobias (1847–1909) küll kindlasti. Viimane võttis köstriameti vas-
tu 1868. aastal. Varem ei nõustunud kogudus teda sellele kohale kinnitama,

sest ta oli nende meelest veel liiga noor ehk karjapoisieas. Johannes abielus kolm aastat hiljem ja peagi sündis perre esimene laps, kes oli tütar ja sai nimeks Maria Alexandrine. Hiiumaal nägi ilmavalgust Tobiaste kümme last, kellest kolm kahjuks surid ja on maetud Käina kalmistule. Pere lahkus Hiiumaalt Kullamaale 1885. aastal, mil teisena sündinud Rudolfil täitus 12. eluaasta. Mandril tuli perre veel kolm last juurde, kokku siis 13.

Millise jälje Hiiumaal kasvamine tulevasse heliloojasse jättis, võime vaid oletada. Kodumaja ümbrus oli imeilus ja on seda praegugi. Nii kui maja õueukse avasid, nägid avarat rannaniitu ja taamal sinavat Käina lahte. Kõik looduse hääled ja värvid kohapeal olemas. Tõsi, praegu on see õu pisut teistsugune. Vanad laudad ja suur rehielamu on lammutatud, ait samalaadsega asendatud ning tuuleveski kaugemalt toodud. Varem see nii majade lähedal polnud. Aia- ja põllumaad näha pole – nagu ikka, kui kusagil päriselt ei elata, aga karjamaal nosivad rohtu loomad.

1870.–1880. aastatel olid maja ja selle ümbrus lisaks loomade ja looduse häälele laste kilkamist täis, sest Tobiase pere järeltulijate kõrval pakuti seal peavarju veel mitmele Reigi ja Käina kihelkonna vaeslapsle. Varjupaika kuireeris parun Gerneti korraldusel köster isiklikult. Võib arvata, et kostil olevad orvud leidsid aseme vanas rehielamus, aga vaevalt suudeti neid kasvandikke oma pere lastest lahus hoida. Ja kui ikka ja jälle räägitakse, et Rudolf oli pärit saksakeelsest kodust, ei usu kohalikud seda juttu eriti. Majas sees võidi lastega nende tulevikku silmas pidades tõepoolest rääkida vaid saksa keeles, kuid ukse taga võimutses hiiukeelne külaühiskond. Ka kooriharjutustele kokku tulnud inimesed, teised koguduse liikmed kirikus ja külatänaval – kõik nad olid pigem eestlased. Nõnda sai noorukina saarelt lahkunud Rudolf lisaks eri keelte oskusele kaasa suure annuse armastust Looja loodud mitmekesise maailma vastu. Seda pakkus talle sünnisaar Hiiumaa.

Helgi Põllo
SA Hiiumaa Muuseumid

Saaremaa meeskoor SÜM – 50 laulust kantud aastat

*„Üle voogava vete välja, üle koduse kadakase raa.
Kõla laul saarlase ulja – kõla südamest südame sa!“
koori moto (Joosep Aavik / tekst Arvo Kaal).*

Ajalugu

Ajaloolistest ürikutest on teada, et meeste koorilaulu algus Saaremaal ulatub aastasse 1861. Just siis alustas tegevust meeslauluselts Arensburger Liedertafel, koorijuhtideks August Schönberg ja Georges Favre. Nemad tegutsesid kuni 1939. aastani. 1880. aastal asutati Laurentiuse kiriku meeskoor (Carl Allik, Jüri Etruk) ja 1886. aastal Kuressaare Eesti Seltsi meeskoor (Peeter Koževnikov). 1931. aastal alustas tegevust Kuressaare merekooli meeskoor (P. Koževnikov) ja 1937. aastal Kuressaare tööstuskooli meeskoor (Vladimir Kaljo). Kõik nimetatud koorid tegutsesid kuni 1941. aastani. 1943–1944 töötas mõnda aega uuesti Kuressaare Eesti Seltsi meeskoor Joosep Aaviku juhatusel. 1951–1953 käis koos Kingissepa rajooni kultuurimaja meeskoor muusikakooli direktori Vello Tündre juhatusel. Sama koor alustas uuesti 1956 ja siis juba muusikakooli kauaaegse direktori ja Saaremaa koorilaulu eestvedaja Harry Kuuse juhatusel. Paraku lõpetas 1970. aastal ka see koor oma tegevuse. Põhjuseks toodi kultuuritöötajate vähene toetus ja ansamblite esilekerkimine.

Aga tõsistele laulumeeledele selline olukord ei sobinud. Lähenes 1975. aasta üldlaulupidu, ja see, et seal saarlaste meestelaul ei kõla – see ei mahtunud nende hinge. Nii ilmuski rajooni tollaegses ajalehes Kommunistmiehitaja, nr 113 (27. IX 1973) koorijuht Harry Kuuse üleskutse (katkend):

„Hakkame, mehed, minema!“

„Hakkame! Aga kuhu?“

„Eks ikka üldlaulupeole. Palju sinna 75-nda aasta suveni siis ikka on.“

„Eks hakkame siis minema. Aga millega? Pole meil enam õiget meeskoori ega midagi!“

„Kui pole, siis teeme. Kus selle häbi ots, kui järgmisel üldlaulupeol saarlaste hulgas meeskoori enam ei ole...“

Niisugune oli kahe mehe vaheline jutt ühel kontserdil. Jah, meestelauluga on asjad päris viletsad. On viimane aeg sellele kurvale loole järsk lõpp teha. Grupp lauluentusiaste kutsus eelolevaks pühapäevaks Kingissepa kultuurimajja kõiki asjahuvilisi Saaremaa laulumehi, et luua üks ülesaaremaaline vägev meeskoor. Just selline, mis, ühendades sadakond laulusuud, paneks merevood mühisema, paepangad põrisema. [---] Niisiis ootame kõiki mehi, kellel lauluhäält, viisikõrva ja mis peasi – head tahtmist – eeloleval pühapäeval, 30. septembril kell 11 rajooni kultuurimajja. [---] Proovime, kas meil on jaksu pühapäeviti 3–4 tundi oma „oreleid“ häälestada ja siis ühiselt laulu teha.“

1973. aasta 30. septembri hommikul oligi kohal 30 meest, kes panid nurkativi Saaremaa meeskoori tegevusele. Juba viiendaks prooviks oli nimekirjas 140 meest. Peeti koori üldkoosolek ja nii vormistati asi ka ametlikult ära. Koori nimekonkursile laekus 19 ettepanekut. Valituks osutus Hugo Alteri pakutu: Saaremaa Ühendatud Meeskoor (SÜM).

Saaremaa Ühendatud Meeskoor (SÜM).

Foto: SÜM

Ülevaade

SÜM alustas laulutegevust 1973. aasta sügisel Harry Kuuse juhatusel. Alates 1989. aastast asus peadirigendina tööle Tiit Köster, kes töötas kooriga ja koostöös kontsert-koormeister Helena Kadarikuga peaaegu 20 aastat.

2008. aastal tuli abidirigendiks Mari Ausmees, kes juba järgmisel aastal võttis üle peadirigendi kohustused. 2010. aastal asus teiseks dirigendiks ja koormeistriks Ester Soe, kes 2015. aasta sügisest astus peadirigendi kohale. Nende kahe tubli ja nõudliku daami käe all on koor suutnud väga palju areneda. Repertuaari on lisandunud palju kaasaegseid autoreid, koori koosseis on tänaseks täienenud just nooremate lauljate näol. Aegade jooksul on koori ridadest läbi käinud *ca* 300 meest, kokku on esitatud üle 300 kooriteose ning olnud üle 400 erinevaid ülesastumisi ja kontserte. Viimastel aastatel on suuremat rõhku pandud järjepidevale hääleseadele ning tänu ooperisolistist hääleseadja Triin Ella tööle on meeskoori hääled nii indiviidi kui ka ühtse terviku tasandil palju treenitumad kui varem.

Kontserdid ja reisid

Saarlaste meestelaul on kõlanud Soomes, Rootsis, Taanis, Norras, Saksamaal, Austrias, Lätis, Leedus, Tšehhis, Prantsusmaal, Luksemburgis, Kanadas, Venemaal, Itaalias, Hispaanias. Käidud on kõigil Läänemere suurematel saartel ja pea kõigis Kuressaare sõpruslinnades. Alates oma tegevuse algusest on SÜM laulnud kõigil üldlaulupidudel, Eesti Meestelaulu Seltsi (EMLS) ja Saaremaa laulupäevadel. Osa on võetud EMLS-i võistulaulmistest.

2014. aasta mais toimus kontserdireis Euroopa südamesse. Muusikalist külakosti viidi Luksemburgi eestlaskonnale ja osaleti Pariisi külje all Fontainebleau' metsades toimunud festivalil „Euroopa värvid“ („Colours of Europe“). 2015. aastal käidi kauaoodatud reisil Kanadas, kus toimus südantsoojendav kohtumine Roman Toiga. Kanadas osaleti Lääneranniku Eesti päevadel ja külastati ka Torontot. 2016. aastal oli muljeterikas reis, kui osaleti aktsioonis „1000 eestlast Peterburis“. 2017. aasta mais osaleti Veneetsia koorifestivalil. Koori juurde naasis teise dirigendina Mari Ausmees. 2018. aasta juunis osales SÜM Viinis kooride konkursil „Sing'n' Joy Vienna“, kust tuldi tagasi oma kategoorias hõbediplomiga.

2019. aastal toimunud XXVII laulupeol astus SÜM üles valikkooride seas ja osaleti laulupeo tuletoomise tseremoonial Kuressaares. 2020. aastal anti kaks sügiskontserti pealkirjaga „Tormised laulud“, mis oli pühendatud Veljo Tormise 90. sünniaastapäevale. 2021. aastal toimus individuaalne hääleseade Triin Ella juhendamisel koroona pandeemia tõttu mitu kuud veebi teel. Pärast pandeemiat käidi 2022. aastal laulmas Võru-Kubijal EMLS-i ja Eesti Naislaulu Seltsi (ENLS) laulupäeval „Kodu(L)ootus“. 2023. aastal õnnestus üle mitme aasta reisida välismaale ja tuua Hispaanias toimunud koorikonkursilt kodumaale kulddiplom.

Muljed lauljatelt

Kuidas iseloomustada SÜM-i?

- „Hea kamp ja hea küünarnukitunne.“
- „Ühtne, mehine ja nooruslik“
- „Organiseeritud, intensiivne ja kaasahaarav.“
- „Musikaalne, naljalembeline ja kannatlik.“
- „Me oleme teatud määral püüdnud ka olnud, sest ilma harjutamata ei tule...“
- „Kambavaim ja ühtekuuluvustunne on saatnud meid läbi aegade.“

Mis motiveerib proovi või esinemise tulema?

- „Õlatunne – ühiselt mõtlevad ja ühiselt tundvad mehed. See ühine jõud on see, mis proovi ja esinemisele kohale veab.“
- „Praegusel hetkel on koori kvaliteet juba niivõrd hea, et päris kahju on kaugel maal tööl käia ning proovidest puududa.“
- „Vaba tunne, mida lauldes koged – see on midagi, mida ei oskagi sõnadesse panna.“
- „Kui esinemine läheb hästi korda – on see tunne väga võimas, kui saab tõeliselt hea kontserdi anda ja kus ise ka tunned, et kõik läks praktiliselt õigesti ja laulud tulid hästi välja.“
- „See ongi see motivatsioon, kui saab teiste meestega koos midagi ilusat ära teha ja luua.“

- „Meestelaulu traditsiooni hoidmine on võetud missiooniks ja see tähendabki, et ei saa teisi alt vedada – pead olema iga kord rivis, valmis dirigendi taktikepi järgi tegutsema.“
- „Sotsiaalne aspekt ja haiguslik harjumus.“

Meenutades välisreise ja nende huvitavamaid momente:

- „Huvitavad on olnud kohtumised sõpruskooridega, reisid Läänemere saartele.“
- „Laevasõidud ja vanade meeste olemine on hästi meeles.“
- „Üle kõige on üle ookeani Kanada-reis. Niagara kosk ja Roman Toi olid sellest kõige eredamad momendid.“
- „Esimene bussireis Norra – vaese vana bussiga mägedes ukerdamine.“
- „Viini kontsert – kunstiliselt hästi sooritatud ja mehed pingutasid palju.“

Kommentaari dirigentidelt

SÜM-i dirigendid Ester Soe ja Mari Ausmees:

- „Eelmisel hooajal täitus SÜM-i 50. tegevusaasta. Aegade jooksul on tegusal meeskooril olnud rohkesti huvitavat repertuaari ja kontserte, väljasõite nii Eestis kui välismaal, aga samuti mõõduvõtmisi mitmetel konkurssidel ja festivalidel. Kahtlemata on au olla eelkäijatest dirigentide Harry Kuuse, Tiit Kösteri jt kaasteelisteks, kes on olnud omal ajal teerajajad ja meestelaulu edendajad Saaremaal paljude aastakümnete jooksul.“
- „Teeme suure tänukummarduse kultuuriloolasele ja pikaaegsele koori kroonikule Heinrich Männale, kes on oma eluajal ärksas rahvuslikus meelsuses ja põhjalikes uurimustes jaganud ja trükisõnas talletanud hulgaliselt väärtuslikku kultuurilugu.“
- „Auvärset pidupäeva tähistasime kevadel kontsertidega Kuressaare kultuurikeskuses ja Viimsi Artiumis. Samuti on oluliseks teetähiseks suurepärasel koostöös helirežissöör Tanel Klesmentiga sündinud koori juubelihõngulise CD „Üle koduse kadakase raa...“ (pealkiri on lõik koori motost, tekst Arvo Kaal, muusika Joosep Aavik) ilmumine, millesse on kätketud põgus läbilõige koori vanemast ja uuemast repertuaarist.“

- „Dirigentidena julgeme öelda, et tänane juubilar on hea tervise juures ja saame loodetavasti publikut rõõmustada veel pikki aastaid.“
- „Laulust kantud teekonnal on meid, koorijuhte, saatnud tänutunne ja rahulolu koostööst nii hääleseadja Triin Ella, kontsertmeister Katre Roolae kui ka koori tegusa juhatusesega, kelle korraldusel on teoks saanud palju huvitavaid muusikaprojekte ja seltskondlikke ettevõtmisi.“
- „Olge tänatud, kõik tänased ja endised lauljad, kes iganes on selles kooris aastate jooksul laulnud! Hoidkem laulu ja laulumehi!“

Viimaste aastate olulisemad sündmused:

- 1998 – EMLS-i võistulaulmise C-kategooria IV koht;
- 2003 – EMLS-i võistulaulmise C-kategooria III koht ja oma grupi parim kohustusliku laulu esitaja;
- 2008 – EMLS-i võistulaulmise C-kategooria I koht;
- 2013 – EMLS-i võistulaulmise C-kategooria I koht;
- 2013 – Eesti Kooriühingu (EKÜ) aasta koori tiitel „Panuse eest kohalikkude kultuuriruumi“;
- 2018 – EML-i võistulaulmise B-kategooria IV koht;
- 2018 – hõbediplom F. Schuberti nimelisel konkursil Viinis;
- 2018 – Hendrik Krummi nimeline kultuuripreemia „Meestelaulu traditsiooni kandmise eest hellast *piano*’st võimsa *forte*’ni“;
- 2023 – SÜM-i 50. aastapäeva kontserdid Kuressaare kultuurikeskuses ja Viimsi Artiumis;
- 2023 – salvestati ja ilmus CD „Üle koduse kadakase raa...“;
- 2023 – kulddiplom ja I koht rahvusvahelisel koorikonkursil „Canta al Mar“ Barcelonas/Callellas (Kataloonia) nais- ja meeskooride kategoorias;
- 2023 – EMLS-i võistulaulmise B-kategooria IV koht;
- 2023 – Gustav Ernesaksa 115. sünniaastapäevale pühendatud kontsert Estonia kontserdisaalis koostöös EMLS-i ja teiste meeskooridega.

Ester Soe – dirigent
Mari Ausmees – abidirigent
Tenno Lauri – koorivanem
Tiit Aavik – pikaäegne koorilaulja

Haaslava meeskoori dirigent Kalev Lindal: „Elame veel, laulame veel!“

14. jaanuaril koguneti Tartumaal Kambja vallas Reola kultuurimajja vägevat juubelit tähistama. Haaslava meeskoori laulumehed silusid fuajees vilunud liigutusega oma punased pintsakud ja kikilipsud tavapärasesse esinemisasendisse ja astusid hiljukesi publikuga täitunud saali seinäärtesse. Saali keskmist käiku pidi tulid tõtakal sammul poodiumile oma elu esimest tõsist etteastet tegema Ülenurme gümnaasiumi noormehed – 7., 8., ja 9. klasside poisid, kokku 20 noort laulumest. Läbi terve aasta kestva sündmusteseeria „Hame 100“ esimene juubelikontsert lauldi koos staažikate laulumestega – avalauluks valitud F. A. Schulzi ja F. Kuhlbari „Eestimaa, mu isamaa“ kostis lavalt noorte ja värskete ning saalist juba kogenud meeshälte ühise rõhutatud jõulisusega kui töötus: „Eestimaa, su mehemeel pole mitte surnud veel!“

Mõlema koori dirigent Kalev Lindal rääkis siis plaanidest: *„Juubeliaasta etteasteid alustasime kontserdiga Reola kultuurimajas. Kava koostades jäid sõelale neli peamist tuumideed: mehed, lauluvägi, isamaa ja järjepidevus.“*

Kontserdi laulud olidki peamiselt isamaalised ja tõsised – rõhutamaks esimese dirigendi Aksel Rüütli ajastu meelsust?

„Jah. Tõsiste meeste tõsine algus. Isamaalise varjundiga. Tänapäeva segaseks läinud kommertsiaalses ajas, paljuski pealiskaudses ja eestimeelsusest õõnsaks kulutatud sõnadega maailmas...“

Haaslava meeskoor on ilma liialdamata praeguse seisuga üks suuremaid täies elujõus tegutsevaid meeskoore Eestis üleüldse. Paneb mõtlema... Seda enam on meie koori missioon, järjepidevus, vastutus ja elutahe tähelepanuväärsed sügavamate allhoovusteni. Hea koori võim ja vägi kujuneb koostöös, see sõltub iga üksiku laulja valmisolekust, panusest ja vastastikusest usaldusest üksteise ja dirigendi vastu. Olen siiralt tänulik ja avaldan austust kõigile oma lauluvendadele, kellega oleme oma teed käies koos ära söönud mitukümme puuda soola... Olen südamest rõõmus, et praeguse Ülenurme gümnaasiumi Noorte Meeste koori noored laulumehed on tõsiselt pühendunud ja asjalikud vennad. Minu jaoks oli võimas tunnetada ühise nimetajaga energiat nii iseseisvast esimest korda avalikkuse ees olemisest kui ka koos vanemate lauluvendadega koos musitseerimisest.

Haaslava meeskoor Reola kultuurimajas koori juubeliaasta esimesel esinemisel.

Foto: Maire Henno

Et koori muljetavaldav ajalugu saaks talletatud ka nii-öelda käegakatsutavasse vormi, on plaanis ilmutada kolm kroonikaraamatut: Aksel Rüütli aeg (1923–1965), Johannes Loosti aeg (1965–1987), Kalev Lindali aeg (1987–2023 jne). Seekordsel kontserdil esitlesime Taivo Kirmi koostatud sinikaanelist I perioodi kroonikat. Järgmine suur kontsert toimub 15. aprillil Tartus ja selleks ajaks ilmub II perioodi raamat, musta kaanega. 16. detsembril teeme suure aastalõpukontserdi. Ilmub ka kroonikatriloogia III, valgekaaneline Kalev Lindali (jätkuvat) tegevusperioodi kajastav raamat, milles kirjas ka koori juubeliaastal toimunu.“

Sillaotsa kooli õpetaja ning pühendunud ajaloohuvilise Taivo Kirmi koostatud koori algusaega tutvustav kogumik annab detailirohke ülevaate koori saamisloost ning selleaegsest kultuurielust. Põnev on lugu koori sünnikuupäevaga, see pandi paika alles Haaslava Meeslaulu Ühingu juhatuse koosolekul 1931. aasta 22. jaanuaril, kus otsustati, et kuivõrd Haaslava Tuigo meeskoor võttis 1923. aastal osa VIII üldlaulupeost ja pärast seda on „teotsenud vahetpidamatult“, siis saagugi see koori asutamisaastaks: „Asutamispäevaks võetakse 15. jaanuar.“ Nõnda sai tulevane Haaslava meeskoor kokkuleppe korras oma sünnipäeva – sünniaasta siit ja sünnikuupäev hoopis sealt.

1988. aastal ütles koori praegune dirigent Kalev Lindal koorile oma jah-sõna ning sestpeale on ta Kalevi jonn ja Linda visadusega oma eelkäijate loodud koori aluspõhja au sees hoidnud ja sellele põhjale üha uusi erksavärvilisi kihte juurde meisterdanud.

Haaslava meeskoori üks pikaajalisemaid traditsioone on meestelaulupäeva korraldamine ning 2023. aasta 3. juunil toimus sündmus juba 42. korda. Sellel peol läks lõpuks täide ka Haaslava laulumeeeste kauaaegne unistus – laulda laval kahekesi koos Eesti Rahvusmeeskooriga. Selle dirigent Mikk Üleoja tunnistas väärikamas eas Haaslava koori tunnustades, et Eesti Rahvusmeeskoor on vaid 78-aastane ning neil on au külas olla ja koos laulda oma vanema vennaga. Meestelaulupäeva ühendkooris laulis koos juubilar-kooriga kokku umbes 150 lauluvenda Tartust, Elvast, Avinurmelt, Jõgevalt, Lasvalt, Rakverest, Kuusalust ja meeskoorist Kaevur. Tarbatu rahvatantsijalt lisandusid laulude sekka tujuküllased vahepalad.

Tavapäraselt on suurel Haaslava lauluseltskonnal ikka 15–20 suuremat väljaastumist igal aastal, lisaks koori topeltkvarteti Väike Punt arvukad etteasted. Koori liikmete hulgas on laulumehi lausa perekonniti – tihtipeale on laulumehesid isalt lauluarmastuse üle võtnud ka mõni pereliikmetest.

Koori reisid on viinud laulumehi paljudesse maadesse, eriti viimastel aastakümnetel maailma avanedes. Tänavu 12.–21. mail toimus Rootsis Göteborgis Estival – Eesti kultuuripäevad, kuhu kutsuti esinema ka Haaslava meeskoor. Estivali traditsioon sai alguse juba 1983. aastal ja nüüd, 40 aastat hiljem ja linna 400. aastapäeval, toimus samas võimas kultuuripidu. Korraldajate sõnul on Estival tekkinud vajadusest hoida Eestit, eesti identiteeti ja kultuuri: „Iga Estival on peegeldanud oma aja tähendusrikkust. Estival 2023 on juubeli nägu, aga ka keerulise maailma nägu.“

15.–18. juunil osalesid Haaslava laulumehed Soomes Mänttä-Vilppulas seasel laulupeol, kus pidustuste avaakordiks anti menukas soolokontsert. Kohaliku meedia sõnul võis lühiiseloostuse koori kohta kokku võtta sõnadega „väärikad, kvaliteetsed, mitmekülgsed ja lõbusad“. Dirigenti iseloomustades polnud põhjanaabrid kiitusega kitsid: „Viimased 35 aastat koori juhtinud Kalev Lindal on pannud koori tõeliselt imeliselt särama.“

Koori juubeliaastal toimus 26. novembril Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia saalis Eesti Meestelaulu Seltsi 35. sünnipäeva ja G. Ernesaksa 115. sünniaastapäeva puhul konkurss, kus Haaslava meeskoor võistles B-kategoorias. Seitsme koori hulgas saavutati tunnustamist väärt teine koht, kusjuures

esikoha saavutanud Viljandi Sakala koorile jäädi alla vaid ühe punktiga.

Haaslava meeskoori noodimapp on mahukas ning lauluseltskond loominguiline, tuumakas ja kokkuhoidev. Dirigent Kalevi muhelusega vürtsitatud sõnul jagub iga kuulaja ootuste tarvis alati midagi hingerõõmustavat: „Tegelikult on meil vastavalt oludele, situatsioonidele ja meeleoludele repertuaarivalikus eripalgelisi lugusid laial emotsioonide skaalal: tõsisest ja pühast jumalasõnast evergreen pop'i, klassika, joviaalsete joomalaulude, õhkavate serenaadide ja tantsuliste lustilugudeni...“

Mõnusa vurtsu ja sütitava elevusega koondab dirigent Kalev napisõnaliselt, ent veenvalt tulevikuplaane: „Elame veel, laulame veel!“

Maire Henno

Kambja vallalehe toimetaja

Meie Riho – Tartu vaimust kantud ja hoitud

Teatrimees Ilmar Mikiver kirjutab kord „Eesti kultuurilugu on rikas inimestest, kes üha jäävad nimetamata. Need on mehed ja naised, kes ei tegtutse mitte otse Olümpose mäeharjal, vaid pigemini võsas, puisniidul ja rabas; kelle pead ei ole mitte kroonitud, kes ei ole mitte kultuuri ülempreestrid, vaid kes on palehigis uudismaa raadajad ja tõelised kultuuri keskkonna loojad“.

Need Mikiveri sõnad meenuvad ikka siis, mil näen häid ja tublisid inimesi sihikindlalt oma eesmärkide poole liikumas ja neist eesmärkidest kinni hoidmas – hoolimata enesest. Dirigent, õpetaja ja kultuurijuht Riho Leppoja on vaieldamatult üks neist vägevatest tartlastest, kes on aastakümneid Tartu kultuurivõsas, -puisniidul ja -rabas rabanud. Aga otse loomulikult ei ole Tartu kultuurimaastik kinnikasvanud ääremaa, vaid see on hästi hooldatud ja pikalt imetletud imedemaa. Ja Riho Leppoja on selle maastiku üks põhihooldajaid. Aga jätkem korraks see sõnademäng, kuigi öeldu oli väga siiras.

Riho Leppoja.
Foto: Ove Maidla

Olles ise seotud olnud Tartu Ülikooli kammerkooriga enam kui veerandsada aastat, on Riho saanudki minu jaoks tuttavaks nimeks eelkõige kammerkoorist, mille laulja Riho on olnud ja mille dirigent ta ka oli aastatel 1979–1982. Selle aja kohta on Riho ise öelnud: „*Kammerkoori juures oli minu elus periood, kus ma sain endale kindluse, et ma saaksin oma järgmist koori korralikult teha. Selles mõttes suur tänu Vaike Uibopuule ja Tiinu Otsusele, kelle abil see võimalikuks sai.*“ („Koori sisse minek“, 2021). Riho on tänaseni üks aktiivsemaid kammerkoori kontsertide külastajaid, aga Rihot võib kohata ka pea kõigil teistel kontsertidel.

Nii Riho kui ka kümnete teiste legendaarsete Tartu dirigentide ja muusikajuhtide auks ja kiituseks tuleb öelda suure tänu, et nad jäid truuks Tartule ja siinsele muusikakutuurile. See on väga suur asi, et need inimesed on hoolinud Tartu muusika- ja koorikultuuri käekäigust ja ei ole läinud oma edulugusid pealinnadest otsima. Ja olgem ausad – nii Rihol kui ka neil kümnetel teistel on Tartus olnud väga õnnelikud helirajad, uhked saavutused ja tartulikult head mõtted uute algatuste sünniks ja traditsiooniks muutmistel.

Riho on sõbralik, ärakuulaja ja kaasamõtlev. Selliste iseloomujoontega inimesed on vaieldamatult olulised, sest väga sageli kipuvad tormamistest ja möödarääkimistest sündivad teod kiiva kiskuma. Riho seevastu on alati püüdnud leida headele mõtetele head voolusängi ja põnevat teostusvormi. Olgu siinkohal mainitud või mitmeid Tartu laulupidusid ja kooriliikide laulupäevasid, mille korraldamiste juures ta on olnud nii peakorraldajana, kunstilise juhi või dirigendina. Rihole on alati tore helistada või teda trehva – tema mälu pank ja teadmised nii muusikaloo, laulupeoliikumise kui ka Tartu loo tundmisel on olnud hiiglama suured. Riho on kindlasti üks neist tartlastest, kelle kohta öeldakse: „Helista Rihole!“. See tähendab, et Riho teab ja mäletab ja talle tuleks helistada. Ning pole vaja öeldagi, et see staatus saavutatakse ikka ja alati töö ja pühendumusega, ka uudishimuga, mis pidi olema suurim elu edasiviiv iseloomuomadus.

Mina olen Tartu seitsmenda kooli poiss, n-ö Uno-poiss. Riho on oma vaimult teise keskkooli „poiss“ ehk härmakas. Miina Härma koolis on Riho ja Kadri Leppoja üles ehitanud oma muusikaimpeeriumi (selle sõna kõige hellemas ja vaimustavamas tähenduses) ning kui öeldakse Härma kool, siis küllap seostuvad tänases päevas just Leppojad selle kooliga kõige enam. Või pigem ikkagi see muusika, mida nad mitme kooriliigi ja eriti just mitmel korral Tartu esinduskollektiiviks olnud Tartu Noortekooriga näol on kuulajateni toonud.

Seitsmenda kooli kasvandikuna kasvasime meie ikka poistekoori vaimus ja noortekooriga ristusid teed ehk ainult laulupidudel. Samas kasvasid mõlemast Tartu suurkoorist sajad ja sajad vilistlased, kes just tänu sellistele Unodele, Rihodele ja Kadridele hakkasid maailma, Eestit ja Tartut kordi vägevamalt nägema ja tänaseks ka mäletama ja märkama.

Eesti koorijuhtide töömetoodikaid tutvustavas raamatus „Kogemuste kuld“ (2013) ütleb Riho Leppoja: *„Kas suudame vastutada koorimuusika tuleviku eest? Tõenäoliselt suudame vastutada ühe-kahe järgmise põlvkonna eest. Edasi peavad vastutama tulevased põlvkonnad.“*

Selle intervjuu andmisest on möödunud kümme aastat ja Riho on seisnud hea mitme laulupeo käekäigu ning sadade kooride ja tuhandete lauljate laulupidudele viimise eest. Loodetavasti seisame koos Rihoga veel mitmetel ja mitmetel laulupidudel ja laulame ÜHTE LAULU. Ja sammume suure laulupeoperena ka ühte sammu. Riho võib kindel olla – tema kasvatatud uued põlvkonnad dirigeerivad ja laulavad ka tulevikus nii laulupidudel, koorikontsertidel kui ka seisavad selle eest, et Tartu vaim ikka kindel oleks.

Aitäh, Riho.

Indrek Mustimets

Tartu Ülikooli kammerkoori laulja ja
Tartu Linnavalitsuse nõunik

Võrukeelsete lastelaulude kontsert „Pesäst vällä“ oli pika teekonna ilus lõpp

Varasemate õppeaastate jooksul on võrukeelsete lasteaiarühmade (keelepesade) õpetajad loonud täiendkoolituste raames 16 võrukeelset lastelaulu. Kuna võrukeelseid lastelaule on väga vähe, oli laulude loomise peamiseks eesmärgiks täita see lünk. Nüüd on võimalik lasteaialastele sobivaid laule lisada lasteaedade ja eriti keelepesarühmade igapäeva- ja pidupäevarepertuaari. Lasteaiaõpetajate soovil valmisid laulud vastavalt teemadele, mida lasteaedade õppeprogrammides käsitletakse.

Sõlekesed lapsed keelepessätsirguga.
Foto: Mariko Faster

Esimeseks etapiks oli originaallaulude keeleline toimetamine ja ühtsesse noodikirja vormistamine, millest valmis PDF-formaadis noodiraamat „Keelepessälaulik. Latsilaulõ võro keelen“. Edasi loodi fonod, et rühmades oleks võimalik laule laulda ka siis, kui muusikaõpetajat käepärast ei ole.

Laiemaks eesmärgiks oli aga suurendada võro keele elujõulisust ja populaarsust ning avardada võrukeelsete laulude kuulamise ja kasutamise võimalusi kõigile huvilistele. Selleks tegime koostööd Tartus tegutseva laulustuudioga Laulupesa, mis on hetkel Eestis üks suuremaid ja nimekamaid. Viie õpetaja käe all toimus uute võrukeelsete lastelaulude õppimine ja salvestamine stuudio-

dios. Kuna Laulupesas on palju laululapsi, kelle vanemad või vanavanemad on pärit Võrumaalt, oli laulustuudiol hea võimalus tuua lapsed lähemale esivanemate keelele ja kultuuripärandile väljaspool Vana-Võromaad.

Uute võrukeelsete lastelaulude esitluskontsert toimus suvistepühäl Põlvamaal Karilatsi vabaõhumuuseumis. Osalejaid ja külalisi tervitas puudeal-leel maskott – keelepessätsirgukõnõ, kelle juhendamisel jõuti peoplatsile. Oli imeilus ilm, silmailu pakkus lillemeri muuseumi muruplatsil, lauljate

värvikirevad kleidikesed ning vanaaegsed muuseumi eksponaadid. Kontserdi sisu oli põimitud keelepessaõpetajate tehtud võrukeelsete luuletuste ja lauludega ning keelepessaõpetajate etteastega. Laulude ja luuletuste esituses rännati läbi aastaegade, tuues lavale eri teemadega lugusid. Laulude saateks kõlasid instrumentaalbändi mängitud fonogrammid. Kontserdi lõpetas Hargla kooli muusikaõpetaja Urve Sulevi autorilaul „Mul om kümme kanna kotun“, mis oli saanud laulustuudio laste seas hitiks.

Ürituse kaasloojateks olid Võru lasteaia Sõleke keelepesarühma õpetaja, lapsed ja muusikaõpetaja. Üritusel osalesid laulude autorid, keelepesarühmade õpetajad ja lapsed. Samuti lapsevanemad, vanavanemad, pereliikmed, sõbrad, tuttavad ja teised võru keele huvilised. Pealtvaatajad täitsid nii muuseumi hoovi, hoonete seinääred kui ka aida trepid. Leevendust kuumusele pakkus looduslik allikavesi ning jäätiseamps. Väärtusliku kogemusena said kõik huvilised tutvuda ka omanäolise vabaõhumuuseumiga ning nautida lummavat Lõuna-Eesti loodust.

Tänutäheks kinkis Võru instituut kõigile laulude autoritele Jaan Kaplinski raamatu „Kultuurist väläh om hää olla“. Laulupesa laululapsed, nende õpetajad, instrumentaalbändi muusikud ja teised esinejad said kingiks erinevaid võrukeelseid raamatuid. Lisaks said kõik esinejad endale meeneks teemakohase külmkapimagneti. Üritusele loodi logo (kunstnik Hilda Marin Saar, 8 a), mis trükiti ka sellele magnetile.

Võru keele elavdamiseks on 16 uut võrukeelset lastelaulu tehtud kuulatavaks ja kättesaadavaks Võru instituudi kodulehel ja Youtube'i keskkonnas, tuues niimoodi vaimset kultuuripärandit lähemale ka nooremale põlvkonnale, teistele kogukondadele ja kõigile huvilistele. Lastelaulude loomisega on plaanis võimalusel jätkata, ja nüüd, olles kogemuste võrra rikkam, saame teha kõike veelgi paremini.

Projekte on toetanud Eesti Kultuurkapital, Eesti Rahvakultuuri Keskus ja Võru Instituut.

Evelly Haug

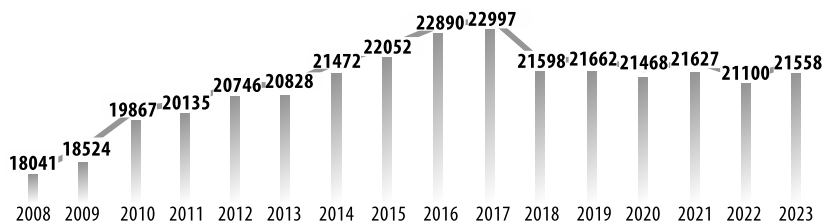
Võru Instituudi keelepesspetsialist

RAHVATANTS

Noortepeod on aluseks rahvatantsuharrastuse kasvule

2023. aasta tippsündmus oli XIII noorte laulu- ja tantsupidu „Püha on maa“, mis andis üle aastate võimaluse taas rahvatantsu ja -muusika valdkonna hetkeseisu ja jätkusuutlikkust analüüsida. Võib tõdeda, et pärast 2017. aastat alanud rahvatantsuharrastuse populaarsuse langus on pidurdunud, rahvamuusika oma aga pöördunud järsule tõusule.

Vaadates tagasi 16 viimase aasta statistikale rahvatantsuga tegelejate arvu kohta (Joonis 1), saab öelda, et harrastajate kasvule annavad tõuke justnimelt noorte tantsupeod. Märkatavat kasvu on näha nii aastatel 2010–2011 kui ka aastatel 2016–2017. Tänu möödunudsuvisele tantsupeole on harrastuse populaarsuse langus pidurdunud ning harrastajate arv näitab stabiliseerumise märke.

Joonis 1. Rahvatantsu harrastajate arv aastatel 2008–2023. ERK andmekogu, Statistikaamet, 2024

Tantsupeol „Sillad“ osales 559 kollektiivi 8342 tantsija ja võimlejaga, mida võrreldes 2017. aastaga on siiski oluliselt vähem. Toona osales peol 585 kollektiivi 9553 tantsija ja võimlejaga. Samuti tõdes tantsupeo kunstiline toimkond, et konkurents peole oli varasemaga võrreldes väiksem, mitmed tantsujuhid loobusid peole kandideerimisest eelneva hooaja jooksul, kuna ei saanud rühma kokku. Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi

(ERRS) 2023. aasta suve lõpus läbi viidud uuringu kohaselt tõi probleemi rühma kokku saamise näol välja pea kolmandik (31%) juhendajatest.

Tagasisidest nähtus ka, et juhendajad pidasid väga õigeks otsust lükata pidu aasta võrra edasi (83%), mis andis võimaluse varuda rohkem aega peoks valmistumiseks ja koroonamõjudest taastumiseks, samuti kiideti väga lavastusmeeskonna otsust anda välja kogu peo repertuaar korruga (92% juhendajatest).

Lisaks muule hindasid juhendajad ka repertuaari sobivust vastavale eale. Kuigi kõigi rühmaliikide puhul pidasid repertuaari sobivaks enam kui pooled juhendajad, oli siiski selliseid rühmaliike, mille repertuaari peeti liiga keeruliseks või ka liiga lihtsaks (Tabel 1).

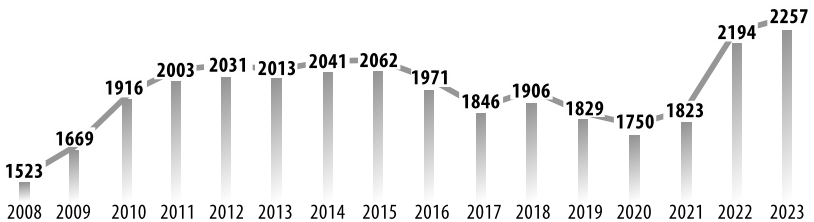
Kui 1.–2. klassi ja 2.–3. klassi segarühmade repertuaari pidas liigile täpselt sobivaks enam kui 80% juhendajatest, siis pere-, neidude- ja 5.–6. klassi segarühmade repertuaari täpselt sobivaks alla 60% juhendajatest. Viimase kahe puhul toodi välja liiga keerukat repertuaari, pererühmade puhul aga oodati hoopis suuremat väljakutset.

Tabel 1. Repertuaari sobivus liigile

85%	1.–2. klassi segarühmad
82%	2.–3. klassi segarühmad
79%	C – noorte segarühmad
72%	7.–9. klassi segarühmad
66%	võimlemisrühmad
66%	3.–4. klassi segarühmad
57%	pererühmad
56%	neiduderühmad
55%	5.–6. klassi segarühmad

Rahvamuusika harrastajate arv on tõusuteel

Vastupidiselt rahvatantsuharrastusele on rahvamuusikaga tegelejate arv koroonaeepideemia algusest saati olnud pidevas tõusus (Joonis 2).

Joonis 2. Rahvamuusika harrastajate arv aastatel 2008–2023. ERK andmekogu, Statistikaamet, 2024

Sellele annab kinnitust ka rahvamuusikapidude üha suurenev populaarsus. Kui 2017. aasta rahvamuusikapeol oli osalejaid 576, siis 2019. aastaks oli see tõusnud juba 756 muusikuni ning 2023. aastal ületas 800 piiri. Kollektiivide arv on kuue aastaga tõusnud 49-lt 83-ni.

Ka rahvamuusikapeol „Päriselt“ osalenud kollektiivjuhtide hulgas viis ERRS möödunud aasta sügisel läbi küsitluse, et saada peo korralduse kohta tagasisidet. Üha suurenev osalejaskond paneb järgmiste pidude lavastusmeeskonnad uute väljakutsete ette, millest üheks keerukamaks võib osutuda sobiva repertuaari leidmine. Kuigi kõigis liikides pidas repertuaari sobivaks enam kui kaks kolmandikku juhendajatest, toodi kitsaskohana välja seda, et teatud lood on algajatele pillimeestele liiga keerulised mängida (nõuavad suuremat tehnilist osavust või on liiga kiired). Samas kiitsid juhendajad peo ettevalmistust ning ka kohapealseid tingimusi: peo toimumise asukohta, esinejate olmet, loodud pillihoiu võimalust ning peo käigus tekkinud sponstaanseid etteasteid.

Püüd tulla oma liikmetele lähemale

Selts ise tegeles möödunud aastal mitmete valdkonda toetavate protsesside arendamisega. Põhjaliku analüüsi tulemusena valmis mentortegevust ja koolitussüsteemi ühendav koolituskeskus, mida alates 2024. aastast rakedama asutakse. Koostöös kutsekoja ja tantsukunsti ja tantsuhariduse liiduga töötati välja uus tantsuspetsialisti kutsestandard, mis seab enam fookusesse tantsujuhtide enesetäiendamise vajaduse, elukestva õppe ja kaasaegsete õpikäsitluste tundmise.

Lisaks kujundati seltsi veebileht vastavamaks eesmärgile olla valdkonna infokeskus. Ehkki tööd veel 2024. aasta algul jätkuvad, saab koduleht olema varsemast informatiivsem, kasutajasõbralikum ning juhendaja tööd paremini toetav. Tantsuõpetajate tarbeks lisandus kodulehele tantsude andmebaas, kust on võimalik leida viited tantsukirjeldustele ning saatemuusika autoritele. Andmebaas on seotud seltsi e-poega, mis aja jooksul täieneb ka kõigi tantsukirjeldustega. Samuti jõudis lõpule eesti rahvatantsu oskussõnavaara digitaliseerimine koostöös Eesti Keele Instituudiga. Kõik oskussõnastikus leitavad mõisted ja joonised on nüüdsest kättesaadavad veebikeskkonnas Sõnaveeb.

2023. aastal lõppes tantsutaat Ullo Toomile pühendatud aasta. Selle raames toimus üle Eesti erinevaid sündmuseid, millest kõige suurejoonelisemaks kujunes Toomi tantsude võistutantsimine Tartus, mida vedas eest Tartumaa rahvatantsujuhtide liit.

Tänutäheks valdkonda panustamise eest kutsus ERRS pärast noorte tantsupeo esimest etendust tantsu-, võimlemis- ja rahvamuusikajuhte pidulikuks tänuüritusele, et märgata neid, kes on võtnud vastutuse ja au kanda traditsioone oma südames ning lisanud sinna juurde oma tarkuse ja kogemuse.

Aasta lõpus, seltsi 35. sünnipäeval pandi ühes liikmetega alus rahvatantsu ja rahvamuusika edasiste arengusuundade kujundamisele. 2024. aasta toob seltsile kaasa uue arengukava loomise, mille keskmeks on kõneleda kõigi valdkonnas tegutsevate inimeste – 21 558 tantsija, 2257 rahvamuusiku, 663 tantsujuhi ja 343 rahvamuusikajuhi – eest. ERRS hoiab väärikalt aukartustäratavat tiitlit olla pea 25 000 harrastaja ehk 1,86% eestlaste eestkõneleja.

Karel Johannes Vähi

Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi direktor

Iga teekond algab esimesest sammust

Iga eestlane teab ja tunnetab ilmsesti oma elu jooksul seda, et ta kuulub tubli „laulu- ja tantsurahva“ hulka. Vana laul „Kungla rahvas“, mida tänapäevalgi lauldakse, räägib ühest kaugest algusest, kus on öeldud, et ammusel ajal olnud-elanud siinmail Vanemuine, kelle küllap inspireerivate kandlehelide peale: „... *said lind ja lehepuu ja loomad laululugu, siis laulis mets ja meresuu ja eesti rahva sugu ... Siis kõlas kaunilt lauluviis ja pärjad pandi pähe. Ja murueide tütreid siis sai eesti rahvas näha ...*“

Selle ammu loodud laulu tekstile mõeldes võib leida äratundmise ja paralleeli tänaste suuremate ja veidi väiksemate laulu- ja tantsupidudega, mille toimumise ajal on ka justkui kogu meel-mõte ning ilmaruum ja kõik elav seal sees täidetud nende laululugude ja viisidega, mida koos lauldakse, mängitakse, tantsitakse... Ja need on imelised tunded ja tähendused, mida need meie kõigi ühises olemises tekitavad.

Eesti laulu- ja tantsupidude traditsiooni teekond on pikk ja kantud ka UNESCO vaimse kultuuripärandi nimistusse. Täna sees päevas on meie

üheks kohuseks selle rahvusliku sümboli tähenduses peo ja peoprotsessi jätkusuutlik elushoidmine ja edasikandmine. Kindlasti vajab see paljude inimeste ja organisatsioonide, eri võimutasandi vastutajate head tahet ja panust, ent ikkagi on teekonnale asumisel igapäevase jaoks kusagil esimene samm...

Pärnumaal on üle veerandsajandi toimunud igal kevadel koolieelikutele ja algklassi mudilastele suurte laulu- ja tantsupidude vaimu kandev ühispidu. Esimese peo algataja oli toonane Pärnu maavalituse haridus- ja kultuuriosakonna juhataja asetäitja Aet Maatee. Nagu ta hiljemgi on olnud suurte pidude üks Vaimne Vedur, suutis ta ilmselt ka Pärnumaal loodud mudilaspeo nii õnnestunult ja inspireerivalt käima tõmmata, et igal saabuval kevadel toimub nüüd mudilaste suurpidu ikka ja jälle; vaid koroonaaastad jäid mõistetavatel põhjustel vahele.

Selle nimel, et mudilaste laulu- ja tantsupeo teekonnale astumise esimene tore ja emotsionaalselt tähenduslik kogemus saaks osaks juba lasteaias, annavad oma panuse suur hulk muusika- ja liikumisõpetajaid, peo toimkonnaliikmed, erinevad toetajad, asutused, kes esindavad nii vaimu kui ka võimu.

Pärnumaal alustatakse teekonda alati kooliaasta alguses muusikaõpetajate ideevooriga, misjärel valitakse fookusesse teema, mis tundub huvitav, kõnetab ka mudilast; seejärel tehakse repertuaarivalik nii laulude kui tantsude osas. Järgneb üldjuhi, loovtoimkonna, orkestri, dirigentide, lavastusgrupi, kõigi tegevuste ajakava paikapanek, repertuaari õppimine, seminaride ja proovide korraldamine, paralleelselt rahastajate ja toetajate otsimine-leidmine – ühesõnaga, tohutu proosaline ja mitte just kõige kergem ettevalmistuste protsess.

Kõik see aga tasub end lõpuks ütlemaagi ära; kevadeks sünnib ju suur ühine pidu, paljudele osalejatele esimene laulu- ja tantsupidu! Peo alguses, just samamoodi nagu suurel peol Tallinnaski, toimub atraktiivne rongkäik, kus kõigil osalejatel ja kollektiividel on uhkelt välja pandud plakatid ja lipud oma logode, nimede või muude sümbolitega! Rongkäigus ühiselt sõprade ja kaaslastega marssida on eriline ja uhke tunne! Sellele lisaks – tee ääres seisab suur rahvahulk, kus leidub nii tuttavaid kui võõraid, kes lehvitavad, pidevalt hüüatavad ja tervitavad mööduvaid pidulisi! Paljudel on seljas imeilusad rahvariided, mõnedel esimest korda elus, just selleks peoks tehtud! Ja peoplatsile jõudes hüütakse kõigi kollektiivide nimesid valjult; hüütud lehvitavad ja hüüavad vastu. Võimas tunne, mis saab osaks koos lauldes või tantsides;

milline rõkkav aplaus publiku poolt kõike saadab, sest neilegi tundub peol toimuv väga korda minevat! Ja mälestused sellest kõigest..., need jäävad saatma kogu elu! Väikeste mudilaste esimene pidu kannab endas mitmeid suurele peole omaseid traditsioone ja on esimeseks sammuks teekonnal suurtele laulu- ja tantsupidudele.

27. mail 2023. aastal Pärnu Vallikäärus toimunud peo teemaks olid aastajad, millest rääkisid laulud ja mida ilmestasid vastavalt valitud-seatud tantsud. Lisaks loodi vaheklippidena teemat käsitlevad lavastuslikud etteasted, inspiratsiooni leiti V. Märka lasteraamatust „Kuidas kuud endale mütsid said“ ja sellest tulenevalt oli peogi pealkiri „Edev ja võluv aastaring“. Oma esimese sammu laulu- ja tantsupeo teekonnal tegi Pärnumaal kokku üle 1000 mudilase; kaasa elasid ja plaksutasid neile vähemasti 3000 pealtvaatajat.

Suur tänukummardus toreda üheskoos loodud peo eest kõigile väsimatu-tele õpetajatele, mudilastele, pillimeestele, näitlejatele, lapsevanematele, toetajatele, kaasteeliste, peo loomingu- ja korraldustoimkonnale, mida vedasid sedakorda

- üldjuht: Hilja Vainula;
- kunstilised juhid: Evelin Mei, Kalli Rõõmusaare;
- projekti koordinaator, lavastaja: Aire Koop;
- kunstnik, teostaja: Tiina Tõnismäe;
- reklaamikujundaja: Kadri Teor;
- tantsujuhid: Aili Elend, Evi Vaher;
- kontsertmeister: Tiia Tamm;
- rongkäigu juht: Mart Tõnismäe;
- Audru kooli ansambli juhendaja Jüri Kukk;
- kapell Kupparimuori juhendaja Evi Vaher;
- Häädemeeste huviteater;
- Seljametsa külateater;
- Audru mõisateater;
- korraldajad: Pärnumaa Rahvakultuuri Keskselts ja muusikaõpetajate aineühendused.

Aire Koop

Eesti Rahvakultuuri Keskuse rahvakultuurispetsialist Pärnumaal

Ullo Toomi võistutantsimine tõi Tartusse kokku pea 400 rahvatantsijat

2023. aasta pühendati Eesti rahvatantsu isale Ullo Toomile. Selle raames pakuti Tartumaa Rahvatantsujuhtide Liidule võimalus korraldada Ullo Toomi nimelist võistutantsimist, mille me ka vastu võtsime. Sündmuse korraldas Tartumaa Rahvatantsujuhtide Liidu juhatus koosseisus Külli Petersell, Trine Lepp, Margit Metsla-Rebane, Kelli Kärsna ning Robin Gielen. Oma panuse andis ka Eesti Rahvakultuuri Keskuse rahvakultuurispetsialist Tartumaal Kati Grauberg-Longhurst.

Kontserdipaigaks sai mõistagi Vanemuise kontserdimaja ning juba algul otsustasime ära, et tegu saab olema mitmepäevase sündmusega. Ettevalmistusprotsess seisnes peajasjalikult raha taotlemiseks ning koostööpartnerite otsimises. Õnneks paistis rahvatantsijate suur võistlemine hinge minevat nii mõnelegi ning meil oli sel teel erakordselt palju abi – Kultuurkapital, Tartu linn, Myfitness, Väraska vesi, Trüki- ja paberkunsti keskus, Printcenter, Anni Ansmann Acessories, Elektriteater, Ehe Ehe ja Taluelu panid kõik öla alla ja aitasid kes vähema, kes rohkemaga, aga kõik hingega üritusele kaasa.

Kokku tuli 29.–30. aprilliks Vanemuisesse jõudu katsuma 32 rühma üle Eesti. Zürii liikmeid koosseisus Ilma Adamson, Henn Tiivel, Maire Udras, Helin Pihlap ja Rauno Zubko hoiti osalejate eest kuni võistluspäevani salajas. Lisaks nummerdati võistlejad nii, et züriil ei saaks tekkida eelistusi varasemate kuulduste põhjal. Ette tuli kanda kaks tantsu, esimesel päeval kohustuslik tants tantsutaadi loomingust ning teisel päeval vabalt valitud Eesti tants. Kahe päeva vahel oli pingete maandamiseks öhtul tantsijatele simman puhkpilliorkester Popsid juhtimisel. Kaugemalt tulijad said öö veeta Mart Reiniku koolis, kus kuulduste põhjal oli hilisöine „Tuljaku” tantsimine lõppenud ühele rühma juhendajale kergema vigastusega. See aga ei takistanud teise päeva hommikul võistlusele lonkamast.

Lõppkokkuvõttes läks võit D-kategoorias Kolga rahvatantsu rühmale, B-kategoorias segarühmale Luminoored ja A-kategoorias Tallinna Tehnika-kõrgkooli tantsuansamblile Savijalakesed I. Palju õnne tšempionitele.

Tagasiside oli positiivne, kiideti sündmuse sujuvat toimimist. Sellele aitas kaasa eraldi inimene (Tõnis Petersell), kes jälgis, et rühmad oleks aegsasti järjekorras, vaatas, et rühmad lavalt ilusti ka lahkuksid, ning lõi kokku züriide punkte. Lisaks oli ka lava taga inimene, kes rühmi õigel ajal lavale

juhatas ning neil enim ka veidi pingeid maha võttis.

Edaspidiseks tarkuseks jääb, et selliseid suuri võistlusi on mõistlik korraldada mitmepäevastena, et hoida tempo mõnus ning osalejate (ja sellest tulenevalt ka vaatajate) tuju lõbusana, mis muudab sellised ausad jõukatsumised lisaks rühma tegevuse tagasiside saamisele ka heaks sotsialiseerumise ja pingete mahaelamise kohtadeks. Tantsitakse ju lõppude lõpuks selleks, et endale ja teistele rõõmu valmistada.

Tallinna Tehnikakõrgkooli tantsuansambel
Savijalakesed I võistutantsimisel.
Foto: Meelika Kaarna

Robin Gielen

Tartumaa Rahvatantsujuhtide Liidu juhatuse liige

Järvamaa laulu- ja tantsupidu „Hingesugulane“

Järvamaa on unikaalne oma maakondlike laulu- ja tantsupidude toimumise poolest, sest seda traditsiooni on suudetud hoida elavana järjestikku üle 100 aasta. Vaatamata riigikordade vahetumisele või kesisematele aegadele on pidu ikka toimunud, hoidmaks kõrgel rahvakultuuri valdkonnas tegijate motivatsiooni ning kultuuripärandit. Nii toimuski pühapäeval, 28. mail 2023 Paides Järvamaa laulu- ja tantsupidu „Hingesugulane“, kus astus üles ligi 2100 tantsijat ning 1200 lauljat ja muusikut üle Eesti.

Seekordne pidu oli igati uuenduslik. Lisaks Järvamaa kollektiividele oli korral võimalus osaleda ka kõigil laulu-, tantsu- ja pillikollektiividel üle Eesti, kel side Järvamaa või Järvamaa inimestega. See andis peole suure mõõte ning iga osaleja sai tunda end osana suuremast kogukonnast. Peol osales 215 kollektiivi, neist 70 väljastpoolt Järvamaad Saaremaast Valgamaani, sh ligi 800 tantsijat ja võimlejat. Teiste seas astusid üles Nõmme muusikakooli

Marika Kuusik tantsupeo lavastajana.
Foto: Katrin Merisalu

sümfooniaorkester, Eesti Meestelaulu Seltsi üle-eestiline poistekoor Kalev ning üle-eestiline neidudekoor Leelo.

Pidu oli jagatud kaheks ürituseks, millest tantsupidu toimus Paide kesklinna staadionil ning laulupidu Paide Vallimäel. Laulu- ja tantsupeo tuli jõudis staadionile Vargamäe kultuurihüües 24. mail süüdatud tulest, mida kandsid liikumisaasta puhul Paide jalgpalliklubi linnameeskonna liikmed. Tantsupidu jutustas oma lugu, mis viis pealtvaataja rännakule ning mida jutustades tundis tantsija oma seotust tervikuga. Tantsupeol pakkus lisaks liigitantsudele silmailu peo ava- ja lõpuliikumine, milles osalesid pea kõik tantsijad ja võimlejad. Esimest korda olid Järvamaa tantsupeol ka tänavatantsijad, kes tegid kaasa 7.–9.

klasside liigitantsus. Tantsupeo mustreid sai jälgida ka suurelt ekraanilt. Kahte kontserti ühendas meeleolukas rongkäik, mis oli sillaks tantsijate ja lauljate vahel ning kandis kogu peo mõtet ühest peopaigast teise. Vaheteks te esitasid nii laulu- kui ka tantsupeol Marita Kutsar ja Uku Valner.

Peo idee autorid ning kunstilised juhid olid Marika Kuusik ja Kätlin Merisalu ning laulupeo muusikajuht Külli Kiivet. Peo protsessi olid kaasatud lisaks tänastele järvakatele ka Järvamaaga rohkem ja vähem seotud inimesed ja kollektiivid, kelle hinges on ka täna Eestimaa süda kindlal kohal. Peo repertuaari hulka valiti mitmeid laule Järvamaa ja Paidega seotud heliloojate repertuaarist ning tantsuloojate loomingust. Esitusele tulid heliloojate Märt Hundi, Arvo Pärdi, Jaan Pehki ja Ave Avamere laulud ja seaded, Kätlin Merisalu, Kerli Graubneri ja Pille Paali tantsulooming ning dirigentidena kaasati Kadri Hunt, Indrek Vijard, Kuldar Schüts, Kaur Pennert ja Jaanus Karlson ning meie endised tantsuõpetajad Marika Kuusik ja Maiju Kerme.

Kuusiku ja Merisalu sõnul panustas peo õnnestumisse väga palju inimesi. „Iga peo laulja, tantsija, võimleja, puhkpillimängija, tantsuõpetaja, dirigent, vabatahtlik, toetaja ja kogu lavastusmeeskond töötas selle nimel, et

Järvamaa tantsupeo kontsert Paides 2023. aastal.

Foto: Katrin Merisalu

lavalaudadele tuua midagi uut ja unustamatut. Ühine hingamine oli see, mis pani silma särama ja hinge helisema,“ tundsid nad heameelt.

Sihtasutuse Järvamaa kultuuri koordinaatori Eva Linno sõnul oli tänavune pidu eriline mitme asja poolest. Esmatähtsaks pidas seda, et „Hingesugulane“ sai väga eriliste inimeste toel teoks ja et see ei jäänud piiranguaastate lõksu. „Erilisust lisaks kindlasti veel see, et eraldi laulu- ja tantsupidu tavaliselt ei toimu, ning märkimisväärne oli ka tänavune osalejate ja väljastpoolt Järvamaad tulevate kollektiivide arv,“ rääkis Linno.

„Me kõik oleme hingesugulased – sõber hingesugulane, elumuutev hingesugulane, armastaja hingesugulane, võõras hingesugulane, jumalik hingesugulane. Keegi ei saa minna läbi elu vaid üksi, ikka ja jälle kohtad oma eluteel neid, kelle mõtteviis, käitumine või elu väärtushinnangud mõjutavad sinu valikuid ja edasist eluteed. Hingesugulastega oleme veetnud palju elusid ja saanud läbi nende elude erinevaid kogemusi.“

Marika Kuusik

Järvamaa laulu- ja tantsupeo „Hingesugulane“ kunstiline juht ja projektijuh

Kätlin Merisalu

Järvamaa laulu- ja tantsupeo „Hingesugulane“ kunstiline juht ja tantsupeo kontserdi lavastaja

Muhu kosjasõit ehk VI väikesaarte tantsupidu

5. august 2023 oli Muhu saare jaoks omamoodi suurpäev. Sel päeval leidis aset VI väikesaarte tantsupidu, mis sedakorda oli lõpuks jõudnud Muhusse. Meie armas Hellamaa laululava ja spordiväljak olid toitunud kirevate rahvariietega mitmest Eestimaa paigast.

Ürituse peakorraldaja Jaanus Randma sõnul pidi väikesaarte tantsupidu toimuma juba 2020. või 2021. aastal. Aga teadagi ei lubanud koroonal sel ajal nii suurt sündmust korraldada. Nüüd siis 2023 oli ta lõpuks käes. Tantsijate ammuse soovi järele jõudsid nad lõpuks Muhu saarele. Eelnevalt on pidu peetud Ruhnus, Vilsandil, Abruhal, Kihnus ja Vormsil.

Muhus osalesid seitse tantsukollektiivi. Kolm kohalikku tantsurühma: folkloorirühm Ätses (juhendaja Anne Keerd), naisrühm Tokkroes (juhendaja Anne Keerd) ja Muhu segarühm (juhendaja Anneli Tamm) ja külaliste-na Eesti rahvatantsujuhtide rahvatantsurühm (juhendaja Jaanus Randma), Tallinna tehnikaülikooli tantsuansambli Kuljus vilistlasrühm (juhendaja Ülo Luht), tantsuansambel Sõprus Tallinnast (juhendajad Katrin Järvis ja Agne Kurrikoff-Herman) ja Eesti maaülikooli rahvatantsuansambel Tarbatu (juhendajad Kristel Maruste ja Jaanus Randma).

Pikk tantsuõhtu algas osalejate rongkäiguga Hellamaa külakeskuse juurest laululavale. Astumist oli küll vaid 10–15 minutit, aga selle eheda laulupeo rongkäigu tunde sai ikka sisse. Ja rongkäigule järgnes pidu ise.

Etendus oli kaheosaline. Esimese poole täitsid tantsurühmad oma vahvate tantsudega. Ürituse avas Muhu, Tokkroes esines tantsuga „Käokiri“. Järgnes Ätses „Muhu kaluri valsiga“ ja neidude rühm Väike Roos tantsis „Aiut-taiut“. Ja siis tulid juba suured mandrikülalised oma tantsudega.

Etenduse teine osa viis aga pidulised ja pealtvaatajad kosja. Jaanus Randma sõnul on nad oma pidudel alati ideeliseks aluseks kasutanud kohalikku pärimust ja sedakorda sündis ühistel mõttetalgutel idee kasutada kuulsat Muhu kosjalaulu. Muhu segakoori esituses (juhendaja Tiina Sünter) kõlasid küll vaid üksikud fragmendid sellest vanast laulust. Aga oleme ausad, kui ikka kõik 52 küla läbi laulda ja tantsida, siis läinuks terve nädal. „Kosjareisi laulu“ etendus oli üles seatud väga põnevalt. Kuna „kosjatamine“ käis ringi mööda Muhumaad, siis liikus koos kosjakaravaniga mööda tantsuväljakut ühest punktist teise ka kogu vaatajaskond. Paigale jäi vaid

Ülal: Muhu Tokkroes tantsuhoos. All: väikesaarte tantsupidu.
Fotod: Gert Lutter

platsi keskel laulev segakoor. Seega sai oma otsese kosjakogemuse igauks, kes etendust vaatama oli tulnud. Ka tantsijatele oli ringi liikuv formaat värskendav, mis ei lasknud igavusel võimust võtta. Nagu laulus, nii lõppes ka sedakorda luhtaläinud kosjareis kõrtsis, mis ühele õigele Muhu tantsupeole kohaselt oli üles seatud laululaval.

Küsisin meenutusi ka Muhu tantsuõpetajalt Anne Keerdilt:

„Mõnusaim tunne oli koostööst Eestimaa eliitühmadega, nende juhendajatega. Vabariigi parimad tantsuansamblid olid koos ja kõiki tantse oli väga hea vaadata, sest tekkis hea, kõrge tasemega, kuigi koduse tundega kultuuriüritus. Kohalikel tantsurühmadel oli väljast saabunud külalistele meeldiv esineda, tantsijad tundsid endast kõike andvat ja märkasid, et neid märgatakse. Sedasorti üritus on tantsijatele loominguilises mõttes väga toetava mõjuga. Tore oli, et teiste rühmade tantsijad tulid uurima meie tegemisi, meie riidetust. Tore oli kulda, et külalistele meeldis tulla saarele, kus kultuurid segunesid ja nad said toreda vastuvõtu osaliseks.“

Tantsupeo peakorraldaja Jaanus Randma meenutas Muhu pidu ja muhulasi suure tänutundega ja ütles, et tantsijad oleks tahtnud Muhus kauem olla. Väga jäädi rahule kohalike toitlustajatega ja peo järel küsisid tantsijad juba, millal ja kus toimub järgmine väikesaarte tantsupidu.

„Kõik toimunud väikesaarte tantsupeod, kaasa arvatud Muhu tantsupidu, on jätnud minusse sügavad ja meeldivad mälestused. Eeskätt lavastuse idee ja teostuse väljakujunemine, mille käigus olen tutvunud kohalike inimeste ja piirkonna pärimustega. Nauditava tulemuseni saab jõuda vastastikuse avatuse ja usaldusega. Olen tänulik kõigi nende ühiste tegemiste eest. Idee saab teostuda ainult kogukonna kaasatusel ja heatahtlikul suhtumisel, mida ka Muhus tunda saime,“ võtab Jaanus Randma Muhus veedetud kolm päeva kenasti kokku.

Pind päkka! Ja alati olete Muhusse tagasi oodatud.

Irena Tarvis

Muhu vallavalitsuse vanemraamatupidaja

Salme pingil istumas, tütar ja poeg seismas. Tantsuansambel Kuljus.
Foto: Helle-Mare Kömmus

Hetk. Koduhoov

Selle hetke võtsid Tallinna tehnikaülikooli tantsuansambel Kuljus ja Hiiumaa rahvatantsupere augustis Salme Valgemäe koduhoovis Hiiumaal. Üle kahesaja tantsija kogunes tähistama Salme 110. sünniaastapäeva.

Salme Valgemäe on sündinud 12. augustil 1913 Hiiumaal Reigi kihelkonnas, mitte kaugel Tahkuna tuletornist. Ja kuigi pere kolis mõne aja pärast saarelt ära, jäi Salme Hiiumaale alatiseks käima. See oli tema kodu.

1949. aastal oli Salme Valgemäe see, kes esimesed kaheksa tantsupaari Tallinna pedagoogilises instituudis juhendada võttis. Ega ta siis osanud arvata, et tantsukontserdiga „Hetk. Koduhoov“ avatakse rühmast alguse saanud tantsuansambli Kuljus 75. hooaeg.

Salme juhendas Kuljust 25 aastat, usaldades seejärel ohjad järgmiseks 25. aastaks Pill ja Ülo Luhti kätte. Alates 2000. aastast on ansambli kunstiline juht Marina Kuznetsova. Peale Kuljuse üleandmist ei jäänud Salme aktiivsest tantsuelust kõrvale. Abikaasa Ott Valgemäe juhendas tol ajal tantsuansamblit Tuisuline ja Salme läks talle toeks. Kohtumine koduhoovil oli kui vanade sõprade kokkusaamine, sest tänu Salme ja Ott Valgemäele on Hiiumaa tantsupere 1967.–1993. aastal saanud oma tantsupidudel võõrustada mõlemat ansamblit. Nüüd siis taas.

Tantsuloojatena on Salme ja Ott Valgemäe meile kinkinud üle kuuekümneme tantsu. Oi, kuidas tahaks täna selle loometee kohta küsida..., kuid saan veelkord tõdeda Salme 100. sünniaastapäeval kirjapandut: „*me kõik oleme pärit lapsepõlvest. See mõte saatis mind pühapäeval, 11. augustil, mil Tahkuna tuletorni jalamil tantsisime Salmele. Mitte kaugel tuletornist möödusid tema esimesed eluaastad. Ja üha rohkem olen ma veendunud, et lapsepõlves kogetu on hiljem läinud Salme ja tema abikaasa Oti loodud tantsude sisse. Seal on meri, on rannarahva huumor, on kahe inimese vahelised suhted... Kõik on meie oma pärimuses olemas. Oska seda ainult märgata. Salme oskas*“.

13. augustil 2023 on tantsuansambel Kuljus oma Instagramis kirjutanud: „*Salme Valgemäe 110. sünniaastapäevale pühendatud kontsert “Koduhoov” sai eile õhtul Kärkla laululaval osakeseks ajaloost.*

Meie jaoks oli väga märgiline tantsida ansambli looja kodusaarel koos Hiiumaa tantsijatega ning esineda Salme pereliikmetele. Avasime Tahkuna tuletorni juures Salme auks mälestuspingi, kus on nüüd kõigil võimalik käia Hiiumaa loodusest inspiratsiooni ammutamas, nagu tegi seda Salme.

Ühtlasi avasime selle austusavaldusega ka meie 75. hooaja juubelipidustused“.

Palju õnne, Kuljus! Aitäh, Salme!

Helle-Mare Kömmus

Eesti Rahvakultuuri Keskuse rahvakultuurispetsialist Hiiumaal

Meie Mari lugu

Esimesed teadaolevad andmed rahvatantsust Laiusel on pärit aastast 1933 ja 60 aastat hiljem sünnib sellest esialgu naisrühm Püüe (kunagise Laiuse kultuuriseltsi järgi). 1999. aasta üldtantsupeole mindi veel lihtsalt Laiuse naisrühma nime all, aga kui tuli osaleda 2000. aastal Helsingis toimival ühispeol, tuli ka nõudmine rühmale nimi anda. On mitu legendi – nimi olevat saadud nii Merje hüüdnimest Mari kui ka Marielli lühendatud variandist, aga kuna naise oli 12, saigi – Meie Mari.

Ja nii ongi katkematult tantsitud –1999. aasta tantsupeole järgnes 2004, 2009, 2014, 2019 – ees terendab 2025. Eks see naisrühmade üldtantsupeo sõel ongi olnud väga tihe – konkurss on kõva. Imelised kolm Eesti naiste

Laiuse naisrahvatantsurühm Meie Mari.

Foto: Kati Leinmets

tantsupidu (2011, 2016 ja 2022) on möödunud nii tantsides kui ka korraldades.

Ja mis kõik mahub veel suurte pidude vahele – traditsioonilised iga-aastased maakonna tantsupeod ja jaanituled, erilised projektid – Hõbevalged Ööd, Vähegi Viitsijate päevad; meie naiste korraldatud suveüritused (Mustlasromantika, Poola, Rootsi, Liivi ordu, Minu vald) Laiuse lossivaremetes aastatel 2002–2007. Ja mis veel, Läti vahet sõideti juba alates 1990. aastatest – meie tantsurühma sõbrad trupist Kimelitis elavad koos imearmsa juhendaja Aelitaga Allažis. 2000. aastal reisisime Soome – toimus Eesti ühistantsupidu Helsingi suurel olümpiastaadionil. 2006. aasta tõi külastuse Rootsi, 2010. aastal Ungari ja 2018. aastal Tšehhi rahvusvahelised tantsufestivalid, võistutantsimised.

Maridele ladus hea vundamendi Helve Saar, võttis üle Virve Muser ja täna jätkab Liisa Katt. Virve pidas vastu 29 aastat, oleme ääretult tänulikud tema õpetuste eest. Virvet on autasustatud Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika

Seltsi kuldmärgiga. Ja täna ütleme aitäh Liisale, et ta võttis need hullumeelised Marid taltsutada ja väanata õigeaks rahvatantsule kohaseks karglemiseks!

Aastate jooksul on rühmast läbi käinud päris suur hulk erinevaid tantsijaid, küll algajaid, küll vahepeal jalgu puhanud või teiste rühmade ridu kaunistanud neidiseid. Eks Meie Mariga ole igäühel oma lugu ning nende mõnusate naiste lugudest kokku kirjutataksegi Meie Mari ühine olevik ja tulevik. Viis aastat tagasi ilmus Meie Mari 25. sünnipäevaks ühe „Mari“ Raine Lindepuu raamat „Meie Mari Muraka memuaarid ehk Kuidas minust peaaegu rahvatantsija sai“, mida on ka tänasel päeval värskendav lugeda.

18. novembril oli aga Laiuse vanasse seltsimajja kogunenud üle 130 peolise nii kaugelt kui lähedalt, et tähistada kohaliku kultuurisädeme 30. sünnipäeva. Ja kui juba pidu peetakse, siis paratamatult on iga abikäsi alati teetunud – aitäh toetuse eest Eesti Kultuurkapitali Jõgevamaa ekspertgrupp, Jõgeva vald, Merelen OÜ, Laiuse Põllumajanduse OÜ – aitäh!

Aitäh kohalik kogukond – tänu kellele saab üldse üks kultuurikollektiiv tekkida, tantsida, areneda ja jätkusuutlik olla!

Malle Aia

Meie Mari tantsija

Imeline tantsuõpetaja Kaja Oja

Kaja Oja tuli Toila gümnaasiumisse tööle 2008. aastal ja alates 2010. aastast on ta tegev ka rahvatantsuringide juhendajana. Toila koolis on rahvatantsutraditsioon pikka aega au sees olnud, Kaja on seda jätkanud ja suutnud ka keerulistel aegadel innustada õpilasi tantsima. Oma oskusi on ta käinud lihvimas Eesti Rahvakultuuri Keskuse juures rahvatantsujuhtide koolis. Kuna Kaja on klassiõpetaja, siis vaatab ta iseenesestmõistetavalt igat oma uut klassi tantsujuhi pilguga. Nii teevad tema juhendatud rühmad rahvatantsuga tutvust algklassides ja tantsivad koos kuni gümnaasiumi lõpuni.

Selleks, et möödunud suvel toimunud tantsupeol saaksid osaleda 3.–4. klassi õpilased, suutis Kaja innustada pererühmas kaasa lööma ka lapsevanemaid. Ega see meelitamine kerge olnud, aga Kaja suutis nad osavalt ära rääkida. Ise nimetas ta seda protsessi lapsevanemate „tinistamiseks“. Tantsurühmades oli sel aastal 66 õpilast ehk veerand kogu kooli õpilastest. 2023.

Kaja Oja oma tantsijatega XIII noorte tantsupeol „Sillad“ Tallinnas Kalevi staadionil.
Foto: Maarika Raja

aasta noorte laulu- ja tantsupeole valiti välja kõik neli Toila gümnaasiumis tegutsevat tantsurühma ja kõikide tulemusi hinnati kõrgete punktidega. Tantsurühmade kõrge tase ei teki iseenesest, see on seotud õpetaja pühendumuse ja vaimustusega oma tööst ning oskusega panna ka tantsulapsed pühendumata ning vaimustuma. Õpetajana on Kaja kohusetundlik ja ootab seda ka oma õpilastelt. Aga kui juba kord ollakse tantsupisikuga nakatunud, siis ei ole raske tulla tantsuproovidesse isegi nädalavahetustel või koolivaheajal.

Ringijuhitöö nõuab palju hingejõudu. Lisaks tantsuoskuste lihvimisele hoolitseb Kaja ka kõikide rühmade korrektse riietuse eest. Arvestades, et tantsulaps on üle poolesaja, on see märkimisväärne lisakoormus.

Kaja juhendatud tantsulapsed on peale koolipidude esinenud nii valla kui maakondlikel üritustel, samuti ülevirumaalistel tantsupidudel. Mõnede peol on ta olnud ametis liigijuhina. Osaletud on ka Anna Raudkatsi võistutantsimistel Saaremaal. Omaloomingulisi tantse on Kaja õpetanud nii lastele kui õpetajatele. Meelde jäävad on olnud ka tema loodud ja juhendatud

show-tantsud kooli sündmustel. Lisaks kõigele tõmbab õpetaja Kaja esmaspäevaõhtuti ise pastlad jalga, et kaasa lüüa Voka naisrühmas Kiiguri.

Kaja õpilased, vilistlased Anett Marie, Rando ja Marleen, ütlevad nii: „Kaja Oja on pühendunud ja enda tööd südamega tegev rahvatantsuõpetaja. See kirg, mis on tal rahvatantsu vastu, kandub igale tema tantsulapsele üle. Tal löövad silmad alati särama, kui ta oma tantsulapsi näeb. Ja need tantsulapsed on talle nagu teine perekond. Kui ta midagi ette võtab, siis lõpuni ja täiega! Paremat tantsuõpetajat on raske tahta!“

Tütar Krete, kes samuti ema käe all tantsib, räägib emast nii: „Kui tavainimesed õhtuti teleka ette puhkama sätivad, siis minu ema hakkab mööda maja tantsurütmis ringi kalpsama. Vahel harjutab ta tantsusamme ka köögis, samal ajal kui toit valmib. Ega tal pole aega raisata, iga minut on kulla hinnaga! Vahel arvab ta, et on liiga karm, aga seda ta küll ei ole. Rahvatants on tema elu ja ta teeb kõik, et õpilasi tantsupisikuga nakatada.“

Toila gümnaasium on õnnelik ja tänulik, et meil on õpetaja Kaja – tõeline „maa sool“, kes hoolitseb, et eesti kultuuritraditsioonid kestaksid Ida-Viru maal.

Anu Pungas

Toila Gümnaasiumi õpetaja

Tunnete värvid – Vastseliina rahvatants 85

Igal aastal tunnustab Võru vald sädeinimese tiitliga üksikisikuid, meeskondi ja organisatsioone, kes oma tegevusega on oluliselt kaasa aidanud valla arengule. 2023. aasta tunnustusüritusel anti aasta pärandikandja ja -hoidja laureaadi tiitel Vastseliina rahvatantsu pärandikandjatele ja -hoidjatele.

Vaevalt pool aastat varem, suve hakul, tähistati Vastseliina rahvamaja õuel värvika juubelikontserdiga 85 aasta möödumist rahvatantsutegevuse sünnist Vastseliinas. Oma 75. sünnipäeva pidas ka tänaseks terve Võru maakonna vanim järjepidevalt tegutsenud tantsukollektiiv – segarühm Kullerid. Rahvatantsu Vastseliinas õitseb nii võimsalt, et kui kogu tantsuvägi kontserdi lõpunumbris „Kägara“ saatel korruga publiku ette toodi, jäi lavaruumi väheseks. Kokku esines üritusel ligikaudu 80 tantsijat, lasteaiamudilastest eakateni.

Rahvatantsuharrastuse ajalugu Vastseliinas algab koos tantsupidude eelkäijaks olnud Eesti Mängudega. 1939. aastal toimunud II Eesti Mängudel osalemiseks kutsuti 1938. aastal kokku esimene rahvatantsurühm, mida juhendasid Erna Laas ja Elmar Kivi. Proovid toimusid toona Vastseliina Lauulu- ja Mänguseltsi majas, 1956. aastast juba tänases rahvamajas. Teine maailmasõda sundis aga tantsuharrastuse pausile. Uuesti tõi tantsurühma kokku 1948. aasta suvi, just sellest ajast loetaksegi tänaseni tegutseva segarühma aastaringe. Rühma aastatepikkune eestvedaja ja juhendaja oli legendaarne tantsuõpetaja Helju Mürsepp, Helju-tädi, nagu tema tantsijad teda tänaseni kutsuvad. Alates Helju Mürsepa aegadest on Vastseliina tantsurühmad osalenud igal üldtantsupeol.

1992. aastal sai segarühm nimeks Kullerid. Viimased 13 aastat on rühma juhendanud Inga Leelans, kes ütleb, et teda innustavad kõige rohkem rõõmsameelsed tantsijad ja ilusad tantsud, mis pikkade trennide järel lõpuks lavale jõuavad. „*On tõeliselt võimas tunne, kui jääd oma tantsijaid tardunult vaatama ja külmavärinad jooksevad mööda keha laiali,*“ selgitab Inga. Kui küsida meeldejäävamate seikade kohta, meenutab Inga esinemisi, mis väikeste viperustega seotud: „*Aastaid tagasi osalesime Puškini sünnipäeva pidustustel Venemaal ning esinesime välilaval, mis oli mustaks värvitud. Kuna ilm oli palav, oli päike lava tulikumaks kütnud ning tantsisime justkui kuumadel sütel. Ise pärast muigasime, et oli üks kergejalgseim ja lennukaim esinemine.*“ Kullerite traditsioonideks on ühine sünnipäevade tähistamine ja hooajalõpupeod. Ka meestepäeva ja naistepäeva puhul on armsad partnerid üksteist meeles pidanud. Sellised ettevõtmised loovad hea kokkukuuluvustunde – mitmed rühma liikmetest on koos tantsinud juba pikki aastaid. Kevadisel juubelikontserdil tunnustati Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi musta parmupilli staažimärgiga kahte tantsijat: 32 aastat on rühmas tantsinud Helen Lillemäe, 30 aastat on kõigis Kullerite tegemistes särtsakalt kaasa löönud Malle Truu. Seesama kokkukuuluvustunne ja rõõm ühisest tegutsemisest tingis tänavu sügisel ka uue rühma loomise, kui seniste tantsijate algatusel sündis segarühma kõrvale vilistlasrühm.

Eakate klubi Heldela pidas 2023. aasta sügisel 30. sünnipäeva. Klubi käivitaja oli endine kooliõpetaja Maie Kõrvel, kes 1993. aastal eakad ühiseks tegutsemiseks kokku kutsus. Nime sai klubi toonasest jõulunäitusest, mille pealkiri oli „Vanaema helde, lahke...“. Sellest pealkirjast tuletatigi Heldela. 2009. aastast rühma juhendav Valli Larionova ütleb, et tantsijate vanus ja

tantsustaaž on väga erinev, kuid vanusevahe vaid rikastab rühma ja omavahelist läbisaamist ei sega. Kollektiivi ühiste tegevuste hulka kuuluvad sünnipäevad ja jõulupeod, tähistatakse hooaja lõppu, mis teinekord läheb sujuvalt üle uue hooaja alguseks. Heldela tantsijaid võib kohata kõigil maakondlikel ja piirkondlikel memme-taadi pidudel. Siiani meenutatakse ka 2011. aastal toimunud Teatetantsul osalemist – Heldela esinemise aeg sattus hilisõhtusse, kui väljas oli juba pime ja tantsiti autotulede paistel.

Neiduderühma Moonid juhendaja Monika Jõemägi salaunistus on, et neidude kooslusest võrsuks kunagi uus tantsuõpetaja. Rühm sündis 2017. aastal kaheksa tantsuhuvilise neiu algatusel. Algusest peale oli eesmärgiks jõuda vabariiklikule tantsupeole. See eesmärk sai 2023. aasta suvel ka saavutatud. Juhendaja leiab, et kõik on tulnud õiges järjekorras: kõigepealt kohalikud esinemised, siis maakondlikud, seejärel Kagu-Eesti ja Setomaa tantsupeod. Monika Jõemägi sõnul oli liigutav näha, kuidas tüdrukud pingutasid selle nimel, et saada Tallinnasse tantsupeole. Veel enne viimast ülevaatust kimbutas rühma tantsijate põud ja neiuudel oli 15 minutit aega, et teha raske otsus – kas loobuda peost või tantsida koos võõra rühma tantsijatega. Nüüd

Vastseliina tantsupere 2023. Foto: Anneli Lõhmus

de ja tuttavate seas sõna levitada. Juhendajaks kutsuti lasterühma juhendajana alustanud Annika Laanpere. Kuigi kokku tulnud naistest rohkem kui pooled puutusid rahvatantsuga kokku elus esimest korda, on tänaseks juba osaletud Võru talvistel tantsupäevadel ja maakondlikul tantsupeol, kohalikud ülesastumised Vastseliinas sinna juurde.

Et hoolitseda järelkasvu eest, käib Vastseliina gümnaasiumi juures koos ka laste tantsurühm. Noorte tantsupeol „Sillad“ osalemiseks ühendati väed Kulleritega ja nii sündis segarühma ja lasterühma tantsijatest Vastseliina esimene pererühm. Oma päris esimesed tantsusammud on mudilastel võimalik teha juba Vastseliina lasteaias, kus neid juhendab lasteaiamuusikaõpetaja Kairi Kuusk. Üheskoos seistakse selle eest, et Vastseliina rahvatantsu väärikas pärand saaks hoitud ja armastus tantsu vastu edasi antud üha uutele põlvkondadele.

ollakse kogemuse võrra rikkamad, raske ja emotsionaalse perioodi seljatamine aitas ühtsustunnet tõsta.

Naisrühm Naistepuna on Vastseliina tantsupere üks värskemaid liikmeid. Naisrühmi on Vastseliinas küll varemgi olnud, kuid koroonaaastad viisid viimati te gutsenud rühma laiali. Kui lõpuks said maakondlikud ja piirkondlikud tantsupeod pärast pikemat pausi jälle toimuda, tekkis paaril lasterühma saatjana pidudel kaasas olnud emal suur soov ka ise tantsida. Sellest soovist Naistepuna 2022. aasta sügisel sündiski, tuli vaid sõpra-

Annika Laanpere

Rahvatantsuõpetaja ja juhendaja

RAHVAMUUSIKA

Eesti Pärimusmuusika Keskus seisab pühendunult pärimusmuusika jätkuvuse eest

MTÜ Eesti Pärimusmuusika Keskus (EPMK) seisab selle eest, et pärimusmuusika kehtaks põlvest põlve, ning hoiab pärimusmuusika elavat traditsiooni ja meie rahvuslikku ning paikkondlikku identiteeti laval, hariduses ja igapäevaelus.

2023. aastal tähistas Viljandi pärimusmuusika ait 15. sünnipäeva ning samal aastal toimus 15. korda ka noorte pärimusmuusikute üleriigiline võistumängimine. 7. korda toimus konkurss Noor Pärimusbänd, 8. korda Laste Etno, 27. korda Eesti Etno ning veel palju muud. EPMK tegevustes on noorte sihtgrupp esikohal. „*Välismaa külalised imestavad tihti, kuidas meil festivalil nii noor publik on ja nii noored tegijad laval. Me tegeleme järelkasvuga süstemaatiliselt ning praegu on meil loodud süsteem, millesse on kaasatud beebid, lasteaialapsed ja kooliealised. Programmis on koolikontserdid, laagrid, võistumängimised, inkubaatorprogrammid ja esinemisvõimaluste andmine Viljandi pärimusmuusika festivalil. Me loome noortele erinevaid võimalusi, et nad tuleks ja jääks pärimusmuusika juurde. See on võtmeküsimus,*“ selgitas EPMK juhataja Tarmo Noormaa.

EPMK andis möödunud aastal välja innovaatilise e-õpiku õpetajatele ja õpilastele, mis sisaldab 200 pärimusmuusika õppevideot. Veebis on kättesaadav pärimusmuusika noodikogu. Regilaulu *podcast* tutvustab regilaulu ja arutleb eesti kultuuriloo tähenduslike isikutega. Eelmisel aastal ilmus juba neljas taskuhäälingu hooaeg.

Eesti Pärimusmuusika Keskus soovib, et kõik huvilised leiaksid oma oskuste arendamiseks pärimusmuusika maastikul parimad võimalused. Avatud on rahvapillide õppimise alg- ja jätkukursused. Populaarseim pill on hetkel karmoška, kuid 2023. aastal toimus ka menukas hiiu kandle meisterdamise kursus. Koostöös Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia ja Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia täienduskoolituse osakondadega toimusid pärimusmuusika õpetamise toetamiseks rahvalaulu ja saatepillide kursused muusikaõpetajatele ning aastane viiuliõpetamise meistriklass viiuliõpetajatele.

Üksinda saab ära teha natuke, kuid ühiselt väga palju. Seepärast on paljude tegevuste elluviimiseks tehtud koostööd Eesti Rahvakultuuri Keskuse, Eesti Vabaharidusliidu, Eesti Muusikaõpetajate Liidu, Eesti Folkloorinõukogu, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia, Tartumaa Rahvakultuuri Keskseltsiga ning muidugi kohaliku kogukonnaga – Viljandi linna ja vallaga.

2023. aastale panid punkti Pärimuslabor ja aktiivõppeprogramm “Jõulud aidas”. Pärimuslabor toimus septembrist detsembrini, tuues pärimusmuusika kõikidesse Ida-Virumaa põhikoolidesse. Kontserdid aitasid lastel saada teadlikumaks oma juurtest ja ajaloo, tutvustades neile Ida-Virumaa pärimusmuusikat, rahvalaule ja pillilugusid, mida esitasid Cätlin Mägi ja Lauri Õunapuu. Aktiivõppeprogramm oli suunatud põhikooli kolmele kooliastmele ning pakkus õppekava toetavat pärimusliku sisuga kontsertetendust, mille lisaväärtuseks oli teadmiste kinnistumist võimaldavad õpitoad.

Kokku said 2023. aastal koolitustest, õpitubadest, laagritest, konkursidest, koolikontsertidest ja ringreiside kontsertidest osa 19768 inimest. EPMK jätkab 2024. aastal seniste suundadega ning ees on ootamas juba 16. üleriigiline võistumängimine ning 4. konkurss Vabariigi Pillimees.

Margit Kuhi

Eesti Pärimusmuusika Keskuse programmi- ja haridusvaldkonna juht

Sulev Mägi 75

65 aastat tagasi sai Sulev oma esimese pilli, see oli ka pillimehe karjääri algus. Tõsi, tegemist oli küll karmoškaga, mille ema Sulevile ostis põrsa müügi raha eest. Pill oli armas sellegipoolest. Hoogu muusikaarmastusele andis sel ajal reedeti raadios olnud rahvamuusikasaade, kus esitati just lõõtsapalasisid. Karl Kikase pillimäng läks nii hinge, et suurimaks sooviks oli osata pilli sama hästi mängida.

Peale sõjaväge asus Sulev õppima Väimela sohvoostehnikumi, mis asus Võrumaal. Kokkupuude kohalike lõõtsameestega, sealhulgas August Teppoga, andis Sulevile hoogu juurde unistuse täitumisele, et asuda ise seda ihaldatud pilli õppima.

1970. aastal tuligi Sulev Võrumaalt tagasi kodukohta, kaasas lõõtspill ja leitud armastus Võru tüdruku Helvega. Ja hea, et leidsid kodutee üles, sest Saare maakond on ääretult uhke oma lõõtsavõluri, Sulevi üle.

Läbi aastate on esinetud küll kapelli koosseisus kui ka üksi. Esinemisi tuli aina juurde. Ise ütleb Sulev, et ühel hetkel muutus rahvamuusika taas populaarseks ja esinemisi tuli nii palju, et pidi valikuid tegema.

Sulev on välja andnud koostöös Tõnu Lingiga kaks lõõtsamuusikaplaati, esinenud arvukatel festivalidel, saanud rohkelt tunnustusi. Sulev on pärjatud ka Saare maakonna kõrgeima kultuuripreemiga, nimelt on ta H. Krummi nimelise preemia laureaat omakultuuri hoidmise ja rahvamuusika asjatundliku esitamise eest.

Lisaks kõigele on Sulev olnud väga hea teenäitaja ja suunaja lõõtsamängu radadel, õpetades ja motiveerides endast nooremaid. Temas on selline igiomane säde, mis kutsub endaga kaasa mängima. Aastaid on ta koondanud Saaremaa lõõtsamängijate kogukonda, korraldades ühismängimisi, olnud kursustel õpetaja ja toetaja. Ei toimu rahvamuusika üritust, millest ta osa ei võta.

Selle aasta augustis täitus maestrol 75 aastat. Selle auks kutsusid sõbrad, kaasmängijad Saaremaa lõõtsaklubist, kokku üle Eesti lõõtsamängijaid, et väarikalt tähistada Saaremaa lõõtsalegendi suurt juubelisünnipäeva. Ürituse peakorraldaja Tõnu Eermanni eestvedamisel toimus suur sünnipäevakontsert 12. augustil Kuressaare kõlakojas. Juubilari õnnitlema ja lõõtsamänguga rõõmustama tuldi igast Eesti paigast – Viljandimaalt, Põlvamaalt, Tartumaalt, Pärnumaalt, Märjamaalt, Haapsalust, Võrumaalt.

Kuressaare park rõkkas lõõtsamängust pea kuus tundi, sest õnnitlejate hulk oli rekordiline, üle 65 lõõtsamängija. Kuulda sai erinevaid lugusid eri stiilides. Esitajate seas oli küll noori ja vanu, küll meistreid ja algajaid, ja kõik tulid selleks, et austada Sulevit.

Aitäh Sulev, jätkuvalt pikki lõõtsamängu-aastaid. Oleme tänulikud Sinu pikki aastaid veetud lõõtsapisiku külvamise eest.

Krista Lember

Eesti Rahvakultuuri Keskuse rahvakultuurispetsialist Saaremaal

Juuru rahvapilliansambli 50. tegutsemisaasta kontsert. Foto: Aare Hindremäe

Juuru rahvapilliansambel – 50 aastat lustlikku muusikat

„Oli 10. jaanuar 1973, kui Mahtra muuseumis said kokku 3 meest – Juulius Koik, Jaan Siniallik ja Elmot Abel. Kes enam mäletab, mida just täpselt räägiti, aga jutule järgnes otsus – teeme rahvapilli orkestri.“

Nii kirjutas Rapla rajooni ajaleht Ühistöö 1976. aasta 18. augustil. Ja usute või mitte, sellest on möödas 50 aastat ning rahvapilli mängitakse Juurus endiselt rõõmsameelselt ja entusiastlikult. Selle suve 12. augustil toimus Mahtra talurahvamuuseumi õuel meeleolukas kontsert selle väärika aastapäeva tähistamiseks.

Siin ansambelis mängivad pillimehed on tõelised rahvamuusikud – enamikul ei ole seljataga klassikalist muusikakooliharidust. Pillimängu on õpitud teise pillimehe käest või omal jõul. Tänapäevase ansambli juht ja eestvedaja Aivar Arak näiteks sattus Juuru punki mängima, kui Põlvas toimunud rahvapillide võistumängimiselt ühise bussiga kodu poole sõideti. See oli aastal 1982, Aivar sai sellel aastal esimest korda primaks pillimeheks. Praeguse

koosseisu teisedki liikmed on sattunud siia kellegi kaudu kutsutuna, sugulase kaasa võetuna või pereliikmega koos proovi tulles. Kõigile on leitud jõukohane pill ja seda ka mängima õpetatud. Peresuhted on Juuru pillimeeste hulgas läbi aegade olnud olulised. Esimeses koosseisuski mängis kolm paari isa-poegi. Täna on sama lugu – siin mängivad pilli abikaasad, emad ja tütreid, isad ja pojad, onupojad/tütred, kes koos proovi sattusid. On ka vanaema, tütar ja tüdretütargi, keda pannakse mõnd laulu laulma ja vanaemaga koos viulit mängima.

Juuru rahvapilliansambel ei mängi rahvamuusikat. Nende valikus on palju südamlikke ja särtsakaid lugusid eri aegadest. Kontserdil sai kuulda Eesti vabariigi alguse aegseid rahvalikke palasid kuni Olev Vestmani repertuaarini välja ning hakkama saadakse ka seltskonnatantsude saadetega. Kontserdil kõlasid mitmedki lood ansambli algaastate repertuaarist. Aivar Araku sõnul on lugude valik lai ja iga liige võib proovi kaasa tuua endale meeldivaid lugusid, mida siis koos mängima asutakse. Mõni lugu sobib kohe ilusti nende pillide ja iseloomuliku rütmiga, mõni jääb vaid prooviks.

50 aastat ühe kollektiivi koostegutsemiseks on tõesti tähelepanuväärne iga. Lisaks sellele on praegusest koosseisust Aivar Arak, Merike Ulma ja Õie Heinmäe mänginud siin täpselt 40 aastat! See ei ole lihtsalt pikaleveninud harrastus, see on eluviis, rahvapilli eluviis.

Aga Imelikud – kust siis nüüd selline nimi?

Nimi tekkis ansamblile juhuslikult. Tihti küsiti, et mis on teie ansambli nimi? Ja ühel kontserdil Merike vastas küsijale, et me sellised imelikud ja nii see nimi jäigi ning osalejaile see sobib. On ju Imelik Eesti kirjanduses ja filmiklassikas teada-tuntud kandlemees, kes igal ajahetkel suutis pilliloo üles võtta. Nii on Juuru rahvapilliansambliga ka. Muusikarõõm on neis igaühes endis ja koos helisemas, nii et kui vaja, tuleb kohe ka pillilugu. Ja külla tulevad nad ka. Kutsuge. Neid leiab Juuru rahvamajast.

Anne Ummalas

Eesti Rahvakultuuri Keskuse rahvakultuurispetsialist Raplamaal

Sangaste teatri- ja lõõtsapäev

15. juulil toimus Presnikovi järve kaldal kogupereüritus nimega Sangaste teatri- ja lõõtsapäev.

Üritus algas teatrite dekoratsioonide ja rekvisiitide näituse avamisega. Näitus osutus väga populaarseks. Sellel eksponeeriti üle neljakümne eseme. Kõige populaarsemateks osutusid laip (LendTeater), nunn (Rukki Narrid), Karlssoni püksid (Krahvi Teater) ja Herberti auto (Krahvi Teater).

Seejärel algas lõõtspillikontsert. Kontserdil esinesid Jaan Pähno, Ülle Tomson, Rene ja Laura Raidسالu, Ander Alliksaar, Kalle Raidسالu, Aivar Tsimmer, Art Asi, Andres Vaheسالu. Kontserdi vaheajal oli Krahvi Teatri humoorikas tunnikontroll, mille viisid läbi Meriliis Kukku ja Ülle Tomson. Kontsert osutus väga populaarseks. Publikut oli nii palju, et kõik vabad istekohad olid täidetud ja enamus publikust pidi seisma. Õnneks oli ilm väga ilus ning osa publikust, kes leidis midagi istumise alla, sai kontserti nautida murul istudes.

Sangaste teatri- ja lõõtsapäev. Foto: Rene Raidسالu

Pärast kontserti olid kavas teatrite etteasted. Sellega tegi algust Krahvi Teater oma naljasketsiga „Mitte ei mäleta“.

Järgmisena esines teater Tõrva Tilgad etendusega „Relvaluba“. Publiku hulgas olnud Kadri vastas küsimusele, kuidas etendus meeldis: *„Väga-väga meeldis. Ei ole kaua aega nii palju naerda saanud. Ootan põnevusega järgmisi etteasteid.“*

Järgmisena astus lavale LendTeater oma etendusega „Linnavahejutud“. Esinesid teksti autorid ja näitlejad Aire Pajur ja Margus Möll. Publiku seas istunud Margus vastas küsimusele, kuidas etendus meeldis: *„Väga lahe etendus. Oli palju äratundmist. Sai naerda, kuid pani ka mõtlema. Väga äge.“*

Järgmisena astus üles Krahvi Teater oma uue etendusega „Berg ja Pääsuke“. Etenduse lõppedes tänas publik näitlejaid suure aplausiga.

Seejärel esines rahvatantsurühm Madli Eha Mandeli juhendamisel. Publiku seas olnud Merike rääkis nii: *„Rahvatantsurühma esinemine oli väga meelikõitev. Tantsud olid väga hästi seatud. Sai kõvasti naerda. Samas tekkis isu ka ise nendega ühineda.“*

Ja siis algaski ansambli Lõõtsa Väntsutajad and Go tantsuõhtu-simman. Tants ja trall kestsid südaööni.

Abielupaar Tallinnast rääkis üritusest nii:

„Kuulsime sellest üritusest naabrinaise käest, kes ka ise siia plaanis tulla. Nii me siis tulime spetsiaalselt selle ürituse jaoks siia Sangastesse. Teil on siin fantastiline koht. Olime kohal juba enne ürituse algust ja pidasime vastu kuni lõpuni. Väga hästi oli kogu tänane päev organiseeritud. Meile meeldis kõik. Näitus oli väga huvitav. Lõõtsakontserti nautisime täiega. Meile meeldis ka tänane õhtujuht krahv Berg väga. Teatrid olid kõik erinevad, kuid väga heal tasemel. Naerda sai palju, sai ka nutta. Kõik need emotsioonid ei ole veel kohale jõudnud. Ja õhtu lõpuks loomulikult tants. Väga mõnus bänd oli. Ausalt ei ole sellist nii head lõõtsabändi enne näinud ega kuulnud. Igal juhul korraldajatele suur-suur tänu. Jääme ootama järgmist üritust.“

Rene Raidsalu

Sangaste teatri- ja lõõtsapäeva korraldaja

Tallinna lõõtsaklubi

Tallinna lõõtsaklubi asutaja Juhan Uppin:

Tallinna lõõtsaklubi sai asutatud aastal 2012. Eeskujuks oli Põlvas mitu aastat varem Heino Tartese eestvedamisel alustanud lõõtspillikool, mis oli kujunenud nii populaarseks, et sinna käidi üle Eesti kokku. Mitmelt poolt oli kuulda soove, et ka Põhja-Eestis võiks midagi sarnast toimuda, et rahvas nii palju sõitma ei peaks. Teine põhjus, miks lõõtsaklubi sai asutatud, oli isiklikum – soovisin kõik lõõtspillihuvilised, kes minult eratunde või konsultatsioone küsisid (neid oli sel hetkel liiga palju), ühte kohta koondada. Nõu ja jõuga tuli appi hea sõber ja lõõtspilliõppija Kristjan Pütsep, kes aitas alguses ruumide leidmise ja kuulutamise ning kujunes hiljem põhiliseks abiliseks. „Kodu“ leidsime omale Eesti Rahvakultuuri Keskuse ning Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi (kus sel hetkel töötasin) ruumides Vilmsi tänaval.

Lõõtsaklubi formaat loksus paika suhteliselt ruttu – soovijad said üks-ühele konsultatsioone ning ülejäänud n-ö suures ringis koosmängu harjutada. Ilmselt olime esimesed, kes viisid sisse õppevideote süsteemi, st klubiõhtul õpetatud lood said üles filmitud ja iseseisvaks harjutamiseks Youtube'i laetud. Kuna koos käivate mängijate tase ning õppimiskiirus oli väga erinev, siis suures ringis ainult lugude õppimisega tegeleda ei tundunud otstarbekas. Lisaks minule käis algupoole alaliselt kohal ja oma teadmisi jagamas ka tuntud lõõtspillimängija Ain Lindvest. Aeg-ajalt kutsusime ka teisi tuntud mängijaid külla. Soiku jäi lõõtsaklubi tegevus 2018. aasta paiku, kui minu mujal õpetamise ja õppimise koormus kasvas liiga suureks. Selleks ajaks olid n-ö esimesed lennud ka juba kenasti iseseisvalt mängima hakanud, nii et oma rolli mängis ka teatud tuumikseltskonna ära kadumine. Rõõmustan, et lõõtsaklubi on leidnud uue hingamise ja et mänguhuvilisi on endiselt nii palju!

Tallinna lõõtsaklubi juhendaja Kristi Kool:

Pärast Tallinna lõõtsaklubi kolmeaastast pausi võttis minuga ühendust Peeter Nahko (klubi liige juba 2012. aastast), kes näitas üles initsiatiivi klubi tegevus uuesti käivitada. Tegime esimese kokkusaamise ja mõttevahetuse koos Richard Ott Leithami, Ain Lindvesti ja Leho Siimseniga. Soovisime,

et klubis saaks taas kohtuda lõõtspillimängijad Tallinnast ning laiemalt Harjumaalt, ja nagu aeg on näidanud, siis ka kaugemalt Eestist. Aastal 2021 toimuski üle aastate taas kohtumine Eesti Rahvakultuuri Keskuse hubastes ruumides Vilmsi tänaval. Üheskoos õpime meelepäraseid ja mitmekülgeid pillilugusid, koosmängu ning mis peamine – naudime kord kuus kolmapäeviti ühist aega ja head seltskonda. Hetkel on koos minuga klubi aktiivseks juhendajaks Richard Ott Leitham.

2021/22. aasta hooajal mängisime eelkõige tuntud pärimuslikke tantsulugusid. Lõõtspill on ju ometi läbi aegade olnud eeskätt tantsuks mängimise pill. Saime omandatud repertuaari mängida Tallinna tantsuklubis Hopneri Majas ning Tallinna vanalinna päevade raames toimuval tantsupäeval. Kartes, et suvepuhkus muutub liiga pikaks, otsustas klubi liige Lauri Rulli enda kodus Kruusimäel korraldada lõõtsapäeva, kus meil oli taas suur heameel kohtuda ja koos pilli mängida.

2022/23. aasta hooaega alustasime rahvalike laululugudega, mis meele mõlkusid ning hingele parasjagu kosutavad tundusid, jõuluajal võtsime ette tuntud jõululaulud. Hooaja teises pooles keskendusime rohkem vanadele instrumentaalpaladele. Õpitud repertuaari oli taas suur rõõm esitleda Tallinna tantsuklubi armsatele tantsuhuvilistele. Möödunud suvel võtsime ette ka pikema väljasõidu ning astusime üles Pajusi lõõtspillipäeval.

Käesoleval hooajal oleme jätkanud hinnatud vanade lõõtspillivirtuooside repertuaariga. Nagu juba traditsiooniks on saanud, plaanime ka sel hooajal külastada kindlasti Tallinna tantsuklubi. Mõeldes juba etteruttavalt kaugematele tulevikuplaanidele, siis meie suur soov ja siht on võtta osa 2025. aastal toimuvast rahvamuusikapeost. Mõned meie liikmed on varasemalt sel suurel, tähtsal ja tänuvääril peol osalenud, mõnel oleks see esimene kord. Ega see enam nii kaugel tulevik polegi, sest oleme ennast juba rahvamuusikapeole registreerinud ning ootame pikisilmi repertuaari ilmumist.

Tallinna lõõtsaklubi liikmete mõtteid

Lauri Rulli (Raasiku):

Kuidas ma lõõtsamängu juurde sattusin? Juhtus nii, et kõigepealt ehitasin Heino Tartese juhendamisel lõõtspilli, ja siis tahtsin teada, kuidas seda mängitakse. Kristit olin varem lõõtspilliga siin ja seal kohanud ning seda suurem oli rõõm, kui sain kutse Tallinna lõõtsaklubiga ühinemiseks, mida Kristi ja

Tallinna lõõtsaklubi Pajusi lõõtspillipäeval, 10. juuni 2023.
 Kristi Kool, Lauri Rulli, Richard Ott Leitham, Aime Mägi, Erkki Nikkari, Kaie Mandel, Indrek Olesk, Tiit Animägi. Foto: Kristi Kool

Tallinna lõõtsaklubi Tallinna tantsuklubis, 5. aprill 2023. Esimene rida: Kaarel Roopärg, Jaagup Kippar, Ain Lindvest, Lauri Rulli, Kristi Kool. Teine rida: Aime Mägi, Tõnu Eermann, Indrek Olesk, Richard Ott Leitham, Tiit Animägi. Foto: Kristi Kool

Ott vedama hakkasid. Repertuaar oli vähemalt alguses minusugusele algajale jõukohane ja kamp on parajasti nii suur, et tähelepanu jätkub kõigile. Kristi ja Ott on suurepärased inspireerijad. Vahel vaatad suu ammul, kuidas nad mõnda lugu mängivad, ning tekib tahtmine ka proovida.

Ühine huvi liidab ja nii olen Tallinna lõõtsaklubist leidnud mitmed vahvad sõbrad. 2022. aasta suvel korraldasin kodutalu õuel lõõtsapäeva ja loomulikult astus üles ka Tallinna lõõtsaklubi.

Ootan väga 2025. aasta rahvamuusikapidu ning ees on kindlasti veel palju toredaid kohtumisi ja esinemisi.

Kaie Mandel (Tallinn):

Lõõtsamuusika on mulle lapsest saati väga-väga meeldinud. Kui viimane laps juba piisavalt suureks sai, läksin Vana-Võidus asuvasse Viljandi kutseõppekeskusesse Heino Tartese käe alla lõõtsa valmistamist õppima. Sel ajal polnud mul mängimisest õrna aimugi. Olin vaid palju aastaid tagasi korra puudutanud Harri Lindmetsa pilli.

Tallinna lõõtsaklubiga liitusin 2021. aastal. Selleks ajaks oskasin mõnda üksikut lugu natuke mängida. Seltskond oli muidugi muljetavaldav – valdavalt tõsised mängijad, muhedad ja sõbralikud. Kokkusaamised olid alati töised. Lood olid esialgu tõepoolest lihtsamad, kuid mind ehmatas koosmäng siiski nii ära, et kahel esimesel hooajal ma kokkusaamistele tihti minna ei julgenud. Kuigi olin kuulmise järgi ükski või koos Kristiga harjutanud, siis teistega koos mängides ei kuulnud ma oma pilli ja sõrmed ei leidnud õigeid nuppe üldse üles. Salaja harjutasin siiski lõõtsaklubi lugusid koos Kristiga ja ka ükski edasi.

Paar päeva enne 2023. aasta Pajusi lõõtsapillipäeva küsis minult Kristi, et kas ma ikka tulen lõõtsaklubiga mängima. Kogeesin veidi ja Kristi julgustas kohe, et mängid kaasa neid lugusid, mida oskad, muu polegi oluline. Olin kohal ja sain väga erilise ning ilusa kogemuse. Sellel üritusel lubasin endale, et ei põe enam oma väheste oskuste pärast ja käin klubi kokkusaamistel alati kohal. Lõõtsamängijad klubis on väga toetavad, lahkelt jagatakse kogemusi ja aidatakse järele neid, kes seda vajavad.

Aime Mägi (Raasiku):

Hakkasin lõõtsamängu omal käel õppima, aga sellest ei tulnud midagi meeldivat. Kuulsin, et Tallinna lõõtsaklubi hakkab uuesti tegutsema ning 2021. aastal liitusingi klubiga. Nüüdseks on sellest möödunud veidi enam kui

kaks aastat ning olen Kristi ja Oti juhendamisel mängima õppinud. Suur tänu teile! On väga meeldiv koos mängida ning end edasi arendada. Kuna olen ikkagi uus liige ja varasemalt pole lõõtspilliga kokkupuudet olnud, siis kuluvad uued mänguvõtted ära, et saaks enesekindlust juurde. Soovin alanud aastal kõigile liikmetele nobedaid näppe ja meeldivaid kohtumisi!

Tõnu Eermann (Saaremaa):

Tallinnas viibides pole paremat kolmapäeva õhtu veetmise võimalust, kui saada heade sõprade lõõtspillimängijatega kokku ja veeta koos musitseerides mõned tunnid. Kuna olen siiski väga lihtsate oskustega lõõtspillimängija, siis Kristi ja Richard Ott on parim, mida algaja lõõtspillimängija eeskujudena kogeda võib. Koos õppimine ja pärast videote pealt ülemängimine on just see, mida vajavad noored lõõtsamängijad. Loomulikult on kirsiks tordil toredad kaasklubilised, kes alati on abiks ja toetavad. Soovin Tallinna lõõtsaklubile palju tegevusaastaid!

Kristi Kool

Tallinna lõõtsaklubi juhendaja

16 aastat Viru Folki

Viru Folgi lapsepõlv jäi masu-aastatesse, kuid oli ometi igati särav. Teiseliseaega varjutasid koroona-aastad, ometi said needki vapralt vastu peetud, ilma et festival oleks kordagi pidamata jäänud. Nüüd on passi-iga käes ning festival õitseb nagu hea tervisega noorele kohane. Briti saarte aasta pakkus publikule ilusaid elamusi rohkem, kui neid oodatagi osati.

„*Vanad head ajad on tagasi*“, oli kuulda publiku seas liikudes arvamavaldusi. Tõsi ta on, et vahepealsed kriisiaastad jätsid oma jälje kõikjale, ka Käsmu mändide alla, kuid Briti saarte aastal mõisteti, et see oli vaid ajutine tagasilöökk. Taas toimusid kontserdid paljude lemmikpaigas metsalaval, ehkki nüüd uue nime all – kiigeplats. Ehitas ju Käsmu külaselts ajaloolisele kiigeplatsile uue külakiige, sellest ka nimemuutus. Taas oli festivalil publikut, nii nagu koroonaeelsetel aastatel, mõnele sisekontserdile kõik soovijad ei mahtunudki. Esmakordselt oli festivalil noortelava, kus oma esinemisrõõmu said väljendada tublid noored, alles oma muusikuteed alustavad pillimängijad. Sauna-aasta puhul meremuuseumi-tagusele ranna-alale Kadrina

Ülal: Viru Folgi suurima võlu loob Käsmu küla.

All: kontsertlavad võivad Viru Folgil olla üllatuslikud, kiieplatsil toimusid mõned kontserdid kaarikul. Fotod: Viru Folk

saunaklubi loodud saunatänav pakkus naudinguid kõigile saunamõnudest hoolivatele festivalikülastajatele. Kui tihe programm ei võimaldanud sauna minna, tehti seda öösel, mil festivaliprogrammis mõnetunnine paus tekkis.

Milles peitub Viru Folgi võlu ja eripära? Kindlasti annab suurima võlu Käsmu küla ise. Oma ajalooga, oma tänapäevase iluga, oma geograafilise asukoha ja ümbritseva loodusega. Kõigist muudest festivalidest erineb Viru Folk aga ennekõike oma teema-aastatega, mis keskenduvad igal aastal mõne kindla maa või rahva kultuuri tutvustamisele. Nii on seljataha jäänud Rootsi, saami, Taani, Põhjala saarte, Soome, Eesti, Iiri, Norra, slaavi, sõbralike naabrite ja Briti saarte aasta, ees ootamas on Alpi aasta. Ja eripäraks on ka see, et ei tutvustata üksnes teemamaade muusikat, vaid kultuuri laiemalt. Festivaliprogrammis on lisaks kontsertidele ka filmi- ja teatriprogramm, lasteprogramm, keskkonnaprogramm, näitused, palvused jm. Tänu mahukale ja mitmekülgsele programmile ongi Viru Folgist kujunenud koguperefestival, kus tegevust leiavad igas eas külastajad.

Ees on ootamas Alpide aasta festival. See erineb oluliselt kõigist eelnenud Viru Folkidest, kuna esmakordselt on kõik välisesinejad tulemas saksakeelsest kultuuriruumist – Šveitsist, Austriast ja Saksamaalt. Suurem osa neist joodeldavad nagu kulda! Joodeldamist ei kuule Eestis kuigi sageli, nüüd aga saab Käsmu määndide alune kõlama kui alpiaasad. Kusjuures esinejate nimistus on Alpide piirkonna tõelised tipptegijad. Meil Eestis teavad veel vähesed nimesid Hubert von Goisern või Oech`'s die Dritten, kuid seal on tegemist suurimate staaridega, kes oodatud igale suurimalegi festivalile. Võib julgelt väita, et Viru Folk pakub elamusi!

Peep Veedla

Viru Folgi peakorraldaja

PUHKPILLIMUUSIKA

Tabasalu muusika- ja kunstikooli rivitrummarid 2023 laulupeol. Foto: Tiina Tuul

Eesti Puhkpillimuusika Ühing 2023. aastal

Eesti Puhkpillimuusika Ühing (EPÜ) asutati 8. novembril 2003. Algselt liitus ühinguga 14 puhkpilliorkestrit. Aasta aastalt on orkestreid lisandunud. Samas on olnud ka ühingust lahkujaid, kui mõni puhkpilliorkester on oma tegevuse lõpetanud või on olnud mõni teine põhjus. 31. detsembril 2023. aastal kuulus EPÜ liikmeskonda 88 puhkpilliorkestrit ja 80 dirigenti.

Eesti Puhkpillimuusika Ühingu juhatusse kuulusid 2023. aastal Kaido Kivi (esimees), Valdo Rüütelmaa, Aavo Ots, Triin Viljus-Schippers, Mart Aus ja Kalev Kütaru. Eesti Puhkpillimuusika Ühing korraldas või aitas korraldada ca 30 festivali, koolitust või konkurssi. EPÜ juhatus koordineeris toimkondade tööd. Ühing annab kord kuus välja digitaalset infolehte ja jagab puhkpillimuusikaalast informatsiooni.

Eesti Puhkpillimuusika Ühing andis jätkuvalt välja puhkpilliorkestrijuh-tide kutsetunnistusi.

Orkestrijuhid võisid taotleda 5., 6., 7., ja 8. taseme kutsetunnistust. Kokku oli 2023. aasta lõpuks Eestis tegutsevast 100-st puhkpilliorkestri dirigendist kutsetunnistus ligi pooltel.

Juulikuus toimus Padisel dirigentide suveakadeemia, kus noored dirigendid said täiendõpet ja võimaluse juhatada festivaliorkestrit. Õppeorkestriks oli Eesti Dirigentide Akadeemia Puhkpilliorkester (EDAP), kus mängivad

dirigendid, puhkpilliõpetajad ja puhkpilliõpilased. Külalisdirigendina õpetas noori orkestrijuhte Janis Purinš, Lāti J. Vitolsi nimelise muusikaakadeemia dirigeerimisõppejõud.

30. septembril korraldas Eesti Puhkpillimuusika Ühing Paide kultuurikeskuses Eesti Puhkpillimuusika Ühingu aastakontserdi, kus esinesid puhkpilliorkestrid ja tunnustati silmapaistvaid dirigente. EPÜ teenetemärgi pälvisid Matis Männa (Kuressaare muusikakooli puhkpilliorkestri ja Kuressaare linnaorkestri kauaaegne dirigent), Teet Tihvan (Paide linnaorkestri ja Järva-Jaani pasunakoori dirigent), Raivo Kallas (kauaaegne Jõhvi Big Bandi ja Mäetaguse puhkpilliorkestri dirigent) ning Arne Haasma (puhkpilliorkestrite Saunamees ja Kutter kauaaegne dirigent). Esinesid Paide linnaorkester, Jõhvi Big Band, Kuressaare linnaorkester, puhkpilliorkester Kutter ja puhkpilliorkester Saunamees.

Eesti Puhkpillimuusika Ühingu juures jätkasid tegutsemist muusika-, ajaloo-, kirikumuusika-, rivitrummarite-, noorte-, repertuaari- ja konkursitoimkond. Kuna EPÜ annab välja kutsetunnistusi, siis töötavad ka kutse- ja hindamiskomisjon.

Eesti Kooriühingu alaliitude esimeeste nõukogus esindab EPÜ-d esimees Kaido Kivi ja Eesti Rahvuskultuurfondi D. O. Wirkhausi nimelises allfondis juhatause liige Kalev Kütaru.

Puhkpillimentoritena tegutsevad Valdo Rüütelmaa ja Priit Sonn.

Tallinna Muusika- ja Balletikooli (MUBA) nõunike kogus esindab Eesti Puhkpillimuusika Ühingu Valdo Rüütelmaa ja Eesti Kultuurkapitali rahvakultuuri sihtkapitalis Tarmo Kivisilla.

Eesti Puhkpillimuusika Ühing andis 2023. aastal välja raamatu “Eesti puhkpilliorkestrite dirigendid”, kus tutvustatakse lähemalt 80 tänast dirigenti.

Eesti Puhkpillimuusika Ühingu 2023. aasta korraldatud suurematest sündmustest võib tuua esile Eesti Kooriühingu aastakontserdi, Eesti Puhkpillimuusika Ühingu volikogu, Nõmme pasunapäevad, metsasarvekonkursi Tartu I muusikakoolis, Eesti Noorte Kontsertorkestri 10. sünnipäevakontserdi MUBA suures saalis, Tabasalu X metsasarvepäevad, Eesti II rahvusvahelise puhkpillidirigentide paraadi Tartus ja Pärnus, rivitrummarite koolituse Tabasalus, noorte laulupeo Tallinnas, dirigentide suveakadeemia Padisel, Hiiumaa puhkpillipäevad, Julius Vaksi nimelise noorte trompetistide konkursi Suure-Jaanis, Võru vaskpillipäevad, Aavo Otsa trompeti suveakadeemia, festivali Halinga Puhkpill, Eesti Puhkpillimuusika Ühingu aastakontserdi Paide

kultuurikeskuses ning D. O. Wirkhausi nimelise noorte interpretide konkursi Kõrvekülas.

Noorte laulupeol, 2. juulil anti esimest korda välja noorte puhkpilliorkestri dirigendi preemia, mille laureaat on dirigent ja muusikaelu edendaja Ilmar Tõnisson. 30. septembril toimus Estonia kontserdisaalis juubelikoncert „Helmut Orusaar 100“ ja 11. novembril H. Orusaare nimeline noorteorkestrite konkurs Türil. 29. oktoobril avati Tallinnas Hopneri Majas Eesti Rahvuskultuuri Fondi Aavo Otsa nimeline allfond, mis hakkab toetama noori trompetiste. EPÜ repertuaaritoimkond andis välja seoses helilooja Ülo Raudmäe 100. sünniaastapäevaga puhkpilliorkestri noodid „Rahvalike laulude popurrii“ ja „Popurrii Tallinna lauludest“.

2023. aastal tegutsesid sellised üle-eestilised puhkpillimuusika kollektiivid.

- **Eesti Dirigentide Akadeemia Puhkpilliorkester** (EDAP). Külalisdirigent – Janis Purinš, dirigendid/orkestritegevuse koordinaatorid Triin Viljus-Schippers ja Valdo Rüütelmaa.
- **Vabariiklik Orkestrijuhude Puhkpilliorkester** (VOP). Peadirigent – Bert Langel, dirigendid Ott Kask ja Hando Põldmäe. Orkestri direktor Maria Mägar.
- **Eesti Noorte Puhkpilliorkester** (ENPO). Dirigendid Riivo Jõgi ja Tarmo Kivisilla. Orkestri *manager* Karl Villem Konsa. 2023 aasta lõpus valiti ENPO uueks peadirigendiks Silver Niinemets ja dirigendiks Priit Rusalett.
- **Eesti Noorte Kontsertorkester** (ENKO). Kunstiline juht Aavo Ots, aasta teisest poolest Neeme Ots. Dirigendid Priit Sonn ja Kaido Kivi, Jaan Ots ja Valdo Rüütelmaa.
- **Eesti Noorte Brass**. Dirigendid Aavo Ots, Priit Sonn, Neeme Ots, Jaan Ots ja Valdo Rüütelmaa.

Valdo Rüütelmaa

Eesti Puhkpillimuusika Ühingu vastutav sekretär

Puhkpillimuusika Koda 2023: Helmut Orusaare mälestusürituste aasta

2023. aastal tähistasid puhkpillimuusikud oma eluajal valdkonda väga oluliselt panustanud maestro Helmut Orusaare 100. sünniaastapäeva. Helmut Orusaar, tuntud oma mitmekülgse tegevuse poolest, jättis endast maha sügava jälje nii dirigendi, interpreedi, pedagoogi kui ka kultuurikorraldajana. Sellest tulenevalt toimus hulgaliselt erinevaid üritusi, kus Puhkpillimuusika Koda oli mitmel puhul korraldaja, koordineerija või osales laiemas ringis ideede genereerimisel.

Helmut Orusaare elatud 54 aasta sisse mahtus 39 aastat trompetimängu erinevates professionaalsetes orkestrites, nagu Eesti Riiklik Sümfooniaorkester (ERSO) ja Rahvuskooper Estonia Sümfooniaorkester, 19 aastat õppejõu tööd Eesti Riiklikus Konservatooriumis, Vabariikliku Orkestrijuhtide Puhkpilliorkestri loomine, mille peadirigendiks oli ta 12 aastat, 26 aastat ansambli Pasunapoised liidriks olemist ja 32 aastat puhkpilliorkestrite juhatamist dirigendipuldis, seda kõike väga heitlikel ja keerulistel sõjajärgsetel aastatel.

Ürituste sarjast esimene leidis aset 1. juulil 2023, laulupeole eelneval päeval Saue tammikus, kus toimus meeleolukas puhkpilliorkestrite festival „Pasunapoiste paraad“. Orusaare enda memuaaridele tuginedes just selles kohas ta kuulis esmakordselt puhkpilliorkestri mängu ja sai nakatatud puhkpillimuusika pisikuga. Kaheksa orkestri kontserdi korraldamisel olid Puhkpillimuusika Koja partneriteks Saue muusikakool, Harjumaa Noorte Puhkpilliorkester ja Saue vald.

Klassikaraadio saade „Külaline“ pühendati 30. septembril tervenisti Helmut Orusaare elutööle. Saates arutleti tema tähtsuse üle pedagoogi, puhkpilliorkestrite juhataja, trompetisti ning inimesena. Saatest võttis osa mitmeid tuntud muusikuid ja kolleege, sealhulgas Tallinna Tuletõrjeühingu puhkpilliorkestri liige Arvi Peetrimägi, muusika- ja teatriakadeemia professor Olavi Kasemaa ning Puhkpillimuusika Koda esindas siinse kirjutise autor. Saade on järelkuulataav Klassikaraadio veebiportaalis.

Helmut Orusaare sünniaastapäeval, 27. septembril toimus ERSO trompetirühma kontsertmeistri ja Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia trompeti vanemlektori Indrek Vau akadeemiline loeng Helmut Orusaarest kui trompetiõpetajast.

Samal päeval mälestati Helmut Orusaart sugulaste ja kunagiste kolleegide ringis Metsakalmistul, kus tseremoonia muusikalise osa võttis enda kanda Pritsu Brass, kunagise Pasunapoiste idee üks edasikandja.

Helmut Orusaare 100. sünniaastapäeva tippsündmuseks kujunes 30. septembril Estonia kontserdisaalis toimunud mälestuskontsert. Kontsert toimus koostöös Tallinna Tuletõrjeühingu puhkpilliorkestri, Puhkpillimuusika Koja, Vabariikliku Orkestrijuhude Puhkpilliorkestri, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia orkestri ning paljude teiste kollektiividega. Arne Mikk konferansjeena meenutas ja tutvustas mitmeid külalisi küsitledes Helmut Orusaare pärandit, mille ta jättis Eesti puhkpillimuusikasse. Kontserdil kõlanud teosed ulatusid Helmut Orusaare enda ajal kavas olnud lugudest kuni tema kaasaegsete heliloojate teosteni, sealhulgas Eino Tambergi teosed „Concertino trompetile“ ja „Jalutuskäik puhkpillidega“.

Koostööprojekti oli kaasatud enam kui 200 esinejat, sealhulgas 90 orkestranti ja 110 lauljat. Osalesid mitmed tuntud kollektiivid ja dirigendid, toonitades ürituse ulatust ja tähtsust. Publik sai kontserdil osa mitmekesisest muusikaliste elamuste paletist ning suurest austusest Helmut Orusaare panuse vastu meie kultuuriloos.

Puhkpillimuusika Koda kirjastas Tõnu Soosõrva koostatud elulooraamatu „Pasunapoiss Helmut Orusaar“. Raamatu esitlus toimus Estonias mälestuskontserdil. Raamatu soetamise võimaluste kohta saab infot Puhkpillimuusika Koja veebilehelt www.pmkoda.ee.

Harry Illak

MTÜ Puhkpillimuusika Koda projektijuht

Viited internetis

- 30. sept Klassikaraadio saade „Külaline. Helmut Orusaar, 100 aastat sünnist“: <https://klassikaraadio.err.ee/1609102772/kulaline-helmut-orusaar-100-aastat-sunnist>
- Helmut Orusaare 100. sünniaastapäevale pühendatud mälestuskontsert 30. sept. Estonia kontserdisaalis: https://youtu.be/jl2v5STeN7Y?si=SvmJ0ia_P9qjOGRL
- VI Harjumaa puhkpillipäev 2023 „Pasunapoiste paraad“, I osa: <https://youtu.be/AqDJetCd50g?si=4mvtiXzvH0XprcUf>
- VI Harjumaa puhkpillipäev 2023 „Pasunapoiste paraad“, II osa: https://youtu.be/z_0Hd2_KLn4?si=BdOmVDBDkiun2Qzr
- Puhkpillimuusika Koja veebilehel raamatu „Pasunapoiss Helmut Orusaar“ tutvustus Tõnu Soosõrvalt: <https://pmkoda.ee/pasunapoiss-helmut-orusaar-tonu-soosorv/>

Eesti esimese pasunakoori taktis

Tänavu novembris tähistas Jõgevamaal Eesti vanim pasunakoor, Torma puhkpilliorkester, oma 175. aastapäeva. Pasunakoori asutamise idee tekkis 1848. aastal ühel eestisõbralikul ringkonnal, kuhu kuulusid Torma kihelkonnakooli õpetaja ja köster Adam Jakobson ning estofiilist arst ja baltisaksa kirjamees Georg Julius Schultz-Bertram. Mänguriistade ja nootide muretsemiseks lasti ringi käima korjandusleht. Kogutud raha eest oli esiti võimalik osta mõned metsasarved ja teised tarvitatud mänguriistad, kuid sellest ei piisanud, mispärast võeti hiljem ka laenu. Soovides oma poega, Carl Robert Jakobsoni, muusikaliselt rohkem arendada, panustas Adam Jakobson ohtralt pillide ja nootide hankimisse. Niisamuti õpetas mees kihelkonnakoolis muusikat ning värbas andekaid lapsi oma pasunakoori.

1854. aastal võtsid mängukoori liikmed vastu Adam Jakobsoni koostatud kodukorra. Üldiselt oli lubatud mängida kõikjal, kuid kuna peaesmärgiks seati esinemine suurtel pühadel kirikus, palvemajas ning matustel (§1), polnud orkestri pillidega lubatud mängida kõrtsis (§2). Pille hoiti orkestrijuhi

Torma puhkpilliorkester. Foto: Liina Laurikainen

juures, kuhu koguneti ka harjutustele (§3). Kodus drillimiseks soovitati igal mängijal osta isiklik pill (§4), mille jaoks anti toetust, või kui see võimalik ei olnud, lubati võtta orkestri pill kaheks nädalaks koju, ent seejärel pidi selle orkestrijuhile näha tooma, pärast mida sai uuesti laenata. Kollektiivi distsipliin oli üsna karm. Neile, kes pilli õigeaegselt ei tagastanud, nähti ette trahv: kaks kopikat hõbedas iga päeva pealt (§5) ja 10 kopikat neile, kes põhjusega proovist puudusid (§6).

Puhkpilliorkestri pikas tegevusloos on olnud nii tõusu- kui ka mõõnaaegu. 1879. aasta andis Torma mängukoorile ränga hoobi: 17. jaanuaril süütas 12-aastane koolipoiss koolimaja, läites paljud mängukoori muusikariistad, noodid ja muu vara. Kannatustele vaatamata telliti Saksamaalt juurde uusi pille ning kuus aastat hiljem tähistas Torma pasunakoor koos teiste kihelkonnakoorige rahva armastatud kokkutuleku- ja peopaigas, Linnutaja mäel, oma 30. aastapäeva. Kontserdi tulu eest püstitati Adam Jakobsoni hauale hauatähis. 1897. aastal, tsaarivõimu viimastel aastakümnetel, asutati Torma kihelkonnakooli köstri Gustav Kommussaare initsiatiivil Torma laulu- ja mänguselts Heal, kus tegutses ka pasunakoor.

Nii Esimese kui ka Teise maailmasõja järgne aeg oli seltsi- ja kultuurielu edendamiseks ülikeeruline, kuid Torma puhkpilliorkester leidis raskel ajal võimalusi jätkamiseks. Ehkki Teise maailmasõja lõppedes oli kollektiivil alles vaid neli muusikariista, käis kvartett koos mängimas. 1911. aastal ehitatud Torma rahvamaja, mis on orkestrile ruume andnud nii sõja ajal kui järel – ja teeb seda ka praegu! –, on õnneks säilinud. 1946. aastal mängis puhkpilliorkester taas.

Kaasa on tehtud pea kõikidel üldlaulupidudel alates 1947. aastast, vaid 1965. aasta jäi vahele koosseisus valitsenud ebakõlade pärast.

1953. aastal valiti Torma puhkpilliorkestri juhiks Alfred Õunapuu. Uus dirigent täiendas kõigepealt kollektiivi koosseisu noorte mängijatega kooriorkestrist. Proovid jätkusid kaks korda nädalas. Õunapuu oli proovideks ise hästi valmistunud ja nõudlik mängijate suhtes. Üks tema töö kõrghetki oli esinemine Vanemuise teatri uue hoone avamisel, kuhu oli palutud kolm Eesti parimat puhkpilliorkestrit. Oluline oli ka esinemine 1975. aastal Palamusel filmis „Suvi“. Mees suunas inimesi oma julgustava sõna ja nõuanne- tega pillimängu juurde neli ja pool aastakümnet. Alles 1998. aastal ulatas ta taktikepi orkestri noorele tromboonimängijale Enno Tublile. Interpreete on juhtinud veel Raino Kubjas ja Veronica Lass.

Aastatel 2006–2018 tegutses Torma pasunakoor koostöös Kaitseliiduga, kandes nime Kaitseliidu Jõgeva maleva ja Torma valla ühisorkester. 2018. aastal muudeti aga haldusreformi tõttu nimi uuesti Torma puhkpilli-orkestriks.

Alates 2013. aastast on Torma puhkpilliorkestri dirigent Kristi Talistu, kes on tänaseks orkestris 17 aastat ka klarnetit mänginud. Meenutades seniseid eredamaid hetki, peab ta oluliseks 2018. aasta 24. veebruari esinemist Narva linnuses, mil korraldati lipuheiskamise tseremoonia Eesti Vabariigi 100. sünnipäeva raames. Pidupäeva hommikul oli niivõrd külm, et orkestrandid pidid riigihümni mängimiseks leidlikke lahendusi kasutusele võtma miinus 25-kraadise pakase tõttu.

2021. ja 2022. aastal lõi kollektiiv kaasa MTÜ Torma Kultuuri korraldatud pastor Johann Georg Eisenist kõnelevas suvelavastuses “Kuldõun puukausis”. Valgustav draama etendus kokku kuusteist korda Torma mõisa ainulaadses kaheksatahulises ringtallis.

Kõige staažikam, 59-aastase kogemusega orkestrant on Uno Jürimaa, kes mängib alates 1964. aastast koosseisus esimest kornetit. Et Torma puhkpilliorkestrisse ka edaspidi nõnda suure missioonitundega muusikuid lisanduks, soovib dirigent Kristi Talistu orkestri kõrvale luua pillistuudio, et meelitada helikunsti juurde nii kohalikke lapsi kui ka pasuna mängimise mingil põhjusel pausile jätnud täiskasvanuid, ja selle kaudu väärrika kollektiivi pikka rahvakultuuritraditsiooni veel kaua elus hoida – on ju armastus muusika vastu ikka põlvest põlve edasi kandunud.

Terle Roondik

Jõgeva valla kultuuri Torma piirkonna loovjuht

Kasutatud materjalid

Jõgi, Aksel; Endel Laul 1998. Eesti vanima pasunakoori lugu. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus.

Paju, Imbi 2002. Eesti vanima pasunakoori lugu.

<http://www.virumaa.ee/eesti-vanima-pasunakoori-lugu/> Vaadatud 15.12.2023.

Rahvusvahelised puhkpillipäevad 2022. Foto: Helene Õunapuu

Rahvusvahelised puhkpillipäevad ja puhkpillidirigentide paraadid Eestis

Esimest korda toimus suurüritus Tartus 2022. aasta märtsis. Töörkester oli siis Puhkpilliorkester Tartu. Orkester, mis aastal 2023 tähistas 75. juubeliaastat, olles ikka seismas valdkonna arengu eest.

Aastaid vedasime eest Tartu Promenaadimuusika seeriat “Emajõe suvi”, siis tuli rivitrummarite üleriiklik koolitus, siis 16. korda rahvusvaheline puhkpillifestival “Mürtsub pill” ja nüüd oleme algatanud täiesti uue traditsiooni.

Juba esimesel korral tulid külalisdirendid osalema Lätist, Leedust, Kreekast, Poolast ja Ungarist.

Teist korda toimus suurüritus Tartus ja Pärnus juunis, aastal 2023, kui külalisdirendid olid Lätist, Leedust, Iisraelist, Kasahstanist ja Itaaliast. Siis koosnes töörkester juba kahest puhkpilliorkestrist: Puhkpilliorkester Tartu ja Kaitseliidu Pärnumaa maleva orkester Saxon.

Mõlemal korral olid kaastegevad Tartu rivitrummide ansambel ja Ülenurme muusikakooli rivitrummarite klass (õpetaja Helen Kasemaa).

Puhkpillipäevad õnnestusid suurepäraselt! Meie esmane eesmärk oli tõsta esile puhkpillidirigendi ajaloolise elukutse olulisust meie rahva kultuurielus. Alates aastast 1969 Tartus kuni tänaseni on puhkpillidirigendid olnud ikka

tihedalt seotud meie laulupeo- ja rahvusliku seltsiliikumise arenguga.

III rahvusvaheline puhkpillidirigentide paraad Eestis toimub suvel 2024.

Laupäeval, 08.06.24, oleme terve päeva tegevuses Pärnu kontserdimajas ja pühapäeval, 09.06.24, Tartus.

Eriliselt toome seekord esile aga Eesti puhkpillimuusika teosed meie üleriiklikelt ja maakondlikelt laulupidudelt, laulupäevadelt,

puhkpillipäevadelt, puhkillifestivalidelt. Ootame esinema dirigente ja puhkpilliorkestreid Eestimaa eri piirkondadest, maakondadest ja linnadest.

Külalisdirigendid saavad võimaluse tutvustada oma kodumaa puhkpillimuusikat, festivale, orkestreid. Ootame külla dirigente Kasahstanist, Iisraelist, Sloveenist, Ungarist, Tsehhist, Lätist, Soomest, Poolast. Toimuvad töötoad ja õpitunnid. Kogemusi, uusi teadmisi, oskusi saavad muusikud, orkestrid ja dirigendid. Kogu õppe-, töö- ja kontserttegevus toimub suure hästi organiseeritud ühisorkestrina ja maakonnaülese laulupeoliikumisele omase puhkpillipäevana.

Samuti tähtsustab ja propageerib see üritus puhkpillidirigendi kui meie Eesti vabariigi rahvakultuuri alusvaldkonna õpetaja ja valdkonna eestvedaja elukutset. On kindel, et meie üritus kannab laulupeo vaimu. Nõnda liidame puhkpillipäeva ja dirigentide paraadi ja see on ainulaadne Euroopas ja maailmas. Viimased 30 aastat pole seda tüüpi puhkpillipäevi toimunud ja nüüd alustame taas. Loodame, et tänu meie tegevusele hoogustub puhkpilliorkestrite rahvuslik ühine musitseerimine. Nõnda siis, et vähem tümpsu ja rohkem mürtsu – ehk head Eesti puhkpillimuusikat!

Margus Kasemaa

Puhkpilliorkester Tartu ja Tartu rivitrummide ansambli juht,
rahvusvaheliste puhkpillipäevade eestvedaja

KÄSITÖÖ

Aastateema „Pealekasv“ annab teed rahvarõivale

*Mida tähendas aastateema „Pealekasv“?
Noorte kaasamist, noortega koos tegemist, pärandi kandmist ja edasiandmist.*

2022. aastal aastateemat välja kuulutades soovisime käsitöoliidu tegevustesse kaasata rohkem noori, neid märgata ja enda tegevustest ka noortele märku anda.

Noorte käsitöölaagrid on tulnud selleks, et jääda, samuti projekt „Meisterkooli“. Aastateema võtsime kokku õpilaste loovtöödest valminud rändnäitusega „Pärimel!“. Juhtisime tähelepanu teadmistele ja oskustele, mis väärivad pärandamist. See on töö, mille vilju me kindlasti tulevikus näeme.

Suurim üle-eestiline ettevõtmine oli „Paeltega pärjatud puud“. Kaunistasime noorte valmistatud paeltega laulu- ja tantsupeo ajal Tallinna linnaruumi. Ettevõtmist toetasid nii õppefilmide tegemine, näitused kui ka hulk töötubasid üle maa. Koostööpartneriks oli siin nii Laulu ja Tantsupeo SA kui Eesti Käsitööõpetajate Selts, loomulikult noored ja nende õpetajad. Ettevõtmine päädis laulupeol olnud käsitöötelgiga ja seal töötubade korraldamisega.

Säästlik kasutamine ja kestlik tarbimine on meie valdkonnas üsna loomulik nähtus. Viimastel aastatel on seda toetanud mitu parandamise ning taaskasutuse teemaga seotud ettevõtmist. Suuremaid ning väiksemaid kokkutulokuid, koolitusi ja õppepäevi on toimunud mõnusalt palju. Klassikaline või külluslik parandamine – see on juba maitse asi. Ka mentorkoolituste nimekirja vaadates selgub, et menukaim koolitaja 2023. aastal oli Eve Mahhov ja tema säästlikku mõtteviisi propageeriv kursus „Kampsiku loovõmblemine“.

Aasta jooksul toimus paikkondades meelikõitvaid käsitööõhtuid, koolitusi, näitusi, anti välja väga sisukas seto rahvarõivaraamat. MTÜ Vana-Võromaa Käsitöö sai endale esindusruumid, Edeva Eremiidi puutöökoolis alustas

õpet puukäsitöö-õpipoiste III lend. Sündinud on uus, Põhjamaade projektist „1 ruutmeeter lina“ tuule tiibadesse saanud taimsete kiudude alaliit. Hoia kõigil nende tegemistel silm peal! Paikkondadele omaselt huvitavat tegevust on toimunud parajal hulgal.

Käsitööpäevad Ruhnus kinnitasid, et koosolemine ja kogemine on tähtsad. Saime teada, kuidas väikesaarel elatakse ja kui suur on nende pärand.

Mardilaadal on jätkuvalt täita tähtis roll meie käsitöömaastikul. Käsitöötraditsioonide kandmine, edasiandmine ja uuslooming on esitletud koostöös käsitööettevõtjate ja teiste käsitööd toetavate institutsioonidega. Taas saime kinnitust, et Mardilaada maakonnapäev on ennast igati õigustanud ja peab jääma. Hiiumaa panus sellesse oli silmapaistev, järgmistel annab seda järele teha.

Käsitööpäevad Ruhnus. Foto: Liina Veskimägi-Iliste

Noored on kindlalt meiega, aga kindel roll on ka käsitöoliidu paikkondade liikmetel, alaliidudel ja koostööpartneritel. Nende ettevõtmised ja tegetsemine kodukohas on see, mis hoiab paikkondlikke käsitöötraditsioone. Projektide kirjutamine, vabatahtlik töö, kaasamine ei ole sugugi lihtne. Lõpptulemust vaadates saame aga olla uhked oma pärandi ja omanäolise käsitöö üle.

Aastateema teatepulk on antud kaheks aastaks rahvarõivale. Pealkiri „Rahvarõivas ruudus“ tähendab, et soovime rahvarõivateemat esile tõsta, ja teeme seda võimendatult, hingega ja sügavuti. Aastaid on kaks, tegevusi nende raames on rohkem – topelt, korrutatult, ruudus. Palume ka sind kaasa lööma ja kogukonda ettevõtmistesse haarama!

Liina Veskimägi-Iliste

Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu juhatuse esimees

Viljandimaa rahvarõivakoolist

Viljandimaa rahvarõivakooli juhtmõte on koondada rahvarõivahuvilisi, kes on valmis tegema endale ise rahvarõivad. Väga oluliseks peame rahvarõivateema käsitlemist kooskõlas elustiili, kaasneva filosoofia ning väärtushinnangute kujundamisega. Oleme keskendunud eelkõige Põhja-Viljandimaa ja Mulgimaa kihelkondade rõivaste valmistamisele. See võimaldab hoida selgemat fookust nii tausta loomisel kui tehnikate õpetamisel.

2021. aasta mais alustas õpinguid 24 huvilist. Mulgimaa kihelkondadest avaldati soovi teha Halliste, Karksi, Paistu, Tarvastu ja Helme rõivaid; Põhja-Viljandimaalt Põltsamaa, Kolga-Jaani, Suure-Jaani ja Viljandi kihelkondade rõivaid. Rahvarõivakool kestis kaks aastat. Kontaktõppe maht oli 400 akadeemilist tundi ning õpe toimus iga kuu ühel nädalavahetusel. Alustasime loengutega rahvarõivastest, et luua taust ning tunda geograafilisi, ajastulisi, sotsiaalseid eripärasid ning kandmistraditsioone. Väga oluliseks pidasime keskenduda eraldi rahvarõivastes kasutatud värvidele ning ehetele.

Esimene iseseisev töö oli koostada muuseumi- ning kirjandusallikate põhjal rahvarõivakomplekt, et leida esemed, mida rõivaste tegemisel

eeskujuks võtta. Muuseumis esemeid uurides tuli olla tähelepanelik, et jäädvustatud ja tuvastatud saaksid kõik pisidetailid – materjal ja täpsed värvid, mõõdud, lõiked, mustrid, õmblusvõtted jne.

Rahvarõivaste tegemine eeldab väga erinevate tehnoloogiate oskamist. Nii tuli kõigil kokku puutuda värvimise, kangakudumise, erinevate tikkimis- ja pitsitehnikate, kirivöö ja kõladega kudumise, säärepaela punumise, silmuskudumise ja muidugi ka õmblemisega. Lisaks tekstiiltehnikatele oli vaja õppida nahatööd, mille raames valmisisid pastlad. Veidi sai tunnetada materjalidest ka metalli ja klaasi – õpiti vaselisi tegema, ning kõik koostasid oma piirkonna rahvarõivaste juurde sobiva helmekee. Tänu kultuuriakadeemia metalleriala tudengitele said kõik soovijad tellida autentseid ehteid. Esemeid valmistades pidasime oluliseks originaalilähedase tulemuse saavutamist.

Kooli lõpetamise eelduseks oli valmis rahvarõivakomplekti esitlemine ja komplekti koostamist, eeskujuesemete kirjeldamist ja tänapäevast valmistamist kajastav kirjalik töö. Tänapäevaks on valmis saanud 16 rahvarõivakomplekti. Tänumeelt jagub nii õpilastele kui õpetajatele, nii rahvakultuuri keskusele kui TÜ Viljandi kultuuriakadeemia projektijuhtidele. Rahvarõivastes on jõudu inimesi liita! Tundsime seda oma koolis.

Minu rahvarõivakoolilugu. (Kaiti Pilk)

Ma olen pärit Karksi-Nuiast, kuid viimased ca 17 aastat olen elanud Põlvas. Kodukoht Mulgimaal on alati olnud südamelähedane. Juba pisikeses tüdrukuna imetlesin Halliste kihelkonna rahvarõivaid. Eriti meeldis ilus tume vaipseelik koos heleda amega ja kaunis arhailise tikandiga puusapõll. Minu unistus oli ise valmistada endale oma rahvarõivad. Nähes Viljandis uue rahvarõivakooli alustamise teadet, otsustasin kandideerida. Ja mul õnnestuski esimeses lennus õppima asuda!

3. juuni 2023. Hansapäevade melus rongkäik Pärimusmuusika aita. Foto: Sandra Urvak

Ootasin rahvarõivakoolist eelkõige seda, et saaksin oma ala tõeliste meistrite käe all õppida, näha, kuidas nemad töötavad. Mul oli tegelikult ka hirm, kas saan hakkama. Varrastel kududa ma oskan, aga õmblemine on olnud juba alates kooliajast minu kõige nõrgem oskus. Samuti ei olnud ma kunagi kangastelgedel kudunud.

Minu tööd õpinguperioodil ei kulgenud alati lodusalt. Vist olin meie grupi oskuslikem harutaja. Mõnd asja sai valmis tehtud mitu korda ja siis jälle lahti harutatud. Kuid ma ei jätnud jonni! Isegi õmblemine hakkas niimoodi meeldima, et tegin otsuse – minu esemed saavad kõik valmis ilma ühegi masinõmbluseta! Ikka nii, nagu vanasti! Ja see õnnestuski!

Mulle meeldis väga, et õpetaja Inna oli ülinõudlik ja vajadusel suunas, kui keegi oma teelt „võsa poole“ eksima hakkas.

Rahvarõivakool andis lisaks käsitööoskuste arendamisele ka palju muud! Näiteks samal kursusel oli minu lapsepõlveaegne käsitööringi õpetaja Tiina, kellega saime väga lähedasteks. Selle taasleitud suhtluse üle on mul väga hea meel! Samuti asusin ma sügavamalt uurima oma sugupuud. Avastasin juhuslikult, et olen sugulane nii mõnegi muuseumieseme valmistaja või kinkijaga. Tänu koolile leidsin minevikust mitusada uut sugulast ja selgus, et sugulasi leidis ka kursusekaaslaste seas. Lisaks sain tuttavaks väga toredate kursusekaaslastega. Nüüd pärast kursuse lõppu on nii tore aeg-ajalt taas kohtuda oma inimestega! Kindlasti tahan edasi õppida kangakudumist. Mõtlen seda ala lausa kooli õppima minna. Ja ma ei karda enam õmblemist, eriti käsitsi õmblemist! See kool aitas mul toime tulla ka lähedase inimese kaotusega – käsitöö koos tegemisel on tohutu positiivne jõud.

Mida ma ütleksin neile, kes kahtlevad endas ega julge ette võtta seda sammu – tulla õppima rahvarõivaste tegemist? Usu endasse! Sa võid üllatuda, kui tore on see maailm, mis ust avades ees ootab, kui huvitavate inimestega kokku puutud, ning kui võimas on jälgida oma ala meistreid jagamas tarkusi – ja siis neid kasutada omaenda võtmes.

Inna Raud

Viljandimaa rahvarõivakooli 2021-2023 koolitusjuht,
TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia rahvarõiva nooremlektor

Mardilaada peakülaline – Hiiumaa

2023. aastal see juhtus. Hiiumaa oli Mardilaada peakülaline. Mida see tegelikult ühele saare seltsile tähendab ja kuidas selleks valmistuda, saan teada Hiiumaa Käsitööseltsi juhatuse liikmelt Nele Ellerilt.

Hiiumaa käsitöölise ühendus loodi 1998. aastal. Täna on seltsil liikmeid pea 130. Nende hulgas nii üksiktegijaid kui väikeettevõtjaid.

Käsitöölaadad on alati olnud oodatud sündmused Hiiumaa suves ja talves. Alustati 1999. aastal, mil toimus esimene suvelaat pealkirjaga „Millestki midagi“. 2000. aastal tuli juurde talvelaat. Tõsi, esimestel aastatel oli korraldajaks Kärddla kultuurikeskus. Kuid seltsi kosudes läks kogu korraldus neile üle. 2015. aastal lisandus kila-kola laad. Nagu Nele Eller ütleb, on laada eesmärk pakkuda head kohalikku käsitööd, väiketootja toodangut ja muidugi eestimaist kaupa. Kui teisi laatasid külastades jääb Nelele silma mõni huvitav toode, mida saarel endal pole, siis püüab ta selle meile tuua. See rikastab valikut. Kila-kola laada puhul on rõhk vanavaral (esisvanemate käsitöö), taaskasutusel, ehk ühe mehe vana on teise mehe uus. Tooge „pöönungud“ laadale! Lisaks käsitöö ja kohalik toit.

Üla: Mart kaupa tegemas.
Kesk: Hiiumaa väljapanek.
All: laadajutud.
Fotod: Helle-Mare Kõmmus

Mardilaada juurde jõudes võtab Nele ette seltsi ajaloodokumendi. Seal kirjas fakt, et juba 1997. aastal kutsuti hiidlased Tallinnasse Mardilaadale. Viimastel aastatel on seltsist kohal käinud 5–6 inimest. Kauba valikul lähutatakse aasta teemast, Hiiumaa oma toodangust, jõuludest ja kingitustest. Kuid nii suurelt kui 2023. aastal Mardilaadale mindi, oli küll esmakordne. Mõte hiidlased seekord peakülasteks saada, tuli vast eelmise Mardilaada lõppedes, mil üks korraldajatest, Lembe Sihvre, selle ettepaneku tegi. Kui Nele Eller käsitöseltsi poolt pakkumise vastu võttis, algas kibe töö. Nele töölauale ilmus kohe rida ülesandeid: meeskonna moodustamine, Hiiumaa esinduse komplekteerimine, eelarve koostamine ja rahade taotlemine. Meid oli seekord saarel 5–6 inimese asemel väljas pea 80. Käsitöolistega ühes tulid hiiu toidu pakkujad, töötubade ja seminari läbiviijad, kultuuriprogrammis osalejad. Unibet Arena alumises saalis ehitati üles terve hiiu käsitöö tänav, kus oma kaupa pakkusid Hiiumaa Käsitööselts ja Hiiumaa Muuseum, OÜ Hiiu Pits, Hiiu Vill, Üll, Galder, keraamik Öne Öunap. II korrusel asus aga hiiu toidutänav, kus kõhutäie eest hoolitses Kõrgessaare Sadamakohvik, kaasaostmiseks pakkusid oma kaupa Hiiumaa Kõök ja Pagar, Hiiumaa Hõbekala, Hiiu Gourmet ja Hiiu Gold, Dagaith OÜ. Hiiumaa turismiklaster tutvustas saart kui võimalikku reisisihtkohta. Toimus kümme erinevat töötuba, seminar rüitekist ja tuulelipust, näidati moesõud „Hiiu Moodi“. Kultuuriprogrammi kokkupanekul seadis Nele eesmärgiks lusti ja rõõmu. Muusikat tegid Vennad Elmid, Pillisõprade selts, *iiu keelt* tutvustasid Naaditeater ja Järvi Kokla. Hiiu rahvariie oli neil päevil kogu aeg silma all, pikemad tutvustused toimusid suurel laval Helgi Põllo selgituste saatel ja rahvarõiva seminaril.

Seda kõike ei tee üksi. Nelele oli abiks 8–9-liikmeline seltsi naiskond, kes aitas teha kõik ettevalmistused, sh saali plaanide joonistamine, kauba ja inventari kokku-lahti pakkimine, paika sättimine, mõnikord lihtsalt ära kuulamine jpm. Aga üks peab julgema asja eest võtta, et lõpuks saaks öelda: „ÄRA TEGIME!“

Helle-Mare Kõmmus

Hiiumaa Käsitööseltsi toetajaliige,
Eesti Rahvakultuuri Keskuse rahvakultuurispetsialist Hiiumaal

Meister Margus Rebase korvipunumisoskus on pärandus vanaisalt

Margus Rebane (54) on käsitöeline, kes naudib käelist tegevust, eriti korvide punumist ja kivide voolimist. Ta on südamlilik suhtleja ja värvika elulooga meister. Margus on oodatud koolitaja eri töötubades üle Eesti. 2023. aasta suvel võitis ta Poolas korvipunumise festivalil mittelooduslike materjalide punumise kategoorias 3. koha. Margus jagab oma mõtteid, miks ta on valinud just selle käsitöövaldkonna ja mis teda maailmas toimuva pärast mu-ret paneb tundma.

Margus Rebane.
Foto: Kristina Asmer

Mis sind käsitöö poole tõmbab ning ajendab asju ise tegema?

Mul on alati midagi teoksil. Täna-seks päevaks on isetegemisest ja käsitööst saanud mu elu loomulik ja lahutamatu osa.

Kohe ei oska teisiti. Käsitöö aitab mul elada, olla siin ja praegu, loomingulised käelised tegevused aitavad elutempot maha võtta ja pakuvad mõnusat olemist. Pidev loovtegevus on ka tegevus. Mulle meeldib luua, luua midagi omapärast ja unikaalset või valmistada lihtsatest materjalidest tarbeesemeid. Isetegemisel on ka see eelis, et kui on kellelegi kingitust vaja, siis see on alati võtta.

Kas sinu isetegemise pisik on tulnud kodust? Miks just korvide punumine ja mis sind selles tegevuses kõige rohkem paelub?

Ma olen maapoiss, kasvanud üles Pärnumaa metsade ja rabade vahel. Lapsepõlves oli minu suurimaks eeskujuks ja mõjutajaks vanaisa Johannes Eamets, kes oskas talu perepojana kõiki talupidamise vajaminevaid töid. Ma olin umbes 13–14-aastane, kui ma vanaisalt isetegemist ja puutööd hakkasin õppima.

Korvipunumise oskuse sain ka vanaisalt. Meie kultuuriruumis oli see oskus aastasadade jooksul hästi tavaline ehk n-ö iga-mehe-oskus. Mina

punun korve ja teen teisi vanaaja tegevusi, et hoida elus esivanemate pärandit ja traditsioonilisi oskusi. Mulle tundub, et lisaks looduse hävitamisele hävitab inimkond praegu meie planeedil ka ennast, oma oskusi, teadmisi ja olemust. Arvan, et juba meie edasieksisteerimise pärast on oluline vanu traditsioone tunda.

Esmapilgul tundub, et sinu senine põhieriala ja praegune käsitööhuvi on üsna kauged valdkonnad. Kas see on teadlik valik või nad siiski täiendavad üksteist?

Jah, olen oma senise elurännaku jooksul tegelenud erinevate valdkondadega. Väga pika osa oma elust olen olnud seotud sõjanduse ja kaitsevæga. Samas pakuvad mulle väga suurt huvi kivid, dendroloogia, aiandus, taaskasutus ning loomulikult puutöö ja korvipunumine. Mul on mitmekülgne käeliste tegevuste komplekt, mis võimaldab vaheldust. Ega ma ei teagi, mis on mu eriala päriselt. Tõsi, sõjakunst on mind töömehe teel saatnud kõige pikemalt. Samas, käeline ja loominguline tegevus on alati olnud mu hobi ja hea lisategevus. Isegi Kevadtormi õppustel olen mõne korvi pununud või puulusika voolinud. See on vajadus midagi oma kätega teha. Käeline tegevus aitab keerulistel hetkedel mõtted mujale viia ja toetab vaimset tervist.

Sa võitsid Poolas sünteetilistest ja mitteleoduslikest materjalidest punumise võistlusel 3. koha. Miks just selline materjal? Kirjelda veidi võistlust, kellega kohtusid ja milliseid kogemusi said?

2023. aasta augusti lõpus toimusid Poolas Poznanis korvipunumise rahvusvahelised võistlused. Sel aastal korraldasid poolakad võistlust juba viiendat korda, osalejateks üle 180 korvipunuja ja punumiskunstniku 56 riigist.

Tuleb kiita sotsiaalmeediat, mis on võimaldanud aastate jooksul koguda endale ülemaailmne korvipunujate sõpruskond. Üheks neist virtuaalseist sõpradest oli ka Poola punumisvõistluste peakorraldaja. Tema mind osalema kutsus ja nii see seiklus algas.

Poznanis võisteldi mitmes kategoorias. Suurem osa punujaid kasutasid töömaterjalina paju, mis on Euroopa riikides traditsiooniline ja kõige levinum punumismaterjal.

Mina käisin sel võistlusel esmakordselt, olin valmistunud osalema eri kategooriates, kuid selgus, et võistlusreeglid lubasid konkureerida vaid ühes kategoorias. Otsustasin kohapeal valida ajalehtedest ja reklaammaterjalidest punumisetehnika, mida olen aastaid harrastanud ja arendanud. Enne

Vasakul: Rebase kott. Paremal: Rebase kivid. Fotod: Margus Rebane

võistlust sattusin kohalikku toidupoodi Biedronka (poola keeles lepatriinu), võtsin sealt ühes sületäie reklaamlehti ja kasutasin neid oma võistlustöö materjalina. Töö valmistamiseks oli aega kaks päeva. Punumine toimus tihedas konkurentsisis ja žürii hoolsa pilgu all. Minu tööd valiti tõesti selles kategoorias auväärsele 3. kohale.

Lisaks võistlemisele kohtusin Poolas kümnete ja kümnete geniaalsete korvipunumise meistritega üle maailma, keda tundsin juba üle 10 aasta, kuid seni vaid sotsiaalmeedia kaudu.

Kust sa oma korvide materjali kogud?

Vitstest punutud korvide materjali kogun metsast, kraavikallastelt ja elektriliinide alt. Mul on ka väike pajuistandus, kust saan materjali peenemate tööde jaoks. Mittelooduslikke materjale, nagu ajakirju, reklaame, plakateid saan raamatukogudest, sõpradelt, naabritelt. Kohvipakke kogutakse ja saadetakse mulle nii Eestist kui ka Soomest. Pärnus tegutsevas imelises Kohvila kohvikus on juba teist aastat minu punutud prügikorv, kuhu kogutakse kõik tühjad kohvi- ja teepakendid, mille ma kottideks punun. Tõeline taaskasutus.

Aga kivide voolimiseks pistan kive taskusse kõikjalt, kuhu satun, nii mere-
randadelt kui kruusateedelt. Paljud sõbrad ja tuttavad toovad mulle huvita-
vaid kive kas Eestist või välisreisidelt. Igal kivil on oma lugu või nägu, mis
kivi töötlemas asudes sellest välja ilmub.

Margust Rebast küsitles Liina Hergauk
Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu tegevjuht

Kogukonna kirgastaja Tiia Saart

Lääne-Virumaa aasta sädeinimene 2023 Tiia Saart on imetusväärne käsi-
töeline ja juhendaja ning Käru seltsimaja ja kohaliku kogukonna elluärataja.
Isalt päranduseks saadud metsade keskele Krikmanni tallu Käru külas seadis
Tiia ennast sisse mõned aastad tagasi ja aktiivne naine leidis ennast kogu-
konna keskelt, kes olekski nagu teda ja tema toimekust ning ideid oodanud.

Oma armastuse on ta pühendanud vaibakudumisele, keraamikale ja ko-
gukonna südames asuvale Käru seltsimaja ellupuhumisele. Ennast rööp-
rähklejaks nimetav naine huvitub paljudest väärtustest, mida esivanemad ja
eelnevad põlvkonnad on meile andnud, ning see teebki temast tõelise kogu-
konna hinge ja pärimuse kandja.

Kangakudumine sai alguse kuus aastat tagasi Tohisoo mõisa koolituskes-
kuses kangakudumist õppides. Õppida vaibakudumist oli teadlik samm enne
maale elama asumist – nimelt oli ju vaja mõelda, mida seal tegema hakata ja
kust tuleb sissetulek. Aga et kangakudumine nii meeldima hakkab, ei osanud
ta uneski näha! Kui Tiialt küsida, milliseid värvinoote või mustreid ta vaipa
kududa armastab, siis vastuseks on, et talle meeldib erineva iseloomuga vai-
pu teha ning värve ja mustreid kokku panna. Talle meeldib vaheldusrikkus
– kord värvirikkaid, kord lillevaibad, siis jälle tagasihoidlikud. Õnneks on ka
kliendid erinevate eelistustega ja nii ei hakka kunagi igav – iga vaip on eriline
ja kordumatu. Tiia on oma vaipadele ka nimed pannud, mis hõlbustab telli-
jatel vastavalt oma maitsemeelele soove esitada. Tellida võib Hermine, Helli,
Pirotta, Lukarda, Anelle, Melitta, Heti, Loretta, Ellinoor, Piibe, Pärle jne stiil-
lis vaipa. Näiteks Gaetana vaiba noodikirjast võib välja lugeda rahu, tasakaa-
lu, harmooniat jne. Hea ülevaate vaibakunstist saab Tiia enda tehtud fotode
kaudu, kui külastada fotonäitust „Loretta ja teised naised“, mis avati sügisel

Vasakul: vaipadele paneb Tiia naiste nimed. Pildil Anella ja Anelle.
Paremal: Tiia Saart Simuna perepäeval. Fotod: Tiia Saart

Simuna rahvamajas ja on edasi liikunud juba järgmiste näitusesaalideni.

Teine armastus on **keraamika**, mis jõudis temani kangakudumisest hiljem ja sel lihtsal põhjusel, et vaheldust oleks. Vaibakudumise kõrval võiks veel midagi olla, mis sissetulekut annab. Ka selle ameti õppis Tiia ära veel Kohilas elades. Keraamikat tehes eelistab musta savi ja ta teeb oma töid mitte voolimistehnikas, vaid potikedral. Kuigi must savi võib olla kohati pretensioonikam kui valge, kannatab naine ilu ja tulemuse nimel need väikesed puudused ja valud ära. Tiia ei taha teha asju, mida juba paljud nagnunii teevad, talle meeldib leida see miski, mis teda kõnetab. Mis on vana ja aegadetagune ning toob esivanemate oskusi tänasesse päeva, loomaks midagi

kaunist. Tiia südameasjaks on saanud käsitöö ning sellega süvitsi minek, pärimuskultuuris osalemist võib pidada tema elustiiliks.

Juurde õpitud oskustest on tänaseks kujunenud sissetulekuallikas. Oma toodangut tutvustab ja müüb Tiia SaviLee ja VaibaLee nimede alt. Siinkohal võib öelda, et järjekord tema töödele on aukartustäratav.

Kogukonna kirkastajale Tiiale meeldib oma oskusi ja teadmisi ka edasi anda, sest miks neid vaid endale hoida. Andmisrõõm on midagi hinge! Tema sõnul tuleb traditsioone ja oskusi järjepidevalt teistega jagada, leida võimalikult palju inimesi, keda selle pisikuga nakatada ja innustada. Eelnevalt kokku leppides on kõigil võimalus tulla kuue kangasteljega sisustatud Kärü seltsimaja kudumistuppa, kus vajadusel suunab Tiia abistav käsi. Tiia juhtlauseks on „Kes aga soovib, see kudumist proovib.“

Tiia panus on kindlalt ka see, et kogukond on taas rohkem koos käima hakanud. Kärü seltsimaja õuel ja majas sees korraldatakse kohvikutepäevi ja laatasid, mis toovad kohale hulgaliselt rahvast. Seltskonnaõhtud koos esinejate ja Kärü naiste valmistatud maitsvate suupistetega on väga oodatud ning peolauad varakult broneeritud. Eestvedajana leiame Tiia ikka ja jälle inimeste keskel – suheldes ja suhtemustreid nautides. Muusikat armastav naine on varasemalt laulnud Eesti Rahvusringhäälingu segakooris ja muusika tema sees heliseb endiselt, otsides väljundeid. Nii leidis Tiia ennast Simuna kapelli ridades jauramit mängides.

Selline on üldpilt tragist naisest, kes ei põlga ära ühtki tööd. See aga ei tähenda, et sellest kõigest säravale naisele piisab, sest unistusi, mõtteid ja soove on palju. Selleks palju edu ja rõõmu ettevõtmistes sädeinimesest pärimuse kandjale Tiiale ning kogukonnale!

Mare Taar

Eesi Rahvakultuuri Keskuse rahvakultuurispetsialist Lääne-Virumaal

HARRASTUSTEATRID

Kus on harrastusteatri ja kooliteatri kodu?

Eesti Harrastusteatri Liit korraldab harrastusteatrile ja kooliteatrile aastas 3–4 suurt festivali. Festivalid on kohtumispaigad, kus kohtuda kaastelistelega, mõttekaaslastega ja hingesugulastega.

„Ma arvan, et tähenduse, mõtte taotlus ükskõik mis ajas mõjub hästi. Inimeste ühiseksistentsi mõte kipub pidevalt lagunema. Peab olema mingi ühine minek või mõte, mis seda toidab. Olgu selleks siis abielusuhted või sõprussuhted, loomingulised kooslused... Kõikides suhetes tuleb hoida seda mõtet teadlikult üleval, igal uuel arenguetapil. Seda peab tahtma leida. Teatris on samamoodi, siin ei saa mugavaks minna. Siin on alati veidi ebamugav. Üks asi on teha midagi mõtte pärast, teine asi on teha midagi mõttetult. Aga võib tekkida rõõm! Rõõm loomingulistest avastustest, tegemistest, jagamistest, suhtetoimest publikuga. Äratundmisrõõm...“ (Madis Kolgi intervjuu Lembit Petersoniga ajakirjas Teater. Muusika. Kino, 2020)

Aastal 2023 töid eri festivalid kokku palju häid harrastusteatri tegijaid.

- **Külateatrite festivalil** Elvas osales 25 harrastusteatri.
- **Kooliteatrite kirjandusliku teatriprojekti „Mängime Mika Keräneni loomingut“** ühises lavastuses Tartus astus üles 5 kooliteatrit.
- **Algklasside kooliteatrite festivalil** Kuressaares osales 12 kooliteatrit.
- **Põhikooli ja gümnaasiumi kooliteatrite festivalil** Tallinnas osales 21 kooliteatrit.
- **Harrastusteatrite riigifestivalile** kandideeris 36 harrastusteatri 41 lavastusega, lisaks 7 suvelavastust.

Veel toimusid maakondlikud kooliteatrite ja harrastusteatrite festivalid, -hooviteatrite festival Paides, luuleteatri festival „Tuulelapsed“, „Tähetund“, Kuhjavere külateatrite festival, mitteteatrite festival Elvas, festival „Savilind“

Tartus erivajadustega lastele ja noortele, nukuteatri festival „Teater kohvris“ Viljandis ja palju muid erinevaid teatrikunstile pühendatud sündmusi.

Harrastusteatri ja kooliteatri trupid on väga erineva suurusega ja ka teatritegemise eesmärgid erinevad. Aga teatritegemise vajalikkuses ei kahtle üksi tegija. Meie oleme teatriarmastajad.

Elmise aasta festivalidel tõsteti laureaatenadena esile järgmised harrastusteatriid:

- **Otepää Teater** – „Unustamatu Ööbiku villa“, lavastaja Merilin Kirbits;
- **Teise Küla Teater** – „4.48 psühhoos“, lavastaja Pille Smirnova;
- **Salme vallateater** – „Tule tagasi, Gabriel!“, lavastaja Maire Sillavee;
- Oomeriteater – „Arm“, ühistöö;
- **LendTeater** – „Avameelselt abielust“, lavastaja Jaanus Nuutre;
- **Kiili harrastusteater** – „Perekondlikud küsimused“, lavastaja Merike Koort.

Kooliteatrid:

- **Haapsalu Noorte Huvikeskuse draamaring** – „Kui ma oleksin vanaema“. Indrek Koffi samanimelise raamatu põhjal dramatiseerinud Anne Suislep, juhendajad Triin Reemann ja Anne Suislepp.
- Kuressaare Vanalinna Kooli 3.a klass – „Nööp, kes kaotas poisi“. Andrus Kivirähki loo põhjal lavastas ja juhendas Kadi Tänav (Tänak).
- **Viimsi, Püüksi ja Haabneeme koolide ühendtrupp Eksperiment** – „Unemäng“. Kokku seatud Eno ja Rein Raua, Aino Perviku luuletustest ja oma lugudest, juhendaja Külli Täht.
- **Viljandi Keslinna Kooli trupp** – „Tupsununnud“, „Juku ja sõbrad“, I. Tera, A. Lond, juhendaja Annika Lond.
- **Rapla Vesiroosi Kooli teatristuudio Ega Vist** – „Üheskoos“, A. Perviku luule põhjal väikeste omaloominguliste lisandustega, juhendaja Krista Olesk.
- **Kohtla-Järve Gümnaasium G3 EK** – „Metsalise märk“, lavastaja Neeme Kuningas.

- **Tallinna Ühisgümnaasium** – „Emesis“, lavastaja Helen Rekkor.
- **Jõgeva kooliteatri Liblikapüüdja gümnaasiumitrupp** – „Tinasõdur, baleriin, siga ja ...“, lavastaja Lianne Saage-Vahur, lavaline liikumine Ave Anslan.
- **Ja Teele** – „Karol“, lavastaja Jaune Kimmel.
- **Tartu Waldorf Teater** – „Kes selle parve põhja lasi?“, lavastaja Külli Aavakivi.
- **Haapsalu Noorte Huvikeskuse draamaring** – „Vanaema ja vanaisa juures“, lavastajad Anne Suislep ja Triin Reemann.
- **Jõgeva kooliteatri Liblikapüüdja gümnaasiumitrupp** – „Mul tuhka kadus tina...“, lavastaja Lianne Saage-Vahur, lavaline liikumine Ave Anslan.

Mõnel harrastusteatriil on veel võimalus harjutada ja etendusi anda rahvamajas, mõni tegutseb oma teatrimajas. Kooliteatrid on leidnud oma teotajad üldhariduskoolides ja huvikoolides.

Aga päriselt on harrastusteatri ja kooliteatri kodu lavastaja või teatrijuhi südames. Kui ei oleks neid, kes kokku kutsuvad ja eesmärke teatritele plaanivad, siis ei ole vist kohta vajagi?

Praeguste kultuurikorralduste tuultes on Eesti erinevates paikades näha, et kohad, kus kultuuri teha, on muutumas nii, et jäävadki ainult südamed.

Kristiina Oomer
Eesti Harrastusteatri Liidu tegevjuht

„Naks“ festival Valgas!

Eestis on üks tore rändfestival – „Naks“ festival.

Festivali korraldajate eesmärk on tulla suurtest linnadest väljapoole, et jõuda noorele vaatajale võimalikult lähedale. Et ka äärealadel elavad lapsed ja noored saaksid osa teatrielamusest.

„„Naks“ festivali eesmärk on tuua kord aastas kokku selle valdkonna asjatundjad, parimad lavastused ja põletavamad sotsiaalsed teemad, mis puudutavad noort vaatajat,“ lausub „Naks“ festivali ja Assitej Eesti keskuse juht Marek Demjanov.

Sel aastal korraldati festival Valgas. Festivali peateemaks oli kiusamine. Kiusamist käsitleti kunstilises vormis kõikides lavastustes ja arutelu vormis „Naks“ festivali seminaril „Palun vabandust!“.

Miks valiti Valgas toimunud festivali teemaks just kiusamine?

Festivali korraldajad märkasid, et lisaks inimestevahelisele kiusamisele võib Eestis näha ka nn paikkondlikku kiusamist. Mõelge, mitu teatrit on Tallinnas ja mitu Valgas? Palju on teatriringe põhjapiiril ja mitu lõunapiiril? Milline on tugisüsteemide võimalus Harjumaal ja Valgamaal? Kiusamise teema sai niisiis valitud ka selleks, et põhja- ja lõunapiiril eksisteerivale võimaluste erisusele rohkem tähelepanu tömmata.

Kolme päeva jooksul toodi Valga kultuuri- ja huvialakeskuses vaatajateni hoolikalt valitud mitmekülgsed etendused lastele ja noortele nii Eestist kui ka välismaalt: Eesti Noorsooteater, Piip ja Tuut Teater, Kellerteater ja Mine Nilay Productions Norrast. Kokku toimus 7 etendust, 2 näidendilugemist, 4 töötuba ja lastekultuuriseminar, mida saab järele vaadata veebis: www.naksfestival.ee.

Ühe seminaril osaleja sõnul käisid tal veel järgmisel päeval judinad üle selja, kui ta Lauri Räpi, Tiiu Kuurme ning Valga politseinike Kairi Ruusi ja Marek Käisi ettekannetest kolleegidele rääkis. Seminaril jõuti tõdemuseni, et meie elu paremaks muutmine on igaühele jõukohane ja tasuta, kui alustada sellest, et hoida oma pereliikmeid ja mitte jääda pealtvaatajaks, kui märkad enda ümber ebaõiglust. Samuti leiti, et teatriringis või draamaõpetuse tunnis osalemine on vaimsete probleemide ennetamise võimalus.

Valgas toimunud festivalist sai osa üle 800 lapse ja noore ning õpetaja. Valga festival oli harukordne ka selle poolest, et Valga põhikooli lapsed said esmakordse kogemuse professionaalsete teatritruppide piletööradena ning

Festival „Naks“, 2023. Foto: Mart Laul

Valga gümnaasiumi noored esitasid spetsiaalselt Valga festivali jaoks tõlgitud rootsi ja prantsuse näidendeid, mida saab samuti järelvaadata „Naks“ festivali kodulehel.

Festival jättis ülihea tunde nii külalistruppidele kui festivali külastajatele. Valga noorte Eke Egori, Riko Pähnio ja Sivert Raide juhatatud öised ja päevased ekskursioonid vaimustasid Valgat külastanud teatritruppe. Ning festivali lõpus, kui hakati tänama särasilmselt tööd teinud Valga lapsi, jooksid hoopis nemad festivali korraldajate poole, kommikarp käes, öeldes: „Naks“ festivalita poleks meil seda võimalust kunagi olnud!”

Järgmisel aastal toimub noore vaataja festival „Naks“ 2024. a Euroopa kultuuripealinnas Tartus.

„Naks“ 2023 sai teoks tänu headele toetajatele: Eesti Kultuurkapital, Eesti Rahvakultuuri Keskus, Valga Vallavalitsus, Valga Kultuuri ja Huvialakeskus, Piletilevi, Prantsuse Instituut Eestis, Selver, Nurme, Keil M.A. OÜ (MAN), Stora Enso, Magaziin, kirjastus Seik ja Eesti Teatri Agentuur.

Maria Usk
festivali koordinaator

Anne Jõgi ja Maarius Pärn (Helend)
Foto: Aulis Pärnpuu

„Kõik roosid...“ Helend Peebu lugu Iisaku laululaval

Suveteater Ida-Virumaal ei ole teab mis tavaline nähtus, eriti veel selline, mis just konkreetse koha jaoks kirjutatud ja seal ka lavale toodud. Et näitleja ja lavastaja Rednar

Annuse juured on Ida-Virumaal ja Helend Peep oli tema hõimlane, siis oli Annus juba mõnda aega kandnud endas mõtet kirjutada ja lavastada lugu endisest teatrimehest. 2023. aasta suvel sai asi teoks, Iisaku laululaval toimus neli etendust „Kõik roosid...“. Toetajateks Leader Eesti, Peipsi-Alutaguse koostöökoda, Alutaguse vald.

„Helend Peep oli pärit Iisakust ning oli osa kohalikust teatrielust. Seega oli oluline tuua see lugu tagasi sinna, kus see alguse sai. Helendi vanaisa ja minu vaarisa isa oli Nigulas Peep. Vanaisa Gotthardiga oli Helend eakaaslane ja nad käisid noorena palju läbi,“ selgitas autor ja lavastaja Rednar Annus.

Lavale astus ligi kuuskümmend osalejat, nende hulgas n-ö päris näitlejad (Maarius Pärn, Henrik Norman, Tiina Tõnis, Triin Lellep, Hellar Bergman, Allan Kress), mitmed harrastusnäitlejad Iisakust, Tartust ja Tallinnast ning kahe koori jagu lauljaid Iisakust ja Jõhvist ning koerad veel pealekauba.

Lugu, mis žanrimääratluselt on muusikaline komöödia, kõneleb Iisakust pärit vanemuiskasest Helend Peebust: kuidas kujunes lihtsast talupoisist teatrimees; kellega viis teda saatus kokku kodukandis ja Eesti jaoks hulludel aegadel Vanemuises. Lugu on südamlilik, samas veidi naljakas, kohati absurdne nagu toonane elugi, kaunistatud mitme lauluga. Mõnus suvine vaatamine, mis muuhulgas avardab ka silmaringi, aitab meenutada ja mäletada, sest kuigi lugu ei pretendeeri absoluutsele tõe, annab see siiski aimu endisest aegadest ja toob selliste tegelaste nagu Kaarel Ird ja Epp Kaidu kõrval lavale mitmeid Iisaku jaoks tähtsaid kohalikke kultuuritegelasi minevikust.

Iseenesestmõistetavalt oli see suurepärase kogemus harrastusnäitlejatele. Epp Kaidut kehastav Anneli Kirotar improtrupist Kimp Roose: *„Põnev on mängida koos professionaalidega, õpid igal sammul, aga nõuanded ei tule kunagi ülevalt alla, vaid on äärmiselt sõbralikud ja lasevad end nii hästi tunda.“*

Eriti suure väljakutse ees olid aga need koorilauljad, kes eesotsas dirigendi

Tanja Elkeniga said lisaks muusikalistele etteastetele end proovile panna ka väikestes sõnalistes rollides. Nii mõnelegi oli see esmakordne ülesastumine näitlejana.

Loomulikult nõudis kogu ettevõtmine suurt pingutust, proovid toimusid esialgu eraldi Tallinnas ja Iisakus ning kokku tuli asi sõlmida kohapeal mõne päevaga. Ja need päevad said pikad, kannatlikkus sai korralikult proovile pandud, aga tulemus oli seda väärt.

Publikut jätkus kõigiks neljaks öhtuks, kohale oli tulnud nii lähedalt kui kaugelt ja Iisaku sai kena tähelepanu osaliseks.

Mõned päevad pärast viimast etendust, kui oli olnud võimalus asja väikese distantsi pealt vaadata, küsisin veel Rednarilt, mis tundega ta toimunule tagasi vaatab.

Rednar: „*Mind isegi veidi üllatas, kuidas see asi sai täies mahus lõpule viidud, sest see muudkui kasvas tegemise käigus. Algselt ma ei kujutanud seda kõike ette nii suurejoonelise ja nii paljusid inimesi haarava projektina. Olen sellest siiani üllatunud.*“

Ja meie siin kohapeal oleme tänulikud ja õnnelikud, et saime olla millegi nii tähelepanuväärse sünni juures ja sees.

Merle Pikhoff

Iisaku rahvamaja juhataja

Tehtud! Foto: Merle Pikhoff

Viie maakonna harrastusteatri festival Provintsiteatripäev toimus esimest korda Haapsalus

23.–24. septembril toimus Haapsalu Teatristuudio korraldusel Eesti läänepoolsete maakonnateatri festival Provintsiteatripäev. Tiheda ajakavaga kahepäevasel festivalil astusid üles Thule Teater, Karja Mõisateater ja Tornimäe Näiteselts Saaremaalt, Hiiu Naaditeater Hiiumaalt, Häädemeeste Huviteater ja Raeküla Rahva Teater Pärnumaalt, Hageri H.H.H ja Juuru Rahvateater Raplamaalt ning Haapsalu Teatristuudio ja See Teater Läänemaalt. Parimate üle otsustas žürii koosseisus: Aire Pajur, kes on LendTeatri asutaja, kunstiline juht, näitekirjanik, näitleja ja lavastaja; Mihkel Tikerpalu, kes on nimetanud ennast näitlejaks, artistiks, pulmaisaks, õhtujuhiks, sündmuste korraldajaks, kirjeldustõlgiks ja rahvasportlaseks; ning dramaturg ja lavastaja Priit Põldma.

2023. aasta Provintsiteatripäev kannab üheteistkümnendat järjekorranumbrit. Saaremaalt alguse saanud ja algselt üksnes kohalikele teatritruppidele loodud näidendite esitamise päevast on nüüdseks saanud viie maakonna teatrifestival, mille korraldamine liigub ühest kohast teise, esimest korda sai teatepulga enda kätte Haapsalu.

Selliste festivalide korraldamine on mitmes mõttes oluline. Ühelt poolt annab see harrastusteatrile võimaluse kodust välja tulla, näha, mida tehakse mujal, saadud kogemuste ja tagasiside kaudu õppida ning areneda. Teiselt poolt pakub see riigiteatri kõrval alternatiivi publikule, kes võib-olla ei hoomagi, kui palju tegelikult tehakse Eestis heatasemelist teatrit ka harrastajate seas.

2023. aasta Provintsiteatripäeval panustati lisaks festivali sujuvale kulgemisele ka selle visuaalsele küljele. Öeldakse, et igal linnul oma laul, samamoodi võiks olla igal festivalil oma nägu. Nii lõi Haapsalu teatristuudiokas Piret Miina Roberg lisaks muudele visuaalsetele lahendustele ka Provintsiteatripäeva logo, mis võiks edaspidigi seda sündmust sümboliseerida. Ja veel: teatrites oleme harjunud enne etenduse algust saama kutsungi kohtadele asumiseks. Sellest tuli mõte luua muusikaline kutsung ka Provintsiteatripäevade jaoks ning selle loomise võttis enda peale helilooja Martin Aulis. Nii et meil oli ikkagi ka „oma laul“.

Ülal: festivali päevajuhid Jane-Anett Riibak ja Jasper Klipperg publikul ja žüriil meelt virgena hoidmas. Vasakul: žürii etendustele kaasa elamas. Priit Pöldma, Mihkel Tikerpalu, Aire Pajur
All: Haapsalu teatristuudio lavastuse „Minu kiikhobu“ mureralli kiikhobustel.
Fotod: Vendo Jugapuu

Festivali repertuaarivalikul olid kõigil vabad käed ja nii sai näha väga eripalgelisi etendusi. Oli (mono)komöödiat, tragikoomikat ja sketše elust enesest, oli kasutatud nii välismaiste kui ka kohalike autorite teoseid, samuti lavastajate ja näitlejate ühisloomingut. Haapsalu Teatristuudio mureses väga oma etenduse pärast ja nii sai juba aegsasti murelugusid koguma hakatud. Nendest valmis ühistööna lavatükk „Minu kiikhobu“ (lavastajad Anne Suislep, Elena Koit), mis pärjati festivalil ka laureaaditiitliga. Žüriiliige Aire Pajur ütles etenduse kohta järgmist: „*Materjali valik on harrastusteatritel alati üsna suur peavalu. Seetõttu mõjus Haapsalu Teatristuudio lavastus „Minu kiikhobu“ väga värskest – mulle meeldis dokumentaalse algmaterjali kasutamine ja minu meelest oli see väga oskuslikult kokku põimitud natuke humoorikamate vahelugudega. Igati asjakohane tarkus vaatajale: „Muretsemine on nagu kiikhobusega kiikumine – kiigud ja kiigud, aga kuhugi ei jõua.“ Ehteestlaslik muretsemine kõige pärast – värskendav sissevaade meie igapäevasesse muredevõrku.“*

Teise laureaaditiitli pälvis Hiiu Naaditeater põnevuslooga „Maniakk“ (lavastaja Elmo Mäeots), milles jagus hoogsust ja pinevust lõpuni välja. Aire Pajur märkis, et „Maniakk“ pole tema meelest just kõige kergem materjal, aga nad tulid sellest auga välja. Žürii arvates väaris ka parima meesosatäitja tiitlit samas etenduses üles astunud Taavi Sadul.

Kõige magusama auhinna ehk *grand prix* võitis Thule Teater komöödiaga „Eesriie avaneb“ (autor Peter Quilter), mille oli Eesti oludele vastavaks mugandanud lavastaja Väino Uibo. Etendus paistis silma mitme värvika rollisooritusega, ühte neist, tüdruku kehastanud Kersti Seppa pärjas žürii ka festivali parima naisosatäitja tiitliga. Aire Pajur ütles etenduse kohta, et „täitsa nagu teater“ ja kiidusõnad jätkusid: „*Üks paljudest nüanssidest, mida ma Väino Uibo lavastuste juures alati väga naudin, on diktsioon ja kuuldavus – jah, see tundub teatris elementaarne, aga see pole sugugi alati nii, eriti harrastusteatrites. Kahjuks. Aga kui hea on kuulata väga selget kõnet, kus sõnad on alati väga täpselt välja hääldatud! Suurepärane kool!“*

Lisaks jagasid kohtunikud eripreemiaid, nende vääriliseks tunnistati Juuru Teater, Häädemeeste Huviteater, Tiina Leesik See Teatrist ja Tiina Keps Hageri H.H.H-st.

Eripreemia vääriliseks võib vabalt nimetada ka Haapsalu Teatristuudio juhendate Elena Koidu ja Anne Suislepa loodud ning festivali juhtide Jane-Anett Riibaku ja Jasper Klippbergi ette kantud sketšilikud etenduste

vahepalad, mis mõjusid vaimukalt ja virgutavalt, pannes kaasa elama nii žürii kui ka publiku.

Suur rõõm on tõdeda, et Provintsiteatripäev sai omal ajal ellu kutsutud ja et temast on nüüdseks kujunenud viit maakonda ühendav teatريفestival. Harrastusteatrid vajavad oma tegevusele samamoodi väljundit nagu suured teatridki. Tähelepanuväärne on Provintsiteatripäev 2023 veel selle poolest, et sündmust väisas ja võttis põhjalikult kajastada lavastaja ja ajakirjanik Aivo Paljasmaa, kes märkis muu hulgas järgmist „*Oma teatrijuttudes olen ennegi kirjutanud, et teatrikunsti avastamine algab eelkõige teatrikoolides ja neid asutusi ei peeta riigi rahakoti toel üleval mitte ilu pärast, vaid mõttega arendada rahvuslikku teatrikunsti*“ (Lääne Elu, 26.09.2023).

Lõpetuseks kuldsed sõnad Aire Pajurilt: „*Kõige olulisem, mida ma esile tõstan, on tänu, et on inimesi, kes tahavad näidelda, kes tahavad lavale tulla, et on koostegemise rõõm ja vaim, et nauditakse seda, mida tehakse, et on väsimatuid eestvedajaid – ja kui tehakse seda, mis meeldib, siis see ongi õige!*“

Suur tänu kõigile, kes oma osaluse või toetusega festivali toimumisele kaasa aitasid!

Jääme põnevusega ootama järgmist Provintsiteatripäeva, mis toimub juba aprillis 2024 Hiiumaal.

Mari Kendla

Provintsiteatripäeva 2023 korraldustoimkonna liige

Provintsiteatripäeva 2023 preemiasaajad

Grand prix:

- **Thule Teater** – etendus „Eesriie avaneb“, lavastaja Väino Uibo

Laureaadid:

- **Haapsalu Teatristuudio** – etendus „Minu kiikhobu“, lavastajad Elena Koit, Anne Suislep
- **Hiiu Naaditeater** – etendus „Maniak“, lavastaja Elmo Mäeots

Eripreemiad:

- **Juuru Teater** – lühivormide osava tervikuks sidumise eest, sketšid teemal „Arsti juures ehk kui inimene väga elada tahab...“, lavastaja Terje Kaur
- **Häädemeeste Huviteater** – partnerluse eripremia, etendus „Tere, emal“, lavastaja Aire Koop
- **Tiina Leesik** – särava lugude vestmise eest, etendus „Mina ei mängi, kui nalja ei saa“, See Teater

KULTUURIKORRALDUS

Raamatu „Igal vallal oma ooper. Eesti rahvamajade lugu“ esikaas.

Foto: Egge Kulbok-Lattik

Raamat „Igal vallal oma ooper. Eesti rahvamajade lugu“

2023. aasta suveks valmis mitme aasta tööviljana monograafia Eesti rahvamajadest „Igal vallal oma ooper. Eesti rahvamajade lugu“. Raamatul on kolm autorit. Egge Kulbok-Lattik, PhD, vaatlleb, kuidas rahvamajad erisugustes poliitilistes süsteemides muutusid, annab statistilise ülevaate kuni tänapäevani. Lisaks on tema tähelepanu keskmes kultuuripoliitika: kuidas on kultuuripoliitika mõju eri aegadel avaldunud ja mõjutanud ka seda, mida kultuurimajades tehti.

Kunstiteadlane Karin Paulus teeb ülevaate arhitektuurilistest muutustest läbi aegade ja ajaloolane Lauri Suurmaa on välja noppinud lõigukesi ajakirjandusest – mida rahvamajadest eri aegadel räägiti ja kirjutati. Raamatus on rikkalik foto- ja pildivalik. Raamatut saab osta Rahva Raamatu kauplustest, Eesti Rahva Muuseumist ja Eesti Arhitektuurimuuseumist.

Oleme harjunud, et pea igas Eestimaa külas, vallas või linnas on lisaks kooli, kiriku, kõrtsi ja turuplatsile ka oma kultuurimaja – koht, kuhu saab kokku tulla nii pidudeks, kui ka tähtsaid arutelusid pidama. Paljudel meist on olnud nende kultuuriasutustega mingi kokkupuude. Kes on käinud pidudel, tantsutrennis, kes laulukooris, kes teatri-, kunsti- või käsitööringis, kes teinud bändiproove. Ja nii on see olnud alates 19. sajandi lõpust kuni tänapäevani.

Aga miks hakkasid eesti kogukonnad 19. sajandi lõpul oma kulu ja kirjadega seltsimaju rajama? Milleks oli praktilise meelega maarahval vaja kultuuri- ja pidumaju?

Neile küsimustele otsitakse vastuseid rahvamajade raamatus „Igal vallas oma ooper. Eesti rahvamajade lugu“. Raamat avab Eesti seltsi- ja rahvamajade kaudu maarahva moderniseerumise ja rahvusliku identiteedi kujunemise loo. Modernseks eesti rahvuseks saamine lähtus soovist olla võrdväärne siinse härrasrahvaga, parandada põlisrahva staatust, mis sajandeid oli baltisaksa parunite ja Vene tsaaririigi ametnike järel kolmandajärguline. Selleks oli vaja saada harituks ja moodsas mõistes kultuurseks – luua oma rahvuslik kultuur ja kultuuriavalikkus. Ilma kultuuriavalikkuseta ei saa riiki luua, see löi eeldused ka poliitilisele enesemääramisele.

Eesti kultuuri sünnis oli otsustav roll kujuneval eesti vaimueliidil ühes oma salongide ja seltsieluga ning eestikeelsete ajalehtede kavakindlal äratus-tööl. Koos ettevõtlike seltsitegelaste, kooliõpetajate, vallakirjutajate, kaupmeeste ja taluperemeeste ning kunstide ja hariduse poole pürgiva noorsooga alustas ärksam maarahvas vilgast seltsielu. Selleks, et tegelda hariduse ja kultuuriga, rajatigi ühiselt ka seltsimajad, rahvamajad, kultuurimajad, mis on käigus tänini. Esimesed olid Lõuna-Eestis Viljandi põllumeeste seltsimaja (1882) ja Kanepi seltsimaja (1887).

Need kogukonna kooskäimise kohad rajati, nagu hiljem ooperiteater Estoniagi, kollektiivse tahteavaldusena rahva ühisel nõul ja jõul ning just nii, nagu kohalik vaimujõud ja varakus võimaldas: kes annetas raha või palke, kes ehitas ja kaunistas.

Esialgul kutsuti neid seltsimajadeks, hiljem rahvamajadeks ja kultuurimajadeks. Kohe algusest peale oli neis hoonetes ooperiteatril tunnuslik ruum: lava saali, harjutusruumide ja kohvikuga. Nii võib öelda, et alguse sai eesti ühiskonna moodne ruumiline kultuurimudel ja kujunes välja laiema kultuuriavalikkus – seltskond ja parnass.

Ja seltsimaju kerkis raskustele vaatamata. Omariikluseni jõudes hoogustus riigi toel kultuurimajade ehitamine veelgi ja juba 1940. aastaks oli Eestis ligi 500 seltsi- ja rahvamaja, nõukogude ajal see arv kasvas. Tänapäevaks on rahvamaju 339, lisaks on ehitatud ligi 500 külamaja.

Raamatust saab ülevaate, mida neis majades tehti, kuidas inimesed ise ja riik eri aegadel on vorminud eestlastele omaseid kultuurilisi tegevusi – teisisõnu ilmneb, kuidas kujunesid huviharidus ja harrastuskunstid. Raamat annab ülevaate, kuidas kultuuritöö on kujunenud ja muutunud ning mis-moodi see mõjutab inimest, kogukonda, ühiskonda ja riiki.

Rahvamajade raamatu ja ka 2022–2023 aastal läbiviidud uuringu tellijaks on Eesti Rahvamajade Ühing (ERMÜ). Uuringu raporti on koostanud dr Egge Kulbok-Lattik, prof Triin Roosalu (TLÜ) ja prof Anneli Saro (TÜ), see on kättesaadav ka püsilingil e-raamatuna ERMÜ kodulehel Rahvamaja | Esileht (edicy.co).

PhD **Egge Kulbok-Lattik**
kultuuripoliitika uurija, raamatu autor

Suvekool kui koht, kus kindlasti olla

Eesti Rahvamajade Ühingu (ERMÜ) eestvedamisel toimub kultuuriinimestele ja rahvamajade juhatajatele suvekool, mida peetakse igal aastal eri maakonnas. Esimene suvekool korraldati Harjumaal ning see toimus Paunkülas 2008. aastal. Ring sai täis 2023. aastal ning kõik Eesti maakonnad on saanud korra kolleegide vastu võtta. Harjumaa sai sellel aastal esimesena teatavalt teist korda ning mahukas ettevalmistustöö algas.

Harjumaa Kultuurikorraldajate Liidu (HKL) korraldustiimi poolt pea terve aasta jagu planeerimist, helistamist, kirjutamist, kokkusaamist, heatahtlikku vaidlemist ja programmi kokku kirjutamist ning nii sündiski paljutöötav suvekooli kava „Puhkus sinus eneses“.

Ees ootas essentsirohke, sisutihe ja ahvatlev sõõm kosutavat puhkust ning meelepäraseid ja kultuuritööks praktilise väljundiga õpitubasid!

Kultuurikorraldajad kogunesid 8.–10. augustil Harku valda Meriküla spordi- ja õppekeskusesse, kus neid ootas hooliv ja meeli paitav õhkkond ja mõnus seltskond. Suvekooli päevakava oli sisutihe ja täis tikitud erinevaid tegevusi, samas oli mõeldud ka puhkusele ning pakuti lõõgastust.

Avamisel võtsid sõna Eesti Kultuuriministeeriumi kultuuriväärtuste asekanter Merilin Piipuu, Eesti Rahvakultuuri Keskuse koolitusosakonna juhataja Urve Gromov, ERMÜ esinaine Ülle Välimäe, Harjumaa Omavalitsuste Liidu tegevdirektor Andre Sepp, Harku vallavanem Katrin Krause ja HKL-i esinaine Ingrid Novikova. Väga värvika esinejate nimekirja ja huvitavate aruteludega oli diskussioonpaneel, mida juhatas Tauri Tallermaa.

Tähelepanu väärib teise päeva väljasõit Arvo Pärdi keskusesse ja Tanel Eiko Novikovi soolokontsert marimbal. Kontsert pakkus palju emotsioone ning järelkajana ainst suhtlemiseks ja aruteludeks. Sõit Pärdi keskusesse oli elamus omaette. See toimus nimelt kahekordsete *hop-on hop-off*

turistibusside ja kohalike giididega, kes tutvustasid parimal moel piirkonna eluolu. Päev jätkus erinevate töötubadega, kus kõigil oli kohustus osaleda, ja mitte lihtsalt niisama, vaid ikka eesmärgiga. Töötubades õpitu põimiti üheks suureks rahvamuusikaliks, ning meeldis või mitte, aga etendusest tuli osa võtta. Pigem ikka meeldis ja nii said korraldajad end proovile panna ka harrastajatena.

Suvekooli kava koostades püüdsime anda osalejale kaasa killukese Harjumaast, soovisime näidata meie maakonna tugevust ja kultuuri kvaliteedimärki. Kindlasti oli osaleja jaoks oluline tunne, et igas maakonnas, vallas, rahvamajas on samad mured, kokkuhoidud, poliitika ja rõõmud ning ilusad inimesed. Mõeldud, tehtud. Oli aeg, et rääkida.

Rõõmustasime Harjumaa korraldustiimi sujuva ja erakordselt ladusa meeskonnatöö üle. Vabatahtlik töö, koos korraldamine ja ühine sündmuse planeerimine tegi meid tugevamaks ja andis meeletult hea kogemuse, mida kaasa võtta. Ühislauluga sai külalised vastu võetud ja lauluga teatepulk edasi antud Lääne-Viru maakonda ning oleme nüüd järgmise suvekooli ootel, et külla minna.

Täname meie toetajaid Eesti Kultuurkapitali, Eesti Rahvakultuuri Keskust, Eesti Rahvamajade Ühingut ning Harjumaa Omavalitsuste Liitu, samuti kõiki Harjumaa omavalitsuste kultuuritöötajaid, kes aitasid nõu ja jõuga.

Kerli Sild

Kose Kultuurikeskuse juhataja

Ingrid Novikova

Nõmme Kultuurikeskuse direktor

Eesti Kultuuriseltside Ühenduse 2023. aasta tegevustest

Eesti Kultuuriseltside Ühendus (EKSÜ) on seltside liit – keskselts, mis ühendab eesti kultuuri vaimsuse ja rahvusliku kasvatusedendamise nimel tegutsevaid seltse nii Eestis kui välisriikides. 2023. aasta lõpu seisuga on EKSÜ-l 55 liikmesseltsi, sh kodumaiseid 30, välismaiseid 25. Seltsidest liitusid meiega Ruhnu Kultuuriruum, Sillamäe Eesti Selts, Eesti Huumorimuseum, Allika Külaselts. Uued liikmed pärinevad seejuures nendest piirkondadest, mis varem EKSÜ-s esindatud ei olnud.

2023. aasta lõpuks sõlmiti neli koostöölepingut järgmiste ühendustega: Torgu Kuningriik, Seto Kuningriik, Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse SA ning Norra rahvatantsurühm. Oleme leidnud palju uusi sõpru endale Hiiumaalt, kus kohtusime seltsidega meie suvekooli raames.

Meie tegevuses on oluline meediatöö, koduleht, Facebooki leht. Asuvad meie liikmed ju üle ilma laiali. Ei ole harv juhus, kui päevas ilmub meie liikmete tegemistest kodulehele ning Facebooki 4-5 uudist.

2023. aastal alustasime uut sarja „Meie Meistrid“. Kuna meie seltsiliikmetel on lisaks „põhitegevusele“ ka palju muid oskusi, siis saame selle sarjaga tuua pildile meie seltsides tegutsevad „mittetunnustatud“ käsitöölised. Meie kodulehel olemas kingirubriik, mis viitab väljaannetele või esemetele, mida on võimalik endale soetada.

Aasta jooksul oleme valmis teinud lisaks 10 „Mina, eestlane“ sarja osa, 29 erinevat videoklippi meie seltside sündmustelt, sh kaheosaline kokkuvõte kultuuriseltside suvekoolist. Oleme seltsitegevuse ning seltsitegelaste tegevuste arhiveerijad. 2023. aasta jooksul ilmus 10 numbrit EKSÜ kuukirja. Jätkub e-raamatukogu täiendamine, viimase aasta jooksul on üles riputatud 10 uut kirjutist; audioarhiivis on 9 uut audiosalvestust.

Oluline on olnud praktiline koostöö meie seniste partneritega. EKSÜ eestvedamisel toimus Eesti saarte noorte pärimusmuusikute sügiskool Hiiumaal, koostööpartneriks Eesti Saarte Kogu. Kokku tuli üle 100 noore kümnest eri grupist seitsmelt saarelt.

Märtsis korraldas EKSÜ emakeelepäeva Tartus koostöös kirjandusmuuseumiga.

Mais toimus üle aastate taaskord Eesti Kultuuriseltside Ühenduse kevadpidu pealkirjaga „Ärkamisaja lood ja laulud“. Pidude oli pühendatud Eesti omaaegsetele ärkamisaja suurkujudele. Seekord said meie seltsid kokku Tartumaal Kambja vallas Sofi talu hoovis. Esinejaid oli Rakverest, Pärnust, Tartust ja Kambjast.

Jätkuvalt on kandev roll aasta tegemistes meie suvekoolil. 2023. aastal toimus see Kassari saarel ning oli ühendatud väikesaarte laulupeoga. Suvekoolis osales 29 erinevat organisatsiooni või seltsi lisaks Hiiumaa seltsidele.

Aitasime torgulastel Sörve säärde rajada mälestuspuistut, kus EKSÜ-l on nüüd Pögenike Puu ning kogukonna aias Soome seltside paju ning püsililled. Osalesime Torgu uue kuninga kroonimisel.

Oktoobri alguses külastas EKSÜ esindus Tampere Eesti Klubi kutsel Tampere toimunud Sugrifesti. Meie esindaja tegi seal kaks ettekannet.

Novembris viisime Sooglemäel läbi seltside inspiratsioonipäeva. Inspiratsioonipäevale tuli rahvast kokku Virust Võruni ning saartest Narvani. Esindatud olid ka viie kogukonna vanemad.

Toetasime meie seltside kirjastustegevust.

Kuna EKSÜ liikmete hulgast on pooled väliseesti seltsid, siis on EKSÜ olnud kaasatud valitsuse tasemel toimuvatesse aruteludesse üleilmsest eestlusest, mida veab välisministeerium. Nii kultuuri- kui välisministeeriumi esindajad olid osalised ka meie suvekoolis ning koostöö jätkub.

Liina Miks

Eesti Kultuuriseltside Ühenduse tegevjuht

Viljandimaa ajalugu pakub Sakala Kalendri koostajale endiselt üllatusi

2023. aasta sügisel ilmus 35. kultuuriajalooline Sakala Kalender, mille eestvedajaks on olnud Viljandi endine linnapea, ajalooõpetaja ning kirjanee Heiki Raudla.

Sakala Kalendri idee sai mulda pandud 1989. aasta algul, kui Raudla arutas kitsamas seltskonnas, kuidas paremini tutvustada ja ka taastutvustada Viljandimaa lähemat ja veidi kaugemat ajalugu. „*Oli ju nõukogude okupatsioon pühkinud ajaloost paljud isikud ja sündmused. Nii jõudsime järeldusele, et selleks sobiks Sakala Kalender, pealegi oli samanimeline kalender ilmunud ka aastail 1879–1940,*“ rääkis Raudla. Tema sõnul oli eriti heaks eeskujuks 1879. aastal Ado Reinvaldi koostatud ja C. R. Jakobsoni valvsa silma all valminud mahukas „Sakala kalender“.

Olulise osa uues kalendris sai eestikeskne kalendaarium, mille koostamisel lõi innukalt kaasa Ülo Stöör. Eeskujuga võeti väliseesti kalendritest. Moodustati ka toimikond, kuhu peale Raudla kuulusid Ülo Stöör, Maria Teiverlaur, Evi Murdla, Endel Veliste, Linda Sarapuu, Ants Salum ja Tiina

Eesti Kultuurkapitali juhataja Margus Allikmaa andis 12. jaanuaril 2024 Heiki Raudlale üle Eesti Kultuurkapitali Viljandimaa ekspertgrupi elutööpreemia.
Foto: Taavi Bergmann

Randmäe. Viimane oli väikeettevõtte Reart omanik, kes rahastas kahe esimese kalendri ilmumist. Aja jooksul toimkonna koosseis muidugi muutus.

Kalendris ilmunud lugudest umbes viiendiku autor on olnud Heiki Raudla ise, kokku on aga 35 aasta jooksul kaastöölisi olnud üle 200. „*Osa autoreid pakuvad ise kaastöid, osa annavad ideid ja mitmete poole olen pöördunud ettepanekuga ühest või teisest asjast kirjutada,*“ selgitas Raudla. Aja jooksul on tal välja kujunenud teatav võrgustik, abi on saadud ka Viljandi muuseumi töötajatelt ja õpetajatelt. Mida kauem on kalender ilmunud, seda lihtsam on võimalik olnud kaastöötajaid leida. „*On mitmeid autoreid, kelle põhjalik artikkel Sakalasse ei mahu ja mis on Akadeemia jaoks liiga populaarteaduslik. Siis tulebki appi Sakala Kalender,*“ rääkis Raudla.

Teemade valimisel on peamine alus on olnud, et inimene või sündmus, millest artikkel räägib, oleks Viljandimaaga seotud. Kuigi vahel satub sekka

ka mõni muu põnev lugu, pole Raudla hinnangul Viljandimaaga seose leidmine raske. Teemade allikaks on inimesed, muuseumi materjalid, arhiivid ja eelkõige vanem ajakirjandus. *„Viimane just seetõttu, et vanemas ajakirjanduses kirjutati inimestest väga põhjalikult – kus sündis, kus elas ja töötas jne,“* selgitas ta.

Ehkki kalendrit on kokku pandud sedavõrd palju aastaid, pole teemade puudust veel õnneks tekkinud. Raudla sõnul on selleks kolm põhjust. *„Esiteks on Viljandimaa ajalugu nii mahukas, teiseks on informatsiooni hankimine tänu interneti võimaluste avardumisele oluliselt laienenud ja kolmandaks pakutakse kaastöid kalendri tuntumaks saamisele üha meelsamini,“* loetles ta neid. Loomulikult poleks taolise kultuuripärandit koondava trükise ilmumine võimalik ilma toetajateta. Nendeks on olnud Viljandimaa Omavalitsuste Liit, Kultuurkapitali Viljandimaa ekspertgrupp, Viljandi Linnavalitsus ja reklaamiandjad.

Kui palju on aga koostajale aastatepikkuse töö käigus ette sattunud midagi tõeliselt üllatavat või uskumatut?

Raudla sõnul on seda juhtunud sageli. *„Ligi 30 aastat tagasi jäi mulle silma, et Pulitzeri preemia laureaat Edmund Valtman elas pikemat aega Viljandis. Esialgu ilmus temast lühike lugu kalendris, hiljem koostöös Valtmaniga tema elulooraamat,“* tõi Raudla ühe näite. Üsna põnev oli tema sõnul ka K. J. Petersonist ainsa litograafia teinud Franz Burchard Dörbecki lugu, kes sündis ja suri Viljandis, kuid jõudis saada Saksamaal nii tuntuks, et teda kiitis isegi J. W. Goethe, ja Berliinis on olemas temanimeline tänav. *„Peale pikki otsinguid leidsime koos Ain Vislapuuga üles tema haua ja 2000. aastal päädis see tema hauale mälestussamba püstitamisega. Samba rahalise külje eest hoolitses ettevõtja Imre Michalsky,“* rääkis Raudla.

2024. aastal 75. sünnipäeva tähistav Heiki Raudla otsustas vanusele viidates kalendri koostamise teatepulga pärast 35. numbrit edasi anda Viljandi linnaraamatukogule, kuid lubas ka tulevikus artiklite kirjutamisel kaasa lüüa.

Gert Kiiler

stsenarist, kirjanik, ajakirjanik ja Viljandi Linnaraamatukogu raamatukoguhoidja

Kultuuritee. Foto: Eveli Jürgenson

Kultuuritee

Kultuuritee on reis läbi ajaloo tänapäeva. Alustades Kalevipoja muuseumist on hea minna Jõgevamaa suunas peipsiäärset vanausuliste külaelu ning eripärast kultuuri kaema, sõita samal postiteel, kus kunagi riigivalitsejad teel Peterburist Euroopasse, uurida esivanemate asustusjälgi, nautida eripalgelist loodust ning saada osa mõisaromantikast.

Paralleelselt Jõgevamaa turismipiirkonna tutvustamisega on viimased neli aastat turundatud maakonda ka läbi Kultuuritee marsruudi. Kultuuritee mõte sündis sellest, et meie maakonnas on väga kihiline kultuur – meil on nii losse, mõisaid, üle Eesti tuntud suurüritusi kui muuseume.

Jõgevamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskuse (JAEK) turismiarendusjuhina pakkusin Tourest messi eel Jõgevamaa turismiasjalistele välja Kultuuritee kontseptsiooni – marsruudi, mis koondaks mitmesuguseid kultuuri-, loodusobjekte ning turismiteenuseid. Kultuuritee arendamisest olid kõik messile minejad huvitatud. „*Igati olen seda meelt, et koos tegutsedes jõuame kaugemale,*“ arvas ettevõtmise kohta Kalevipoja Koja juht Annika Oras. Tourest messiks tulimegi välja Kultuuritee kaardi, trükise ja kodulehega ning ühendasime esimesena Navicup-rakenduses Kultuuritee kaardi muinsuskaitseameti andmebaasiga ja turismiinfolehega Puhka Eestis.

Turismiarendust Jõgevamaal koordineeris 2023. aasta lõpuni maakondlik arenduskeskus PATEE (piirkondlikud algatused tööhõive ja ettevõtlikkuse edendamiseks) projekti abil. Kuid riikliku turismipoliitika muutmisega viidi turismiarendus maakondadest välja suurematesse turismisihtkoha arendusorganisatsioonidesse – DMO¹.

Kuna 2024. aastast Jõgevamaal enam turismiarendusprojekti ei tule, siis

¹ DMO – Destination Management Organization ehk sihtkohaarendusorganisatsioon

tunnetati vajadust mittetulundusühingu järele, millele ettevõtjad saavad toetuda koostöö ja infovahetuse kaudu. Leiti, et turismiarendusvõrgustik peab olema, ning ettevõtjad palusid mul Jõgevamaa turismiarendusjuhina moodustada MTÜ ning hakata ka selle eestvedajaks, et oleks võimalik jõudumööda teha võrgustikule kasulikke tegevusi. MTÜ eesmärgiks sai Jõgevamaa kultuuri, turismi ja ettevõtluse elavdamine, piirkonna arendamine ja turundamine. Jõgevamaa turismiettevõtjate ettepanekul koondati peale jaanipäeva Kultuuritee võrgustik mittetulundusühingusse, millega praeguseks on liitunud 22 asutust, millest enamus saatis avalduse keset kiireimat turismihooaega juulikuus. Võrgustikku kuulub lisaks majutus- ja kultuuriasutustele nii maailma parim Kalevipoja muuseum kui presidendi vastuvõtlu hõrgutisi valmistanud toitlustaja. Kui on ettevõtlust toetav eesmärgipärane tegevus, siis ollakse nõus panustama nii ajaliselt, rahaliselt, oskustega kui tegevustega. Ettevõtjad on leidnud, et peaksime Kultuuriteed turundama ühiselt.

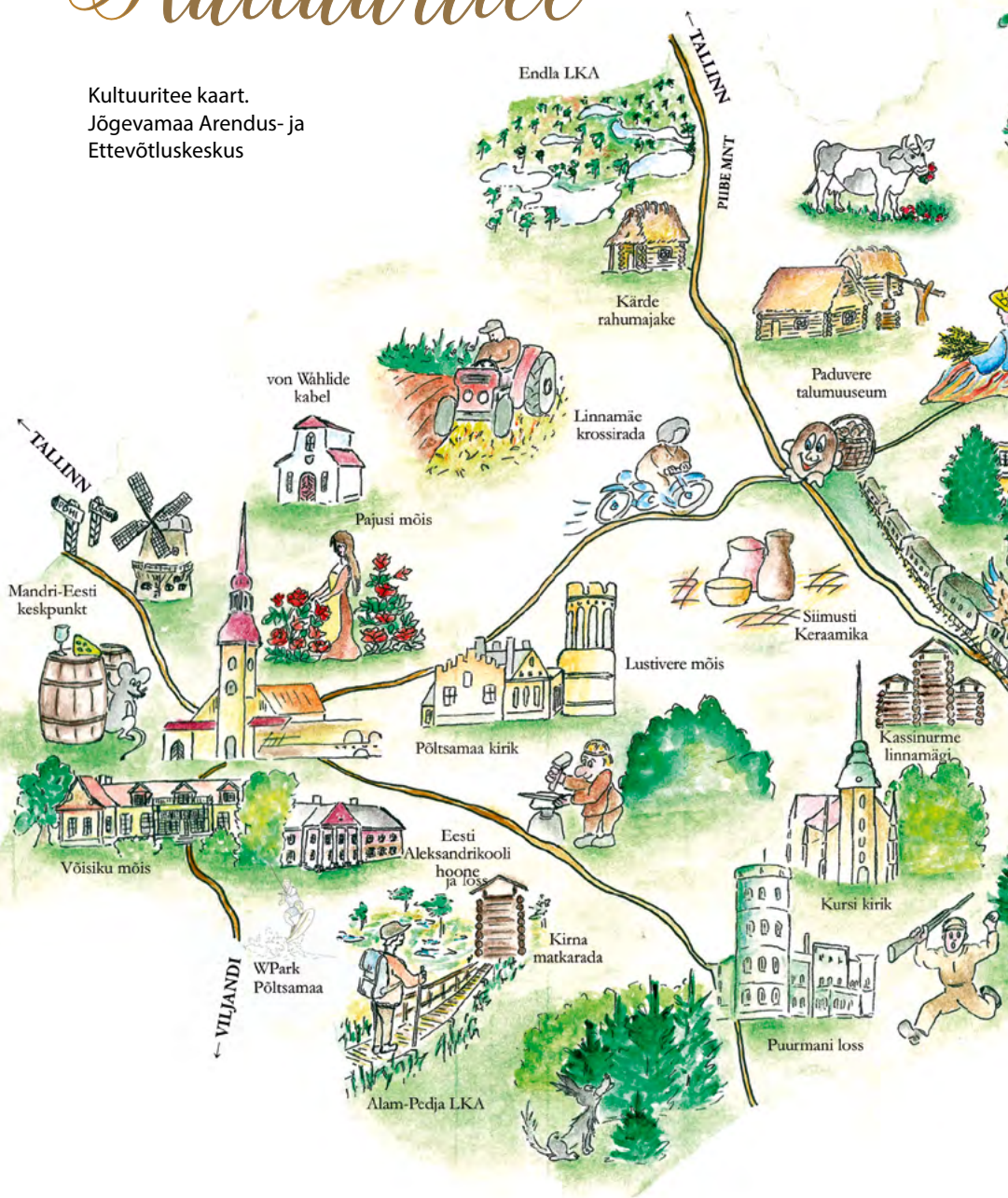
Ka PATEE projekti rahastajal Riigi Tugiteenuste Keskusel on ülimalt hea meel, et Jõgevamaa turismivõrgustik on muutunud nii tugevaks, et on tekkinud erinevad paketid ning ellu viidud ettevõtjate poolt algatatud ettepanek luua MTÜ. Võrgustiku teke oli ka projekti üks eesmärkidest.

MTÜ Sadala Külade Seltsi juhatuse liige Pille Tutt toetab hea meelega toimivat, arendavat ja ühendavat asja. *„Võrgustik ja koostöö tekivad, kui on hea eestvedaja, siis tulevad ka head partnerid, nagu kultuurikeskused, puhketalud, jahimajad, muuseumid, seltsid, seltsimajad ka ettevõtjad, kogukonnad ja vabatahtlikud ühendused. Eveliga on meil eestvedaja osas vedanud – ta on maakonna turismi arendanud järjepidevalt,*“ kiidab Tutt. Kultuuriteel kui reisisuunal on tema sõnul oluline reisiva kultuurihuvilise tähelepanu kõita ja olla märgatav paljude teiste hulgas nii Eestis kui välismaal. Võrgustik aitab infot levitada, partnereid leida ja annab juurde tugevust, aga ka konsultatsioone ja nõu (väljavõte Maalehest).

Laidi Zalekešina, kes juhatab Mustvee kultuurikeskust ja omab endanimelist iluaeda Laidi aed, on võrgustikuga seotud mõlemat pidi. *„Kultuurikeskust huvitavad kultuuriüritused, minu aed seevastu puhtalt turisti. MTÜ on alles algusfaasis ning loodame, et see hakkab hästi arendama meie ettevõtlust, kultuuri ja turismi. Usk on meil olemas. Minu jaoks on võrgustik eelkõige Jõgevamaa parimate turismiteenuste andmekogu – kui külaline satub meie Kultuuriteele, siis ta leiab kogu info lihtsasti ühest kohast. Tulevikus kui arene, küll tulevad ka sildid ja tähised.*“

Kultuuritee

Kultuuritee kaart.
Jõgevamaa Arendus- ja
Ettevõtluskeskus

Piirkonna tutvustamiseks on läbi viidud mitmeid turismiarendustegevusi Kultuuritee muuseumite kuust Põrgupõhja pealtvaatamisalani Rally Estonial koostöös Visit Estonia ja Rally Estoniaga. Maakonna turundamiseks tegime 25 vahvat videoklippi „Kalevipoja elamused Kultuuriteel“, reisikorraldajatele õppereise, koostööd nii blogijate kui Elroniga. Hetkel kuuleb kampaaniat „Pakane Kultuuriteel“ Eesti suurimates raadiotes. Võrgustiku arendamiseks korraldasime koolitusi ning viisime ettevõtjaid õppereisidele ja turismimesseidele.

2023. aastal valminud Jõgevamaa mainekavast saab lugeda, et Jõgevamaal on rikkalik kultuurikiht ning see on kontsentreerunud nii väikse piirkonna peale, seda ei ole kuskil mujal. Kultuuritee on loodud selleks, et tutvustada Jõgevamaad kui kultuuripärandirikast maakonda ja tuua piirkonda turiste. Kultuuritee loob võimaluse alustada Tartust, Tallinnast või Narvast külastajateekonda, et liikuda Peipsist Põltsamaani. Meile saab külla tulla suisa kolme erinevat suurt maanteed pidi: Tallinn-Tartu, Piibe ehk Tartu-Jõgeva-Aravete ja Jõhvi-Tartu. Põltsamaa, Jõgeva ja Mustvee valdade elamusi ühendavalt teelt leiata endale nii sobivat majutust kui ka kõhtupaitavaid toiduelamusi ja kindlasti ka mõne kultuurisündmuse. Eriti mugav on Kultuuriteed avastada äpi Navicup abil. Kultuuritee koostöövõrgustiku eesmärk on liita turismisektorit kultuuriorganisatsioonide ja turismiteenuste pakkujatega, et luua paremaid tingimusi nii turistidele kui ka kohalikele elanikele.

Kõhkluseta võib öelda, et Jõgevamaa on väga eriilmeline ja eriline. Jõgevamaast parimat näha soovides tasub järgida Kultuuritee radu, mis läbivad Põltsamaad, Vooremaad ja Peipsimaad. Jõgevamaa logoraamatust leidub neid radu kujutav kaunis looklev muster, mis on inspireeritud kohalike kihelkondade triibuseelikutest:

Väljavõte Jõgevamaa logoraamatust. Jõgevamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskus

WRC-tiim Põrgupõhjas Rally Estoniat jäädvustamas. Foto: Eveli Jürgenson

Hiite Maja tunnustab hiiesõbralikke tegusid, millega soovitakse väärtustada pühapaikade hoidjaid, uurijaid ja tutvustajaid, tutvustada ühiskonnas hiite hoidmise head tava ning aidata kaasa pärandi ja terve elukeskkonna säilimisele. JAEK sai tunnustuse Jõgeva maakonna pühapaikade uurimise ja tutvustamise eest, korraldades aastatel 2019–2021 ettevõtmise, mille raames uuriti maakonna pühapaiku, korraldati seminar ja ekskursioon Jõgevamaa pühapaikadesse ning avaldati kohapärimuse blogis 30 artiklit. Sellega anti väärtuslik panus maakonna põlise pärandi edasikestmiseks ja elukeskkonna väärtustamiseks. Kohapärimuse blogi tasub lugeda kodulehelt <https://kultuuritee.ee/blogi/>.

2021. aastal jõudsid Jõgevamaale esmakordselt WRC Rally Estonia katsed. Eveli Jürgensoni eestvedamisel tehti koostööd Rally Estonia meeskonnaga ja loodi atraktiivsed Kalevipoja eeposest inspireeritud pealtvaatajate alad, mis jätsid meelde jääva mulje rallihuvilistele ja tutvustasid Kalevipoja temaatikat tervele maailmale. Eepose ainetel said Mustvee katsetel need alad nimeks Kalevipoeg, Saarepiiga ja Põrgupõhja. Kalevipoja kuju oli nähtav nii otseülekannetes, filmituna helikopterilt, kui ka ralli finaalis, mis jõudis miljonite televaatajateni, ning Kalevipoeg sai maailmakuulsaks. Meil – eestlastel tasub uhke olla selle üle, et meil on oma eepose teemaline muuseum.

Kultuuritee eestvedaja Eveli Jürgenson on saanud mõned tunnustused, nagu aastal 2020 Eesti Rahvakultuuri Keskuse tänukirja märkimisväärse panuse eest Jõgevamaa kultuurielu rikastamisel ja Kultuuritee ellukutsumisel. Hea on kuulda ka turismiekspertide tagasisidet, et Jõgevamaa paistab nüüd paremini silma kui enne Kultuuritee loomist. Maakondlike arenduskeskuste võrgustik (MAK) andis Eveli Jürgensonile tunnustuse Võrgusõlm 2021.

Kutsume avastama Jõgevamaa looduse ja kultuuri mitmekesisust, nautima ajaloopärandi aardeid, legendidega seotud põnevaid paiku, omanäolisi piirkondi, meeldivaid puhkamisvõimalusi ning Kultuuriteel toimuvaid üle Eesti tuntud tähtsündmusi!

Kultuuripealinna Tartu 2024 eel on paslik öelda, et Kultuuritee viib kultuuripealinna! Eesti keskpaigas asuv Kultuuritee on avatud nii uutele liikmetele kui nautlemiseks kultuurihuvilistele.

Katariina II olevat soovinud teha Kultuuriteed Peterburist Pariisi. Jõgevamaal Peipsist Põltsamaani on see nüüd tehtud!

Eveli Jürgenson

Jõgevamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskuse turismiarendusjuht,
Kultuuritee MTÜ juhatause liige ja asutaja

Lövvämi tii Umalõ Pidlõ!

Liikumissari „Lövvämi tii Umalõ Pidlõ!“ ühendab kuuenda Uma Pido teemaks oleva mängu liikumise, mõtlemise ja Vana-Võromaa kultuuriruumi tundmaõppimisega.

Iga liikumispäeva alustuseks õpitakse selgeks ühe Vana-Võromaa kihelkonna laulumäng. Eestvõtja Meelika Hainsoo: „*Laulumängudesse on põimitud laul ja mäng, milles on hoogu ja elurõõmu. Selle kaudu saab tutvust teha erinevate kihelkondade kultuuripärandiga. See on tänukummardus eelnevatele põlvkondadele mängutraditsiooni loomise ja hoidmise eest. Meil on võimalus seda traditsiooni edasi kanda.*“

Igal liikumispäeval ootavad osalejaid ees ka Tartu Ülikooli eetikakeskuse loodud ülesanded väärtustest. Need on pärit mängust „Eesti rahva sada valikut“ ja on koostatud eesmärgiga panna mängijad pingevabalt mõtlema ja lustakalt arutlema.

Uma Pido sihiotsimine Urvestes. Foto: Sander Silm

Seejärel saavad liikumispäevast osavõtjad kaardi ning suunduvad orienteerumisrajale. Algajatele antakse kaardiga liikumiseks ka väike väljaõpe. Võrumaa orienteerumisradade ettevalmistaja Sixten Sild julgustab kõiki liikumispäevadest osa võtma: „*Kui sul on vähegi maadeavastaja geeni ja huvi kodukoha vastu, siis on see üritus just sulle.*“

Rajal liikudes tuleb üles leida kaardil ära märgitud kultuurilooga seotud kohad. Seal saab paiga kohta ka pisut silmaringi avardavat teavet. Liikumispäeva pikkuseks on planeeritud neli tundi. Rajad kulgevad suuremates kihelkonnakeskustes ja nende lähiümbruses.

11. novembril 2023 kell 11 said ca 90 huvilist kokku Urvaste kihelkonnas Antsla kultuurikeskuse juures. 16 kultuuriloolise punktiga rajale läks 72 inimest (kõik punktid läbis 20 inimest). Sel korral mängiti Meelika Hainsoo eestvõttel Urvaste kihelkonnast üles kirjutatud laulumängu „Siidisulist tsirikõnõ“. Teda toetasid Antsla eakate klubi Sügismeloodia laulukoor ja juhendaja Linda Kapp, tantsuselts Pärliline ja juhendaja Leili Väisa ning Antsla gümnaasium ja Celia Roose. Antsla rajameister oli Sixten Sild.

Pärliline juhendaja Leili Väisa: „*Muusikaõpetaja Celia Roose oli koolis õpilastele seda laulumängu eelnevalt tutvustanud, miska lapsed oskasid ümber jutustada mängu õpetlikku sisu laisast ja virgast linnust. Põnevust lisas võimalus mängida võõraste inimestega ja luua teretutvusi – n-õ sotsiaalne suhtlus läbi mängu. Huvitav oli kuulata Tartu Ülikooli eetikakeskuse poolt koostatud võrokiilset lugu „Allergiä saapidõga kassi vasta” ning arutleda nelja*

vastusevarandi üle, mida soovitada kassiallergia all kannataval kuningannal ette võtta talle kuninga poolt kingitud kassiga. Õige vastuse täpikesi jagus kõigi nelja vastuse vahele – alates kassi paljaks pügamisest kuni kuninga mahajätmiseni. Kuid kõige enam soovitati kuningannal siiski soetada allergiarohi.“

Uma Pido liikumispäevade sari toimub nendes paikades Võru- ja Põlva- maal:

- 2023. aastal Võrus, Vastseliinas, Lüllemäel, Antslas, Räpinas;
- 2024. aastal Rõuges, Värskas, Kanepis, Harglas, Põlvas.

Liikumispäevi korraldab Võro Selts VKKF (Võro Keele ja Kultuuri Fond) koos Võru, Põlva ja Valga maakonna inimeste ja organisatsioonidega. Osa- leja, kes on läbinud seitse liikumispäeva, saab 1. juunil 2024 Põlvas Intsikur- mus toimuvale VI Uma Pidole vabapääsme.

Rohkem infot saab liikumispäevade kohta:

- <https://umapido.ee/et/siht/>
- <https://www.facebook.com/umapido5>.

Uma Pido teabe põhjal toimetanud ja juurde küsinud
Taisto Uuslail
Eesti Rahvakultuuri Keskuse rahvakultuurispetsialist Põlvamaal

Kuidas tähistada juubelit ehk Rapla kultuurikeskus 90!

Kultuurikeskus on iga küla ja linna süda, hing ja vaim. Eestimaa rahva- majad, kultuurimajad, kultuurikeskused või kuidas iganes on nende nimi kusagil, on väärika ajalooga ning aeg-ajalt tuleb taas ette võtta juubeli tä- histamine. See on tore ja oodatud sündmus! Saab kutsuda sõpru kaugemalt ja lähemalt. Analüüsitakse tehtut ja tehakse tulevikuplaane, kuidas siis see- kord juubelit tähistada, keda lavale paluda. Juubelipidustused peavad ole- ma suurejoonelised, meelde jäävad, erilised. Kontsert oma kollektiividega, tagasivaade ajalukku, arenguetapid – neid kõiki tahaks ju näidata. Aga teeks teistmoodi kui eelmine kord.

24. novembril tähistas Rapla kultuurikeskus oma 90 aasta juubelit väga eriliselt. Kõik komponendid olid olemas: oma kollektiivid laval – tantsijad,

lauljad, näitlejad –, esitleti maja ajalugu ehitusest alates läbi igasuguste ajajärkude ja riigikordade ja tehti ringkäik läbi kõikvõimalike põnevate ruumide. See kõik oli põimitud põnevasse etendusse „Alice ja 90 aastat imelist Rapla Kultuurikeskuse lugu“. Publik sai osa tõesti erakordsest ettevõtmisest, rännak-lavastusi anti kolme päeva jooksul 25! Etenduse autor ja lavastaja Piia Pöder viis 20–25 inimese kaupa publiku rändama. Poeti mööda jänesseurgu imede maailma (mida ju üks kultuurikeskus niikuinii on), seal võttis meid endaga kaasa neiu Alice, kes põrandaaugust päästis Jaan Rütmani, ning asuti teele. Õigemini käidi Jaani jälgedes, kes oli 1933. aastal Rapla Haridusseltsi rahvamaja rajaja. Saime osa maja ehitusest, plaanide lugemisest lausa õues lumesajus. Astusime sisse kostüümilattu, kus Irvikkass koos äri-mees Rudolf Veinbergiga arutasid kultuuri rahastamise võimaluste üle. Satusime mööda ajakoridori liikudes kinosaali, kus Kübarsepa teelaud ootas, et koos nõukogude sõduritega tantsutiire teha. Kogesime ka küüditamise varju ning Marie Underi poemi „Jõulutervitus 1941“, mille minimalistlik esitus andis edasi kõik, mis on sõnadetagi selge. Kogemata ei jäänud ka kolhoositaride lauluansambel ja taidlejate ülevaatus, mida viis läbi halastamatu Ärtu kuninganna. Viimaks, kui juustuse meelituse peale Kinorotid meid ka suurde saali ja lausa lavale lasid, saime Jaani kätte, talle väärtusliku kohvri tagastatud ja ka ise oma silmaga näha, kes on kultuuri jaoks need kõige olulisemad, ilma kelleta kultuuri ei oleks. Seda sai igaüks ise kohvrissi piiludes näha. Etenduses kogetud kontrastid olid lummavad ja ajalookäsitlused teravad. Kogu etendus oli lustakas, energiline, „Alice imedemaal“ tegelased ja Raplas tegutsenud päris kultuuriloojad kõlasid hästi kokku, jutustades, lauldes või tantsides oma lugu. Rapla on ju tegelikult ka rikas oma andekate inimeste poolest. Just kultuurikeskuses me neid ka meenutame, nimeliselt: Rütmani galerii, Weinbergi saal; Raimond Valgre, Linda Rausi ja juubelpidustuste käigus avatud Riho Sibula teematuba. Tallinnast väljas, hardas väikelinna loovuses saate muusikat salvestada professionaalses Tõnu Susi stuudios. Miks aga kultuurikeskuses asuv kohvik kannab Hollivoodi nime, seda peate tulema ise avastama.

Anne Ummalas

Eesti Rahvakultuuri Keskuse rahvakultuurispetsialist Raplamaal

Viru Instituut 15

Viru Instituut loodi ametlikult 18. juunil 2008. aastal. Asutajateks olid Ingrid Rüütel, Riho Breivel, Urmas Tamm, Urmas Majajäas, Kaarin Veinbergs, Aivar Surva, Hilje Pakkanen, Marge Lepik, Ervin Lember, Ilve Tobreluts, Milvi Tooming ja Oliver Pagel. Juhatuse liikmeteks valiti Aivar Surva, Ingrid Rüütel ja Hilje Pakkanen.

Tõuke Viru Instituudi loomiseks andis hoopiski 2008. aastal Eesti Vabariigi 90. aastapäeva tähistamine virulaste kingitusena eesti rahvale. Virulaste värss-kingitus sai valmis ja kanti pidulikult ette puupüsti täis Rakvere kirikus Eesti Vabariigi sünnipäeval. 14. märtsil, emakeelepäeval, sai regivärsipakk toimetatud Tartusse, Eesti Kirjandusmuuseumisse hoiule. Pärast värsiridade üleandmise pidulikku tseremooniat hiljem kohvitassi taga istudes sujus jutt Virumaast kuidagi eriliselt soojalt. Samas tõi Ingrid Rüütel ka meie salamõtte selgelt välja: meil on vaja luua oma kultuuriühendus, nagu seda olid varem teinud juba teisedki maakonnad. Kiiresti jõuti ühele meelele ühingu nimes ja tegevuspõhimõtetes. Nii et Viru Instituudi sünniks võib tegelikult pidada Tartus kirjandusmuuseumi tagatoas maarahva lauliku Kristjan Jaak Petersoni auks peetud emakeelepäeva – 14. märtsi 2008. aastal.

2011. aastal loodi Virumaa pärimuskultuuri toetamise fond, mille toel sai hakatud suuremaid projekte ellu viima. 2015. aastast anti selliste projektide rahastamine ja toetamine Eesti Rahvakultuuri Keskusele ja tollest ajast on Viru Instituut saanud enamuse rahastusest just selle toetusmeetme kaudu.

Viru Instituut on tänu oma liikmetele, koostööpartneritele ja rahastajatele andnud oma 15-aastase tegevuse jooksul välja erinevaid teoseid, trükke, helisalvestisi. Olgu siinkohal mainitud Ingrid Rüütli koostatud väljaande „Ida-Virumaa rahvakultuurist“ elektrooniline trükk aastal 2009 ja uus trükk 2013. aastal (see erines 1990. aastate trükist nii sisult, mahult kui vormilt), samuti 2019. aastal ilmavalgust näinud „Virumaa laule ja lugusid“, millega on kaasas ka helisalvestis kahel CD-l ja tekstivihik „Virumaa rahvalaule ja pillilugusid“. 2009. aastal ilmus Viru Instituudi toel ja Eesti Muusika- ja Teatriakadeemiatudengi Mari Mäe eestvedamisel helisalvestis „Viru pulm“. Instituudi toel on antud välja ka Mall Hiimäe koostatud raamatud „Virumaa vanad lastemängud“ (2012), „Virumaa vanad vaimujutud“ (2015), „Virumaa kalendripärimus“ (2018). Instituudi asutaja Kristen Suokass andis 2014.

aastal välja virukeelse luulekogumiku „Tagassi inglite juure“, mille Rakvere teater 2017. aastal lavastas virukeelseks talveetenduseks.

Meile endile tundub küll, et virulased (ja mitte ainult) on hakanud rohkem huvi tundma Virumaa kultuuri, murdekeelte, traditsioonide, käsitöö, pärimuse vastu. See kohustab ja innustab oma tegemisi jätkama. Üheskoos saame hakka- ma, sest Virumaa on virulaste hoida!

Aivar Surva

Viru Instituudi juhatuse esimees

Ülal: hetk peale etendust „Ottõ“ instituudi asutamise puhul istutatud tamme juures.

All: Viru Instituut folkloorifestivalil Baltica 2023. aastal Tallinnas.

Fotod: Aivar Surva

Kärdla kooli kultuurihommik. Flöödil direktor Margit Kagadze. Foto: Helle-Mare Kömmus

Kärdla kooli kultuurihommikud

Kärdla uues vastavatud koolimajas said 1. novembril 2023. aastal alguse erilised hommikud – kultuurihommikud.

Iga uue kalendrikuu esmaspäev algab tunniga, kus pööratakse tähelepanu kultuuri ja huvihariduse olulisusele. Sooviks on julgustada õpilasi olema loovad, sõbralikud ja uudishimulikud. Rikkalik kultuur ja selles kasvamine hoiab vaimse tervise virgena ja õpetab oskusi, mis pole silmale nähtavad. Kultuurihommikutel on võimalus õppida üksteist südamega kuulama, süvenema ja kogema ühtekuuluvustunnet.

Kultuurihommikud algavad alati Pühalepa vaimuliku rahvakoraaliga „Mu süda ärka üles“, mis kõlab eri koosseisudes, ning lõppevad viktoriiniga, milles pannakse proovile publiku tähelepanu kuuldust ja nähtust. Keskmes on õpilaste pillimängu, tantsimise ja etlemise etteasted.

Kokku toimub õppeaastal seitse kultuurihommikut, millest saavad osa eri vanusega õpilased. Kuulama on oodatud ka lapsevanemad, vanaemad ja vanaisad. Selle õppeaasta fookus on sõbralikkus ning kaugemaks eesmärgiks on jõuda kontserdini „Võta mul käest“ hiiu nalja ja käsitööga, mis toimub 26. märtsil 2024.

Kärdla kooli mudilaskoor ja lastekoor laulupeol „Püha on maa“. Foto: Raili Kaibald

Kontserdi „Võta mul käest“ idee kasvas jätkuna kevadel toimunud kontsertetendusest „Elu on loomine“, kus fookuses oli loovuse tähtsus inimese elus. „Elu on loomine“ oli ettevalmistav teekond noorte laulu- ja tantsupeole „Püha on maa“. Võiks isegi öelda, et see oli väike laulu- ja tantsupidu, kuhu olime lisanud veel ka kunstinäituse „Tõeline jõud“ ning luulenäituse „Et luua, on vaja ju valgust“. Kaasa löid Kärdla kultuurikeskuse laste ja noorte rahvatantsurühmad ja Tiina Tantsustuudio võimlemisrühmad. „Võta mul käest“ kontserdil tuuakse kooli kollektiivi ühistööna lavale etendus, millesse kaasatakse muusika-, kirjanduse, kunsti-, tantsu- ja käsitööõpetus. Etenduse lõpetab käsitööturg. Etenduse idee on tõsta muusika, hiiru keele ja nalja ning tantsu kaudu esile kohalikku pärandit sh käsitööd, väärtustada selle kandmist. Samuti soovime märkida, et väga erinevate inimeste vahel on võimalik luua palju ilusat ja meelde jäävat.

Usume, et üksteisthoidvas ja sõbralikus koolikeskkonnas sünnib julge ja jätkusuutlik looming ning iga inimene kannab edasi hiidlase ja Hiiumaa sõbralikkust.

Raili Kaibald

Kärdla Kooli õpetaja, mudilas- ja lastekoori dirigent

TUNNUSTUSED

TUNNUSTUSED RAHVAKULTUURI VALDKONNAS 2023

Presidendi riiklikud teenetemärgid

Valgetähe IV klass

Helgi Põllo – Hiiumaa ajaloo ja kultuuri uurija ning hoidja

Valgetähe V klass

Anneli Kundla – rahvakultuuri edendaja Viljandimaal

Krista Lember – rahvakultuuri edendaja Saaremaal

Anne Uttendorf – kultuurielu edendaja Ida-Virumaal

Krista Sildoja – pärimusmuusika edendaja

Sille Kapper-Tiisler – rahvatantsujuht ja rahvatantsu edendaja

Inge Laurik-Teder – muuseumide edendaja

Laidi Zalekešina – kultuurielu edendaja Mustvees

Paul Hagu – etnoloog, kultuurielu edendaja Setumaal

Kersti Pook – käsitöö traditsioonide hoidja Jõgevamaal

EESTI KULTUURKAPITALI TUNNUSTUSED 2023

Peapreemia rahvakultuuri valdkond:

Eesti Pärimusmuusika Keskus – Viljandi pärimusmuusika festivali 30 aasta pikkuse korraldamise ning Eesti muusikalise emakeele väärtustamise ja järeltulevatele põlvedele edasiandmise eest

Elutööpreemia rahvakultuuri valdkonnas:

Toivo Luhats – Eesti laste esimese folklooriansambli „Piibarid“ asutamise ja juhtimise, pikaage se rahvamuusika õpetamise, noorte pillimängule ärgitamise ja mitmete põlvkondade pärimuse juurde toomise eest. *Preemia anti välja postuumselt*

Rahvakultuuri sihtkapitali aastapreemia 2023

LendTeater – harrastusteatri aastapreemia suure panuse eest etendus kunstide arendamisel harrastusteatri maastikul

Tantsupeomuseum – rahvatantsu aastapreemia rahvatantsu ajaloo talletamise, väärtustamise ja populariseerimise eest

Lembe Sihvre, Kristi Teder ja Saima Tõigast – käsitöö aastapreemia „Paeltega ehitud puud“ projekti eestvedamise eest

Ingrid Kõrvits – koorimuusika aastapreemia rahvusvahelise koorifestivali „Tallinn 2023“ eduka juhtimise eest, noorte laulupeol neidudekooride dirigeerimise eest ja kõrgetasemeliste konkursitulemuste eest 2023. aastal

Reeli Reinaus – folkloori aastapreemia Hageri kihelkonnast talletatud pärimuslugudel põhineva kogumiku „Keerdu kadakas ja kadunud haned. Hageri kohapärimus“ koostamise eest

Kadri Giannakaina Laube – pärimusmuusika aastapreemia rahvapillilaagrite 25. aasta pikkuse korraldamise eest Võrumaal

Kristel Rattus – muuseumivaldkonna aastapreemia ERM-i interdistsiplinaarse suurnäituse „Õige keha, vale keha?“ kureerimise ja kultuuriliste tähenduste vahendamise eest

EESTI KOORIÜHINGU KOORI- JA PUHKPILLIMUUSIKA TUNNUSTUSED 2023

Aasta koor: **Rahvusoper Estonia noormeestekoor** (dirigent Hirvo Surva)
Saaremaa meeskoor SÜM (dirigendid Ester Soe ja Mari Ausmees)

Aasta puhkpilliorkester: **Viljandi Muusikakooli puhkpilliorkester**
(dirigent **Bert Langel**)

Aasta dirigent: **Kuldar Schüts**

Aasta dirigent-muusikaõpetaja: **Mari Ausmees**

Aasta noor dirigent: **Leiu Tõnissaar**

Aasta orkestridirigent: **Kait Tiitso**

Aasta toetaja: **Teatri- ja Muusikamuseum**

Aasta korraldaja: **Kersti Seitam** ja **Neeme Ots**

Aasta tegu: **Ühtekuuluvuskontsert**

Aasta suurtegu: **XIII noorte laulupidu „Püha on maa“**

Koostööpreemia: **Eesti Filharmoonia Kammerkoor**

Aasta kooriplaat: **„Taevalaulud“. Ellerhein ja Vox Clamantis**

EESTI RAHVAKUNSTI JA KÄSITÖÖ LIIDU TUNNUSTUSED

Pärandihoidja 2023: **Marja Matiisen, Külli Uustal, Tiina Jürgen**

Höbedane teenetemärk: **Katrin Lükk, Liis Luhamaa, Triinu Lamp, Maie Aav, Liis Burk, Mae Kivilo, Helle-Mare Kömmus, Sandra Urvak, Tiina Saar, Ülle Kuusk**

EESTI FOLKLOORINÕUKOGU TUNNUSTUSED 2023

Teotugi: beebide ja laste folklooriringide eestvedaja **Kreete Viira**

Pärimuskultuuri laureaat: **Eve Burmeister** ja **MTÜ Wäega Wärk**

EESTI RAHVAMAJADE ÜHINGU TUNNUSTUSED 2023

Kuldkaand: **Aino Arro**, tunnustus pikaajalise panuse eest kultuurivaldkonda

Kaheksakand: **Maret Aruoja**, Mooste Kultuurimaja juhataja

Aasta tegu: **Lavastus „Sajanditagune Muhu pulm“**

Aasta tegija: **Lii Mägi**, Karja Rahvamaja juhataja

Noor tegija: **Bibi Perlov**, Vana-Koiola rahvamaja juhataja

Aasta koostööpartnerid: **Anneli Kundla, Harjumaa Kultuurikorraldajate Liit, Anne Nõgu, Tarmo Varul, Pille Lille Muusikafond, Otepää Vallavalitsus, Sound Group OÜ, Josep Kurm JK Üritustehnika, Aivar Sander**

EESTI RAHVATANTSU JA RAHVAMUUSIKA SELTSI LOKULAUAD 2023

Aasta looja: **Juhan Uppin**, 2023. aasta suvel toimunud rahvamuusikapeo idee autor ja üldjuht

Aasta looja: **Mall Paulus**, 2023. aasta suvel toimunud noorte tantsupeo „Sillad“ pererühmade liigijuht-lavastaja ja tantsuautor

Aasta kaaslooja: **noorte pärimusbänd Tradimus**

Aasta tantsujuht: **Anita Kreen**, karismaatiline tantsujuht, kes on töötanud Miina Härma Gümnaasiumis alates 2012. aastast ja juhendab seal kuut rahvatantsurühma

Aasta rahvamuusik: **Krista Sildoja**, pärimusmuusika uurija ja -õpetaja

Aasta küla pillimees: **Feofan Roos, Tõnu Eermann**

Aasta kollektiiv: **Tallinna tantsuklubi muusikud** tutvustavad nüüdseks juba kolm aastakümnet külapidude traditsiooni pealinnas

Aasta kollektiiv: **Tartu ülikooli rahvakunstisansambli nais- ja neiduderühm**

Aasta sõber: **Eesti Rahva Muuseum**

Aasta korraldaja: **Tartumaa Rahvatantsujuhtide Liit** on 10 aastat seisnud rahvatantsuelu edendamise eest oma maakonnas

Aasta koolitaja: **Kelly Veinberg**

Aasta sündmus: **Eesti Rahvatantsuansamblike Liidu kontsert „Heade jälgede rada“**

Pikaajaline panus rahvamuusika valdkonda: **Juta Helilaid**

Pikaajaline panus rahvatantsu valdkonda: **Made-Heljo Ruul**

Maakonna tunnustused

HARJUMAA TUNNUSTUSED

Eesti Kultuurkapitali Harjumaa ekspertgrupi tunnustused

Kultuuripäril: **Riin Kivinurm**, pikaage se pühendumise eest Harjumaa kultuurielu edendamisel

Elutööpreemia: **Tõnu Sal-Saller**, südame ja pühendumusega tehtud töö eest puhkpillimuusika edendamisel ja noorte muusikute kasvatamisel

Aastapreemia: **Harjumaa Keelpilliorkester, Peep Raun, Raigo Piilberg, Anne Emmus, rahvatantsurühm Kabujalake, Karin Sarapuu, Sigrid Tilk**

Harju Ettevõtlus- ja Arenduskeskuse tunnustus Aasta Tegu: **Hõimumarss**, korraldaja **Lahemaa Pärimuskoda**

Harju Omavalitsuste Liidu tunnustus Harjumaa teenetemärk:

Agne Kurrikoff-Herman, tantsuhuvi ärgitaja, koreograaf ja rahvatantsujuht, XIII noorte tantsupeo „Sillad“ idee autor ja pealavastaja

Juta Ross, muusikahariduse edendaja, Harjumaa Keelpilliorkestri tegevjuht, Saue Muusikakooli õpetaja

HIIUMAA TUNNUSTUSED

Eesti Kultuurkapitali Hiiumaa ekspertgrupi tunnustused

Kultuuripäril: Eesti Muusika Pidupäevad Hiiumaal – **Enn Kunila** ja **Arne Mikk**

„Tänu ja kummardus“: **Helgi Põllo**, panuse eest Hiiumaa kultuuriellu

Aastapreemia: **Helle-Mare Kömmus, Jaanika Kuusk** ja **Kadri Tikerpuu**

Tunnustuspreemia: **Siim Liik, EMSI MTÜ** ja **Viskoosa Kultuuritehas**

IDA-VIRUMAA TUNNUSTUSED

Eesti Kultuurkapitali Ida-Virumaa ekspertgrupi tunnustused

Aastapreemia: **Kaja Oja** – Eesti kultuuritraditsioonide hoidmise eest ja **Kohtla-Järve Gümnaasium** – kooride laulupäeva „Laulutungal“ ja kontsertetenduse „Kiip?!“ korraldamise eest

Ida-Virumaa Omavalitsuste Liidu tunnustus Ida-Viru EHE 2023

Aasta kultuurisündmus: **Suvelavastus „Kõik roosid...“** lisaku laululaval ja **Kohtla-Järve Gümnaasiumi kontsertetendus „Kiip?!“**

Aasta tehniline tugi: **Aleksandr Bondarenko**, Kohtla-Järve Kultuurikeskuse heli- ja valgusjuht

Aasta kultuuritöötaja: **Heli Vähk**, Jõhvi Kultuuri- ja Huvikeskuse rahvakultuuri loomejuht ja Tammiku rahvamaja juht

Aasta kultuurikollektiivi juht: **Anu Pungas**, Toila Gümnaasiumi koorijuht

Aasta noor tegija: **Artjom Poljak**, MTÜ Wild Stream juht, Narva tantsupeo korraldaja

Aasta loometunnustus: **Olga Kublitskaja**, niplispitsimeister ja Narva pitsikoolijuht

Aasta raamatukogutöötaja: **Anna Kuuli**, Narva Raamatukogu lasteosakonna juhataja

JÕGEVAMAA TUNNUSTUSED

Eesti Kultuurkapitali Jõgevamaa ekspertgrupi tunnustused

Kultuuripäril: **Egle Oja**, pühendunud tegevuse eest Põltsamaa lossi renoveerimisel

Elutööpreemia: **Vilve Piht**, pikaajalise kultuuritraditsioonide hoidmise eest Põltsamaal

Aastapreemia: **Anette Ant, Katre Arula, Janne Karu, Kristi Pukk, Valdi Reinas, Reet Sester, Eve Somelar, Janek Varblas**

Tunnustuspreemia: **Helena Avi, Keiu Kess, Gennadi Lapin, Vilja-Mari Luhaid, Ludmilla Ofart, Jelena Putškova, Carl-Kristjan Sepp, Karmo Toome, Lauri Väinmaa**

JÄRVAMAA TUNNUSTUSED

Eesti Kultuurkapitali Järvamaa ekspertgrupi tunnustused

Kultuuripäril: **Teet Tihvan**, puhkpillimuusika hoidmise ja arendamise eest Järvamaal

Elutööpreemia: **Ülle Välimäe**, pikaajalise eduka kultuuritöö korraldamise ja arendamise eest

Aastapreemia: **Andres Tšumakov, Marika Kuusik**

Tunnustuspreemia: **Urmo Kütismaa, Madli Liiva, Tiiu Vellama**

Sihtasutus Järvamaa tunnustused

Aasta kultuurielu edendaja: **Marika Kuusik** ja **Kätlin Merisalu** – eelmise aasta Järvamaa laulu- ja tantsupeo „Hingesugulane“ uuendusliku ja kõrgetasemelise idee autorid, kunstilised juhid ning lavastajad

Aasta kultuurihoidja: **Reelika Räim** – „Eesti Kirjanduse pidunädala“ eestvedaja

Parim kollektiiv: **Türi kammernaiskoor**, dirigent Tiiu Schüts

LÄÄNEMAA TUNNUSTUSED

Eesti Kultuurkapitali Läänemaa ekspertgrupi tunnustused

Kultuuripäril: **Juhan Hepner**, Läänemaa kultuurisündmuste tutvustamise ja jäädvustamise eest

Elutööpreemia: **Loit Lepalaan**, Läänemaa kultuuriloo säilitamise ja kujundamise eest

Aastapreemia: **Liisa Koemets-Bastida, SA Haapsalu ja Läänemaa muuseumid**
ja **Maarja Kõuts, Peeter Särg, Vilja Nyholm-Palm**

Tunnustuspreemia: **Meelis Tomson, Kadri Kelner, Ivi Küla, Vormsi Vaib MTÜ,**
Liia Lees, Kaja Puusepp, SA Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid ja Kadri Laur

LÄÄNE-VIRUMAA TUNNUSTUSED

Eesti Kultuurkapitali Lääne-Virumaa ekspertgrupi tunnustused

Lääne-Virumaa Kultuuripärl: **Eve Alte** – Rakvere kultuurielu edendamise eest

Elutööpreemia: **Toivo Peäske** – panuse eest Lääne-Virumaa muusikaellu

Aastapreemia: **Kert Rang, Priit Maasik, Aili Teedla**

Lääne-Viru Omavalitsuste Liidu tunnustus

Aasta sädeinimene: **Tiia Saart**

PÖLVAMAA TUNNUSTUSED

Eesti Kultuurkapitali Põlvamaa ekspertgrupi tunnustused

Kultuuripärl: **Janno Rüütle**, harrastusteatrialase järjepideva ja tulemusliku töö eest
Põlva maakonnas ja Lutsu külas

Elutööpreemia: **Tiina-Mai Arund**, pikaagegse ja tulemusliku töö eest
muusikakultuuri viljelemisel ja edasiarendamisel

Aasta tegu: **Kogukonnalavastus „Leevaku kullakaevur“** – Leevaku külaelu ja
ettevõtlusel põhineva lavastuse eest

Aasta tegija: **Tarmo Tagamets**, uue omanäolise teatrilava tekitamise ja valla
harrastusnäitlejate toetamise ja juhendamise eest

Aasta kollektiiv: **etenduse „Leevaku kullakaevur“ meeskond**

Aasta kollektiivi juht: **Riivo Jõgi**

Aasta noor tegija: **Arhanna Sandra Arbma**

PÄRNUMAA TUNNUSTUSED

Eesti Kultuurkapitali Pärnumaa ekspertgrupi tunnustused

Kultuuripärl: **Roland Leesmend** – pühendumise eest Endla teatri juhtimisel ning
tegusate koostööde eest väljaspool teatrimaja

Elutööpreemia: **Alar Raudoja** – pikaagegse pühendunud ja tarmuka töö eest
kunstivaldkonnas

Aastapreemia: **Ene Michelis**

Tunnustuspreemia: **Mariann Pärnoja**

Kultuurisündmuse aastapreemia: **MTÜ Pihlakase** – Pärnu kirjandusfestivali
korraldamise eest

Pärnumaa Omavalitsuste Liidu tunnustused

Aasta tegutseja: **Vilja Alamaa**, Sauga ja Are rahvamaja kultuurikorraldaja

Aasta üllataja ja koostööauhind:

Marko Sassjan, etenduse eest „Kirjad külast külla“

Ivari Roosileht, valgusfestival „Valgus ja muusika“ Veltsa mõisapargis

Aasta tegu: **näitus „Hingepüüdja“** Tori rahvamajas

Aasta rahvakultuuri tegija: **Ave Kartau**, suure panuse eest rahvakultuuri hoidmisse ja arendamisse

RAPLAMA TUNNUSTUSED

Eesti Kultuurkapitali Raplamaa ekspertgrupi tunnustused

Kultuuripär: **Ulvi Mägi**, kauaaegne tantsuõpetaja ja liikumisharrastuse edendaja

Elutööpreemia: **Ehalill Halliste**, vaibakunstnik ja loomeinimeste innustaja

Elutööpreemia: **Ly Seppel-Ehin**, hea keeletundja, tõlkija ja kirjanik

Aastapreemia: **Aili Kuldkepp, Heli Kendra, Leho Laaser,**

Riinimanda Kooristuudio, Kalle Kõiv, Ene Klaus, Maris Leemets

Raplamaa Kultuurisammas 2023

Kultuurisammas: **Anne Archipov**, Valtu Seltsimaja harrastusteatrjuht ja lavastaja

Kullatükike: **Kalju Visnu**, Rapla Kultuurikeskuse helitehnik

Kultuuritegija: **Piia Pöder**, Rapla Kultuurikeskuse kultuuritöötaja

SAAREMAA TUNNUSTUSED

Saaremaa valla Hendrik Krummi nimeline kultuuripreemia

Aarne Mägi, Saaremaa teatri- ja kultuurielu rikastamise eest

Eesti Kultuurkapitali Saaremaa ekspertgrupi tunnustused

Kultuuripär: **Tõnu Eermann**, lõõtspillimängu edendamise eest

Aastapreemia: **Krista Lember, Hiie Mook, Saaremaa meeskoor SÜM**

TARTUMAA TUNNUSTUSED

Eesti Kultuurkapitali Tartumaa ekspertgrupi tunnustused

Kultuuripär: **Vilve Maide**, Tartu kooride maailmakaardile viimise eest ning Tartu koorikultuuri hoidmise ja noorte inspireerimise eest

Elutööpreemia: **Kaarel Tuvike**, pikaajalise, südamega tehtud töö eest Puhja seltsimaja näiteringi juhendajana ja aktiivse kogukonna liikmena

Aastapreemia: **Timo Toots, Haaslava meeskoor, Tiina Konsen**

VALGAMAA TUNNUSTUSED

Eesti Kultuurkapital Valgamaa ekspertgrupi tunnustused

Elutööpreemia: **Merce Mäe**, pikaegne kultuurivedur

Kultuuripäril: **Marina Pulver**, Sangaste kultuurielu ärataja

Aastapreemia: **Estike Uibopuu, Jüri Makarov**

Aastapreemia kategoorias lootustandev noor: **Margit Tali**

Valgamaa Rahvakunsti ja Käsitöö Keskseksi pärandihoidja sõlg

Elutöö: **Novella Hanson**, muusikapedagoog Tõrvas,

Laine Vettik, käsitöömeister ja käsitööseeltsingu eestvedaja Helmes

Kultuuritöö: **Anneli Uffert**, kogukonnaköögi eestvedaja Pukas

Rahvatants: **Heli Veerme**, tantsurühmade juhendaja Riidajas

Käsitöö: **Kätlin Ilves**, eripalgelise käsitöö edendaja Otepääl

Kultuuritöö toetaja Lipsunõel: **Jaanus Barkala, Rein Pullerits** (Otepää vald)

VILJANDIMAA TUNNUSTUSED

Eesti Kultuurkapitali Viljandimaa ekspertgrupi tunnustused

Kultuuripäril: **Ave Alvre**, väsimatu rahvatantsuõpetaja ja kultuurisündmuste eestvedaja

Elutööpreemia: **Heiki Raudla**, kirjanik, publitsist, poliitik, pedagoog ja eelkõige kirglik koduloolane

Aasta tegu: rahvatantsukontsert „**Tantsulugu kannab värve**“ lavastusmeeskond
Vaikke Rajaste, Reelika Poroson, Birgit Vallas, Tiia Kadalipp, Kristi Pajuste, Anu Mikkor, korraldustugi Anneli Kundla ja Leana Liivson

Aastapreemia: **Viljandi Muusikakooli puhkpilliorkester**. Dirigendid Bert Langel, Ülle Sirkas ja Gunnar Mändmets

Tunnustuspreemia: **Eve Rink, Maila Juudas, Ene Uuland,**

Ruth Mõttus, Leida Mägi

Viljandimaa rahvakultuuri auhind

Jaan Männik, pühendunud Viljandimaa igapäevaelu ja kultuurisündmuste jäädvustaja

Meeskoor Sakala, dirigendid Liisi Toomsalu ja Henri Roht, aktiivne meeskoorilaulu traditsioonide hoidja ja järjepidevuse kandja Viljandimaal

Sigrid Häkkinen Tank, käsitöötraditsioonide hoidja ja kandja

Karmoškakamraadid, juhendaja Piret Aus, aktiivsed ja lustilised karmoškamängu edendajad

Viljandimaa Rahvakunstiühingu tunnustus

Viljandimaa rahvakunstimeister: **Küllil Allikvee**, Heimtali Loomestudio keraamik

VÖRUMAA TUNNUSTUSED

Eesti Kultuurkapitali Võrumaa ekspertgrupi tunnustused

Kultuuripäril: **Kristi Vals**, Võrumaa kultuurielu säravast säravaim pärl 2023

Elutööpreemia: **Maie Pau**, Võrumaa rahvakultuuri ja -tantsutraditsioonide hoidja ja edasikandja

Aastapreemia: **Anneli Lõhmus, Tiia Allas, Astrid Hurt, Ingrid Kala, Helle Laanpere**

Tunnustuspreemia: **Erja Arop, Eve Turvas, Jane Vabarna, Eda Veeroja, Kadri Giannakaina Laube, Raili Leesalu, Silvi Palm, Heiki Kelp**

Võro Instituudi tänukirjad

Airi Rüütli – väega hää tüü iist Mõnistõ muusõumilõ vahtsõ huu andmisõ iist, sh väega erinevide ja põnövide tüütarri (keträmiseiga köütet tüü ja tegemise, sannavihtu tegemise jne) ja eriti võrokeelidside latsilaagriide kõrraldamisõ iist Mõnistõ muusõumin

Maris Veski – väega hää tüü iist Karilatsi muusõumin, sh väega erinevide ja põnövide sündmüisi (nt sannakeresse ladumisõ tüütarõ, savvusannapäivi, koolivaheaigõ eriprogrammõ jne) ja eriti võrokeelidside latsilaagriide kõrraldamisõ iist Karilatsi muusõumin

Triin Toom – võro keele nädälilõ vahtsõ vungi andmisõ iist, võro keele iistkõnõlõjide löüdmise, näide avitamisõ ja kitmisõ iist

Merike Tigas – ütēn 6. Uma Pido ettevalmistamisõga ka Uma Pido tsihiotsmisõ mängu käümäpandmisõ iist

Vilve Oja – Vana-Võromaa käsitüü hoitmisõ ja kitmisõ iist, sh vahtsõn Võro liina Ideekuan Vana-Võromaa Käsitüütarõ vallategemise iist

Kait Kabun – om mitu aastakka süämega hoolõn olnu, et Võro liina Ideekoda sündü ja Vana-Võromaa Käsitüü esindus sääl valla sai tettüs

Kristjan Luiga – kunstnigutüü iist võrokeeliste välläandide man (Helüait, võro keele nädälide plakati, mitma raamatu)

Eesti Rahvakultuuri Keskuse tänukirjad 2023

Priidu Teppo	Täname Teid pühendumusega tehtud töö eest Võru pärimustantsu festivali tehnilise meeskonna juhina ja programmitoimkonna liikmena
Sirje Kuuseorg	Täname Teid pühendumusega tehtud töö eest maakondlike sündmuste: Võrumaa memme-taadi pidu „Ise loon päevade ilu“ ja Võrumaa laste teatripäev 2022 korraldamisel
Urve Uusberg	Täname Teid pikaajalise panuse eest Riinimanda Kooristuudio tegevuse ja Raplamaa koorielu edendamisel. Önnitleme 70. aasta juubelil
Martti Samolberg	Täname Teid pikaajalise panuse eest rahvakultuuri edendamisel ja hoidmisel Haljala vallas
Puka kultuurimaja meesansambel	Täname teid pikaajalise meestelaulutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest. Önnitleme 65. aastapäeval
Rahvatantsurühm Sukad & Tagi	Täname teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise eest. Önnitleme 20. aastapäeval
Mõisaküla kultuurimaja Big Band	Täname teid puhkpillimuusika traditsiooni hoidmise eest Viljandimaal. Önnitleme 30. aastapäeval
Laekvere rahvamaja	Täname paikkondliku kultuuri hoidmise ja edendamise eest. Önnitleme 30. aastapäeval
Harjuma keelpilliorkester	Täname teid keelpillimuusika traditsiooni edendamise eest Harjumaal. Önnitleme 20. aastapäeval
Harjuma Noorte Puhkpilliorkester	Täname teid puhkpillimuusika traditsiooni edasikandmise eest Harjumaal. Önnitleme 25. aastapäeval
Kuusalu meeskoor	Täname teid meestelaulutraditsiooni hoidmise ja edasikandmise eest Harjumaal. Önnitleme 155. aastapäeval
Folklooriselts Jõgevahe Pere	Täname teid pikaajalise rahvakultuuri ja folkloori eestvedamise, hoidmise ning arendamise eest Jõgevamaal. Önnitleme 35. aastapäeval
Tiina Tegelmann	Täname Teid pikaajalise rahvakultuuritraditsiooni hoidmise ja arendamise eest Jõgevamaal

Liia Lust	Täname Teid kultuuritraditsioonide hoidmise ja loomise eest Jõgevamaal
Kuusalu vanaemade tantsurühm Tiiu	Täname teid rahvatantsutraditsiooni edendamise eest Harjumaal. Önnitleme 35. aastapäeval
Erika Põlendik	Täname Teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise, arendamise ja väärtustamise eest. Önnitleme 70. aasta juubelil
Antsla eakate klubi Sügismeloodia	Täname teid rahvakultuuri hoidmise ja väärtustamise eest. Önnitleme 30. aastapäeval
Ulvi Pöld	Täname Teid pikaajalise tantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest. Önnitleme 65. aasta juubelil
Naisrühm Kabujalake	Täname teid pikaajalise tantsutraditsiooni hoidmise eest. Önnitleme 20. aastapäeval
Segarühm Rummaja	Täname teid pikaajalise tantsutraditsiooni hoidmise eest. Önnitleme 40. aastapäeval
Naisrühm Tarm I	Täname teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise eest. Önnitleme 65. aastapäeval
Naisrühm Tarm II	Täname teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise eest
Järvakandi Kultuurihall	Täname pikaajalise kultuurielu edendamise eest Raplamaal. Önnitleme 35. aastapäeval
MTÜ Wäega Wärk	Täname teid pikaajalise rahvakultuuri hoidmise eest Raplamaal
Kai Kannistu	Täname Teid Viljandimaa kultuurielu rikastamise ja edendamise eest. Önnitleme 30. tööjuubeli puhul
Erja Arop	Täname Teid Võrumaa kultuurielu rikastamise ja koorilaulutraditsioonide hoidmise eest
Heiki Alp	Täname Teid panuse eest Uue-Kariste Rahvamaja kultuuri- ja seltsielu edendamisel. Önnitleme 75. aasta juubelil
Naiskoor Läte	Täname teid koorilaulutraditsiooni hoidmise eest. Önnitleme 20. aastapäeval
Kuivajõe naisrühm	Täname teid pikaajalise rahvatantsutraditsiooni edasikandmise eest. Önnitleme 40. aastapäeval

Haaslava meeskoor	Täname teid pikaajalise meeste laulutraditsiooni hoidmise eest. Önnitleme 100. aastapäeval
Jaanus Randma	Täname Teid panuse eest rahvatantsutraditsiooni hoidmisel Tartumaal
Enna-Helle Vallas	Täname Teid pikaajalise panuse eest Viljandimaa rahvakultuuri hoidmisel ja väärtustamisel. Önnitleme 85. aasta juubelil
Maie Roosimaa	Täname Teid pikaajalise panuse eest Viljandimaa rahvatantsu- ja käsitöötraditsiooni hoidmisel ning väärtustamisel. Önnitleme 80. aasta juubelil
Lille-Astra Arraste	Täname Teid pikaajalise panuse eest rahvatantsutraditsiooni väärtustamisel ja hoidmisel. Önnitleme 90. aasta juubelil
Meeskoor SÜM	Täname teid pikaajalise meestelaulu traditsiooni hoidmise eest. Önnitleme 50. aastapäeval
Sirje Sell	Täname Teid pikaajalise ja pühendunud töö eest rahvatantsutraditsiooni hoidmisel, arendamisel ja väärtustamisel Tapa vallas
Segarahvatantsurühm Tulised Tuulutajad	Täname teid tantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest. Önnitleme 25. aastapäeval
Tantsurühm Vöökudujad	Täname teid tantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest. Önnitleme 35. aastapäeval
Rahvatantsuansambel Virulane	Täname teid pikaajalise panuse eest rahvatantsutraditsiooni hoidmisel ja edendamisel Kohtla-Järvel. Önnitleme 70. aastapäeval
Ülle Juht	Täname Teid Valga kultuurielu väärtustamise ja edendamise eest
Lembi Tani	Täname Teid panuse eest Uue-Kariste Rahvamaja kultuuri- ja seltsielu edendamisel. Önnitleme 80. aasta juubelil
Käsitööseltsing Süstik	Täname teid pikaajalise panuse eest käsitöötraditsiooni hoidmise ja edendamise eest Raplamaal. Önnitleme 20. aastapäeval
Seto leelopark Sõsarõ	Täname teid seto leelo traditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest. Önnitleme 50. aastapäeval
Kadrina kapell	Täname teid rahvamuusikatraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest. Önnitleme 25. aastapäeval

Ene Akkaja	Täname Teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest Mõisakülas. Önnitleme 70. aasta juubelil
Võru puhkpilliorkester	Täname teid pikaajalise puhkpillitraditsiooni hoidmise, edasikandmise ja Võrumaa kultuurielu rikastamise eest. Önnitleme 125. aastapäeval
Viru-Nigula segakoor	Täname teid kultuurielu rikastamise ja koorilaulu-traditsioonide hoidmisel Viru-Nigula vallas. Önnitleme 35. aastapäeval
Kadrina pasunakoor	Täname teid puhkpillimuusika traditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest. Önnitleme 25. aastapäeval
Alu segarahvatantsurühm	Täname järjepideva tegutsemise ja rahvatantsutraditsioonide edasiviimise eest Raplamaal. Önnitleme 40. aastapäeval
Naisrühm Kadrid	Täname teid pikaajalise tantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest. Önnitleme 55. tegevusaastal
Koeru kultuurimaja naisrahvatantsurühm Alleaa	Täname teid rahvatantsutraditsiooni edasikandmise eest. Önnitleme 45. aastapäeval
Kadrina segakoor	Täname teid kultuurielu rikastamise ja koorilaulu traditsioonide hoidmisel Kadrina vallas. Önnitleme 35. aastapäeval
Jõhvi rahvatantsurühm Värten	Täname teid panuse eest rahvakultuuri-traditsioonide hoidmisel ja edendamisel Ida-Virumaal. Önnitleme 25. aastapäeval
Aili Salong	Täname Teid pikaajalise kodukandi kultuuri hoidmise ja kogukondliku tegevuse eest Saaremaal
Naisrühm Kai-uu	Täname teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise eest Raplamaal. Önnitleme 25. aastapäeval
Naisrahvatantsurühm Maarjakelluke	Täname teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest Väike-Maarja vallas. Önnitleme 40. aastapäeval
Aino Lukman	Täname Teid pikaajalise ja pühendunud töö eest rahvatantsutraditsiooni hoidmisel, arendamisel ja väärtustamisel
Rakvere Linnaorkester	Täname teid puhkpillitraditsiooni hoidmise, väärtustamise ja Lääne-Virumaa kultuurielu rikastamise eest. Önnitleme 30. aastapäeval

Kaarel Tuvike	Täname Teid paikkondliku kultuuri hoidmise ja edendamise eest. Õnnitleme 85. aasta juubelil
Maie Tammemäe	Täname Teid pikaajalise panuse eest Viljandimaa rahvatantsutraditsiooni hoidmisel ning väärtustamisel. Õnnitleme 80. aasta juubelil
Puhkpilliorkester Kungla	Täname teid puhkpillitraditsiooni hoidmisel ja edasikandmisel Võrumaal. Õnnitleme 145. tegevusaastal
Aivar Arak	Täname Teid rahvamuusika edendamise eest Raplamaal
Juuru rahvapilliainsambel Imelikud	Täname järjepideva tegutsemise ja rahvamuusika-traditsioonide hoidmise eest Raplamaal. Õnnitleme 50. aastapäeval
Kaja Allilender	Täname Sind pühendunud töö eest rahvakultuuri valdkonna kujundamisel. Õnnitleme 5. tööjuubeli puhul
Maive Ottas	Täname Teid pikaajalise panuse eest Viljandimaa käsitöötraditsiooni hoidmisel ja väärtustamisel. Õnnitleme 85. aasta juubelil
Margit Salmar	Täname Sind pühendunud töö eest rahvakultuuri valdkonna kujundamisel. Õnnitleme 10. tööjuubeli puhul
Riho Leppoja	Täname Teid pikaajalise panuse eest koorimuusika valdkonnas Tartumaal
Kalle Nurk	Täname Teid pikaajalise Tsooru kandi kultuurielu rikastamise ja ajaloo jäädvustamise ning dokumentaalfilmi „Pärliine tantsupeosillal“ eest
Tsooru Rahvamaja	Täname pikaajalise panuse eest Tsooru kandi kultuurielu edasikandmisel. Õnnitleme 95. tegevusaastal
Eesti Rahvamajade Ühing	Täname pikaajalise panuse eest rahvamajade väärtustamisel ja töötajate ühendamisel. Õnnitleme 15. aastapäeval
Tantsuselts Tarapita MTÜ	Täname teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest. Õnnitleme 35. aastapäeval
Möniste eakate laulu- ja tantsurühm Mehkarid	Täname teid panuse eest Möniste piirkonna kultuurielu rikastamisel. Õnnitleme 30. aastapäeval
Kärt Vuks	Täname Teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise, arendamise ja väärtustamise eest. Õnnitleme 60. aasta juubelil

Tiina Dammann	Täname Teid panuse eest Ida-Virumaa koorimuusika edendamisel ja lastele muusikalise hariduse andmisel. Õnnitleme 60. aasta juubelil
Narva rahvatantsuansambel Jun-Ost	Täname teid suure panuse eest rahvatantsutraditsioonide hoidmisel ja edendamisel Narvas. Õnnitleme 55. aastapäeval
Torma puhkpilliorkester	Täname teid puhkpillitraditsiooni hoidmisel ja edasikandmisel Jõgevamaal. Õnnitleme 175. aastapäeval
Naisrühm Meie Mari	Täname teid rahvatantsutraditsiooni hoidmisel ja edasikandmisel Jõgevamaal. Õnnitleme 30. aastapäeval
Ly Kivistik	Täname Teid pikaajalise panuse eest rahvamuusikatraditsiooni hoidmisel ja edasikandmisel
Vaike Simson	Täname Teid pikaajalise panuse eest rahvamuusikatraditsiooni hoidmisel ja edasikandmisel
Rahvamuusika-ansambel Kungla	Täname teid rahvamuusikatraditsioonide hoidmise ja väärtustamise ning kultuurielu rikastamise eest Lääne-Virumaal. Õnnitleme 45. aastapäeval
Viljandimaa kammerkoor	Täname teid koorilaulutraditsiooni hoidmise ja edendamise eest Viljandimaal. Õnnitleme 40. aastapäeval
Auli Kadastik	Täname Teid pikaajalise panuse eest rahvakultuuri edendamisel ja hoidmisel
Rapla Kultuurikeskus	Täname pikaajalise ja inspireeriva panuse eest Rapla linna kultuurielamuste pakkumisel. Õnnitleme 90. aastapäeval
Kadi Kask	Täname Teid koorilaulutraditsiooni hoidmise, arendamise ja väärtustamise eest. Õnnitleme 60. aasta juubelil
Tiia Soomre	Täname Teid pikaajalise pühendunud töö eest koorimuusika valdkonnas. Õnnitleme 30. tegevusaastal
Segakoor Rõõm	Täname teid koorilaulutraditsiooni hoidmise ja edendamise eest. Õnnitleme 40. aastapäeval
Haanja Tantsu Mängu Laulu Selts	Täname teid panuse eest Haanja kandi ja Võru maakonna tantsuelu rikastamisel. Õnnitleme 35. aastapäeval
Ulvi Toomik	Täname Teid pikaajalise panuse eest Võrumaa kultuurielu rikastamisel ja rahvatantsutraditsioonide hoidmisel

Tornimäe näiteselts	Täname teid pikaajalise ja tulemusliku näitemängu harrastamise eest. Õnnitleme 35. aastapäeval
EESTI RAHVAKULTUURI KESKUSE TUBLI TEGIJA TUNNUSTUSED 2023	
Marianne Jaanson	Täname Teid panuse eest Võrumaa laste folklooripäeva ja Võru pärimustantsu festivali korraldamisel
Tiiu Kungus	Täname Teid Urvaste kandi tantsuelu edendamise ja tantsurühma Tammetütriku juhendamise eest
Kairi Kuusk	Täname Teid Võrumaa mudilaste folklooripäeva „Jüri taskus taevavõtmed“ korraldamise eest
Kati Velner	Täname Teid kriisiperioodil uute lahenduste leidmise eest Võrumaa laste teatripäeva ja juhendajate koolituse läbiviimisel
Sirje Pärnapuu	Täname Teid kandlemeister Ilmar Kukele pühendatud Võrumaa rahvamuusikapäeva korraldamise eest
Valter Uusberg	Täname Teid Riinimanda Kooristuudio tegevusele kaasa aitamise ja noortele loomingulise nooruspõlve loomise eest 35 tegusa aasta vältel
Pille Kuldkepp	Täname Teid Riinimanda Kooristuudio elavana hoidmise ja tegutsemisele kaasa aitamise eest 35 tegusa aasta vältel
Valga lasteaed Walko	Täname teid suulise pärandi edasiandmise ja väärtustamise eest
Anu Nael	Täname Teid pühendunud töö eest rahvatantsu-traditsiooni hoidmisel
Roela meesansambel	Täname teid meestelaulutraditsiooni väärtustamise, hoidmise ja edendamise eest. Õnnitleme 10. aastapäeval
Muusika-lauluselts Metsakaja	Täname teid kohaliku kultuuripärandi hoidmise ja arendamise eest Vadi kogukonnas
Diana Siirak	Täname Teid panuse eest laste laulu- ja muusikahuvi hoidmisel ja arendamisel Mustvee vallas
Taavi Kelder	Täname Teid kultuurisündmuste kajastamise eest Jõgevamaal
Valentina Jazõkova	Täname Teid kultuurielu hoidmise ja arendamise eest Raja kogukonnas

Eili Rajapuu	Täname Teid rahvakultuuritraditsioonide hoidmise eest Jõgevamaal
Evi Rohtla	Täname Teid rahvakultuuritraditsioonide hoidmise eest Adavere kogukonnas
Artur Aunap	Täname Teid rahvakultuuritraditsioonide hoidmise eest Jõgevamaal
Laine Keerov	Täname Teid kodukandi teatritegevuse edendamise ja Tsooru külateatri juhendamise eest
Tsooru külateater	Täname teid maakonna kultuuripildi rikastamise eest näitekunsti kaudu viieteistkümne aasta jooksul
Linda Kapp	Täname Teid panuse eest Antsla kandi muusikaelu edendamisel ja Antsla eakate klubi Sügismeloodia kapelli ning koori juhendamisel
Elin Lihten	Täname Teid panuse eest Antsla kandi tantsuelu edendamisel ja Antsla eakate klubi Sügismeloodia tantsurühma juhendamisel
Aime Koger	Täname Teid pühendunud töö eest rahvatantsutraditsiooni hoidmisel Tartumaal
Tallinna Liivamäe lasteaed	Täname teid panuse eest rahvakultuuri hoidmisel ja edendamisel
MTÜ Teenuse Naiste Ühendus	Täname teid pikaajalise panuse eest Avatud Käsitöökodade korraldamisel ning kultuuritegevuse edendamisel Teenuse piirkonnas
Astra Põlma	Täname Teid pikaajalise harrastusteatri tegevuse edendamise eest Raplamaal
Roela kvartett Sära	Täname teid laulutraditsiooni väärtustamise ja hoidmise eest. Õnnitleme 25. aastapäeval
Anija valla naisrühm Päikeseratas	Täname teid pikaajalise rahvatantsutraditsiooni edasikandmise eest Harjumaal. Õnnitleme 10. aastapäeval
Aile Mällo	Täname Teid kodukandi rahvatantsu edendamise ja Orava memme-taadi rühma Lustakad juhendamise eest
Orava memme-taadi tantsurühm Lustakad	Täname teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest Võrumaal. Õnnitleme 20. aastapäeval

Eesti Maaülikooli rahvatantsuansambel Tarbatu	Täname teid panuse eest rahvatantsu-traditsiooni hoidmisel Tartumaal
Taivo Aljaste	Täname Teid pikaajalise panuse eest rahvatantsu-traditsiooni hoidmisel ja edendamisel Kohtla-Järvel
Helgi Kopliorg	Täname Teid pikaajalise panuse eest rahvatantsu-traditsiooni hoidmisel ja edendamisel Kohtla-Järvel
Ivi Sark	Täname Teid mitmekülgse ja sisuka tegevuse eest Raplamaa käsitöömaastikul ning konverentsi „Paikkond-kohapärimus“ korraldamise eest
Mõisaküla memmde rühm Vaprakesed	Täname teid panuse eest tantsukultuuri hoidmisel ja edendamisel. Õnnitleme 15. aastapäeval
Slaavi ühing Berega	Täname teid panuse eest kultuurielu mitmekesistamisel Viru-Nigula vallas. Õnnitleme 20. aastapäeval
Almar Rahuoja	Täname Teid panuse eest Raplamaa rahvatantsu järjepidevuse hoidmisel
Rahvatantsurühm Eideratas	Täname teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest. Õnnitleme 20. aastapäeval
Folkloorirühm Ristik	Täname teid pikaajalise ja mitmekülgse tegevuse eest. Õnnitleme 20. aastapäeval
Teater KaRaKTer	Täname teid panuse eest teatritegevuse traditsiooni ja teatrimaastiku rikastamisel. Õnnitleme 10. aastapäeval
Ado Tuuga	Täname Teid Uue-Kariste kultuuripärandi hoidmise ja väärtustamise eest
Tartu Ülikooli rahvakunstiansambli nais- ja neiduderühm	Täname teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest. Õnnitleme 20. aastapäeval
Liudmila Turajeva	Täname Teid pikaajalise panuse eest rahvatantsutraditsiooni hoidmisel ja edendamisel Narvas
Natalja Möttus	Täname Teid pikaajalise panuse eest rahvatantsutraditsiooni hoidmisel ja edendamisel Narvas

Eve Sarnet	Täname Teid panuse eest rahvamuusikatradiitsiooni hoidmisel ja edasikandmisel. Õnnitleme rahvamuusikaansambli Kungla 45. aastapäeval
Gristel Suurmets	Täname Teid pikaajalise panuse eest rahvamuusikatradiitsiooni hoidmisel ja edasikandmisel
MTÜ Pilleriin	Täname teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise eest. Õnnitleme 15. aastapäeval
Naisrühm Ütenkuun	Täname teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest Viljandimaal. Õnnitleme 15. aastapäeval

Kaja Allilender

Eesti Rahvakultuuri Keskuse regionaalosakonna juhataja

Valik 2023. aastal rahvakultuuri valdkonnas tehtud uurimistöid

TARTU ÜLIKOOL

Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond

EESTI- JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT

Doktoritööd

Hanna Pook, „Pronoun use and variation in Estonian dialects: kes ‘who’, mis ‘what’ and keegi ‘someone’“.

Juhendaja Liina Lindström.

Milda Kurpniece, „The Livonian jussive in the context of the Central Baltic area“.

Juhendajad Birute Klaas-Lang ja Miina Norvik.

AJALOO JA ARHEOLOOGIA INSTITUUT

ARHEOLOOGIA OSAKOND

Magistritööd

Sander Jegorov, „Eesti arheoloogilise raua päritoluanalüüs“.

Juhendaja Ragnar Saage.

Margarita Gadalšina, „Nielloga kaunistatud Eesti rauaaegsete relvade elementanalüüs“.

Juhendaja Ragnar Saage.

Bakalaureusetöö

Elo Könninge, „Siksälä kalmesse maetud meeste röivastus 13. kuni 15. sajandil“.

Juhendaja Riina Rammo.

KULTUURITEADUSTE JA KUNSTIDE INSTITUUT

Doktoritööd

Danila Rygovskiy, „Women in Russian Old Belief: Religious Practices and Public Imagination“ (Naised vene vanausuliste kultuuris: religioossed praktikad ja avalikud ettekujutused).

Juhendaja Ergo-Hart Västriik.

Maili Pilt, „Kogemuslood ja koosloome: sissevaateid jutustamispraktikasse sotsiaalmeedias ja selle uurimise metodoloogiasse“.

Juhendajad Ergo-Hart Västriik ja Mare Kõiva.

EESTI JA VÖRDLEVA RAHVALUULE OSAKOND

ETNOLOOGIA OSAKOND

Magistritöö

Kristiina Siig „Kristjan Toropi töö (pärimus)tantsu uurijana – mõjurid ja väljundid“.
Juhendaja Kristin Kuutma.

KULTUURIKORRALDUSE ERIALA

Magistritööd

Anett Altmäe „Koorijuhi kutse taotlemist motiveerivad tegurid“.
Juhendaja Marko Lõhmus.

Pilleriin Kannel „Rahvaraamatukogude arenguvõimalused Hiiumaa näitel“.
Juhendaja Ilmar Vaaro.

Piia Pöder „Haldusreformi järgse kohalike omavalitsuste kultuuripoliitika muutuste mõju Rapla valla rahvamajade näitel“.
Juhendaja Marko Lõhmus.

Mervi Lilleoja „Kunda rahvaraamatukogu kultuurhariduslik tegevus“.
Juhendaja Ilmar Vaaro.

Mari-Liis Männik „Annetamiskultuur Eestis lastele ja noortele suunatud heategevusorganisatsioonide näitel“.
Juhendaja Jana Reidla.

Mairin Tann „Publiku ankeedi levitamise viisid ja nende toimimine Tartu kultuurifestivali näitel“.
Juhendajad Jana Reidla, Annika Jalak.

Kateryna Botnar „Kultuur kui kohanemise vahend Ukraina sõjapögenike näitel Eestis“.
Juhendajad Art Leete ja Jana Reidla.

Gertrud Preis „Kogukonna kaasamine ja ühendamine Pärnumaa kultuurisündmuste näitel“.
Juhendaja Ester Bardone.

Eveli Tooming „Puutöökeskuse Avinurme korvipunumistehnikad 21. sajandil“.
Juhendajad Art Leete, Madis Rennu.

Emily Bollverk „Keskonnateadlike hoiakute kommunikatsioon kui osa Eesti muusikafestivalide turundusstrateegiast“.
Juhendaja Jana Reidla.

VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

PÄRANDTEHNOLOOGIA

Magistritööd

Janne Vaabla „Eesti rahvarõivapärand ideoloogiate tuultes: laste rahvarõivakostüümide areng XX sajandil“.
Juhendaja Inna Raud.

Svetlana Saare „Pärandtekstiilide puhastamine keemilise puhastuse töökoja tingimustes“. Juhendajad Eve Keedus ja Diana Tuulik.

Merli Mänd „Muhu naiste vammuste lõikeline areng ja valmistamise tehnikate muutus 19. sajandist kuni 20. sajandi esimese pooleni. Muhu vammuse valmistamine pärandtehnoloogiliste ja tänapäevaste töövõtetega“.
Juhendaja Inna Raud.

Koidu Ahk „Akordion eesti rahvapillina ja tänapäevase pärimusmuusika instrumendina“.
Juhendajad Juhan Uppin ja Kadri Steinbach.

Evelin Siiman „Juusehete tehnoloogia Eestis. Tervikesemete valmistamine punumisketta abil“.
Juhendaja Astri Kaljus.

Eda Kivisild „Karksi ja Halliste kihelkonna kinnaste kudumise traditsioon 19. sajandist tänapäevani“.
Juhendaja Kristi Jöeste.

Age Raudsepp „Rahvarõiva käiste kurrutamine Eestis“.
Juhendaja Inna Raud.

Made Uus „Kuidas valmistada Paistu ja Tarvastu naistekasukat: õppevideote loomine kasuka koolituse juurde“.
Juhendajad Priit-Kalev Parts ja Inna Raud.

Katry Mets „Kuldnahk ja selle valmistamine: Huecki maja nahktapeedi fragmentide tehniline ja stilistiline analüüs“.
Juhendajad Kadri Kallaste ja Kurmo Konsa.

Kadri Kuusk „Hiiumaa põrandakatted kui kohalike sotsiaalmajanduslike protsesside peegeldus“.
Juhendajad Helgi Põllo ja Ave Matsin.

TANTSUKUNST

Lõputöö

Liis Maria Kaabel „Kogemused ja märkamised erivajadusega inimeste laulu- ja tantsupeol 2022 „Taaskohtumine““.
Juhendaja Anu Sööt.

KUNSTIDE JA TEHNOLOOGIA ÕPETAJA

Magistritöö

Eelis Tuik „Setomaa koolinoorte osalemine seto pitsi päevadel 2012–2022: teadlikkus ja huvi konkursist osavõtmisest“.

Juhendaja Inna Raud.

KULTUURIKORRALDUS

Loov-lõputööd

Carmen Taavet „Kontserdisari MADE 2022/23“.

Juhendaja Anu Rannu.

Saara Silvia Soasepp „Helju Meriste mälestuskontsert“.

Juhendajad Piret Aus ja Marko Lõhmus.

Anni Sikk „Inwards Festival“.

Juhendaja Anu Rannu.

Sten Siirak „Igaühel on südamelaul“.

Juhendaja Andres Rõigas.

Carmen Ruus „Saeu linna 29. sünnipäev ja kohvikutepäev“.

Juhendaja Marko Lõhmus.

Kadi Remann „Eesti Vabariigi 105. aastapäeva tähistamine Viljandis“.

Juhendajad Jaanus Kukk ja Anu Rannu.

Inger Helena Paulson „Eesti Meestelaulu Seltsi

XIII üle-Eestiline poiste-solistide võistulaulmine“.

Juhendaja Marko Lõhmus.

Lisette Metsniit „Kaasaegse Tantsu Päev“.

Juhendajad Toomas Aru ja Marko Lõhmus.

Elo Meier „Grupinäituse „mu väheste oskuste nõrgad uimed“ korraldamine

Pärnu Linnagaleriis“.

Juhendajad Reet Mark ja Jorma Sarv.

Eelis Luusepp „Tartu linna noorsootöö, huvihariduse ja huvitegevuse valdkondade tunnustussündmus“.

Juhendajad Helen Siska ja Marko Lõhmus.

Carmen Hallik „Autonäitus „Drive 2 Dorpat““.

Juhendaja Andres Rõigas.

Diana Tiits „Erivajadusega inimeste laulu- ja tantsupidu 2022: loovpraktiline lõputöö“.

Juhendajad Eleri Helimets ja Marko Lõhmus.

Anna Brit Vetsa „Festivali Jazzkaar 2023 tasuta kontsertide päev“.

Juhendajad Eva Saar ja Marko Lõhmus

TALLINNA ÜLIKOOL

DIGITEHNOLOOGIA INSTITUUT

Bakalaureusetöö

Märten Joosep Penjam, Kaspar Luik „Eesti rahvatantsu koreograafia veebirakenduse tagasüsteemi disain ja arendus“.

Juhendajad Hans Põldoja ja David Truusa.

BALTI FILMI, MEEDIA, KUNSTIDE JA KOMMUNIKATSIOONI INSTITUUT

Magistritöö

David Truusa „Väljakutsed ainekursuse „Eesti rahvatantsukompositsioon“ õpetamisel loovuurimusliku protsessi „Millal saab tantsust eesti rahvatants?“ kaudu“.

Juhendajad Sille Kapper-Tiisler ja Külli Roosna.

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

MAJANDUSTEADUSKOND

ÄRIKORRALDUSE INSTITUUT

Magistritöö

Marleen Vitsut „Personalijuhtimise väljakutsed projektipõhiste kultuurisündmuste korraldamisel Eestis“.

Juhendaja Aive Pevkur.

EESTI MAAÜLIKOOL

PÖLLUMAJANDUS- JA KESKKONNAINSTITUUT

Magistritöö

Mirjam Savioja „Kliimamuutuste mõju jääteede kui Hiiumaa kultuuripärandi kujunemisele“.

Juhendaja Siiri Külm.

Bakalaureustööd

Kaisa Laar „Tööstuspärandi turismi olemus, hetkeolukord ja kasutuspotentsiaal Harjumaa ja Ida-Virumaa näitel“.

Juhendaja Tarmo Pilving.

Janne Haljak „Eesti jaanipäeva traditsioonid“.

Juhendaja Marika Kose.

Marke Mark „Looduslikke pühapaiku läbiva õppeprogrammi koostamine teisele kooliastmele Tartumaa näitel“.

Juhendajad: vanemlektor Malle Leht ja Liina Niinemägi.

Urve Gromov, Eeva Gumberg

Eesti Rahvakultuuri Keskuse koolitusosakonnast

Rahvakultuuri harrastajad 2023 valdkondade kaupa

Maakond	folkloor	harrastus- teater	instrumentaal- muusika	koorilaul
Harjumaa va Tallinn	174	453	191	4487
Hiiumaa	22	40	0	217
Ida-Virumaa	181	297	86	1146
Jõgevamaa	19	188	58	708
Järvamaa	19	58	30	677
Läänemaa	22	215	28	858
Lääne-Virumaa	78	226	100	1823
Põlvamaa	79	118	89	599
Pärnumaa	375	351	134	2601
Raplamaa	39	240	45	695
Saaremaa	145	218	66	1055
Tallinn	466	731	770	11656
Tartu	44	272	110	4229
Tartumaa va Tartu	117	250	5	1729
Valgamaa	97	177	110	497
Viljandimaa	60	188	153	1374
Võrumaa	157	253	130	1226
KOKKU	2094	4275	2105	35577

käsitöö	puhkpilli- muusika	rahva- muusika	rahvatants	tants	vokaal- muusika	KOKKU
313	450	234	2941	0	249	9492
17	9	10	258	0	12	585
210	79	51	1147	308	237	3742
120	79	51	629	14	43	1909
18	66	98	970	0	33	1969
34	49	104	760	92	54	2216
91	95	151	1106	0	221	3891
511	55	44	531	170	143	2339
389	222	221	1878	22	488	6681
267	50	140	1142	84	57	2759
143	64	83	1103	17	104	2998
299	729	477	3033	84	116	18361
61	365	99	1816	8	99	7103
14	95	76	971	8	266	3531
277	68	60	772	88	205	2351
346	130	196	1572	17	328	4364
608	91	201	934	483	418	4501
3718	2696	2296	21563	1395	3073	78792

Huvi - ja harrastuskollektiivid valdkonniti 2023

Maakond	folkloor	harrastus- teater	instrumentaal- muusika	koorilaul
Harjumaa va Tallinn	12	38	10	175
Hiiumaa	1	3	0	10
Ida-Virumaa	9	15	7	47
Jõgevamaa	1	20	6	34
Järvamaa	1	7	4	38
Läänemaa	2	11	2	38
Lääne-Virumaa	5	21	5	68
Põlvamaa	9	11	9	31
Pärnumaa	24	29	14	105
Raplamaa	4	30	2	58
Saaremaa	10	16	8	43
Tallinn	39	51	25	339
Tartu	3	15	4	110
Tartumaa va Tartu	7	21	1	67
Valgamaa	7	15	5	21
Viljandimaa	7	23	12	58
Võrumaa	16	25	13	49
KOKKU	157	351	127	1291

käsitöö	puhkpilli- muusika	rahva- muusika	rahvatants	tants	vokaal- muusika	KOKKU
32	25	24	189	0	27	532
3	1	1	22	0	2	43
14	4	8	75	14	20	213
11	4	6	50	4	9	145
2	2	11	73	0	6	144
2	4	12	51	4	4	130
8	4	12	83	0	25	231
34	2	8	40	16	18	178
30	10	26	130	1	49	418
21	4	17	88	3	9	236
13	4	11	80	2	16	203
27	29	41	166	9	14	740
6	11	12	115	1	9	286
2	4	11	69	1	27	210
15	4	10	54	7	21	159
38	6	21	111	2	42	320
35	7	25	64	28	38	300
293	125	256	1460	92	336	4488

www.rahvakultuur.ee

